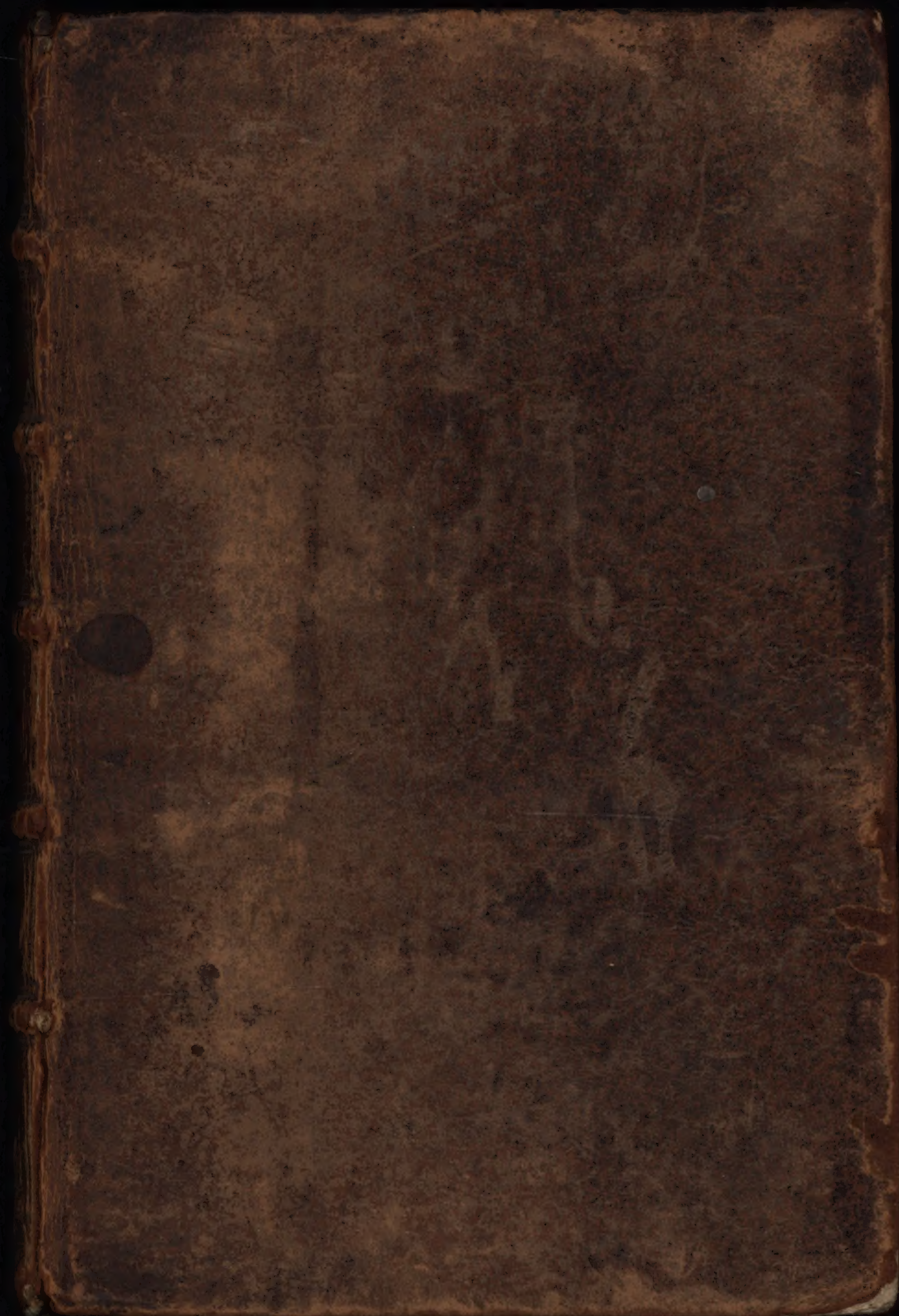
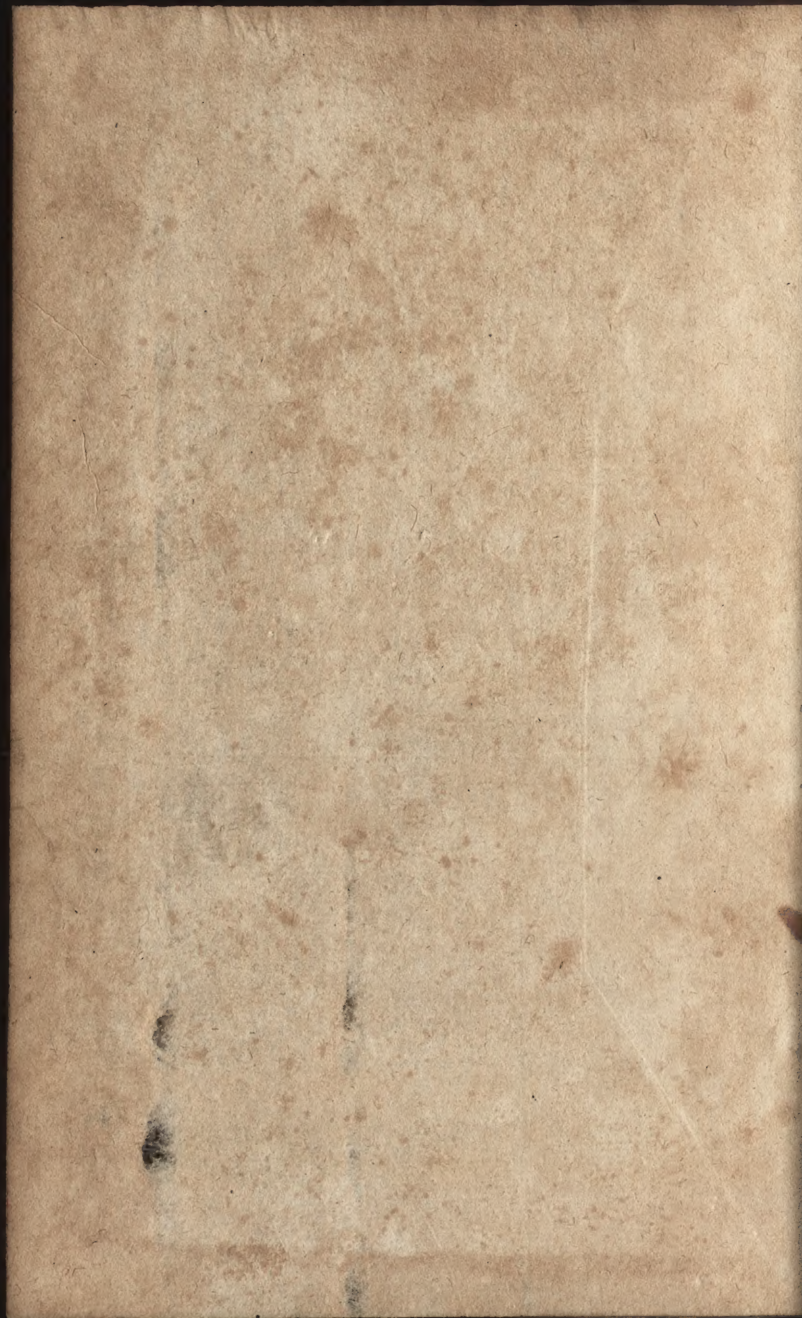






SANCTI AGOBARDI ARCHIEPISCOPI LVGDVNENSIS OPERA.

ITEM

EPISTOLÆ ET OPVSCVLA LEIDRADI ET AMVLONIS Archiepiscoporum Lugdunensium.

STEPHANVS BALVZIVS Tutelensis in unum collegit, emendavit, Notisque illustravit.



PARISIIS.
Apud FRANCISCVM MVGVET Regis ac Illustriss. Archiep. Paris. Typogr. via Citharæ, ad Adorationem trium Regum.

M. DC. LXVI.





SANCTISSIMIS PATRIBVS OMNIQVE CLERO ECCLESIÆ GALLICANÆ.

EDiturus in publicum opera Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis, à me emendata, Notiſque illuſtrata, non aliis auſpiciis id fieri à me debere arbitratus ſum quàm veſtris, PATRES, *qui Gallicanam Eccleſiam, cujus clariſſimum lumen ævo ſuo fuit Agobardus, veſtris nunc virtutibus illuſtratis, etiam uſque ad vicinarum gentium invidiam. Obſequio præterea illo erga vos defungi me*

postulare videtur etiam seculi nostri felicitas; quandoquidem id efficitis, eorum studia fovendo qui literas amant, ut non desit hodiernis ingeniis temporum favor, qui (ut ad Porphyrium scribebat olim Constantinus Magnus) non secùs doctrinæ deditas mentes rigare atque alere consuevit, quàm si clivosi tramitis supercilio rivus elicitus scaturientibus venis arva arentia temperaverit. Denique præsidentibus vobis in Ecclesia Dei, quod de seculo suo gloriabatur idem Constantinus, scribentes dicentésque haud aliter benignus auditus quàm lenis aura prosequitur. Testatum id nuper voluistis, PATRES, *in viris clarissimis, qui libros à se editos vobis obtulerunt, quos verò vos & dignis laudibus & mercede operum amplissima prosecuti estis. Et illos quidem sua ipsorum ingenia suáque facinora attollebant. At mihi magna commendatio accedit, non ex propriis virtutibus, aut ex meritis erga coronam vestram meis, sed ex his quos vobis offero libris, & ex nomine magni viri omniúmq; seculorum memoria digni* PETRI DE

MARCA Archiepiscopi Parisiensis, tum etiam ex inclinatione vestrum omnium in personam meam. Sanè non venio ad vos incognitus, neque perrumpo vobis invitis; sed ad vos redeo ex veteri contubernio clarissimi collegæ vestri; quo vivente, meum nomen aliqua in gratia apud vos fuisse & ego mihimet persuasi, neque vos, opinor, negabitis. Non puto autem, PATRES, ademptam mihi morte illius benivolentiam vestram, aut interisse apud vos memoriam ingentium hominis virtutum ac meritorum ejus in Ecclesiam Gallicanam, cujus jurium ac libertatis propugnator fuit & studiosissimus & fortissimus. Quòd si istarum rerum apud vos memoria superest, ut certè superest, dubitare non possum de constanti ac perpetua vestrum omnium ac uniuscujusque vestrum erga me propensione. Nam cùm ille mihi hunc, quo me flagrare videtis, ardorem pro Gallicanæ Ecclesiæ libertate tuenda & inspiraverit vivens, & moriens tradiderit velut supremæ voluntatis tabulis, dum lucubrationum suarum editionem mihi com-

mendavit, putate, PATRES, *successisse me vicarium his eruditissimi viri studiis, longo quamvis intervallo, & ob hoc ipsum mereri ut nihil perire sinatis ex benevolentia erga me vestra. Quod eò lubentiùs præstabitis, postquam intellexeritis impositam mihi ex hoc illius imperio necessitatem omnia studia mea omnésque conatus meos ad vos, id est, ad Ecclesiam Gallicanam, convertendi. Ea etenim de causa factum est ut statim ferme post abitionem ejus in publicum exire summa fide summâque diligentia fecerim magnum illud & memorabile illius opus De Concordia Sacerdotij & Imperij, seu de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, ab unoquoque vestrum summo postea favore exceptum, & publica omnium ordinum Galliæ gratulatione ita commendatum, ut vix quisquam sit eorum qui hæc studia amant, qui librum illum seriò non legerit, & porrò non legat hactenus diligenter. Quanquam non intra Galliam substitit hic ardor. Perrupit etiam claustra Oceani, ac maris Mediterranei, montésque ac flumina supera-*

vit. Nam præter Italos, Hiſpanos, Anglos, Belgas, Batavos, Germanos, qui vicini nobis ſunt, quique librum illum ad ſe mitti è Gallia poſtularunt, delatus eſt etiam uſque ad ultimos ferè Pannoniarum fines. Quæ ſanè commendatio, PATRES, tanta eſt, tantúmque gloriæ hinc redundat in univerſum Gallicanæ Eccleſiæ corpus, ut vel hoc unico facinore aſſecutum me putem etiam eorum favorem ac gratiam quibus antea notus non eram, exiſtiméмque præterea approbaſſe me ſtudium & ardorem meum unicuique veſtrum, univerſæque Eccleſiæ Gallicanæ. quæ eſt votorum meorum ſumma. Et hanc quidem editionem feci juxta imperium. Quæ ſequuntur, mea ſunt, ac meo marte patrata, non adeo ſanè illuſtria ut editio libri De Concordia, ſed tamen omnia ſtudio erga Eccleſiam Gallicanam. Ergo, non ita multò pòſt, editionis honore donavi duo clariſſima veteris Gallicanæ Eccleſiæ lumina, Salvianum videlicet Preſbyterum Maſſilienſem, & Vincentium Lirinenſem, quos & multò meliores quàm

antea erant & emendatiores dedisse me puto. Salviano & Vincentio successit sequenti tum anno fulgentissimum ejusdem Ecclesiæ sidus, Lupus Abbas Ferrariensis; quem sic emendatum, ornatum, illustratúmque emisi, ut non arbitrer pœnitendum mihi esse operæ in illo conlocatæ. Hoc demum anno, quum de edendo Agobardo cogitarem, viro & sanctissimo & doctissimo, eodémque tempore vos regia jussio congregasset in hac civitate Parisiensi, haud spernendam occasionem ratus, Archiepiscopum illum Lugdunensem vobis offerendum esse putavi; ut qui totus sum in edendis in meliorem lucem veteribus Gallicanæ Ecclesiæ Patribus, meam operam probari procurem ab eadem Ecclesia, id est, à vobis, PATRES, *qui eam divino nutu regitis ac gubernatis, & à ceteris sanctissimi ordinis viris, qui unà vobiscum huic sacro intersunt conventui: de quorum nobilitate, pietate, doctrina, eruditione, ac reliquis virtutibus si quid heic dicere tentavero, vereor ne infra dignitatem materiæ mea subsistat oratio; & mode-*

ſtiæ eorum præterea tribuendum puto, ne ſuas laudes ſibi coram ingeri perferre cogantur. Accipite igitur utrique novam hanc editionem Agobardicarum lucubrationum, veſtráque approbatione veſtram ita facite, ut veſtro juſſu facta fuiſſe videatur. Ita fiet ut ceterorum Patrum Gallicanorum novas editiones, quas paro, lubentiore animo aggrediar, ſi intellexero curam meam vobis placere, ſtudiúmque in hoc meum approbari. Hæc ſunt, PATRES, *quæ apud vos habui dicenda. Reliquum eſt ut me precibus veſtris juvetis apud Deum, totius boni auctorem, & ut me benevolentia amoréque veſtro pergatis honeſtare. Opto autem vos,* PATRES, *ſemper in Domino bene valere.*

Lutetiæ Pariſiorum xv. Kal. Februarij, M. DC. LXVI.

STEPH. BALVZIVS.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOS infrà ſcripti Sacræ Facultatis Theologiæ Pariſienſis è Domo & Societate Sorbonica Doctores, legimus ſancti Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis Opera, item Epiſtolas & Opuſcula Leidradi & Amulonis Archiepiſcoporum Lugdunenſium, Librum Flori de Electionibus Epiſcoporum, cum Notis Stephani Baluzij Tutelenſis, in quibus teſtamur nihil nos animadvertiſſe quod ſit Eccleſiæ Catholicæ fidei, moribus, aut diſciplinæ contrarium, quin imò dignas judicavimus quæ in publicum prodirent. Datum in Sorbona die 15. menſis Ianuarij, anno Domini 1666.

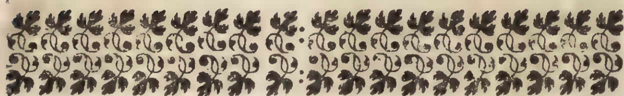
COCQVELIN.

N. PETITPIED.

BOILEAV.

CAutum eſt auctoritate viri ſpectabilis Prætoris Pariſienſis, ne quis Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis opera Stephanive Baluzij Notas edat, præter Franciſcum Muguetum Typographum Regium. Datum Pariſiis die 14. menſis Auguſti, anno Domini M. DC. LXV.

Sic ſignatum, D'AVBRAY.



STEPHANI BALVZII TVTELENSIS

PRÆFATIO AD LECTOREM.



ROXIMO anno, quum Lupi Abbatis Ferrarienſis opera ederentur, conqueſtus ſum aliquantulùm de indiligentia incuriáque Papirij Maſſoni in edendis veterum ſcriptorum lucubrationibus. Nunc verò in principio hujus præfationis lubet deplorare meam ſortem, quòd iterum de viro clariſſimo conqueri cogor, & id quidem acriùs ac vehementius quàm factum eſt in Præfatione ad Lupum. Nam ſi quis unquam ſcriptor habitus eſt indiligenter, id profectò contigit Agobardo; cùm certum ſit nullam ferme lineam eſſe in editione Maſſoni, qui primus illum edidit, quæ non aliquid diverſum habeat à veteri codice quo Maſſonus utebatur; adeo ut Lupus, alioqui conſpurcatiſſimus, emendatiſſimus fuiſſe videatur in comparatione Agobardi. Itaque cùm magna viri fama ſit, plurimúmque ſe illi debere quotidie profiteantur homines eruditi; plenum aleæ opus ac planè periculoſum mihi ſuſcepiſſe videor, qui negligentiam ejus incuriámque prodere deſtinaverim. Sed tamen illa ſpes me ſolatur, quòd tu ac tui ſimiles, Lector erudite, dabitis lubenter veniam huic meæ audaciæ, húncque laborem meum æqui boníque conſuletis, cùm intellexeritis neceſſariam prorsùs fuiſſe hanc curam meam. id quod facilè

tibi persuadebis, Lector, postquam ex collatione hujus nostræ editionis cum Massoniana agnoveris quàm deformatus antea decoloratúsque fuerit Agobardus, innumerisque propemodum locis videris emendatum.

Damus igitur tibi novam Agobardi editionem, emendatam ad fidem codicis quo Massonus est usus, quem nobis ex Bibliotheca Regia subministravit Vir Illustrissimus Nicolaus Colbertus Episcopus Lucionensis. Ac ne quis dubitet quin is sit siremps Massoni liber, hæc in fronte codicis scripta sunt manu Illustr. V. Iac. Augusti Thuani. EX LIBRIS PAPIRII MASSONI. Tum manu Ioannis Baptistæ Massoni, qui librum illum Bibliothecæ Regiæ dono dedit, ista totidem literis adjecta sunt. *Hæc Agobardi opera MS. à Papirio Massono in lucem edita, ad majorem illius editionis fidem Bibliothecæ Regiæ dodo dedi ego Ioa. Bap. Massonus, Regis Elemosinarius, Papirij frater, XVI. Iulij, anno salutis millesimo sexcentesimo decimo octavo. LE MASSON.* Quod ideo visum est adnotare, ut omnibus constet hanc nostram editionem esse procuratam ad fidem ejusdemmet codicis quo Massonus utebatur. Magnam porrò gratiam debemus omnes Massono, ob servatum Agobardum. Nam cùm is, ut ipse scribit in epistola ad Ecclesiam Lugdunensem, Lugduni in vico Mercium libros quæreret, & apud compactorem librorum versaretur ejus rei causa, compactòrque ille Agobardi codicem in membranis perscriptum veteribus notis dilaniare paratus esset, cultrúmque ad eam carnificinam manu teneret, vitam illi redemit Massonus; numerato videlicet pretio libri.

Præterea admonendus es, Lector, non adeo scrupulosum fuisse me in hac editione, ut non interdum auctorem hunc nostrum emendaverim ex ingenio, ubi

occasio tulit; id est, ubi turbata videbatur Agobardi sententia in veteri codice, emendatióque facilis & obvia erat. Quos errores cùm librarij esse viderem, non verò Agobardi, optimum factu putavi si tollerem. nec puto quemquam, cui mens sana sit, ægrè laturum. Quanquam si emendatio quæpiam sic tentata videretur alicujus momenti, non dissimulavi emendationem esse meam, ne quem heic deciperet vetusti codicis auctoritas. Præcipuè verò hanc regulam constanter ac summa fide servavi in libris editis in causa discidij inter Ludovicum Pium Imperatorem filiósque ejus. quos libros emendavi ad fidem codicis manuscripti; aut si quid ex recepta lectione mutavi proprio marte, non tacui inter Notas. Res enim videbatur esse magni momenti.

Exhibet autem hæc editio, præter vulgatas jam olim Agobardi lucubrationes, librum ejus adversùs quatuor libros Amalarij de divinis officiis, hactenus ineditum: qui quonam modo ad me pervenerit, paucis expediam. Fortè vir clarissimus Antonius Vion Herovallius, ut est prono erga hæc studia animo, mecum communicavit schedam quandam, in qua continebatur elenchus nonnullarum lucubrationum quorundam veterum scriptorum, quæ nondum editæ fuerant, & extare dicebantur penes clarissimum virum Petrum Franciscum Chiffletium Presbyterum è Societate Iesu, qui nunc Divione commoratur. Et erat scriptus elenchus manu Chiffletij. Tum ego plurimùm confidens de humanitate viri, epistolam ad eum scripsi, eúmque rogavi ut exemplum Agobardicæ illius lucubrationis ad me mitteret, ut cum ceteris clarissimi scriptoris operibus edi posset. Fecit lubens, ac statim misit; ut ex utriusque nostrum literis cognoscere poteris, Lector, quæ post hanc præfationem editæ sunt. Interim ea de re scripsi ad clarissi-

mum virum, quo ego amico gloriabar, Franciſcum Solleiſelum Clapierium Patricium Lugdunenſem, qui nuper è vita exceſſit apud Lugdunum. Is ergo quum intellexiſſet veterem codicem, unde Chiffletius hunc librum deſcripſerat, extare in Bibliotheca Petri Marnæſij Senatoris Gratianopolitani Canonicíque Viennenſis, viri clariſſimi ac nobiliſſimi, ac divini humaníque juris, ut ſcribebat Clapierius, callentiſſimi, eum ad ſe deferri curavit Lugdunum, & hinc Lutetiam ad me ſtatim pro ſua erga me amicitia tranſmiſit, ut mox dicam.

Enimvero putabam hanc editionem poſſe incipi ſtatim poſt Paſcha, ac perfici demum menſe Iunio. Sed ſpes habendi codicis Marnæſiani, quam certam faciebat Clapierius, moram huic negotio attulit. Acceſſit huic incommodo malum multò gravius, ingens oculorum morbus, adeóque gravis, ut etiam timendum mihi fuerit ne oculos perderem, aut ſaltem alterutrum amitterem. Sed Dei providentia factum eſt ut huic quoque malo finis optatus daretur. Itaque poſtquam ex hac ægritudine emerſi, neque enim audeo dicere convaluiſſe me, delatus eſt ad me liber Marnæſij, is ipſe nimirum quem Chiffletius viderat. Nam in eo ſcriptum erat, librum fuiſse ex Bibliotheca monaſterij Bonevallenſis in diœceſi Viennenſi. Prima ergo mihi cura fuit, ut librum Agobardi adversùs Amalarium conferrem cum apographo Chiffletij; tum, ut librum de privilegio & jure ſacerdotij, qui in eo quoque codice ſcriptus erat, cum editione Maſſoni ſimiliter conferrem. Contuli etiam, ut hoc quoque obiter moneam, epiſtolas Aviti Epiſcopi Viennenſis cum editione Sirmondi, meliori fortean luce aliquando donandas. Et non ita multò pòſt remiſsus eſt liber ad Clapierium, domino ſuo bona fide reddendus.

Addidi autem huic editioni, ne quid heic deesse conqueri posses, Lector, epistolam Papirij Massoni ad Ecclesiam Lugdunensem, itémque præfationem ejus ad Agobardum, & synopsim operum Agobardi. Verùm illud te monere velim, permulta esse in his Massoni lucubrationibus, quæ neque conveniunt moribus seculi Agobardici, neque congruunt historiæ illorum temporum. Sed hæc ad vivum excutere noluimus. Si quid tamen illic repereris, quod Notis nostris contrarium sit, existimare omnino debes id totum esse contrarium veritati.

Agobardo autem adjungere placuit epistolas duas Leidradi Archiepiscopi Lugdunensis, cui Agobardus successit, antea cum Agobardi operibus editas à Massono. Sunt autem epistolæ illæ valde corruptæ, tum ob imperitiam librariorum, tum etiam ob audaciam monachi cujusdam Insulæ Barbaræ nobis incogniti, qui glossematis suis omnia turbavit. Si quid ergo emendari facilè potuit absque auctoritate vetusti codicis, fecimus. Reliqua meliori tempori seposuimus, si Deus aliquando nancisci faciet veterem epistolarum Leidradi codicem, qui nævis illis careat.

Post Leidradum, sequuntur epistolæ & opuscula Amulonis Archiepiscopi Lugdunensis, qui statim post Agobardum in ea cathedra sedit. Et epistolas quidem ad Theodboldum,& ad Gothescalcum, Amulonis esse nemini dubium hactenus fuit. De opusculis verò non satis constat an sint Amulonis. Verùm quia ea Amulonis esse suspicatus est Iacobus Sirmondus, vir eruditissimus, ea desiderari noluimus in hac nostra collectione. Et edidimus suis locis ejusdem Sirmondi præfationes in opuscula illa Amulonis.

Demum addidimus librum Flori Diaconi de electionibus Episcoporum, à Massono pridem editum cum operibus Agobardi, & à nobis emendatum, quantum fieri potuit.

Accedunt Notę nostrę ad Agobardum ceteróſque ſcriptores quos diximus. Tum, Appendix Actorum veterum, quorum in Notis facta mentio eſt. Et puto res in ea appendice contentas ejus eſſe momenti, ut non malè collocaturus ſis operam quam poſiturus es in legendis veteribus illis monumentis.

Hęc ſunt, Lector, de quibus te monendum eſſe putavi. Vides autem dare me ſedulò operam, ne fallam expectationem tuam. Nam qui proximo anno promiſeram novas editiones nonnullorum veterum ſcriptorum, & in his Agobardi, fidem meam, quam tibi obſtrictam ſciebam, vel hac editione liberare volui. Cumulavi ſanè beneficium, dum Leidradum, Amulonem, & Florum conjunxi. Hi enim promiſſi non fuerant. His utere, Lector; & anno ſequenti Hildebertum Cenomanenſem Arnulphúmque Lexovienſem à nobis expecta. Vale.





Clarissimo eruditissimóque Viro

PETRO FRANCISCO CHIFFLETIO

Presbytero Soc. IESV

STEPHANVS BALVZIVS TVTELENSIS

S. P. D.

OST edita superiore anno Lupi Abbatis Ferrariensis opera, cùm intelligerem promissas à me esse in Præfatione novas editiones nonnullorum veteris ævi scriptorum, ac promissi fidem esse præstandam, placuit initium facere ab Agobardo Archiepiscopo Lugdunensi, qui regnante Ludovico Pio floruit, adeóque Lupi fuit æqualis. In hoc ergo sum ut Agobardi opera, cum codice MS. quo Pap. Massonus usus est collata, emendatiora, atque integriora, quantum in me

erit, in publicum exire faciam. Et quia compertum habeo, penes te extare Tractatum ejuſdem Agobardi contra quatuor libros Amalarij Abbatis, hactenus ineditum; communitas noſtrorum ſtudiorum, tuáque nota humanitas efficit, ut, tamenetſi ignotus ſim tibi, Vir clariſſime, nullóque te unquam officio demeruerim, non dubitem tamen à te petere exemplum illius operis Agobardici, ut cum ceteris clariſſimi ſcriptoris operibus edi poſſit. Certè in ea ſum ſententia, adeóque bene ſentio de tua propenſione erga viros quibus literaria iſthæc negotia cordi curæque ſunt, ut nullus dubitem quin me libro illo dones; præſertim cùm id tibi in anteceſſum polliceear, non defuturum me officio meo in hac parte, publicèque profeſſurum editionem illius operis tibi uni deberi. Et omnino celeritate utendum eſt, ſi quid mihi à te, Vir eruditiſſime, expectandum eſt. Nam ſtatim poſt Paſcha, Agobardus tradetur typographo, ſed ei typographo qui diligens eſt, præſertim quoties mea eduntur. Itaque novam iſtam Agobardicarum lucubrationum editionem abſolutam ſpero fore proximis Kalendis Iunijs, aut certè non multò pòſt.

Addam verò Notas meas, ad exemplum earum quæ cum Lupi operibus editæ ſunt; prorſùſque efficere conabor ut ij qui hæc ſtudia amant, quíque rectum ſapiunt, intelligant non fruſtra collocatam in hoc fuiſſe operam meam. Interim omni ſtudio à te, mi Chiffleti, (quidni enim te meum appellem?) contendo, ut me in tuorum amicorum numero habere velis, itáque exiſtimes, neminem hodie eſſe qui te magis colat, tibíque ſit amicior, quàm ego ſum. Amo enim te venerôrque abſque fuco & fallacijs, more majorum; planèque, dum mihi animo obverſaris, obverſaris autem ſæpiſſime, Sirmondum mihi videre videor, virum & candidiſſimum & eruditiſſimum & beneficentiſſimum, &, ut abſque invidia loquar, dignum cui tu ſuccederes in his ſtudiis. Vale, Vir clariſſime & eruditiſſime, & amantem redama. Lutetiæ XVI. Kal. April. M. DC. LXV.



Reverendo & eruditiſſimo Viro

STEPHANO BALVZIO

PETR. FRANCISCVS CHIFFLETIVS

SALVTEM.

GRATISSIMÆ mihi acciderunt (Vir eruditiſſime) litteræ tuæ, XVI. Kal. Aprilis ad me nuper datæ. Mitto igitur quod à me petis Agobardi opuſculum adversùs Amalarium: quod olim ex codice MS. Bonævallis, Viennenſis pagi, partim manu mea deſcripſi, partim ab alio deſcriptum ipſe cum autographo contuli, ac recenſui. An plura in hoc argumentum Agobardus ſcripſerit, non liquet; plura certè in antiquis non reperi. De auctoris ſtylo ac genio tuum judicium eſto. Ego quidem ejus cenſuram haud iniquam exiſtimaverim, ſi ille ab acrioribus aliquot punctiunculis temperaſſet, & veteri more calamum tinxiſſet in Chriſti ſanguine, Agni immaculati, verè mitis & humilis corde. Vale, & me amare perge. Divione, VIII Kal. Aprilis, M. DC. LXV.

Opuſculum Agobardi de privilegio & jure ſacerdotij, quod habetur in Bibl. Patrum pag. 1223. in MS. quem vidi codice inſcribitur, *Epiſtola Agobardi Epiſcopi Lugdunenſis, de ſacerdotij dignitate, ad Barnardum Viennenſem Archiepiſcopum. Barnardo Agobardus, &c.* Sic & in Eccleſia Viennenſi, & in Eccleſiis Romanenſi & Ambroniacenſi quas fundavit, conſtanter ſcribitur *Barnardus*, non autem *Bernardus*.



CLARISS. ERVDITISSIMOQVE viro PET. FRANCISCO CHIFFLETIO *Soc.* IESV *Presbytero* STEPHANVS BALVZIVS *Tutelenſis S. P. D.*

ACCEPI his feſtis Paſchalibus ſuaviſſimas & humaniſſimas literas tuas, Vir eruditiſſime, datas Divione VIII. Kal. Aprilis, & in eodem faſciculo, librum Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis contra quatuor libros Amalarij Abbatis, quem ad me mitti poſtulaveram prioribus meis ad te literis. Itaque nihil mihi reliquum eſt, in hac quidem parte, quàm ut gratias tibi agam pro hoc beneficio tam lubenter ac dili-

genter præſtito. Tenes enim illud Senecæ: *Bis dat, qui citò dat.* Ago igitur atque habeo gratias quàm poſſum maximas ; ſempérque meminero ſingularis iſtius tuæ humanitatis, donec ſpiritus hos reget artus. In editione autem operum Agobardi, quam paro, publicè profitebor, id quod antea quoque pollicitus ſum, hoc opus Agobardicum tua cura repertum eſſe, ac mecum peramanter communicatum præcipiti quodam ſtudio, ut in publicum edi poſſet. Ceterùm quòd de auctoris ſtilo ac genio meum vis judicium eſſe, ac ſi poſtulares, tu, inquam, qui unus multorum rectiùs de ijs rebus cenſere potes pro tua ſumma eruditione ; oſtendis tu quidem virtutem tuam eſſe ſupergreſſam vitium pleriſque cordatis etiam viris commune, ut ob ſcientiam inflentur, juxta obſervationem Apoſtoli ; ſed tamen eodem tempore oneras verecundiam meam. Novi enim me ; & omnino perſuaſum habeo, neminem hodie eſſe, eorum nimirum qui hæc ſtudia tractant, cui non concedere debeam ; multò magis tibi, viro ſine controverſia eruditiſſimo. Amplector itaque lubens judicium ipſe tuum, & pedibus, ut aiunt, in ſententiam tuam

transſeo. Quòd autem admones, vidiſſe te codicem MS. libri ejuſdem Agobardi de dignitate Sacerdotij, velim ex te ſcire, an variantes lectiones adnotaveris. Et ſi id feciſti; cumulabis ſanè beneficium mihi præſtitum, ſi hanc quoque vigiliarum tuarum partem mecum communicaveris. Nam quòd ais, Archiepiſcopum illum Viennenſem, cui Agobardus inſcripſit librum de dignitate Sacerdotij, non Bernardum, ut nunc vulgò ſcribitur, ſed Barnardum conſtanter nominatum legiſſe te in veteri codice MS. & in veteribus membranis; id mirum forſitan videri poſſet, cùm in codice MS. Papirij Maſſoni conſtanter vocetur Bernardus, niſi conſtaret non tam librariorum vitio id factum, quàm propter affinitatem literarũ A & E in hujuſcemodi nominibus. id quod multis exemplis probari poteſt ex illa antiquitate. De Amalario porrò, adverſùs quem Agobardus ſcripſit librum à te miſſum, velim ſcire, cujuſnam monaſterij Abbas fuerit. Neque enim memini legiſſe me, eum fuiſſe Abbatem, ſed tantùm Diaconum. Verùm cùm ita doceat codex MS. Bonævallenſis, planè neceſſe eſt affirmare Abbatem quoque alicubi fuiſſe; præſer-

tim cùm in codice MS. Bibliothecæ Thuanæ, quem laudat Vir clarissimus Philippus Labbeus, ita disertè scriptum sit: *Tomus Amalarij Abbatis de divinis Officiis*. Et sanè magna erat ejus fama in palatio Ludovici Pij, & Ludovicus eum plurimi faciebat, ut patet ex ipsomet Amalario & ex Ademaro Cabanensi. Itaque fieri tum facillimè potuit ut ei Ludovicus monasterium quoddam committeret, pro more illius seculi. Si quid ergo hujuscemodi repereris; oro te, Vir humanissime, ut ad me mittas quicquid id erit. Nam editionem hanc Agobardicarum lucubrationum valde cupio esse perfectissimam, quantum in me erit. Vale, Vir clarissime & eruditissime; & ut tute occœpisti, sic amare perge. Lutetiæ Parisiorum VIII. Idus Aprilis M. DC. LXV.



REVERENDO ET PERQVAM erudito Viro STEPHANO BALVZIO PETR. FRANCISCVS CHIFFLETIVS S.

GAVDEO, Vir eruditissime, pervenisse ad te, sed & gratum tibi accidisse munusculum meum, Agobardi

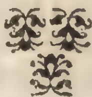
inquam opuſculum adversùs Amalarij Abbatis libros de divinis Officijs, olim à me deſcriptum ex codice Bonævallis. Plura vellem tua cauſa, ſi facultas adeſſet. Quo loco mihi occurrerit Agobardi ad Barnardum libellus de privilegio & jure Sacerdotij, nunc non recordor. Ex illo certè variantes lectiones nullas excerpſi. De Barnardi nomine obſtinatiùs nolim contendere. ſcio enim & à nonnullis Bernardum ſcribi. nec eſt magni momenti hæc diverſitas. In excerptis meis ex veteri Martyrologio S. Mauricij Viennenſis lego:

X. Kal. Februarij, Depoſitio ſancti Barnardi Viennenſis Epiſcopi.

In Kalendario S. Petri Viennenſis:

X. Kal. Februarij, S. Barnardi Epiſcopi.

Sic & in Breviario Viennenſi typis edito. Cujus monaſterij Abbas fuerit Amalarius, hactenus nuſquam reperi. Quod reliquum eſt, tuis me precibus ac ſanctis ſacrificiis plurimùm commendo. Divione, XIX. Aprilis, M. DC. LXV.





ELOGIA

DE AGOBARDO.

EX EPISTOLA LVDOVICI & Lotharij AA. præfixa Concilio Parif. anni DCCCXXIX.

TERTIO verò apud Lugdunum; ubi AGOBARDVS, Bernardus, Andreas, Benedictus, Agericus, cum ſuffraganeis ſuis, ſimiliter conveniant.

EX PRÆCEPTO HLVDOVVICI & Hlotarij Impp. pro monaſterio Beſuenſi, quod editum eſt à clariſſ. Viro Domno Luca Dacherio in Tomo I. Spicilegij pag. 507.

SED & conſtitutionis Cartulam, quam ipſe (id eſt, Albericus Epiſcopus Lingonenſis) unà per conſenſum Metropolitani ſui AGOBARDI Archiepiſcopi, & ſuffraganeorum ſuorum, necnon & Cleri ſibi ſubjecti, & quorundam laïcorum nobilium confirmaverat, nobis oſtendit &c. --- Actum anno ab

Incarnatione Domini octingentesimo xxx. Indictione VIII. Epacta XV.

EX CARTA ALBERICI EPIScopi Lingonensis pro eodem monasterio, edita ab eodem Dacherio pag. 509.

IDEÓQUE per consilium Archiepiscopi nostri AGOBARDI, & consentientibus Coëpiscopis nostris, necnon & piissimis nostris Principibus, seu omni Clero, necnon & omnibus fidelibus Ecclesiæ nostræ, addidimus de episcopatu nostro villas his nominibus &c. ---- *Infrà:* Actum Lingonis civitate publica. In Christi nomine AGOBARDUS Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.

EX PRÆCEPTO LUDOVICI Pij Imperatoris pro monasterio Anianensi, quod ab eodem Dacherio editum est in Notis ad Guibertum Abbatem B. Mariæ de Novigento pag. 623.

PROXIME' accidit AGOBARDUM Archiepiscopum ad nostram devenisse præsentiam, indicans nobis quomodo eo præsente & Nibridio

Archiepiſcopo , ſine mora omnes pari conſenſu Tructeſindum ſuper vos elegiſſetis Abbatem.

Vetus auctor vitæ Ludovici Pij Imperatoris, ad annum DCCCXXXV.

TRANSEGIT ergo Imperator maximam partem hiberni temporis Aquiſgrani ; indéque profectus eſt ad Theodoniſvillam ante Natalem Domini ; ubi etiam populus, cui præceptum fuerat, advenit. Vbi conſiſtens, contra quoſdam Epiſcopos de ſui dejectione conquerebatur. Sed quum quidam in Italiam confugiſſent, quidam vocati obedire noluiſſent ; ſolus Ebo eorum qui impetebantur affuit. Qui quum rationis reddendæ cauſa ſuper talibus urgeretur, cauſabatur ſe ſolum relictis omnibus, in quorum præſentia hæc facta fuerant, urgeri. At verò ceteri Epiſcopi, quum obtenderent neceſſitatem præſentiæ, excuſarent autem voluntatem innocentiæ ; idem Ebo tandem moleſtè ferens talibus extædiari, conſilio petito aliquorum Epiſcoporum, ipſe in ſe quandam confeſſionem prædicavit ; confirmavítque ſe & indignum ſacerdotio ; & irre-

vocabiliter eo abſtinere judicavit. quod & Epiſcopis & per eos Imperatori contradidit. Quo facto, AGOBARDVS Lugdunenſis Archiepiſcopus, qui evocatus ad ſatisfactionem venire diſtulit, quum ter eſſet evocatus, ab Eccleſiæ præſulatu ſemotus eſt, ceteris, ut diximus, in Italiam fugientibus.

Idem auctor ad annum DCCCXXXVI.

PROXIMVM huic Placito Conventum Imperator in pago Lugdunenſi habuit tempore æſtiuo, in loco qui vocatur Stramiacus, cum Pipino & Ludovico filiis. Nam quod Lotharius non affuit, invalentia ægritudinis ſupradictæ obfuit. In quo cauſam Eccleſiarum Lugdunenſis atque Viennenſis vacantium ventilari fecit; eò quòd Epiſcopi dudum illarum, AGOBARDVS quidem juſſus ad rationem non venerit reddendam, Bernardus antem Viennenſis affuerit quidem, ſed rurſus fugam inierit. Sed hæc quidem res imperfecta remanſit, propter abſentiam, ut prædictum eſt, Epiſcoporum.

VVALFRIDI STRABI VERSVS ad Agobardum Episcopum Lugdunensem.

DVM vix ter senos habuissem tẽporis annos,
  Ad vos nomen ijt, ô Pater alme, meum.
Pervenisse scio, quando rescripta recepi,
  Quæ magni nobis instar amoris erant.
Si meministis enim, quia nam meminisse potestis,
  Gaudeo, & ut memores sitis ubique rogo.
Ipse amor ardet adhuc animis, viget ipsa volũtas
  Visendi temet, atque tuo ore frui.
Æthiopum si regna * calens, si rura Sabæa
  Liquit Regina, ut Salomona petat;
Cur nos non potiùs, quibus altera regna parãtur,
  In solo auctoris semper amore sumus?
Nam, fateor, si certa mihi nunc optio detur
  Vt capiam mundi dona vel ingenij;
Otia liberiùs verum secura sciendi
  Aurea quàm secla, sed peritura, sequar.
At de flore novo, qui vos penès ortus odorem
  Prodit ubique sui, hæc loca rumor alit.
Flora venit quondam, dum singula quæq; deorũ
  Sunt affata jugis prata thymúmque gerens.
Huic Floro meliùs sententia Christicolarum
  Attribuit quidquid dogmate & ore viret.
Nam hic Florus florẽ sequitur de germine Iesse,
  Et tradit quod amans attulit ille homini.
Quæ tam segnis erit, donis ingrata supernis,
  Quæ se hoc non sponte nectare pascat apes?
Floreat haud flaccens hic flos, & florea flagrans
  Spiramenta ferat semper ubique Deo,
Donec in astriferas porrecta cacumina sedes

* f. colens.

Erigat, & fructum jam ſine fine habeat.
Cedant ambroſiæ, roſa, lilia, ſpica, crocúſque,
Suavia cuncta ſimul. Hujus amor placeat.
Hoc fruar, hoc utar, foveat, delecter, abundem;
Auditu & viſu hujus alar, docear.
Det quandoque Deus nos mutua dona viciſſim
Impertiri. Aliquid pars utriuſque metet.
Munere divino precor ô ſine fine valete,
Mittentes veſtræ dulcia ſcripta vicis.

Ado Viennenſis in Chronico, ad an. DCCCX.

BERNARDVS Viennenſis Epiſcopus erat, & Leidradus Lugdunenſis, qui initio imperij Ludovici Imperatoris Sueſſionis monaſterij locum petiit; & in loco ejus AGOBARDVS ejuſdem Eccleſiæ Coëpiſcopus, conſentiente Imperatore & univerſa Gallorum Epiſcoporum ſynodo, Epiſcopus ſubſtitutus eſt. Quod quidam defendere volentes, dixerunt eundem venerabilem Agobardum à tribus Epiſcopis in ſede Lugdunenſi, jubente Leidrado, fuiſſe ordinatum. Sed canonica auctoritas eſt in una civitate duos Epiſcopos non eſſe, nec vivente Epiſcopo ſucceſſorem ſibi debere eligere; ac idcirco ulla quacunque cauſa regulæ Eccleſiæ præteriri in tanto ordine fixæ non debent.

Idem auctor ad an. DCCCXV.

BERNARDVS adhuc & AGOBARDVS Viennensem Ecclesiam regebant. Qui ambo apud Imperatorem delati, desertis Ecclesiis in Italiam ad filium Imperatoris Lotharium se contulerunt; & postmodum; piis Imperatoribus agentibus, Agobardus Lugdunensem, Bernardus Viennensem sedem recipit. Post pauculos annos Agobardus apud Sanctonas in expeditione regia positus defungitur.

Flodoardus lib. II. *Hist. Rem. cap.* XX.

ANNO Incarnationis Dominicæ octingentesimo tricesimo quarto Lotharius territus conventu fratrum suorum ac plurimorum fidelium patris Imperatoris, fuga lapsus, patrem suum adhuc ab ingressu Ecclesiæ sequestratum dimisit. Cum quo inter alios etiam quidam Episcopi, fautores ipsius in adversitate patris sui, relictis contra sacras regulas sedibus suis, perrexerunt, Iesse videlicet Ambianensis, & Hereboldus Antisiodorensis, AGOBARDVS Lugdunensis, & Bartholomæus Narbonensis Episcopus.

Ex Chronico

Ex Chronico Hugonis Flaviniacensis.

LEIDRADVS verò in initio imperij Ludovici Imperatoris Suessionense monasterium petiit; & in loco ejus AGOBARDVS substituitur ejusdem Ecclesiæ Chorepiscopus, consentiente Imperatore & omni Gallicanorum Episcoporum synodo. Quod quidam defendere volentes, dixerunt eum à tribus Episcopis in sede Lugdunensi jubente Leidrado fuisse ordinatum. Hic igitur Agobardus & Bernardus Viennensis apud Ludovicum accusati, desertis Ecclesiis in Italiam ad Lotharium se contulerunt. Sed agentibus piis Imperatoribus uterque sedem suam recepit. Et post paucos annos Agobardus apud Sanctonas in expeditione regia defungitur.

Ex eodem Chronico, ad annum DCCCXLI.

EODEM anno AGOBARDVS Lugdunensis Episcopus obiit.

Ex Chronico S. Benigni Divionensis edito à R. P. Phil. Labbeo, ad an. DCCCXL.

HOC anno, sanctæ memoriæ AGOBARDVS Lugdunensis Episcopus obiit VIII. Idus Iunij.

Ex Martyrologio Ecclesiæ Lugdunensis.

VIII. Idus Iunias.] Lugduni, AGOBARDI Episcopi & Confessoris, vulgò *S. Agobo.*

Ex Martyrologio MS. Monasterij sancti Claudij.

VIII. Idus Iunij. Depositio beati AGOBARDI Lugdunensis Episcopi.



DE LEIDRADO.

Theodulfus Aurelianensis in Parænesi ad Iudices.

HÆSERAT hac nobis LAIDRADVS forte sodalis,
Cederet ut magnus hoc revelāte labor.
Noricus hunc genuit. Hunc tu Lugdune futurum
Pontificem speras relligionis ope.
Arte cluit, sensúque viget, virtute redundat.
Cui vita ad superam transitus ista manet.

Ex Præcepto Ludovici Pij Imp. pro Ecclesia Matisconensi, apud Severtium in Episcopis Matisconensibus Num. XVII. §. IV.

Nos interea Missum nostrum venerabilem LEIDRADVM Archiepiscopum ad hanc rem investigandam & diligenter inquirendam misimus; & invenit quòd per justitiam prædictæ Ecclesiæ, juxta divisionem quæ dudum facta est, esse debebat. Qui rediens, nobis renuntiavit hanc rem ita se habere sicut prædictus Episcopus asserebat.

Alcuinus in epistola LXIX. *ad fratres Lugdunenses.*

Religiosæ in Christo conversationis vestræ per LAIDRADVM electum Pontificem laudabilem audiens sollicitudinem, magno esse me gaudio delibutum fateor.

Idem in Præfatione librorum adversùs Elipantum Toletanum.

Dominis in Christi caritate venerabilibus, atque dilectissimis, LEIDRADO Episcopo Lugdunensi, & Nefridio Episcopo Narbonensi, & Benedicto Abbati &c. humillimus sanctæ Ecclesiæ filius Albinus salutem.

Ex Confessione fidei Felicis Orgellitanæ sedis Episcopi.

Secundùm quod & venerabilis Domnus LAIDRADVS Episcopus nobis in Orgello pollicitus est.

Ex Testamento Karoli Magni Imp. apud Eginhardum.

Episcopi, Hildebaldus, Riculfus, Arnulfus, VVlfarius, Bernuinus, LAIDRADVS, Ioannes, Theodulfus, &c.

Ado in Martyrologio, XVIII. *Kal. Octobris.*

Post multa verò curricula annorum, gloriosissimo Carolo Francis imperante, contigit legationem Francorum ferentes illustres ac sapientia circumspectos Legatos transitum per Africam fecisse. Hi cùm Carthaginem dirutam, & loca venerabilia sanctorum martyrum, revertentes à Rege Persarum Aaron, qui excepta India totum penè tenebat Orientem, vidissent, facilè sibi conciliato Principe, ac favorem in re tali præstante, pro magno munere rogaverunt ut ossa B. Cypriani eis ferenda permitteret. Quod ille non magni ducens, postulata concessit, útque pio Imperatori, cujus gratiam omnium, qui in toto terrarum orbe erant, Regum amicitiæ præpone-

ret, ipſi ea ferrent, libenter aſſenſit. Cùmque venerabiles Legati ingentia dona, martyrum ſcilicet reliquias ferentes, (nam & beati Sperati martyris membra, qui unus fuit ex illis duodecim clariſſimis martyribus Scillitanis, caput etiam martyris glorioſi Pantaleonis, ſecum cum beatis oſſibus Cypriani habebant) reverterentur, proſperis uſi velis, tandem pervenerunt Arelatem; ubi ſacra martyrum membra ſignata interim relinquentes, legationem ſuam Imperatori renuntiare feſtinarunt; & inter alia, de ſanctorum reliquiis ab Africa deportatis ejus animum attollunt. Vnde ille plurimùm lætus, eas tamdiu apud Arelatem digna veneratione ſervare juſſit, donec ipſe magno aliquo opere in regno ſuo templum conderet, ubi tam pretioſum pignus ingenti cultu & ornatu reponeret. Sed emergentibus cauſis, dum opus tardiùs conſtruitur, occaſionem nactus LEIDRADVS venerabilis Lugdunenſis Epiſcopus Imperatorem rogavit ad civitatem ſuam deferre beata oſſa martyrum ei licere. Annuit Imperator. Et dum is ocyus votum ſuum pius perficit, cum honore infra civitatem Lugduni deportata ſunt; ibíque in ma-

jori Ecclesia beati Iohannis Baptistæ ac sancti martyris Stephani ad defensionem civium, Deo id misericorditer operante, sanctus Episcopus reliquias gloriosorum martyrum in prædicta Ecclesia post venerabile altare decentissima sepultura recondidit, ac posteris civibus suis profuturas honorabiliter commendavit. Sed pòst, interposito tempore, regnante glorioso Rege Carolo Ludovici Imperatoris filio, iterum reliquiæ beati Cypriani ad monasterium novum quod idem Rex augustus construxit in Compendio Palatio suo, eo jubente translatæ sunt.

Idem in Chronico, ad annum DCCCX.

Bernardus Viennensis Episcopus erat, & LEIDRADVS Lugdunensis, qui initio imperij Ludovici Imperatoris Suessionis monasterij locum petiit; & in ejus loco Agobardus &c. *Vide suprà inter elogia Agobardi.*

Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico.

Post Adonem Hilduinus nepos ejus Lugdunensem Ecclesiam paululùm non Episcopus tenuit; & abscedens, Lirinis monachus factus est. Post quem Lugdunensem Ecclesiam LEIDRADVS

ſuſcepit, honori Reipublicæ utilis.

LEIDRADVS verò in initio imperij Ludovici Imperatoris Sueſſionenſe monaſterium petiit, & in loco ejus Agobardus ſubſtituitur.

DE AMVLONE.

Auctor brevioris Chronici S. Benigni Divionenſis.

DCCCXL. Hoc anno ſanctæ memoriæ Agobardus Lugdunenſis Epiſcopus obiit VIII. Idus Iulij. AMOLO præfati Epiſcopi Diaconus ordinatur Epiſcopus Lugdunenſis XVIII. Kalendas Februarias.

Hugo Abbas Flaviniacenſis in Hiſtoriæ ſuæ collectaneis.

Poſt Agobardum AMOLO quoque Lugdunenſium Epiſcopatum ſuſcepit. cujus auctoritas & amor Caroli Regis erga eum multùm valuit ſancto Papæ Leoni, ut ipſe Leo teſtatur in epiſtola ad eum miſſa.

Lupus Abbas Ferrarienſis in epiſtola LXXX. *ad Vſuardum Abbatem.*

Non eſtis obliti quemadmodum vo-

bis, præſentibus majoribus Eccleſiæ ve-ſtræ, conſtitutum ſynodi decretúmque Metropolitani AMVLI oſtenderim ſuper Preſbytero Godelgario &c.

Idem in epiſtola XXCI. *ex parte VVenilonis & Gerardi.*

Reverentiſſimo & clariſſimo Præſuli AMVLO Guenilo Epiſcopus & Gherardus Comes perpetuam ſalutem. MVLTA & magna juſſu Domini noſtri Regis, &c.

De Epiſcopis Auguſtoduni & Cabillone ordinandis.

Flodoardus libro III. *Hiſtoriæ Remenſis, cap.* XXI. *de Hincmari ad Amolonem epiſtolis.*

AMVLO Lugdunenſi. De placito quod habuerat cum Rege, regníque primoribus, & de Iudæorum in hoc regno ſtatu.

ITEM de Synodo à tribus Regibus condita, & de Ebone præceſſore ipſius, & aliis nonnullis. in qua eum cariſſimum & unanimem ſibi patrem ſe habere ſignificat.

ITEM. De Lothario Rege, & aliis quibuſdam rebus. in qua ſe filium dilectionis ipſius appellat.

ITEM. De Gotheſcalci vita vel converſatione, prædicatione, deprehen-

ſione, atque condemnatione. rei veritatem exponens.

Ioannes Trithemius de Scriptoribus Eccleſiaſticis. inter alia.

HAMVLVS Epiſcopus Lugdunenſis, vir in divinis ſcripturis ſtudioſus, tam Hebraïca quàm Latina lingua clarus, ſcripſit non contemnendæ lectionis opuſcula, de quibus legi opus inſigne ad Carolum contra Iudæos, *Deteſtanda Iudæorum*, &c.

AMOLONIS *præterea mentio fit in Caroli Calvi capitulis cap.* VI. *in villa Sparnaco, & in Ioannis VIII. epiſtola* CLXIII. *& apud alios. ſed nuſquam illuſtrior, quàm apud Lugdunenſes ipſos, qui* SANCTI *eum titulo exornant in Martyrologio, aliiſque monimentis Baſilicæ Irenæanæ.*

DE FLORO.

VVandalbertus in Præfatione ſui Martyrologij.

IN quo opere quia ſolemnium dierum certiſsima comprehenſio non leviter nec facilè pro librorum varietate

conſtabat, ope & ſubſidio præcipuè uſus ſum ſancti & nominatiſſimi FLORI Lugdunenſis Eccleſiæ Subdiaconi; qui ut noſtro tempore revera ſingulari ſtudio & aſſiduitate in divinæ Scripturæ ſcientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copia & veritate cognoſcitur abundare.

Sigebertus in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis.

Florus epiſtolas Pauli ex integro expoſuit: qui nihil à ſe dicens, ſed omnes Auguſtini libros revoluens, & capitula epiſtolarum Pauli ab Auguſtino diverſis locis expoſita recolligens, ipſa capitula expoſita reſtituit ordini epiſtolarum; annotans ſingulos Auguſtini libros, in quibus ea capitula expoſita erant. & ſic novo & mirabili ſtudio, de alieno labore magnum ſui operis volumen edidit.

Ioannes Trithemius in libro ſecundo de viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti cap. XLIV.

Florus monachus S. Trudonis Leodienſis diœceſis, vir in divinis ſcripturis ſtudioſiſſimus, & ſatis eruditus, librorum ſancti Auguſtini amator præcipuus, de quibus ſententias ſuo congruentes propoſito collegit. Omnes epiſtolas beati Pauli Apoſtoli ita magnificè expoſuit,

ut Augustini opus in toto videatur. Nihil enim de suo inseruit. Alia quoque nonnulla edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt.

Matthæus Vvestmonasteriensis ad annum DCCCLXXXIII. *loquens de Ioanne Scoto.*

Scripsit enim contra eum quidam Florus, qui & ejus scripta depravando damnavit.

Iacobus Sirmondus in Notis ad Avitum Viennensem Episcopum.

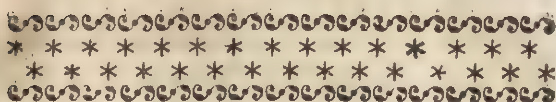
Hæc porrò FLORI Magistri, sic enim appellatus est, expositio in epistolas S. Pauli ex decem omnino Patribus delibata est, Cypriano, Hilario, Ambrosio, Paciano, Hieronymo, Ephrem diacono, Paulino, Leone Papa, Fulgentio, & Avito. Post hunc librum, sequitur in eodem codice Carthusiæ liber II. Flori ejusdem, de Missa, & de aliis quibusdam ecclesiasticis institutionibus. In alio verò ejusdem Bibliothecæ volumine, operibus Irenæi præfixa est Flori Præfatio, cum epistola Agobardi. Ejusdem præterea Flori est liber adversùs Ioannem Scotum, qui Ecclesiæ Lugdunensis nomine est editus, & sermo de prædestinatione, quem integrum recitat Hincmarus in præfatione posterio-

ris operis contra Gothescalcum. De Floro denique, ne cetera persequar, Vvalafridi Strabi extant versus ad Agobardum eundem Episcopum Lugdunensem, & inter Agobardi opuscula, Agobardi ipsius & Flori nomine inscripta epistola ad Bartolomæum Episcopum. Erat enim Diaconus Ecclesiæ Lugdunensis, & Agobardo, ut apparet, familiaris.

Illustrissimus Vir Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis in libro VIII. *De Concordia Sacerdotij & Imperij cap.* XIV.

In quo non solis conjecturis agendum, cùm habeamus disertum Flori Magistri testimonium. Florebat hac ætate auctor iste, à Vvalfrido Strabone valde laudatus: qui sententiam suam de electionibus in Fragmento quodam descripsit circiter annum DCCCXX. quod edidit Papirius Massonus, & ex eo Illustrissimus Baronius.

Vide Clariss. Virum Petrum Franciscum Chiffletium Presbyterum è Soc. IESV *in Notis ad Ferrandum pag.* 272. 273. 322. *& seq. & Notas ad Lupum Ferrariensem pag.* 406. *&* 501.



CLARISSIMI VIRI

PAPIRII MASSONI

PRÆFATIO

AD AGOBARDVM,

EDITA ANNO M. DC. V.



Anctæ & illuſtri Lucdunenſi Eccleſiæ Papirius Maſſonus Iuriſconſultus ſalutem. Sub Antonino Vero Cæſare, Galliæ urbes facilè principes, & quæ præter ceteras præſtare dicebantur, erant Lucdunum & Vienna, ad confluentes Rhodani & Araris notiſſimorum fluminum ſitæ; ubi Claudium Cæſarem Suetonius, & ante eum Seneca, natum prædicant. Et Lucduni quidem nundinæ celebrabantur, quæ propter frequentiam hominum ex omnibus eò gentibus commeantium, magnæ ubique famæ, laudari prædicarique conſueverant. Euſebius Cæſarienſis libro quinto eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuperiora commemorat: ſimul ait Photinum

beatissimum virum, illius urbis Episcopum, anno ætatis nonagesimo & ampliùs, pro Christo multa passum, in carcere in quem à militibus conjectus esset, excessisse è vita. Nec multò pòst Deus illi præclarum successorem dedit Irenæum, vitæ sanctitate & scientia admirandum, ut opera ejus ostendunt, idque idem scriptor multa de eo & illustria referens narrat. Post quem magni nominis fuit Verissimus, is qui Sardicensi synodo interfuit solus ex Episcopis Galliarum, & inter ceteros ei subscripsit. Iam venio ad Eucherium, cujus monimenta adhuc supersunt, celebrem Ioanni Cassiano, qui Leonis Magni Romanæ Ecclesiæ Pontificis temporibus vixit. is enim duobus locis de eo honorificentissimè loquitur, ut & Hilarius Arelatensis in vita Honorati decessoris sui, & multò pòst Florus Lucdunensis, vir egregiè doctus, cujus epistola & Agobardi extat ad Bartholomæum Narbonensem Episcopum. Sequitur Viventiolus, præstantissimus sanctissimúsque vir. Hic Lucdunensis Episcopus, cujus doctrinæ fuerit non solùm ipsa, sed & aliorum de eo scripta testantur, inquit Agobardus: quæ cùm perierint, aut adhuc alicubi lateant, de successoribus ejus mihi dicendum est. Itaque Agobardus, patria Gallus, Leidradi Norici doctique viri

ſucceſſor fuit in Epiſcopatu Lucdunenſi, temporibus Ludovici Pij Cæſaris Regiſque Francorum, ejúſque exauctorationi apud Sueſſiones Belgicæ ſecundæ populos in monaſterio ſancti Medardi præfuit anno, ut ipſe ſcribit, octingenteſimo triceſimo tertio. de qua & Theganes Coëpiſcopus Trevirorum eadem ætate ſcripſit. & curioſi lectores utramque conferre poterunt. De Childeberto autem Rege, de Pipino, agit Agobardus, de Carolo Magno, ut qui in ejus funere epigramma ſcripſerit, de uxoribus Ludovici, Ermingarde, & Iuditha pulcherrima illius temporis femina, etſi eas nominatim non attingit; de filiis ejuſdem Cæſaris Lothario, Ludovico, & Carolo puero; de Regibus Burgundionum Gondebado, & Sigiſmundo, illiúſque iniquiſſimam legem in perniciem mortalium excogitatam rationibus & argumentis firmiſſimis teſtimoniiſque veterum planè convellit. Extant Burgundionum leges, unde illam funeſtiſſimam poſſis eruere. Vixit verò ſub Gregorio quarto Romano Pontifice, cujus partes & Lotharij Cæſaris deſignati nimiùm fortaſſe aut acriùs quàm vel oportuit, vel debuit, tuetur, præſertim adversùs patrem benigniſſimum Regem, & quo nemo unquam melior aut juſtior fuit. Ceterùm qui partes ejus ad-

versùs parentem secuti erant, in gratiam tandem restituti sunt, & inter ceteros Agobardus; eóq; usus est in magnis regni negotiis, quibus ille occupatus in Santonibus juxta Oceanum decessit. Iudicio quidem magno præditus, & divina scientia instructissimus graviter & acerrimè scripsit, ut opera ejus fidem faciunt; relicta, propter sanctimonium & eruditionem, immortali nominis sui gloria, præsertim apud Ecclesiæ filios, & alumnos suos, quorum mores & disciplinam penè jacentem atque intermortuam excitavit. Contra Felicem Vrgelitanum Episcopum scripsit, ut & Paulinus Aquileiensis, & alter incerti nominis, sed vir doctissimus, qui septem contra eundem libros conscripsit, quos manu scriptos nuper legi & admiratus sum. Episcopis præterea Bernardo Viennensi, Nibridio Narbonensi, & successori ejus Bartholomæo, de quo suprà diximus, Ebboni quoque Rhemorum epistolam scripsit, magnificentissimum & desiderantissimum Dominum patrem & filium appellans, & Eaori, cujus sedem propter penuriam auctorum nondum scire potui, Hilduino quoque sacri Palatij antistiti, & Vvalæ Abbatibus sanctissimis & beatissimis viris, & Adalardo atque Helisachari reverendissimis scribit, Abbates illos vocans, quorum ille in

agro

agro Parisiorum insigni monasterio Dionysij præfuit, & qualis quantúsque esset editione librorum notum fieri etiam curavit. Iudaïcæ genti sibi omnino molestæ infestæque scripsit, perstringens eos, multásque inauditas eorum fictiones adversùs Christum Iesum egregiè refellit. Matfredo præstantissimo atque illustrissimo viro etiam rescribit; Gerricum, & Fredericum, atque Evrardum perstringens, & accusans, quòd illi se ostendissent Christianis formidabiles, Iudæis autem mites. Et Matfredi quidem tempus mortis traditur in vita Ludovici. Synodos aliquot in Gallia habitas refert, & queritur duobus locis de Romanis Clericis, & aliis quibusdam, qui Canones Gallicanos ut inutiles & superfluos afferebant, Legatisque Romanæ sedis absentibus & injussu Cæsaris convocatas easdem synodos jactabant. Græcorum errores de imaginibus & picturis manifestissimè detegens, negat eas adorari debere. quam sententiam omnes Catholici probamus, Gregoriique Magni testimonium de illis sequimur. Divisionem quoque imperij à Ludovico factam perscribit; quæ apud Vvalafridum Strabum, etsi non eisdem verbis, exponitur. De tonitru & tempestatibus, falsáque insanientis populi opinione agit, ut ante eum Maximus Tauri-

nensis in sermone & homelia fecerat, Theodosij Iunioris temporibus. In disputando autem utitur divinorum librorum testimoniis, ex veteri sacrorum translatione, interdum & Hieronymi. quod idcirco monere voluimus, ne quis intempestivè turbetur, néve existimet aliquid à me vel additum vel mutatum. quod nefas semper existimavi, bonam fidem auctoribus deberi æquissimum putans. Testimonia patrum ubi opus est adducit atque exhibet, divi Cypriani, Hilarij, Hieronymi, Ambrosij, ut ipse ait, doctrina sanctitate præcipui, Augustini, Leonis, Symmachi, Vigilij, Pelagij secundi, Gregorij Magni, & Gregorij secundi, Alchimi Aviti Viennensis Episcopi, quem doctorem orthodoxum & facundum dicit fuisse, postremò Bedæ. hunc gentis Anglorum hominem suo tempore non mediocriter doctum prædicat. Ex Græcis, Athanasij, Cyrilli, Theodoreti, Proculi, Ioannis Chrysostomi, Eusebij Cæsariensis, atque aliorum. Clementem Romanum Pontificem & Silvestrum, quos citat, præterire nolumus, etsi adhibita hujusmodi præfatione, licèt iidem libri judicentur apocryphi, pleraque tamen ex his testimonia inveniuntur à doctoribus usurpata. Ex prophanis autem scriptoribus nullius testimonio utitur, præterquam Pris-

ciani Grammatici. Habeto ergo ſancta & illuſtris Lucdunenſis Eccleſia (quando ita Euſebius te vocat; immo illuſtriſſimam appellat) mihi gratiam, & civica corona ob ſervatum civem me donato. Nam cùm apud vos in vico Mercium libros quærerem, unàque mecum eſſet Stephanus Verdierus, nunc mortuus, & apud compactorem librorum verſaremur ejus rei cauſà, illéque Agobardi codicem in membranis perſcriptum veteribus notis dilaniare paratus eſſet, cultrúmque ad eam carnificinam manu teneret, vitam illi redemimus. quod felix fauſtúmque fuit.

Bene vale. Lutetiæ Pariſiorum, Cal. Ianuariis 1605.





PAPIRII MASSONI DE VITA AGOBARDI EIVSQVE DOCTRINA BREVISSIMÆ SYNOPSEIS.



BSCVRA fuit iſtius Epiſcopi multis ſeculis vita ; obſcura, inquam ; non ingenij & acuminis penuria, neque muneris ignobilitate, ſed temporum nebulis. Habet Amandus ſuos teſtes; habent Engilbertus, Ionas, Vvalafridus, ceterique contemporanei ſua lumina ; hic verò pauca, immo ferè nulla, niſi ea quæ vel neceſſitas hiſtoriæ interſerit, vel ipſius volumina furtim & quaſi perperam retegunt. Habemus tamen ex Adone primis incrementis initiatum fuiſſe Preſbyterio ; & propter ipſius vitæ & doctrinæ integritatem ad Chorepiſcopatus dignitatem evectum; mox Ledrado in Sueſſonicum Monaſterium concedente, ad

faſtigia Primatiæ Lugduneæ ſublatum, conſentiente Imperatore, & univerſa Gallorum Epiſcoporum ſynodo, ubi in veſte & ſarcina tantæ ſublimitatis multos annos ſine crimine tranſegit, perpetuis ſcholę & linguę certaminib⁹ aggreſſus Iudæas ſynagogas. Sed labes unica fulgentem multa gloria ſenectam obſcuravit. Cùm enim Clotharius odio & furiis novercæ, nomine Iudith, filiæ Vvelphi Comitis, à clavo imperij univerſi removeretur; machinatur clam & apertè contra patrem, animóſque utriuſque gentis, laïcæ & eccleſiaſticæ, in excidium ſceptri paterni abripit: inter quos Agobardus à fide Principis avulſus, accendit conſilio juvenilem Clotarij animum. Convocatur Concilium: ubi de eripiendo patri diademate audaciſſimè quiſque contendit. Hac ſpecie invadit Cæſarem, & erepta corona, eundem in monaſticam ſolitudinem conjicit. Galli furiunt, nec patiuntur tantam fieri patri injuriam; movent arma, reſtituunt Imperatorem; vocant filios, Pipinum, & Bernardum, quorum ope Clotharius ad orandam & exorandam veniam cogitur. Auctores conſilij quæruntur puniendi. Eccleſiaſtici ejus turbæ fomites depre-

Conrad. Abb. Vſperg. in chron.

henduntur; aufugiunt in Italiam. *Ebonem ad Saxonios compulit Imperator. Agobertum Lugdunensem nihilo secius curia Pontificum movet: deponitur. ceteros quoque in Italiam elapsos per omnium sacerdotum religiones devovet. Posthæc primo solis die quadragesimæ velut nondum ab injusta sacrificulorum excecratione solutus, rursus à septem Archimystis solenni ritu bene precantibus, lectis de libro supplicamentis faustis bonisque omnibus, cum maxima omnium qui aderant lætitia, populo acclamante, feliciter expiatur. Quasi verò in potestate hominis sit, in arcáque sive vitro, sicuti genius ater magico susurro clausa teneatur æterna illa majestas, ut nutu nostro vel claudat vel aperiat cœlos.*

Aventinus l. 4. Annal. Boiorum.

Turbæ ejusmodi & vitæ pacatæ discrimina avertunt animum à scribendo, ut deinceps lumini Evangelij, Ecclesiæ reparandæ, muneri obeundo intentus sit. Quo anno natus, nescitur. Scitur ipsum natum aurea Caroli Magni ætate, illustrium & doctissimorum Apollinum alumna; floruisse ætate argentea Ludevvici; extinctum verò inter ferrea filiorum Ludevvici certamina apud Sanctonas in expeditione regia, inter quæ omne genus excidij Imperij labentis ruinas

Ado Viennens. sub ann. 815.

convellebat. Præfulsit oratorio dicendi genere, & imprimis Scripturæ memoria. Habuit illustres contemporaneos, Philosophia & Theologia claros, quorum volumina terimus, Hincmarum Archiepiscopum Rhemensem, Haimonem Episcopum Halberstati, Rabanum, Vvalafridum Strabum, Claudium Taurinensem de Adoratione Imaginum, Ionam Aurelianensem, Halitgarium, & Amalarium, Heliprandum Episcopum Toletanum, Engilbertum, &c. & plerosque alios, quos reticemus. Graves tractavit materias, quarum synopseis subjicimus.

SYNOPSIS PRIMI VOLVMINIS adversus Dogma Felicis.

IMPERIO Caroli Magni & Ludevvici Cæsarum, è summis Pyrenæi apicibus emersit quidam Episcopus Origellæ ab Aragonia, vir alioquin circumspectus, & subtilitatis Hispanicæ non indigus: qui Nestoriæ sectæ jam diu fulgore Evangelij exstinctæ semina ab inferis excitavit. Objurgatur primò & convincitur ab Heliprando Toletano Episcopo. Inde ad Ratisbonæ compescendâ ejus insolentiâ Concilium trahi-

tur ab Imperatore. Tertiò Romam; ubi prostratus ad limina D. Petri, hęresim agnoscit coram Adriano Pontifice. Postremò cùm iterum sua figmenta chartis exarasset, convenitur ab Agobardo, vincitur, profitetur errorem. Post ejus obitum, fundamenta dogmatis diruit, Patrum & Scripturæ auctoritate. Hæc sunt Felicis fundamenta.

I. Est è Nestorio: Duæ in Christo separatæ personæ, quæ duplicem filium sive Christum constituunt. alterum in carne, alterum in verba. Istum non fuisse crucifixum, sed esse filium Dei, natura, veritate, proprietate, genere, nativitate, substantia; illum, nempe incarnatum, fuisse passum, & esse filium Dei gratia, electione, voluntate, placito, prædestinatione, assumptione, adoptione.

II. Vt filium Dei naturalem, esse omnia essentialiter, æternitatem, sapientiam, &c. Vt hominem, omnia quæ illi insunt, esse accidentia, puerum, prophetam, &c. quæ sunt accidentia illi secundùm dispensationem carnis, non propria secundùm potestatem divinitatis. in humanitate esse solùm sacerdotem, in divinitate vivificatorem.

III. Vnde sequitur, Virginem esse alio

modo genitricem divinæ, alio modo humanæ naturæ. Propriè, humanitatis; gratia verò, divinitatis.

IV. Et quemadmodum Christus & Ecclesia vocantur unum, nec sunt una persona, unúmque Suppositum; sic quamvis dicatur Verbum carnem factum esse, & esse unum, non sunt tamen unica hypostasis.

Et hæ sunt fœdæ voces, quibus Hispanus ille tenebrio Christi lumina ausus obvoluere; quas noster Gallus egregiis enervat argumentis.

I. In Christo duas quidem naturas, sed in unam hypostasim unámque personam substantialiter unitas. & inde non solùm humanitatem sed totum Christum fuisse passum, divinitatem clavis confixam suo modo impassibili, sine sensu, sine passione.

Ideóque non duos filios, sed unicum in duabus naturis, sine confusione hypostaticum, filium Dei natura, proprietate, substantia; non autem gratia, cùm sit coæternus Patri. Neque Prædestinatione, quia Pater non est prior ipso tempore, nec natura, sed origine. Nec adoptione, quia secùs extitisset aliquando alienus à Deo. Nec assumptione, quia

aſſumens & aſſumptus ſunt idem. Sed unicus naturalis filius Dei. Et quemadmodum quilibet homo, anima & caro, eſt una perſona; ſic Chriſtus una perſona, Verbum & homo.

II. Ex tali unione fieri, ut ea quæ ſunt carnis, fiant divinitatis. Nam ſi caro eſt propria Verbi; cur nomina carnis non erunt propria ei. Ideóque cùm carnem ſumpſit, omnia carnis propria ſibi fecit; ita ut ſecundùm utramque naturam ſit & vivificator, & Pontifex, &c. ſicut ſecundùm utramque animæ & corporis, totus homo dicitur rationalis, dicitur puer, Philoſophus.

III. Et per conſequens, Virginem fuiſſe matrem utriuſque naturæ, divinæ etiam, ſine qua caro nunquam fuit incarnata, totúmque Chriſtum incarnatum genuiſſe.

IV. Quoad unionem Chriſti cum Eccleſia, imparem eſſe cum incarnatione. Nam illa cùm fiat, ſaltem ſpiritu, non corpore, fide non carne, voce non actu, amore non copulatione, ex infinito perſonarum numero cum aliquo capite myſtico, non poteſt dici vera unio, unio inquam incarnationis, quæ fit ex duabus naturis & ſubſtantiis in unam perſonam.

Et hæc ſunt argumenta, quibus Agobardus vim & nervum dogmatis Feliciani confregit.

II. Volum. De Inſolentia Iudæorum.

IN adverſis nulla Gens abjectior, in proſperis inſolentior Iudæorum. Beneficio Cæſareæ Majeſtatis locus pacis & moræ datus ipſis in Gallia fuerat, Lugduni potiſſimùm. Sed ubi dulcedo pacis paululùm eos laxat ab incommodis fugæ, ſtruunt artes, adulantur aulicis nobiliſſimis, eóſque pecuniis devincunt. & ſic obliquis fraudibus Indicula à clementiſſimo ſurripiunt adversùs Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopum, qui avertebat populum ab his.

Ne divenderent mancipia Chriſtiana Iudæis.

Ne Mulieres Chriſtianæ cum eis Sabbatizarent.

Ne diebus dominicis operarentur.

Ne quadrageſima cum eis prandérent, & eaſdem carnes ederent.

Ne carnes immolatas ab ipſis emerent, vinúmque eorum biberent.

Inſectantur eum, ſingulóſque Chriſtianos ad ſuas ſynagogas blanditiis & ampullatis Patriarchicæ dignitatis elogiis rapiunt; inſoleſcunt, & contra morem

Chriſtianos ſervos emunt. Agobardus queritur apud Cæſarem, artes retegit, auctores conſilij aperit, petítque medelam tantæ ruinæ; pollicitus ſe Scripturæ teſtimoniis eorum vitam, mores, & ſuperſtitioſum vitæ genus depicturum.

III. Volum. De Iudaïcis ſuperſtitionibus.

Hoc capite lege Ebon, non Eaor.

ABOMINANDÆ Gentis Iudaïcæ pervicaciam ritúſque à veritatis ſemita alienos effeciſſe apud patres antiquos ut canones de cavendo contubernio, convictu, copulatione ipſorum componerentur, fuſiſſimè hîc diſſerit Agobardus, immo tanto odio habuiſſe ut illuſtriſſimus ille Ambroſius mortem citiùs optarit, quàm maceriam templi Iudaïci reædificare.

I. Seniores Clerici, qui convivio Iudaïco interfuerint, excommunicantor per annum. Iuniores ſi præſumpſerint, vapulanto.

II. A Cœna uſque prima Paſcha per plateas ne ambulanto. Secus, à Iudicibus diſtringuntor.

III. Nullus Chriſtianus Iudæo ſervus eſto, ſed dato XII. ſolidorum pretio liberator.

IV. Si quis ad Iudaïcum dogma ſervum Chriſtianum illexerit, plectator

mancipio, & legali damnatione puniator.

V. Ne quis Iudæus ſub tempus Paſchatis Chriſtianos convenito.

Cauſſa iſtiuſmodi ſeveritatis eſt ab eorum rabie, pervicacia, atque corruptione doctrinæ, quam tot nebulis Phariſaïcæ illæ Deuteroſeis obtenderunt, ut nil penè luminis apud ipſos reliquum ſit.

Deum eſſe corporeum, audire, & videre.

Corpus hominis ad imaginem Dei factum.

Ex vanis Dei cogitationibus dæmones creari.

Litteras Alphabeti eſſe ſempiternas.

Legem Moſis ante mundum fuiſſe ſcriptam.

Plures eſſe cœlos, plures terras, plura inferna.

Deum habere ſeptem tubas.

Petrum Apoſtolum propter hebetudinem ſenſus Cepham, id eſt, Petram fuiſſe vocatum.

IESVM CHRISTVM Tyberij judicio furca fuiſſe ſuſpenſum, ſepultum juxta aquæductum, & ab inundatione aquarum ſublatum, à Pilato per XII. Lunas quæſitum.

Christianos idolatras vocant, quia sanctos invocant.

Habent præpositos Synagogis, qui sanguinem virginis menstruatæ discernunt oculis & gustu, mundum vel immundum.

Possunt ambulare duo millia pedum in Sabbatho.

Vnde concluditur, quòd si separatio ab hæreticis schismaticis fuerit præcepta, tantò magis à Iudæis, *à Concisione*, à qua lux evangelica fuit omnino exstincta; more Apostolorum, qui in liminibus excutiebant pulverem pedum, & diro anathemate ipsos devovebant.

Ad Adalardum, Vvalam &c.

AD frequentes querelas de mania turbæ Iudaïcæ Ludovicus Imperator coëgit cœtum Episcoporum: ubi caussam Christianæ Ecclesiæ egit Agobardus, sed perperam &c. timore præpeditus. Scribit jam ad nobiles patres, caussam inopiæ mentis rejicit in timorem. Deinde carptim consulit istos Episcopos, quid agere debeat de mancipiis Iudæis qui ad Christianum Baptisma amore Christi illiciuntur, utrum eos suscipere an rejicere debeat.

Epistolæ ad Nibridium.

CONNECTIT superiori querelam, & commovet istum patrem omnésque Episcopos, ut unanimi consensu serpentem in dies labem Iudaïcæ communionis extinguant, ne eorum Ecclesia extinguatur.

Ad Imperatorem.

QVIA iste tractatus est ἀκέφαλος, adfigendum putavi hunc titulum.

De impietate duelli contra Gundebadicam legem, quæ vult ensibus non judicio caussas dirimi.

CVM omnes unum simus in Christo, unitate fidei, affectus, religionis, impium est pacem unanimem prælio dirimere, & in litibus, gladiis vitam impetere, ubi æquitas judiciorum, testium oculi & integritas, possunt supplere. Adde quòd lex illa non est nec Mosaïca, nec evangelica, immo à fœdissimo & infensissimo Christi hoste inventa, ut non testibus, aut veracium testimonio, sed ferro & igne lites discutiantur. Agobardus ergo compellat benignissimum Imperatorem, ut è regno tam scelestam consuetudinem abolendam curet.

Vide Hist. Burgund.

VII. Volum. De Iure Sacerdotij.

CONFABVLATVR cum Coëpiscopo Bernardo disertè admodum, è Patribus multa, sed plura è Scriptura.

I. Sacerdotium esse omnium qui fide membra sunt summi sacerdotis.

II. Et quamvis illa vox latissimè pateat, tamen ut est vox ministerij, propriè pertinere ad Sacerdotes designatos, cujus initium fuit in Abele, Caïno, Noë, Abrahamo, ceterísque Leviticæ Tribus Nazaræis, sine ullo discrimine bonorum & malorum.

III. Quia non respicitur in sacerdote meritum, sed vis ministerij; non persona, sed dignitas personæ; non integritas, sed officium.

IV. Ita ut bonus laïcus non possit exsequi quæ malus Episcopus, nempe sacramenta & rem ecclesiasticam, sine pernicie animæ, ut Oza.

V. Quæ sunt Baptisma, & confectio corporis & sanguinis Christi &c. quæ cùm nec bonorum meritis, nec malorum fraude possint nec meliorari, nec deteriorari, sed Spiritus virtute perficiantur, debent ab omnibus æqualiter honorari, sive à bonis, sive à malis percipiant sacerdotibus.

Quorum

Quorum quatuor ſunt genera. Primum, *amandum*, qui bene & vivunt & docent. Secundum, *tolerandum*, qui bene docent, & non admodum bene vivunt. & iſti ſunt audiendi, non imitandi. Tertium, *contemnendum*, malè viventium, & ignorantium. Quartum, *anathematizandum*, bene vel malè viventium, ſed malè docentium. & illi omnino relinquendi.

De Grandine & Tonitruis.

INVALVERAT in vulgus tetra opinio & ſuperſtitioſa de grandine & procellis, quas magûm incantamentis cieri putabant. Hoc vocabant *Auram Levatitiam*. quod multiplici infirmat ratione argumentíſque, quibus circumvolvit ejuſmodi tenebriones & veneficos. 1. à turpiſſimo hominum mendacio, qui tribuunt homini quod ſolius Dei eſt. 2. à mendacij natura intrinſeca, quo illi innitebantur. 3. à teſtimoniis Scripturæ. Loci Scripturæ motus tempeſtatum Deo tribuunt, non Moſi, non Samueli, &c. non Iamni Mambríque veneficis. Ergo falsò iſti attribuunt vatibus tempeſtatum motus. 4. ab explicatione ejuſdem Scripturæ. Nam licèt Deus effundat procellas, ſive per angelos, ſive per Moſem Eli-

ſeúmque, non ſequitur eos à ſe, ſed per miniſterium, concitaſſe. 6. ab harmonia & teſtimonio totius univerſi. Omne univerſum agnoſcit auctorem & motorem Deum ſolum. Non ergo creaturas. 7. Si boni Iſraëlitæ potuerunt evibraſſe grandines ſuper malos, mali quoque potuiſſent ſuper bonos. quod Reges Chananæi nunquam effecerunt. 8. Si hoc poſſent mali, poſſent infenſos quoſque ſubitis procellis obruere. 9. à natura flagellorum, corporúmque cœleſtium, quorum proprium eſt obtemperare non homini, ſed auctori Naturæ. 10. à natura hominis, qui ignorat ſecreta ætheris. 11. à pendula veneficorum fide, qui propterea nil exorant à Deo. Et alia multa conatur è corde populi delere figmenta, jamdiu conſuetudine impreſſa, præſertim illud quod circumferebatur de Grimoaldo Beneventorum Duce, (qui tranſmiſſis per pulverem hominibus effecit ut boves omnes morerentur) ut genuinum Evangelij characterem inſculpat.

Ad Fredegiſum Abbatem.

FREDEGISVS Abbas iſta contra Agobardum aſſerebat dogmata.

I. Chriſtum verè fuiſſe humilem, & quatenus humilem, ſeſe errabundum cognoſſe.

II. Omnem Scripturam cum omnibus Interpretibus canonicam, neque eos unquam erraſſe in Grammatica.

III. Sanctum Spiritum inſpiraſſe Prophetis & Apoſtolis tum conceptus internos, & extrinſecus voces ipſas in ore formaſſe, ut aſinæ Balaami.

IV. Alicubi certo loco animas eſſe creatas, indéque ad corpora demigrare.

V. Aliud eſſe Deum, aliud Veritatem.

VI. Omnes antiquos Patriarchas non fuiſſe Chriſtianos; nec Chriſtum fuiſſe in veteri teſtamento.

Reſponſiones Agobardi hæ ſunt:

Ad I. Chriſtum habere quidem naturam corporum noſtrorum, non originem; & inde habere impeccabilitatem; ita ut licèt ſeſe humilem reddiderit, id inclinatione miſerationis, non evacuatione poteſtatis fecerit, abolendo peccata aliena, non confitendo propria.

Ad II. Auctoritatem Scripturæ indubitabilem, ejus nempe quæ canonica eſt. Ex Interpretibus, LXXII. primùm, dein Hieronymum. Aliquos explodendos de Iudæis; Aquilam, Theodotion, Symmachum, Didymum. Expoſitores ita legantur, ut præeant Scripturæ, *non cum judicandi libertate, ſed cum credendi*

necessitate; Expositores verò, non cum credendi necessitate, sed cum judicandi libertate. ipsos errasse in Grammatica, non malitia, nec imperitia, sed ratione condescensionis.

Ad III. Exemplo Mosis & Aaron, quorum alter Propheta vocem habuit impeditiorem quàm Aaron qui non erat Propheta: Apostolorum qui promulgant Evangelium, non in pompa eloquentiæ, sed in virtute Spiritus.

Ad IV. Quartum infirmat locis Scripturæ & Philosophiæ.

Ad V. Quintum à natura Dei, quæ nil habet divisum, sed totum est id quod est.

Ad VI. Christum non fuisse manifestum, sed sub Levitica veste à Patriarchis cognitum per fidem, Scriptura, Patribus, ratione, ab unitate Ecclesiæ, ab ortu Adami, usque ad Christum.

Vnde factum est ut quamvis essent diversa sacramenta, tamen eadem fuerit sacramentorum substantia.

Et licèt dicatur vetus & novum testamentum, non id propterea quòd sit nuper inventum, sed manifestatum omni mundo, quod delituerat sub cortice Leviticæ nubis ab origine Legis.

Synopsis Operum Agobardi.

Ad Hilduinum Vualam Antistitem, de Baptismo mancipiorum Iudaïcorum.

IVDÆI, tum dolis, tum pecuniis, à Cæsare extorserant multa paci Ecclesiæ infensa; inter cetera, ut nullus Iudæorum servus absque placito Iudæi domini baptizaretur. Inde diræ procellæ inter utramq; Gentem. Agobardus rem hac epistola depingit apud nobilem aulicum, Antistitem, Cæsari gratissimum. Queritur de novitate edicti. Non permittendum his argumentis. 1. Propter insolentiam Iudæorum, qui quoslibet servos à lavacro absterrebunt. 2. Propter Dei jussum, qui vult omnes salvos, immo mancipia, quibus commune est cum omnibus naturæ & originis vinculum, & quamvis corpore mundo serviant, vult ipsos sibi obstrictos latria mentis contra omnem cogentem violentiam. 3. Quia Christus est omnia in omnibus, & per baptismum ab omni servitutis jugo liberantur. 4. Locis Scripturæ expressissimis. Tandem rogat eum, ut efficiat apud Imperatorem, aut ut edictum infringatur, aut saltem sine violentia veniendi ad fidem libertas servis concedatur.

Hilduinus Abbas Monasterij S. Dionysij apud Parisium, sacríque Palatij Archicapel. Conrad. Abb. Vspergens.

Papirij Massoni
De illusione signorum.

INGRAVESCEBAT quædam ἐπιληψία, ita ut homines quasi dæmoniaci caderent. Immo exustio quædam pustulacea & stigmata in corporibus apparebant. Vnde fiebat ut plebs territa ejusmodi plagis, more gentilitio in propitiationem ejusmodi ulcerum offerrent. Bartholomæus ejus iræ cœlitus demissæ causam petit. Agobardus respondet, hæc fieri Deo volente, & angelo ministrante, erudiendis fidelibus, cruciandísque reprobis; ut olim per vesicas turgentes & hæmorrhoïdes Ægyptios & Philistæos profligavit. multáque alia subjicit, quæ otio lectoris relinquimus.

Ad Matfredum.

EPISTOLA hæc nil aliud depingit quàm miserias sui seculi à Iudæis commotas, qui funditus integritatem morum & religionis & harmoniæ publicæ convulserant; & rogat, ut qui apud Imperatorem plurimum posset, ejusmodi turbis mederetur.

Ad Clerum Lugdunensem, de modo regiminis ecclesiastici.

EXORTÆ inter Clericos Lugdunæos rixæ de administranda Ecclesia, movent Agobardum de scribendo

hoc themate. Et primùm ab unitate Ecclesiæ, tum membrorum, tum capitis, hortatur singulos ad invicem ineundam pacem. Ejus hæc sunt axiomata.

I. Vnicæ sponsæ unicum esse sponsum: qui cùm sit essentialiter veritas, pax, justitia, & omne bonum, debet propter se, non propter aliud, diligi.

II. Cujus Ecclesiæ membra non sunt illi qui vicissim diffident, sed qui mutuò conveniunt, & in amorem cultúmque ipsius ædificant.

III. Vnde fit, ut ex illo mutuo amoris & vinculi nexu, Christus & Ecclesia vocentur agnus unus, sponsa una.

IV. Adde quòd ex illo interno & æterno connubio agni & agnæ generentur agni & oves; qui efficiunt unicum, inseparabilem, & æterno indissolubilem vinculo agnũ, id est, Ecclesiam.

V. Ex illa generatione fit, ut quæ sponsa Christi vocabatur, Christi vocetur filia; quia quos simul & semel ab æterno pro sponsa duxit, eosdem singulatim & in tempore per Verbum generat. Vocatur frater propter commune naturæ & carnis consortiũ cum homine.

Vinea, propter multitudinem filiorum. Hortus, propter varietatem & ve-

nustatem. Fons, propter exhuberantem undiq; lympharum cœlestium copiam. Fons signatus, propter admiranda & occulta mysteria. Regina, propter imperium in Synagogam, dæmones, sectásque universas. Ancilla, propter obedientiam. Mater, propter generationem filiorum. Quæ diversitas nominum, nihil divisum, sed unum sponsum sponsámque unam efficit.

Ista unitas affectus debet avocare ab omni dissidio Clerum, ut stato muneri navet. quod est esse adjutor Dei, non Antichristi.

Eorum qui dissolvunt unitatem, multiplices sunt. Corrupti, qui aperto scandalo unitatem Ecclesiæ conturbant. Hypocritæ, simulata justitia. Adulteri, apertè & simulatè veritatem corrumpendo. Ambitiosi, honoris caussa. Mercenarij, lucelli dulcedine. Φιλαύτοι, corda non in sponsi, sed in sui amorem laudémque alliciendo, unitatem Ecclesiæ abscindunt. At verus pastor, veræque pacis custos, abjicit à ministerio ejusmodi portenta, invigilat gregi, sine ignavia, sine imperio, sine simulatione, sine scandalo, pascítque eum secundùm omnes formulas sibi à Cæsare cœlesti præscri-

ptas. Vt ſint tales, hortatur omnes Paſtores, Preſbyteros, Abbates, ſi velint eſſe membra unici capitis, & adminiſtrare Eccleſiam ſecundùm mandata divina.

De Imaginibus.

ASSVMPTO Decalogi ſecundo mandato, tractat hîc ex profeſſo Agobardus de cultu imaginum. Stupenda ſuo ſeculo imaginum erat ſuperſtitio, & circa cultum ſimulachrorum horrenda diſſidia. Prima Nicæa præſcripſit adorandas. ſecunda confirmat. Oriuntur rixæ toto Oriente, quæ ſeſe diffundunt in Galliam. Congregatur Francofurti; ubi Nicæa apertis ſententiis damnatur.

I. Vnus Deus adorandus ſine imagine &c.

II. Nullum exemplum alicubi totis teſtamentis patribúſque adorandæ imaginis.

III. Eſſe debere ornamento, delectandis oculis, non inſtruendis populis, &c.

Illa ætate ſcribit Claudius Taurinenſis de adoratione imaginum. Contra ipſum Ionas Aurelianenſis. Plerique concurrunt in eadem materia agitanda. Reges ipſi. Agobardus apertiſſimè; cujus hæc præcipua ſunt capita è D. Auguſtino ceteríſque Patribus.

I. Nulla est alia Dei imago, quàm hoc quod est ipse, & secundùm quod est ipse, non potest pingi, ideo neque adorari in imagine, nisi in illa quam ipse nobis præscripsit, nempe Christo.

II. Duplici quidem adoratione, externa & interna. Vtraque vocatur religio; qua internè & externè obstringimur æternùm & soli Deo; ad quam pertinent δουλεία, λατρεία, ceterique cultus, quatenus sunt nomina religionis.

Vbi veró sunt nomina officij & servitutis humanæ, δουλεία potest dici de servis & subditis; εὐσέβεια, de omnibus. Honor de sanctis & martyribus. Pietas de parentibus. At sola religio de Deo, quia soli omnino Deo debetur.

IV. Vnde patet, neque angelos, neque sanctos ullo religionis adorandos cultu, præter æternam Dei imaginem, quæ se mediam inter homines Deúmque constituit.

V. Angelos. 1. quia beati sunt beatitudine aliena. 2. quia nolunt offerri sibi ejusmodi cultus. 3. quia per hoc à dæmonibus discernuntur.

VI. Sanctos; quia non sunt sancti nisi sanctitate Spiritus, lumina nisi à summo lumine, dij nisi à Deo; agúntque mira-

bilia, non ut caussæ, sed ut media & instrumenta. ideóque relictis illis, longiùs ad lumen æternum devolandum.

VII. Quorum nihilominus memorias, vestigia, si qua sunt, sive in scriptis, sive in corpore, immo eorum sepulchra propter resurrectionem, vitam, imitationem honoramus. Non tamen ipsis templa aut altaria construimus, sed soli Deo.

VIII. Adorationis enim hæc lex est, ut nulla creatura, nullum phantasma à mente de Deo effictum, nullum opus humanum, nec sol exoriens, nec occidens, nec nubes, nec ignis, nec arbores, nec opera hominum, ut sunt imagines. Nam si opera Dei non sunt adoranda, quantò minùs hominum, id est, imagines Dei, angelorum, sanctorum.

IX. Neque objicias, non te imaginem, sed rem imagine effictam. Nam objectum terminat adorationem. Adde quòd fraus est Sathanæ, qui specie honoris sanctorum, ad idola mentem traducit, & à vero æterno ad carnalia nos demergit.

X. Picturæ áspectandæ, ceu res inanimatæ, oculo externo. Deus internè adorandus. Illæ, caussa historiæ, & me-

moriæ, non religionis. Deus latriæ, douliæ, & sempiternæ religionis. Illę sine cura, sine honore, quia nec malè nec bene possunt facere. Deus cum spe, cum amore, cum honore, & gaudio sine fine.

XI. Addè quòd ut abjiciatur omnis superstitio, nulla imago in parietibus Ecclesiæ depingenda, nullum simulachrum erigendum; nec illæ imagines vocandæ sanctæ, quia nil est sanctum nisi Dei templum. 1. Cor. ut adoretur unus & verus Deus in secula seculorũ. Amen.

De dispensatione totius rei ecclesiasticæ. Præfixus à nobis est hic titulus, ex mente auctoris.

CONVOCAVERAT Ludovicus Imperator cœtum amplissimum Pontificiæ & Laïcæ, de reformanda Ecclesia. Inter ceteros præluxere ceu faces lucidissimæ, Adalardus & Elizaccharus; ille integritate vitæ, & fulgore muneris; hic doctrinæ lumine. Vnanimi anima reparandum Ecclesiæ decus conclamant omnes. Agobardus excipit eorum alacres vultus. orat, & pro Ecclesia agit, convertit singulorum animos ad labantem penè Ecclesiæ gloriam. ędificent, erigant, macerias jam subruentis Ierosolymę. Inde insilit in laïcę fraudis sacrile-

gium, qui de peculatu ecclesiastico convivunt, & rem Dei, rem sacrilegi efficiunt. Probat à primis nascentis Ecclesię exordiis, incrementis, accrementis, quibus cœpit ditari, duce spiritu, statutos canones, qui direptionem rei ecclesiasticę vetarent, nullíque citra conscientię perniciem concederent ab illis canonibus discedere. Rogat Cęsarem ut medeatur, cœtum ut deprecetur contra sacrilegos Gallos. Excipitur ab Helizacharo & Adalardo senibus alacriter oratio Agobardi. Monent de hac re Imperatorem: qui convocato Concilio Politicę & Leviticę Familię, mutuas exstinxit discordias, quę de possidenda re ecclesiastica laïcos & Episcopos conturbaverant. Quia verò quidam erant detractores, qui passim de audacia & ignorantia Agobardi rumores circumferebant, ejúsque dissidij auctorem ipsum promulgabant, Agobardus ejusmodi labem diluit; rei veritate effigiem expressit apud quendam amicum, qui eum de hac re interpellarat. Et inde re nata captat locum scribendi de rebus ecclesiasticis eorúmque ministerio, sumptis ex utroque testamento testimoniis. Ejus summa capita hęc sunt. De Sacerdotibus. De De-

cimis persolvendis. De pœna sacrilegij. De honore omni ævo Episcopis impenso. De non alienandis Ecclesiis. & perpetuas inserit calumnias contra Simonianos. Hæc omnia, quia nituntur locis, non rationibus, lectori do.

Liber de divinis sententiis digestus.

De divinis sententiis contra eos qui putant Iudicium Dei aqua vel igne vel armis patefieri.

TITVLVS hujusce voluminis non mihi videtur satis congruus. Quia hic est sensus. Duplices modi purgandæ fraudis occultæ & sceleris, Ferri & Ignis. Primus erat Gundebadi, qui controversias, ubi non erant testes, ferro & armis dirimendas præcepit. Secundus, inveteratæ consuetudinis. Vbi defiebant testes, vulgaris purgatio, nempe aquæ frigidæ, vel candentis ferri, adhibebatur. Agobardus tanquam nefandas impugnat, ostendens res occultas nunquam patefieri ejusmodi certaminibus. Hortatur ad pacem, & totam ferè Ethicam Christianam complectitur.

Institut. Iuris Canon. l. 4. tit. 2. In Histor. Burgund.

Sermo Agobardi.

HÆC Concio est lepidissima, varia, & divinis figuris circumlucida. Habet pro materia Christum. Sed ab illo

capite in varias ſeſe diffundit & exſpatiatur arenas: De Eccleſia, de ejus meritis, de Antichriſto. Quæ quia ſunt paulò ἀμεθοδικὰ, relinquo.

De Diviſione Imperij.

IMPERII pacis ſedulus, memórque ancipitis vitæ exitus, convocato totius Galliæ conventu Ludovicus Imperator in tria regna diſcerpſit Imperium, ſummámque Lothario contulit; adhibitis omnium juramentis, ut moris eſt, fidelitatis & obedientiæ. Deſciſcit Lotharius, patrem invadit. Favent Eccleſiaſtici huic Imperatori, cujus obſequiis juramento ſollenni fuerant conſtricti. Quibus cùm pater vellet pœnas infligere, Agobardus audacter reſpondet, eum fuiſſe illius tumultus & diſſidij publici cauſſam, eò quòd diviſiſſet Imperium; & quod eſt audacius, profitetur apertè ſe obſequuturum Lothario, propter vinculum juramenti &c.

De comparatione utriuſque regiminis.

DVÆ hîc continentur epiſtolæ ejuſdem argumenti. Prima ad Cæſarem Ludovicum, qua noſter Epiſcopus obtendit cauſſas fugæ & moræ. Propter publicos tumultus. Inde inſilit in faſtigium ſplendoris imperialis; quod probat

ſubeſſe Pontificiæ majeſtati, tum ex au-ctoritate Canonum, tum quibuſdam Latinorum Patrum teſtimoniis. & ideo monet, ut venientem in Galliam Gregorium Pontificem, mediatorem pacis domeſticæ, benignè excipiat, eique humillimè ſeſe ſubjiciat.

Secundæ ſenſus eſt ejuſmodi. Defectio Lotharij abripuerat omnem penè Italiam, Pontificem, multóſque etiam Epiſcopos Gallos, quorum ope patri eriperet Imperium. Veri Galli recalcitrant, citant Agobardum. recuſat. Habent conventum; cujus hæc fuerunt capita adversùm ipſius contumaciam, pro confirmanda Gallicana Libertate.

1. Epiſcopum Romanum, vocandum Papam, Fratrem, non autem Patrem, neque Pontificem.

2. Imperialem majeſtatem plus poſſe in adminiſtranda Eccleſia, quàm Pontificiam.

3. Cæſarem non dehoneſtandum pręſumptuoſa excommunicatione.

4. Poſſe unum aliquem Pontificem abjici ſine injuria Sedis Apoſtolicæ.

5. Epiſcopos in cauſa fidei jusjurandum præſtare ſolitos Imperatori.

6. Agobardum Primatem Aquitaniæ nullam

nullam deinceps habiturum potestatem in excommunicando, nullámque jurisdictionem in ceteras parochias, si obediret potiùs Pontifici, quàm Cęsari.

7. Privandum Episcopum consortio & honore; qui potiùs Pontifici quàm Ecclesię Gallicanę Concilio obedierit.

Agobardus ex professo respondet singulis. Confringit quantum potest ista privilegia, propter commune factionis cum Pontifice & Lothario consortium. Nititur probare Cæsarem & Ecclesias Gallicas pendere à Cathedra. Deinde conjicit omnes turbas & æstus flagrantes Imperij, tum in inertiam Ludovici, tum in occultas fraudes Reginarum quibus ipse nupserat. Audacissimè favet consilio Lotharij, quo erga novercas usus fuerat. Tandem concitat ejus animum ad pœnitentiam & humilitatem; ut deinceps resipiscendo res Imperij sit securior.

Publica Ludovici Imperatoris pœnitentia.

REBVS pacatis, publico conventu compellitur Ludovicus Imperator, propter vitæ anteactæ luxuriam, inertiam, ignaviam, ad publicam pœnitentiam. Agnoscit, orat veniam, ad altare prosternitur; térque quatérque

que confessus, fluens lachrymis, depositis armis, sceptróque, suscepit pœnitentiam per manuum episcopalium impositionem &c.

De Veteri ritu cantandi Psalmos in Ecclesia, & de Correctione Antiphonarij.
Hæc duo capita non erant disjungenda, sed in unum componenda, quia eandem prorsus materiam tractant.

ERVPIT Lugduni Sectarius quidam, qui miras in ritus ecclesiasticos calumnias invexit, nævis aspersit, & hæc sunt.

1. Ecclesiam Lugdunensem à germano cantandi ritu deviasse.

2. Antiquos patres in carmine solitos modulari.

3. Nullam esse rationem cur nocturnæ fiant vigiliæ.

4. Multa esse alia cantica quæ non habentur Scripturis.

Quibus quoque in suo Antiphonario & Responsorio hasce adjecit blasphemias & portenta.

5. Christum de cœlo advexisse humanam naturam.

6. Duas naturas commisceri in unam

7. Homines suscepisse Christum,

quem antea naturali motu cognoverant & desiderarant.

8. Christum per aurem Virginis in locum partus subrepsisse.

Agobardus singula confutat.

Ad 1. Ecclesiam Lugdunensem firmiter inhæsisse Statutis Leviticæ & Apostolicæ Legis, ideóque non posse oberrare.

Ad 2. Ecclesiam veterem magnopere respuisse modum canendi poëticum.

Ad 3. Diurnas & nocturnas vigilias in choro Levitico à Davide constitutas.

Ad 4. Scripturam adeo perfectam, ut nil illi adjiciendum, neque detrahendum, sed in eis quæcunque reperiuntur canenda, reliqua verò non.

Ceteráque ejusmodi portenta facili via discerpit, restituto omnimodo & Antiphonario & Responsorio in pristinam lucem.

ET HÆC sunt capita doctrinæ Agoberticæ, clara sanè, abstrusa, & omni venustate fulgida. Quibus fruatur lector.



ELENCHVS OPERVM IN DVOBVS voluminibus Agobardi contentorum:

IN TOMO PRIMO.

IN TOMO SECVNDO.

SANCTI



SANCTI AGOBARDI ARCHIEPISCOPI LVGDVNENSIS LIBER

ADVERSVM DOGMA FELICIS Episcopi Vrgellensis.

Ad Ludovicum Pium Imperatorem.

CHRISTIANORVM religiosissimo, benignorum benignissimo, mansuetorum tranquillissimo, Christi amatori, ideóque victori ac triumphatori piissimo Augusto, Domno gloriosissimo Hludovvico Imperatori, Agobardus quidam ex ultimis fidelibus servulis vestris, subterannexum opusculum sincerissimo ac subtilissimo sacróque acumini prudentiæ vestræ dijudicandum direxi: quod edidi vel potiùs collegi adversùs novam, immo ex veteri redivivam, hæresim, propter quosdam, quibus illud expedire putavi, sicut ibi latiùs continetur.

Pie igitur rector & domine, caput orbis, decus mundi, catholicorum omnium insignis gloriatio, qui inlustratis fidem, propagatis & pacem; obsecro mansuetudinem vestram, ut in contemplationem filij Dei, qui vestrum juvat imperium, præfatum opusculum perlustrare non dedignemini, ut vestro acerrimo ingenio probetur, aut improbetur. Quia si probatur, illis, quibus profuturum est, ad legendum commendatur; si autem improbatur, auctor ejus per vos emendatur. Apostolica namque doctrina omnes hortatur crescere in cognitione Domini no-
1. Petr. 3. stri IESV CHRISTI, omnes jubet paratos esse ad satisfaciendum eis qui rationem poscunt de ea quæ in nobis est spe. Sacerdotem quoque
Tit. 1. esse vult amplectentem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Quod si semper sectandum fuit; quanto magis nunc, quando jam propinquum esse cernimus tempus illud de quo Dominus lo-
Luc. 18. quitur: *Veruntamen veniens filius hominis, putas inveniet fidem super terram?*

I. POST obitum Felicis illius qui fuerat quondam Episcopus in sede Orgelletana, inventa est à nobis quædam scedula ab eo edita sub specie interrogationis & responsionis: quam cùm legentes consideraremus, inspeximus hominem diligenter & fraudulenter instaurasse, quantum in se fuit, omnem pravitatem dogmatis sui, in qua dudum fuerat detectus & convictus, & propter quam ab honore

epiſcopatus depoſitus. qui licèt aliqua verba, quæ priùs imprudenter efferebat, poſtea ſuppreſſerit, aliqua tamen nunc addidit, quæ tunc reticuit. Quam ſcedulam ego, ut potui, juxta veritatem fidei cùm reprehendiſſem, vel reprehendendam publicaſſem, quidam ex fratribus, ut comperi, indignè tulerunt; & non perverſitate animi, ut puto, ſed ſimplicitate ingenij, arbitrati ſunt me non id feciſſe zelo fidei, ſed zelo invidentiæ; ſicut moris eſt eorum qui inanis gloriæ cupidi, idcirco bonis detrectant, ut ſe illis ſuperponere nitantur; & ſi detractionibus obtinuerint ne illi admirentur, iſti admirationis gloriam conſequantur. Et quoniam non deſunt inter nos tales quibus neceſſe ſit & integritatem fidei cognoſcere, per quam valeant malum perfidiæ declinare, & rectis judiciis obtemperare, ut mereantur in dogmate pietatis proficere; opportunum putavi ea quæ prædictus vir malè ſenſit, exaggeranda adſumere, & verbis ejus, in quibus à veritate fidei exceſſit, ſanctorum Patrum ſententias opponere; ut quiſquis dignatus fuerit legere, agnoſcat qua cautela catholicæ veritatis puriſſimum ſenſum ſequatur.

II. Non ego hoc doctis & eloquentibus viris, qui cuncta hæc optimè dijudicando, probanda aut improbanda demonſtrare ſufficiunt, dico, qui forſitan nec dignabuntur legere hoc opus, ruſtica ſimplicitate compoſitum; ſed meis ſimilibus, quibus verè ſcio expedire ut fidem ſuam ſubtiliſſimè corrigant; qui incautè admirantes vitam prædicti Felicis, probanda putant cuncta quæ dixit; neſcientes quia non ex

vita hominis metienda eſt fides, ſed ex fide probanda eſt vita. Quanquam enim multi bene credentes, malè vivendo pereant; nullus tamen malè credens, bene vivendo ſalvatur. Solius enim omnipotentis Dei eſt noſſe occulta hominum, vel quis cum reprehenſibili vita humilem mentem geſtet, aut quis cum laudabili vita ſuperbam. Neuter enim perfectus eſt. Sed quis è duobus magis auctori diſpliceat, illi ſoli ſuppetit noſſe. Scimus namque quia qui infirmitatis ſuæ bene ſibi ſunt conſcij, ſanctos ſe eſſe, etiamſi ab alijs dicantur, non credunt. Qui autem propter bonam converſationem, dum laudantur ab alijs, ſanctos ſe eſſe confidunt, & idoneos ſe putant ad judicandum ceteros, & alios quidem propter vitam carnalem, alios autem propter fatuitatem ſenſus deſpiciunt, omnibus tamen in commune detrahunt, non poſ-
Matth. 11. ſunt illi placere qui dixit: *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* Qui autem verè placere Deo curat, ſubiciat animam ſuam Deo cum omni humilitate. Fides eſt enim prima quæ ſubjugat animam Deo, deinde præcepta vivendi; quibus cuſtoditis, ſpes noſtra firmatur, & nutritur caritas. Cùm ergo cognitio & actio beatum hominem faciant; ſicut in cognitione vitandus eſt error, ita in actione cavenda eſt nequitia.

III. Quamobrem obſecro dilectionem veſtram, quibus hoc opus neceſſarium eſſe dico, non vobis iniciant faſtidium verba ſimplicia; ſed potiùs delectet vos puritas fidei. Quoniam in verbis diſſerentium, ut quidam Patrum ait, veritas amanda eſt, non verba. *Quid enim pro-*

deſt clavis aurea, ſi aperire quod volumus non poteſt? Aut quid obeſt lignea, ſi hoc poteſt, quando nihil quærimus, niſi patere quod clauſum eſt? Qui autem omnino dedignatur legere noſtra, habet hic ſufficienter ſanctorum Patrum ſententias adnexas, quibus conferat ſenſum Felicis. Tantùm non negligat ad earum regulam fidem ſuam purificare: quia, ut beatus Athanaſius ait, *fidem catholicam niſi quis integram inviolatámque ſervaverit, abſque dubio in æternum peribit.* Et ut alius Doctor dicit, *ſicut virginitas carnis, corpus intactum eſt; ita virginitas animæ, fides incorrupta.* Ait etiam: *Sic eſt veritas Chriſtus, ut totum verum accipiatur in Chriſto, verum Verbum Dei, Deus æqualis patri, vera anima, vera caro, verus homo, verus Deus, vera nativitas, vera paſſio. Si aliquid hîc dixeris falſum, intrat putredo, de veneno ſerpentis naſcuntur vermes mendaciorum, & nihil integrum remanebit. Quia ubi fuerit falſi alicujus corruptio, ibi veritatis integritas non erit.* Valent autem multùm ad perpendendam ſubtilitatem veritatis, quæ dicturus ſum in hoc loco; ſi tamen competenter valuiſſem explicare quæ dico.

Auguſt. de Doctr. Chriſtian. l. 4. c. 11.

Auguſt. in Pſal. 147.

Idem Tractatu 8. in Evan. Ioan.

IV. Neſtorius hæreticus ſic duas naturas in unico filio Dei Domino noſtro IESV CHRISTO dividit ac ſeparat, ut in diſputatione dogmatis ſui ſic de uno quaſi de duobus loquatur, quaſi alium ſuſpicans Deum Verbum, alium Emmanuel, licèt plerunque unam horum fateatur perſonam. E contrario autem Eutyches in dogmate ſuo ſic de unici filij Dei loquitur ſingulari perſona, quaſi de una ſubſtantia. Et quanquam ſempiternam divinitatis ejus nativitatem

confiteatur, temporalem quoque humanitati non neget; ita tamen utramque ſubſtantiam permiſcet atque confundit, ut unam tantummodo prædicare intelligatur. Cùm ergo utrumque, id eſt, Neſtorium, & Eutychem, veritas fidei abiciat, quæ medium inter eos tenet locum; beatus Cyrillus, ejuſdem veritatis defenſor, Alexandrinus Antiſtes, dum vellet corrigere pravitatem Neſtorij, propter obſcuritatem verborum, utpote ſubtiliſſimæ rei, offendit beatum Iohannem præſulem Antiochenæ Eccleſiæ, & eos qui cum illo erant; factáque eſt diviſio inter Antiochenam & Alexandrinam Eccleſiam. Rogatus eſt autem ab Antiochenis Theodoretus Cyrri Epiſcopus, ut ageret adverſùm beatum Cyrillum. Et mirum in modum, dum utrique eſſent catholici, id eſt, & Antiocheni, & Alexandrini, beatus Cyrillus dum putatur eſſe hæreticus, quod non erat, inventus eſt à Theodoreto inter Neſtorium hæreticum & Cyrillum catholicum medius locus unde idem Theodoretus pugnans pro veritate, ageret contra veritatem; qui dum iſtis catholicis placeret, illis diſpliceret. quod tamen, Deo auxiliante, Iohannis & Cyrilli induſtria correctum eſt.

V. Hæc itaque idcirco ad medium deduxi, ut quàm ſubtiliter, quàm humiliter, quàm veraciter, quàm timidè fidei veritas inquirenda ſit ſollicitè perpendamus. Igitur antequam de eis quæ prædictus Felix ſcripta reliquit diſputemus, præmittendum video, quomodo proprijs verbis quibuſdam, adhuc vivens, aliqua improbanda perſuadere conatus eſt. Cœpit aliquando

ut dixi, quosdam docere, ut crederent Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, secundùm carnem veraciter nescisse sepulchrum Lazari, cum diceret sororibus ejus, *Vbi posuistis eum*, & veraciter ignorare diem Iudicij, veraciter etiam ignorasse quid conferretur à duobus discipulis ambulantibus in via de his quæ facta fuerant in Hierusalem, veraciter quoque ignorasse utrum plus diligeretur à Petro, quàm ab alijs discipulis, cùm diceret, *Simon Petre, amas me plus his*? Hoc ut cognovi, accessi ad eum coram ipsis quibus ista suadebat, & interrogavi eum, utrum ita prorsùs sentiret. Quod cùm confirmare tentaret, objurgavi eum, & detestatus sum pravos sermones ejus; ostendíque, ut potui, ceteris qua custodia ista repudiarent, & quo sensu loca illa Scripturarum intelligere deberent; ipsíque Felici sumptas sanctorum Patrum sententias, quæ blasphemiis ejus contraïrent, legendas direxi. Quibus lectis, promisit se omnis emendationis diligentiam sibimet adhibiturum. Propter quam rem silenter eum dimittens, non putavi necessarium esse easdem blasphemias ejus in exteros publicandas, quia nec ad me pertinebat.

Ioan. 11.
Luc. 24.
Ioan. 21.

VI. Post mortem verò ejus, cognovi per quosdam fideles fratres, qui ab illo audierant, quòd dixerit Deum Dei Patris filium nullatenus dici debere passum, aut crucifixum, sed ab eo hominem assumptum; confirmare hoc nitens exemplo Isaac, qui à patre ductus ad immolandum, non ipse sed aries pro eo est immolatus; tanquam in Isaac figuratus sit filius Dei, & in ariete filius hominis. Hæc autem faciebat

Genes. 22.

ſæpedictus Felix, quia nullatenus adquieſcebat ſentire, nec ſuadere ſibimet ita valebat, ut crederet in uno Domino noſtro IESV CHRISTO duarum naturarum unitionem ſubſtantialiter factam, & Deum Verbum ſecundùm ſubſiſtentiam carni unitum; ſicut liquidò in conſequentibus ex verbis illius apparebit. Contra quæ & nos obviantia ſibi teſtimonia ſanctorum Patrum, Deo auxiliante, poſituri ſumus. Timens enim permixtionem Eutychetis incurrere, corruit in diviſionem Neſtorij. Sed quia eum, de quo ſermo eſt, corruiſſe diximus in Neſtorij peſſimam diviſionem, opportunum puto eſſe in hoc loco ponere ſententias Neſtorij, antequam ad hujus dicta diſcutienda veniamus; ut prudens lector cognoſcere valeat quàm conſona Felix Neſtorio ſenſerit, & ubicunque malè utramque in uno Domino dividit ſubſtantiam, & confugit iterum quaſi ad unitatem perſonæ dicendo, *Vnus tamen in utroque, non duo*, quantum & in hoc eundem Neſtorium imitetur.

VII. Neſtorius dicit Dominum, [Spiritus ſancti virtute in virginis vulva formatum, factum ex muliere, & factum ſub lege, ut omnes nos à ſervitute legis redimeret; antè jam prædeſtinatum, adoptionem accipientem, inenarrabiliter ſibimet vivens, mori quidem eum ſecundùm legem humanam faciens, ſuſcitans verò ex mortuis, & perducens in cælum, & conſedere faciens ad dexteram Dei, unde ſuper omnes conſtitutus principatus, & poteſtates, & virtutes, & dominationes, & omne nomen quod nominatur, non ſolùm in hoc ſeculo, verùm

etiam & in futuro, ab omni creatura accepit adorationem, ſicut inſeparabilem à divina natura habens copulationem, relatione Dei & intelligentia omni creatura adorationem exhibente. Et neque duos filios dicimus, neque duos Dominos; quoniam unus filius Patris ſecundùm Verbum Deus unigenitus filius Patris, ſicut iſte conjunctus & particeps conſtitutus filio communicat nomine & honore, Dominus ſecundùm eſſentiam, Deus Verbum, cui iſte conjunctus honore communicat. Et ideo neque duos filios hos dicimus, neque duos Dominos; quia manifeſto conſtituto ſecundùm ſubſtantiam Domino & Filio, inſeparabilem tenet ad eum copulationem, qui cauſa noſtræ ſalutis adſumptus confertur nomine & honore filio & Domino; non ſicut unuſquiſque ſecundùm ſeipſum conſtitutus eſt filius, unde & multi ſecundùm beatum Paulum dicimur filij; ſed ſolus præcipuum habens hoc quod ad Dei Verbi copulationem, adoptionem, & dominationem participans, auferens quidem omnem ſuſpicionem dualitatis filiorum & Dominorum, præſtato verò nobis in copulatione ad Deum Verbum omnem haberet ipſius fidem & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni ſuſcepit creatura. Vnum igitur filium dicimus & Dominum IESVM CHRISTVM, per quem omnia facta ſunt, principaliter quidem Deum Verbum intelligentes ſubſtantialiter filium Dei.] Iterum idem Neſtorius: *Si quis eum qui eſt Emmanuel, Deum verum eſſe dixerit, & non potiùs Nobiſcum Deus, hoc eſt, inhabitaſſe eam quæ ſecundùm nos*

est naturam, per id quod unitus est nostræ quam de Maria virgine suscepit, & post aliqua subjecit, *anathema sit*. Item ipse: *Si quis unum esse post adsumptionem hominis, naturaliter Dei filium audet dicere, cùm sit Emmanuel, anathema sit*. Item ipse: *Si quis post incarnationem Deum Verbum alterum quempiam præter Christum nominaverit*, & post pauca subjunxit, *anathema sit*. Et item: *Si quis hominem qui in virgine creatus est, hunc esse unigenitum dixerit*, & post pauca subjunxit, *anathema sit*. Ecce habes sententias Nestorij: quas si & in conjunctione personæ, & in divisione naturarum, verbis Felicis conferas, invenies eos uno sensu incedere.

VIII. Videtur mihi etiam vestra caritas commonenda de hoc quod Felix frequenter gaudet dicere *hominem adsumptum*, vel *formam servi*. Quanquam enim & piè dici possit, sicut & frequentissimè dictum à sanctis Patribus invenitur; tamen considerandum est quòd etiam impiè dici possit, secundùm quod in Nestorio hæc verba nostris displicuerunt. Ad quod B. Cyrillus ita respondit: *Nos quæ meliora & veriora sunt sapere consueti, & subtiliores contingentes intellectus ad explanationem sacramenti, scientiámque perfectam, & secundùm sacrarum placitum litterarum, & mansuetudines sanctorum Patrum, non hominem adsumptum dicimus à Deo Verbo, & copulatum ei secundùm habitum extrinsecus, sed potiùs hominem factum esse decernimus. Hac itaque gratia à pietate dogmatum dicimus excessisse eos qui præsumunt dicere adsumptum hominem, & adfirmant oportere eum sicut alterum alteri coadorari filio Dei*. Item ipse: *Factus est igi-*

Cyrillus in defensione XII. Anathem. adversùs Theodoretum, cap. 8.

tur homo, non adsumpsit hominem, sicut Nestorio placet. Et ut crederetur quia factus est homo, manens quod erat, videlicet Deus, juxta naturam; idcirco & esurire dicitur, & ex itineris labore lassessere, & cetera.

IX. Dixit itaque Felix in suprascripta sua scedula, post aliqua quæ præmiserat, quasi interrogans: *Deus pater omnipotens, voluntate genuit filium, an necessitate?* & respondit: *Quantum ad divinitatis ejus essentiam pertinet, neque voluntate, neque necessitate, sed natura. In vero quippe filio de substantia patris genito, voluntas nativitatem præire non potest, ubi natura præcedit. Sed neque necessitate, quæ in Deo utique non est. Quantum verò ad humanitatis ejus substantiam convenit, eundem filium suum, quia non ex semetipso genuit, sed de substantia matris virginis creavit, & nasci voluit, ob hoc, voluntate propter redemptionem nostram, non qualibet necessitate ejus filius creditur.*

X. In hac sententia Felix primùm ex interrogatione superflua & vana, qua interrogat utrum voluntate an necessitate genuerit Pater filium, occasionem sibi parat perveniendi ad id quod malè sentit, & loquendo explicare non audet. Dicendo namque, *In vero quippe filio de substantia patris genito*, ita dividit divinitatem ab humanitate in Domino, ut eam in sola divinitate dicat verum filium, in qua & de patris substantia est genitus; juxta humanitatem autem, in qua & dicit illum de substantia matris virginis creatum, sentiat eum non verum, licèt loquendo explicare non audeat. Apparet enim hæc fraus in eo quòd sic de substantia divinitatis

loquitur, quaſi de alia perſona præter humanitatem. Dicens namque de ſola divinitatis ſubſtantia, *In vero quippe filio*, vult demonſtrare non eum eſſe in utraque ſubſtantia verum filium. Quod autem interponit dicens, *Voluntas nativitatem præire non poteſt ubi natura præcedit*, apertiſſimum mendacium profitetur. In omnipotente enim & ſempiterno Deo omnia ſempiterna ſunt; neque ei qui fecit tempora, aliquid acceſſit ex tempore. Naturæ enim quæ initio caret & incremento non indiget, quod eſt habere, hoc eſſe; & quod eſt eſſe, perpetuum eſt; & ſicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Non ergo in illo natura præcedit voluntatem, neque voluntas conſilium, neque conſilium verbum; quia ſicut nunquam fuit ſine verbo, ita nunquam fuit ſine ſapientia, ſine conſilio, ſine voluntate, vel quicquid de Deo veraciter dici poteſt.

XI. Nos autem Dominum noſtrum, unicum filium Dei, ſicut verum Deum confitemur, ita & verum filium credimus; quia non eſt alter ex patre, & alter ex matre; licèt aliud ſit divinitas, & aliud humanitas; ſed idem ex utroque unus & verus, beato Cyrillo nos ita docente: *Vnus ergo filius, unus Dominus Ieſus Chriſtus, & ante incarnationem, & poſt incarnationem. Non enim alter eſt filius Verbum Dei Patris, & alter iterum qui de ſancta Virgine natus eſt; ſed idem ipſe qui eſt ante ſecula Deus, etiam ſecundùm carnem ex muliere creditur editus. non quòd ex ea initium deïtas ejus acceperit ut ſit, aut ſubſiſtendi principium de ſancta Virgine ſumpſerit; ſed potiùs, ut dixi, quòd Verbum ſubſiſtens ante*

secula, secundùm carnem dicitur ex ea progenitum. Propria enim facta est ejus caro, sicut & singulis nobis est proprium corpus.

XII. Quòd autem totus verus Deus credatur, ita ipse beatus Cyrillus docet: *Si quis non confitetur Deum esse secundùm veritatem Emmanuel, & propterea Dei genitricem sanctam Virginem genuisse eum carnaliter, carnem factum ex Deo Verbum, anathema sit.* Et iterum: *Dicimus autem carni animam habenti rationalem unitum Verbum, sed ultra mentem, & ineffabiliter, & sicut solus ipse novit. Ergo permansit Deus & in adsumptione carnis, & est unus filius Dei & Patris Dominus noster Iesus Christus; idem ipse & ante omne seculum & tempus, secundùm quod intelligitur Verbum & splendor substantiæ ejus, & in novissimis temporibus dispensativè homo popter nos.* Item ipse: *Factus est caro ex Deo Patre Verbum, non per transitionem aut conversionem suæ naturæ, sed propriam faciens carnem ex sancta Virgine sumptam, unúsque & idem appellatus filius, ante humanationem quidem sine carne adhuc Verbum, post inhumanationem verò idem incorporatus.* Item ipse: *Nestorio igitur ubique perimente Dei verbi secundùm carnem nativitatem, & solarum nobis dignitatum unitatem introducentem, hominémque Deo copulatum dicentem filiationis homonymiâ, hoc est, univocatione honoratum; necessariò nos dictis illius repugnantes secundùm subsistentiam unitatem dicimus factam; hoc secundùm subsistentiam, nihil aliud declarantes, nisi quòd sola Verbi natura sive subsistentia, quòd ipsum Verbum humanæ naturæ secundùm veritatem unitum, sine*

Cyrillus Anath. 1.

Idem in Declar. XII. Anathem.

Idem in Def. XII. Anath. adversus Theodor. cap. 2.

ulla conversione atque confusione, sicuti sæpe diximus, unus intelligitur, & est Christus, idem Deus & homo. Item ipse: *Vnum atque eundem adorantes; quia non alienum corpus à Verbo, sed ei magis est proprium, cum quo consedet Patri; non sicut duobus filijs consedentibus, sed sicut uno cum carne propter unitatem. Si verò subsistentialem unitatem recusamus, irruimus ut duos filios prædicemus. Necesse est enim cuncta dividere, & dicere hominem quidem specialiter filij prædicari, & rursus specialiter Deum Verbum filij nomen atque appellationem naturaliter habere. Non ergo in duos filios unus Dominus Iesus-Christus dividendus est. Nullo modo enim oportet rationem rectæ fidei sic habere, sed nec personarum unitatem, sicut aliqui opinantur.* Item: *Processit homo ex muliere, Deus esse non desinens, & ex Deo patre esse progenitus, sed in adsumptione carnis, quod fuerat perseverans. Istud adlegat ubique subtilis fidei ratio.* Item ipse: *Cùm scriptura divinitus inspirata unum dicat filium, atque Dominum. Quocirca post ineffabilem unitatem, si Deum nomines Emmanuel, incarnatum & hominem factum intelligimus nos ex Deo Patre Verbum. Sive hominem dicas, nihilominus illum ipsum in mensuris humanitatis participatum dispensativè cognoscimus. Factum verò dicimus palpabilem qui impalpabilis est, visibilem qui invisibilis est. Non enim fuit extraneum ei unitum ipsi corpus, quod etiam dicimus esse palpabile & visibile. Qui autem ita non credunt, distinguunt autem, sicut dixi, subsistentias post unitatem, & puram eis copulationem subintelligunt secundùm solam dignitatem sive auctoritatem, alienat eos ab his qui rectè*

ſapere conſueverunt præſens anathematiſmus.

XIII. Interrogat Felix, *Vtrum Maria Virgo Deum & hominem, ſicut pariter, ita & ſimiliter genuit; an aliter genitrix deïtatis, & aliter humanitatis eſſe credatur.* Reſpondétq; ſibimetipſi dicens: *Licèt eadem glorioſa Virgo Dei & hominis genitrix fideliter credatur, aliter tamen Dei genitrix, & aliter hominis rectè profitetur.*

XIV. Ad hæc verba nos reſpondemus, quòd non ſolùm ſint blaſphema, & omni odio digna, verùm etiam nova & inaudita. Quomodo enim aliter Dei genitrix, & aliter hominis eſſe potuit? Certè Deum genuit incarnatum, cui uni uno eſt modo genitrix, non duobus; eo ſcilicet quo Deus in illa & ex illa factus & natus eſt homo. Nec eſt uſus catholicus, hominis eam genitricem nominare, ſed ſemper Dei genitricem. Si Deus homo factus, ex illa natus eſt, duobus utique modis non eſt natus. Nam ſi duobus modis naſceretur, duabus & vicibus naſceretur. quod dici nefas eſt. Immo ſi aliter Deus ex ea, & aliter homo natus eſt; duo ſunt, alter Deus, & alter homo, id eſt, non idem Deus qui homo, nec idem homo qui Deus. Neſtorius hæreticus, qui ita ſenſit, non dixit Deum ex Maria natum, ſed hominem ex ſemine David. Iſte autem, ſi catholicus eſſet, unum eundémque eſſe & Deum & hominem, & unum uno modo, & ſemel tantùm natum crederet. Si autem eſſet Neſtorianus, aut Paulianiſta, ſive Photinianus, ſolum hominem crederet ex ea natum, & ſemel tantùm. Nunc autem quia dicit ſanctam Virginem aliter Dei eſſe genitricem, & aliter hominis, ego puto quia ſicut nec uſitato more loqui-

tur, ita nec catholico. Certè catholici prædicant Dominum nec in divinitate habere matrem, nec in humanitate patrem. Iſte autem qua ratione ſequeſtrando ab humanitate divinitatem, aliter eam Dei, & aliter hominis genitricem eſſe credit, & hîc ex parte aperit dicendo, *Natura quippe humanitatis adſumptæ propriam eam eſſe genitricem, Dei verò matrem gratia & dignatione divinitatis factam*, & in ſubſequentibus & peius & evidentiùs patefaciet, ubi & nos oportuniùs ad iſta reſponſuri ſumus.

XV. Nunc autem quia aliter Dei & aliter hominis eam genitricem dicit eſſe, cùm nunquam fuerit uſus in ratione fidei hominis eam genitricem nominari, quippe cùm nec mirabile ſit, cùm certè omnium hominum matres hominum genitrices ſint, illa qualiter hominis facti, id eſt, Verbi caro facti genitrix prædicetur, ex ſanctorum Patrum ſententiis audiamus. Ait namque præcipuus ille expugnator Neſtorianæ impietatis doctiſſimus & beatiſſimus Cyrillus: *Affirmamus igitur ex Deo Patre Verbum in adſumptione factum, ſancta & animatæ carni unitum, ſecundùm veritatem inconfusè ex vulva ipſa proceſſiſſe hominem, permanſiße autem etiam ſecundùm Verbum. Ideóque & Dei genitrix eſt ſancta Virgo. Superfluum autem arbitror oportere exiſtimandum, & hominis genitricem eam dici. Siquidem eßent aliqui ex multa nimis væſania, qui dicerent Dei Verbi naturam, fontem veluti quendam & propriæ eßentiæ principium habuiſſe carnem. Fortè fuiſset aliquando non abſurda & contemnenda ratio volentibus eam etiam hominis nominari oportere genitricem. Quia verò abominabilis*

nabilis & odiosa quidem apud omnes est hujusmodi sententia, intelligitúrque non aliter Dei genitrix sancta Virgo, nisi primò susceperit quisquam fidem, hoc est, quia factus est caro, hoc est, homo Verbum ex Deo Patre. Non enim quodammodo divinitatem nudam, sicuti dixi, peperit Virgo. Quæ hujus instantiæ videtur utilitas dicentium oportere nominari eam & hominis genitricem. Sed, sicut apparet, inventa quædam ab eis est contra Christum hæc machinatio. Non enim patiuntur sapere, vel dicere ipsum qui ex Deo Patre est ante secula filius, in novissimis seculi temporibus inconfusè, inconvertibiliter ex vulva unitum carni animam habenti rationalem, sicque factum nostrum secundùm hominem.

XVI. Iterum post aliqua interrogando Felix quærit, Vtrum Christus Dominus in utraque natura similiter sit filius Dei, an dissimiliter. & subjungit respondendo, non similiter, sed dissimiliter. Quærit deinde, quo ordine id fiat. & respondendo affirmat dicens: *Quia sicut in se continet duas naturas, id est, divinitatis suæ, & humanitatis nostræ, ita duobus modis unus creditur Dei filius.* In quo loco obsecro & ammoneo lectorem, si tamen fuerit qui legere dignetur, ut penset attentè quod dicitur. Suprà dixit sanctam Virginem aliter Dei esse, & aliter hominis genitricem. Nunc dicit duobus modis esse filium Dei Dominum nostrum, & in ipsis dissimiliter. Ecce quatuor modi, & inter se dissimiles, quibus dicit Dominum esse filium Dei patris, & hominis matris. Forsitan qui plura quàm ego legit, invenit aliquid huic rei simile. Ego tamen neque in catholico neque in

hæretico dogmate hujuſcemodi rem legiſſe me novi. Sed inſpiciamus & ſequentia, utrúmne ad iſtos quatuor modos & alios plures augeat.

XVII. Interrogat itaque Felix dicens, *Proſequere quibus ſubauditur modis.* & reſpondendo ſubjungit: *Secundùm divinitatis eſsentiam, natura, veritate, proprietate, genere, nativitate, atque ſubſtantia: juxta humanitatem verò non natura,* ait, *ſed gratia, electione, voluntate, placito, prædeſtinatione, aſſumptione, & cetera,* inquit, *his ſimilia.* Ecce dum quatuor prædicaret modos nativitatis dominicæ, duos ex matre virgine, duos ex patre Deo, inventi jam ſunt duodecim, ſex videlicet ex patre, & ſex ex matre. Qua autem faciat intentione, bene conſiderantibus perſpicuum eſt, videlicet quia cuncta quæ nativitati divinitatis tribuit, humanitati adimit. Quod ſi propterea feciſſet, ut oſtenderet aliud eſſe humanitatem, aliud divinitatem, haberet profectò faciliorem & uſitatiorem loquendi paternum modum, quo id oſtendere potuiſſet, quem ſi ſecutus fuiſſet; nec nova diceret, nec mendacium incurreret. Dicendo namque ſecundùm divinitatis eſſentiam veritate eſſe filium, & proprietate, & ceteris quæ ibi conjungit; vult eum eſſe ſecundùm humanitatem nec verum, nec proprium, ſed è contrario omnia.

XVIII. Sed quia hæc in ſubſequentibus manifeſtiùs aperit, intueamur nunc quare eum vult juxta humanitatem eſſe filium Patris, non natura, non nativitate, non genere, non veritate; ſed gratia, electione, voluntate, placito, prædeſtinatione, aſſumptione. Quicunque igitur antiquos illius errores cognovit, quid &

nunc utique velit cognoſcit. Dixerat namque Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM ſecundùm humanitatem adoptivum eſſe filium Patri. Et quia licèt & alia adhuc peiora diceret & ſentiret, neſcio qua exiſtente cauſa de ſolo adoptionis nomine diſcuſſus eſt, quod & compulſus eſt negare convictus, & non ſolùm ter aut quater, ſed multoties de hoc convictus, coactus eſt ad negandum hoc quod pravè auſus fuerat docere. Sed quia id ex intimo cordis ſui ſenſu & prompta voluntate non fecit, arbitratus eſt apud ſemetipſum bene ſe priùs ſenſiſſe, & poſtea malè negaſſe. Ac per hoc quia illic trepidavit timore, ubi non erat timor, idcirco in his ſuis litteris nunc elaborat, ut oſtendat Dominum ſecundùm humanitatem, nec verum Deum eſſe, nec verum filium Dei, nec proprium. Sed quia contra hæc omnia ſententias ſanctorum Patrum, Deo adjuvante, oppoſituri ſumus, per quas dinoſci valeat in quantum à catholica veritate diſceſſerit; nunc ſequentia ejus verba ponamus, ut tota illius pravitas detegatur, & poſtea veris ſenſibus mendacia illius expugnentur. *Pſal. 13.*

XIX. Interrogat iterum Felix: *Chriſtus Dominus ac Redemptor noſter, ſicut in divinitate creditur verus & proprius filius Dei, ita & in humanitate, an aliter?* & reſpondendo ſubjungit: *Verus & proprius filius ille veraciter creditur, qui de ſubſtantia patris eſt genitus, non aliunde aſſumptus, cui generatio dat nomen filij, non electio, vel gratia, ſive adoptio, aut voluntas.* Ecce jam patefecit omnem errorem, quam occultam corde geſtabat. Dicendo namque, *Verus & proprius filius ille veraciter creditur, qui de ſubſtan-*

tia Patris est genitus, non aliunde assumptus, duos se filios credere prodit, unum genitum, alterum assumptum, unum cui generatio dat nomen filij, alterum cui electio, vel gratia, sive adoptio. Fortè dicat aliquis favens partibus illius: Non sensit Felix duos filios, ut tu dicis, qui statim subjunxit, *Vnus tamen in utroque, non duo.* Cui ego respondeo, non esse morem dicendi unquam *ille, & qui,* aut *cui*, sicut in hoc loco Felix scripsit, nisi cùm agitur de personis; & quem ita divisum in corde tenebat, bene unire verbis supervacuis non poterat. Iam enim superiùs ostendimus ex verbis Nestorij, ita & illi esse morem loquendi, *idem unum esse in utroque, non duos.* Sed certè beatus Cyrillus, & ceteri qui idonei extiterunt ad detegendam fraudem illius, & expugnandam vesaniam, non illi crediderunt unum Dominum posse tenere in fide, de quo ita apertè loquebatur, sicut de duobus.

XX. Sed esto, consentiamus ei qui conatur asserere unum filium, Felicem sapuisse, non duos. Quid ergo est quòd unum eundémque dicit verum & non verum, proprium & non proprium, nativitate & adoptione, genere & electione, substantia & assumptione? Certè talis unitas non est unitas, sed dualitas; sic conjungere, dividere est; ita copulare, separare est. Rogo, ubi unquam legisti in divinis litteris, vel in dogmatibus catholicorum Patrum, quòd Dominus noster secundùm humanitatem suam, assumptione, electione, vel gratia dicatur esse filius Dei Patris? Certè ego nunquam legi. Et si dicit Scriptura, *Beatus quem elegisti & as-*

Psal. 64.

ſumpſiſti. aut, *Exaltavi electum de plebe mea*; Pſal. 88.
numquid talem ſenſum introducit, ut nos eum dicere & confiteri debeamus electivum vel aſſumptivum filium Dei Patris? Et ſi Evangeliſta dicit eum plenum gratiæ & veritatis; numquid Ioan. 1.
docet ut Deo Patri gratia eſſe filium ſecundùm humanitatem eum confiteri debeamus? Ergo & quia Apoſtolus dicit de illo, *ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens*, acceptivum filium Philip. 2.
Deo Patri eſſe eum dicemus ſecundùm humanitatem. Penſet diligenter quis, & quid, aut quare aſſumpſit, ſuſcepit, accepit. Suſcepit certè Verbum Dei coæternum Patri ſubſtantiam noſtram; ſed non ideo ut ipſe ſibi filius eſſet; non ideo ut Deo Patri alio modo inciperet eſſe filius, quàm erat ante incarnationem; non ideo ut filiationis modos & nomina multiplicaret: quia nec ſe ipſum dualitatis copulatione duplicavit. Non enim alter eſt ſuſcipiens, & alter ſuſceptus: non eſt alter pro nobis pauper factus, niſi qui erat dives & ante ſuſceptionem paupertatis: non eſt alter pro nobis peccatum factus, niſi qui erat antea neſciens peccatum: ut, ſicut Apoſtolus exponit, cœleſtis medicus ex nobis acciperet per quod contraria medicamenta nobis adhiberet, ſcilicet ut ſalva impaſſibilitate ſua, immortalitate, & incommutabilitate, ſua nos morte vivificaret, ſua paupertate ditaret, ſuis contumeliis honoraret, ſuis vulneribus ſanaret, & cetera hujuſmodi. Sic & in quodam loco beatus ſcribit Hieronymus: *Quæ autem poteſt major eſſe dementia, quàm ut filius Dei, hominis filius naſceretur, decem menſium faſtidia ſuſtineret, partus expectaret adventum, in-*

volveretur pannis, subiceretur parentibus, per singulas adoleret ætates, & post contumelias vocum, alapas, & flagella, crucis quoque pro nobis fieret maledictum, ut nos à maledicto legis absolveret, Patri factus obediens usque ad mortem? Sed quia cuncta suprà scripta Felicis malè sensa verbis Patrum destruere debemus, legat cu placet jam adnexas Patrum sententias. Interim tamen, quia memini me suprà dixisse nullo modo Felicem sibimet suadere potuisse ut in uno Domino duarum naturarum conjunctionem naturaliter ac substantialiter factam crederet, & verbis beati Cyrilli ostendimus quomodo naturaliter facta credatur, habet lector de eadem re beati Hieronymi satis politam & enucleatam sententiam, cùm de illo divinæ scripturæ loco
Genes. 3. ageret, ubi dictum est, *Ponam inimicitias inter te & inter mulierem, & inter semen tuum & semen mulieris. Ipsa tuum calcabit caput, & tu insidiaberis calcaneo ejus. Nónne*, inquit, *conspicis, nónne consideras, quòd jam tunc illi minabatur in Christo? Alium enim semen mulieris nullum prorsùs accipio, nisi illum quem Aposto-*
Galat. 4. Luc. 3. *lus ait factum ex muliere, factum in carne, illum, qui, ut Evangelista refert, Ioseph filius putabatur esse, sed non erat, illum utique qui Verbum caro factum est. Nam si generandi publicam istam & naturalem circumspicimus rationem, semina non habent mulieres. Denique nulla concipit sine viro. Ac per hoc, quoniam jam tunc in Adam semen humanæ generationis esset transgreßione vitiatum, semen cœleste promittitur, ut Apostolus sentit, non ex corruptione viri,*
Galat. 1. Ioan. 1. *sed ex Deo, quod tamen caro fieret in muliere, &*

elementa prima illa corporea ſubſtantiæ, id eſt, humoris & ſanguinis, in ipſo ſibi vaſculo, in quo ipſa elementa ſita ſunt, naturaliter aptaret. Beatus quoque Auguſtinus: *Illa enim natura, in-* quit, *quæ ſemper genita manet ex Patre, noſtram naturam ſine peccato ſuſcepit, ut naſceretur ex Virgine. Neque enim natura æterna atque divina temporaliter concipi & temporaliter naſci ex natura humana ullatenus poſſet, niſi ſecundùm ſuſceptionem veritatis humanæ veram temporaliter conceptionem atque nativitatem ineffabilis in ſe divinitas accepiſſet. Sic eſt Deus æternus ac verus, veraciter ſecundùm tempus conceptus, & natus ex Virgine. Dum enim venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus; illo ſcilicet Deo facto naturaliter filio hominis, qui unicus eſt naturaliter filius unigenitus Dei Patris.*

Auguſt. ſive Fulgentius in lib. de fide ad Petrum c. 2.

Ga'at. 4.

XXI. Contra illud verò quod Felix dicit, duobus modis Deo Patri unum eſſe filium, & duobus modis matri. quæ dicendo, illuc tendit, ut oſtendat eum ſecundùm divinitatem quidem eſſe verum, ſecundùm humanitatem autem non verum. quod quàm falſum ſit, jam ſuprà poſitis ſententiis beati Cyrilli oſtenſum eſt; & nunc ejuſdem & aliorum ponenda ſunt teſtimonia, per quæ oſtendendum eſt, & unicum Dominum noſtrum totum eſſe Deum, & Dei filium, hominem quoque & hominis filium, ſalva tamen proprietate utriuſque ſubſtantiæ, totúmque eſſe verum quod eſt; ut quicunque diverſos modos filiationis Dei in fide nobis introducere voluerit, videat an locum inveniat. Beatus Cyrillus:

Libet, ait, *eum percontari utrum unitatem Verbi ad humanitatem Verbi, sive ad sanctum corpus animatum intelligibiliter factam, dicat secundùm veritatem, an potiùs cum aliis simul, & ipse secundùm copulationem, quæ per habitudinem est sermo docibilis & inexistentis formæ ad inexistentem & divinam formam. Vnum namque unitas demonstravit, & in duos dividere refutamus. Nam licèt factum est caro Verbum secundùm Scripturas; attamen est etiam sic filius unigenitus secundùm unitatem veram, quæ ultra mentem & rationem est. Ipse igitur unus & verus Christus Iesus, tanquam per instrumentum proprij corporis operatus est signa divina, & non operatum in eo.* Item Cyrillus: *Dominus noster Iesus Christus unus*, inquit, *& solus verè filius existens Dei Patris, caro factus, & principat omnium simul cum*
Apocal. 5. *proprio genitore, flectitúrque ei omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum, & confitetur*
Philip. 2. *omnis lingua, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Est igitur ipse Dominus quidem omnium, secundùm quod intelligitur & est Deus, licèt non sine carne post inhumanationem. Ipse verò rursus nec Deus nec Dominus. Est enim absurdissimum, magis autem omni impietate verè completum, ita sapere vel dicere.* Item ipse: *Dispensationis unigeniti cum carne sacramentum, à nobis jam factis, nunc nihilominus copulare sermonibus dignum est, & eos non sine decenti ratione monstrare.* Et post pauca: *Cùm Nestorius igitur ita scripserit de Christo, Ergo qui passus est Pontifex misericors, nam vivificator ejus qui passus est Deus, & Deum Christi Deum Verbum nominaverit, adjeceritque his, Erat autem ipse*

& infans, & infantis Dominus, non affirmamus, quia non decentior natu, magis autem impiè nimis ejus verba prolata sunt. Si enim Deus est Christi ex Deo Patre Verbum, duo modis omnibus erunt, & indubitanter. Quomodo autem intelligitur & infans ipse, & Dominus infantis? Non ergo dicitur & Deus suimet ipsius, & dominus Emmanuel, si est idem Deus simul & homo, tanquam inhumanatum & incarnatum Dei Verbum.

XXII. Beatus quoque Augustinus: *Ego enim*, inquit, *Salvatorem nostrum non divido, non confundo, ne aut incorpoream & imaginariam carnem, aut carnalem & mortalem prædicem deitatem. Non separo; ne Dei Patris unam secundùm carnem, & alteram secundùm majestatem introducere videar prolem; quia idem Dei filius & sine initio processit ex Patre, & secundùm tempus nasci est dignatus ex Virgine. Impassibilis in suo, passus in nostro, dum incomprehensibilem majestatem velut quoddam indumentum carnis vestire est dignatus ex utero. Mediatoris una persona, non una substantia; una inquam persona, ne sit non unus Christus; non una substantia, ne mediatoris dispensatione submota, aut Dei tantùm dicatur aut hominis filius.* Et post pauca: *Quibus in unam personam incomprehensibili mediatoris dispensatione conjunctis, servavit singulis propria, sed conjunxit propriis aliena. Servavit propria, dum non amisit immensitatem divinitatis, & infirmitatem non respuit carnis. Conjunxit propriis aliena, dum idem atque inseparabilis Christus, & proprio carnis occiditur, & proprio deitatis apud inferos non tenetur. Proprio carnis*

gustavit vita mortem, proprio deitatis perpetuam reddidit carnem. Non ergo rectè dicitur, In filio Pater est passus; quoniam in carne, quæ ei non est cum Patre communis, passus est filius. Itaque glorificata est caro majestate, dum majestas humiliata docetur in carne. Sed utrumque non de duobus Christis, sicut putas, sed de uno atque eodem ipso, quem post partum Virginis Deum & hominem novimus, nos certum est prædicare. Ecce beatus Augustinus asserit, quia qui Salvatorem nostrum confundit, aut incorpoream & imaginariam carnem, aut carnalem & mortalem prædicat deitatem; qui verò separat, unam secundùm carnem, & alteram secundùm majestatem Dei Patris, introducere videtur prolem. Certum est ergo separare te Salvatorem nostrum qui duos modos tenes filiationis, ut aliter sit filius secundùm deitatem, & aliter secundùm carnem. Quod si unus atque idem est inseparabilis Deus & homo, qui & proprio carnis occiditur, & proprio deitatis inseparabilis permanet, ubi habebunt locum tui modi?

XXIII. Item beatus Augustinus: *Filiorum namque alij*, inquit, *sunt adoptivi, alij naturales. Hi, quia geniti ab initio, filij semper ac proprij. Illi, primò alieni, pòst filij, cùm per adoptionem in familiam videantur adsci sci. Quibus ergo comparandus est filius Dei? Si adoptivis; erit apud Patrem similis nobis. Si proprijs; ex substantia extitisse dicendus est genitoris.* Ecce beatus Augustinus apertè docet, quia adoptari in filio non potest, nisi qui antea extitit alienus; nec potest quisquam per adoptionem accipere patrem, nisi qui habuit proprium. Tu qui duo-

bus modis unicum Dominum prædicas esse filium Patri, id est, proprietate & adoptione, ostende ex illa parte qua adoptivus est, quem habuit proprium, aut ostende fuisse illum antequam adoptaretur; sicut beatus Augustinus adoptivos distinxit à propriis. Item beatus Augustinus: *Proinde*, ait, *Christus Iesus Dei filius, Deus est & homo, Deus ante omnia secula, homo in nostro seculo; Deus, quia Dei Verbum. Deus enim erat Verbum. Homo autem, quia in unitatem personæ accessit Verbo anima rationalis, & caro. Quocirca in quantum Deus est, ipse & Pater unum sunt: in quantum autem homo est, Pater major est illo. Cùm enim esset unicus Dei filius, non gratia, sed natura, ut esset etiam plenus gratia, factus est & hominis filius, ipse idem utrumque ex utroque unus Christus.* Si aliquando beatus Augustinus debuisset prædicare Dominum nostrum gratia esse filium Patris secundùm humanitatem, in hac sententia haberet præcipuum & congruum locum. Dicens ergo, *Cùm enim esset unicus Dei filius, non gratia, sed natura*, adjungeret ut esset etiam filius gratia, *factus est & hominis filius*. Non autem dixit ita. Sed ait, *Ut esset etiam plenus gratia, factus est & hominis filius.* Qua autem ratione dicat eum factum filium hominis, propterea ut esse posset plenus gratia, in subsequenti sententia diligenter exponit, dicens: *Hic omnino granditer & evidenter Dei gratia commendatur. Quid enim natura humana in homine Christo meruit, ut in unitatem personæ unici filij Dei singulariter esset assumpta? Quæ bona voluntas, cujus boni propositi studium, quæ bona præcesserunt, quibus me-*

August. in Enchirid. c. 35.

Ioan. 1.

Ioan. 10.

Ioan. 14.

Ibid. c. 36.

reretur iſte homo una fieri perſona cum Deo? Numquid antea fuit homo; & hoc ei ſingulare beneficium præſtitum eſt, cùm ſingulariter promereretur Deum? Nempe ex quo homo cœpit eſſe, non aliud cœpit eſſe quàm Dei filius; & hoc unicus, & propter Deum Verbum, quod illo ſuſcepto caro factum eſt, utique Deus; ut quemadmodum eſt una perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro; ita ſit Chriſtus una perſona, Verbum & homo. Unde naturæ humanæ tanta gloria, nullis præcedentibus meritis ſine dubitatione gratuita, niſi quia magna hîc & ſola Dei gratia fideliter ac ſobriè conſiderantibus evidenter oſtenditur; ut intelligant homines per eandem gratiam ſe juſtificari à peccatis, per quam factum eſt ut homo Chriſtus nullum poſſet habere peccatum? Sic ejus matrem Angelus ſalutavit, Luc. 1. *quando ei futurum nuntiavit hunc partum. Ave, inquit, gratia plena. & paulò pòſt, Inveniſti, inquit, gratiam apud Dominum. Et hæc quidem gratia plena, & inveniſſe apud Deum gratiam dicitur, ut Domini ſui, immo Domini omnium, mater eſſet virginitate ſervata.* Et poſt pauca: *Veritas quippe ipſa, unigenitus Dei filius, non gratia, ſed natura, gratia ſuſcepit hominem tanta unitate perſonæ, ut idem ipſe eſſet etiam hominis filius.* In hoc etiam loco ubi dicit *Dei filius non gratia, ſed natura,* poterat ſubjungere, *gratia etiam factus eſt filius Dei, ſuſcipiendo hominem,* ſi eum gratia filium Dei Patris ſecundùm humanitatem eſſe deberemus credere. Sed non dixit aliquid tale. Immo ait: *Gratia ſuſcepit hominem.* Qui ſuſcepit? utique Filius Dei Verbum Dei. Certè gratia ſuſcepit hominem. Miſeri-

cordia factus est homo; quia misericordia natus, non conditione; misericordia mortuus, non debito. Numquid hîc aliquid referimus ad Patrem, ut dicere possimus gratia esse eum filium Dei Patris? Nam sicut credere deberemus gratia, adoptione, vel assumptione, aut quicquid secundùm hæc dici potest, filium Dei secundùm humanitatem, suprà fuisset beato Augustino ad proferendum aptissimus locus, ubi dixit de homine assumpto, *nempe ex quo esse homo cœpit, non aliud cœpit esse quàm Dei filius,* ut adderet, *gratia, adoptione, electione,* aut aliquid hujusmodi. Sed non fecit ita. Quod ergo addidit, videamus utrum possit ad ista pertinere. Ait enim: *Nempe ex quo homo esse cœpit, non aliud cœpit esse quàm Dei filius, & hoc unicus, & propter Deum Verbum, quod illo suscepto caro factum est, utique Deus.* Ecce beatus Augustinus hominem dicit unam factum personam cum Deo, & esse filium Dei unicum, & Deum. Numquid significavit hîc nobis ut credere eum debeamus non verum filium Dei, non verum Deum, sicut Felix docet? Certè ego puto quia cùm diceret, *ex quo esse cœpit, non aliud cœpit esse quàm Dei filius,* propterea addidit, *& hoc unicus,* ut nos eum verum filium Dei credamus, & totum verum, & totum proprium, non medium proprium, & medium adoptivum.

XXIV. Si autem in hoc loco inusitato more ego alicui loqui videor, quia dico totum Dominum; audiat, quisquis ille est, similem huic sententiam Symmachi Papæ ad Anastasium Imperatorem: *Christus itaque Deus veraciter totus, & totus homo est, sic conceptus, sic editus.*

ſic converſatus in ſeculo, ſic paſſus, ſic apud inferos, ſic reſuſcitatus, ſic cum diſcipulis apparens, ſic elevatus in cœlum, ſic exinde dictus eſt eſſe venturus, ſic hodiéque in cæli regione perſiſtit, dicente Apoſtolo, in quo habitat omnis plenitudo Coloſſ. 2. *divinitatis corporaliter. Et certè de eo dicit quod nunc eſt ipſe. Ergo ille eſt minimus qui credit in Chriſto, qui in hujuſmodi Chriſtum credit, qui in integrum Chriſtum credit, non in ſemi-Chriſtum, & ideo non Chriſtum, quia Chriſtus non niſi integer, integer autem non niſi hujuſmodi.* Ecce & beatus Papa Symmachus totum Chriſtum dicit veraciter Deum eſſe, & totum hominem. Si ergo totus veraciter Deus, totus utique verus Deus, & proprius filius Dei; quia tota generatio dedit nomen filio, non medio, ut vult Felix, quanquam nec humanitas ſit de ſubſtantia patris, nec divinitas de ſubſtantia matris. Sed quia Verbum Dei, unius cum patre ſubſtantiæ, in unitate perſonæ ſuæ ſuſcepit noſtram ſubſtantiam, non erit alio modo filius poſt humanitatis aſſumptionem, niſi quo erat & ante incarnationem.

XXV. Item beatus Auguſtinus: *In terra,* inquit, *erat, & in cœlo ſe eſſe dicebat, & quod eſt maius, in cœlo filius hominis, in cœlo filius Dei, ut unam demonſtraret in utraque natura perſonam; & in eo quod Dei filius erat, æqualis Patri, Verbum Dei, in principio Deus apud Deum, & in eo quod filius hominis erat, & aſſumens animam humanam & carnem humanam, & indutus hominem exiens ad homines; quia in hoc utroque non duo Chriſti ſunt, nec duo filij Dei, ſed una perſona, unus Chriſtus filius Dei; idem unus*

Christus, non alius hominis, & alius Dei filius; sed Dei filius secundùm divinitatem, hominis filius secundùm carnem. Quis autem nostrum, qui parum sentimus, aut parum sapimus, non potiùs ita vellet distinguere: Filius Dei in cœlo, & filius hominis in terra? Sed ne sic divideremus, & ita dividendo duas personas induceremus, non ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit. Quis? Filius hominis. Filius ergo hominis descendit de cœlo. Nónne filius hominis in terra factus est? Nónne filius hominis per Mariam factus est? Sed ô homo noli, inquit, separare, quem volo copulare. Parum est, quia filius hominis descendit. Christus enim descendit; idémque filius qui filius Dei est. Sed est in cœlo qui ambulat in terra. In cœlo erat, quia ubique est Christus; idémque Christus & filius Dei, & filius hominis. Item beatus Augustinus ait: *Prædestinatus est ergo Iesus, ut qui futurus erat secundùm carnem filius David, esset tamen in virtute filius Dei secundùm spiritum sanctificationis, quia natus est de Spiritu sancto, & per virginem Mariam illa ipsa ineffabiliter facta hominis à Deo Verbo susceptio singularis, ut filius Dei esset filius hominis simul, & filius hominis propter susceptum hominem, & filius Dei propter suscipientem unigenitum Deum veraciter & propriè dicitur, ne non trinitas, sed quaternitas crederetur. Prædestinata est natura ista humanæ tanta & tam celsa & summa subvectio, ut quò adtolleretur altiùs, non haberet; sicut pro nobis ipsa divinitas quò usque se deponeret, non haberet humilius.* Item beatus Augustinus: *Hi sunt filij Dei quotquot spiritu Dei aguntur, sed gratia, non natura. Vnicus enim natura Dei fi-*

S. August. lib. 21. de Civ. Dei c. 15.

lius, propter nos misericordia factus est hominis filius, ut nos natura filij hominis, filij Dei per illum gratia fieremus. Manens quippe ille immutabilis, naturam nostram, in qua nos susciperet, suscepit à nobis, & tenax divinitatis suæ, nostræ infirmitatis particeps factus est; ut nos in melius commutati, quòd peccatores mortalésque sumus, ejus immortalitatis & justitiæ participatione amittamus; & quod in natura nostra bonum fecit, impleti summo bono in ejus naturæ bonitate servemus. Sicut enim per unum hominem peccantem in hoc tam grave malum devenimus, ita per unum hominem eundémque Deum justificantem ad illud bonum tam subtile venimus. Item beatus Hieronymus : *Propheta ait : Virga tua & baculus*
Psal. 22. *tuus ipsa me consolata sunt. Virga, mater est Domini; ex qua baculus iste, fesso jam per ætatem mundo qui eum sustentaret, exiit. Illum ergo in Virginis uterum delapsum, ut totam redemptionis nostræ historiam retexamus, partu effusum hominem se exhibuisse pro homine, & creaturam suam se de creatore fecisse, illum formam servi accepisse, exinanisse se potestatis voluntate, non natura deitatis, per quam non poterat non esse quod fuerat, illum maledicta pro salutaribus meruisse miraculis, illum sputa, illum palmas, illum coronam spineam, illum postremò crucem pro nobis fuiße perpeßum, illum inferna penetraße, illum die tertia resurrexiße in id corpus quod cruci fuerat adfixum, illum hominem Deum post mortem mortis, cœlum petiiße, victorem, sedere ad dexteram Dei, venturum suo tempore ad judicium faciendum, illum spiritum Dei per sanctorum suorum quotidie ora celebrari. Hæc cogitaße, vi-*

xiße est; hæc meditatio, partus est animæ; in hæc relabi vel recurrere, cum Domino jungi est, & cum ipso, per hæc humiliari est, cum ipso pati est, cum ipso mori est, cum ipso est etiam suscitari.

XXVI. Beatus quoque Vigilius: *Nos unum,* inquit, *Christum eundémque Dei filium, & hominis filium, non duos profitemur, & ita Verbum intra Virginis uteri secreta carnis sibi initia consevisse, id est, verè incarnatum fuiße, ut tamen Verbi natura non mutaretur in carnem; itémque carnis naturam ita per suscipientis commixtionem in Verbi transiße personam, ut non tamen fuerit in Verbo consumpta. Manet enim utraque, id est, Verbi carnísque natura; & ex his duabus hodiéque manentibus unus est Christus, unáque persona. Quis enim sacrilega opinione indutus, eò usque desipiat, quis in tam abruptum erroris barathrum semetipsum iniciat, ut filium Dei sine sua propria carne, quam in sacræ Virginis utero ineffabili societatis per se mixtione ita sibimet adunavit, ut & Verbum homo, & homo Deus, idémque unus, non mutatis generibus naturæ fieret, neget hodie sedere ad dexteram Patris, venturúmque judicare vivos & mortuos, cùm ipsum Dominum dixiße non nesciat, Cùm venerit filius hominis in gloria Patris sui.* Item ipse: *Nam cùm Jesus Christus non Verbi sed carnis proprium sit nomen, & Deus proprium Verbi non carnis constet eße vocabulum; tamen & Verbum propter carnem suam, homo Iesus Christus; & caro propter Verbum Deum, Deus Verbum est.* Item ipse: *Diversum est initium non habere, & ex initio subsistere; mori, & mori non poße. Et tamen sicut ipsi Christo proprium est utrumque, ita*

Vigilius Tapſ. lib. I. adversùs Eutych. c. 4.

Matth. 16.

non ipsi sed in ipso est utrumque commune. Si enim dicamus, quia ipsi est commune, necesse est ut exigatur à nobis dare & ostendere alium, cum quo sit ei hoc ipsum commune. quæ professionis necessitas in Nestorij vergit impium dogma. Meliùs igitur & catholicè dicimus in ipso, & non ipsi, esse cõmune: & meliùs ipsi, & non in ipso, dicimus proprium esse. Ergo proprium est illi mori, qui propter naturam Verbi, mori non potest. Item propter ineffabile mysterium unius personæ, utrarumque naturarum communis in ipso fuit mortalitas carnis Verbi naturæ, quæ mori non potuit, & communis in ipso est immortalitas Verbi naturæ carnis, quæ morti succubuit. Ergo sicut illi mori & non mori ex utrisque naturis est proprium; ita commune est in ipso utrisque naturis, quod illarum est proprium.

XXVII. Sanctus Hilarius confessor: *Natus ergo*, inquit, *unigenitus Deus ex Virgine homo secundùm plenitudinem temporum, in semetipsum provecturus in Deum hominem, hunc per omnia evangelici sermonis modum tenuit, ut se Dei filium credi doceret, & hominis filium prædicari ammoneret; locutus & gerens homo universa quæ Dei sunt loquens, deinde & gerens Deus universa quæ hominis sunt: ita tamen ut ipso illo utriusque genere sermonis nunquam nisi cum significatione & hominis locutus & Dei sit.* Ecce apertè beatus Hilarius dicit Dominum nostrum Iesum Christum docentem in Synagogis & ubique hunc modum sermonis per omnia tenuisse, ut se Dei filium credi doceret, & utique verum. quòd si verum, & proprium. alioquin, quare ex illo tempore non sunt invent

quatuor modi quibus crederetur, duobus vide-
licet Patri, & duobus matri? Beatus autem Pro-
culus Constantinopolitanus Episcopus, cùm ex-
poneret verba Apostoli, ubi loquitur de Iudæis
dicens, *quorum Patres, ex quibus Christus se-* Rom. 9.
cundùm carnem, qui est super omnia Deus bene-
dictus in secula, ait: *Hæc Pauli verba, quam*
subreptionem calumniæ eorum qui prava diligunt
habere mittunt. Dixit enim Christum, ut ostendat
quoniam secundùm veritatem Deus factus est
homo. Dicit eum ex Iudæis secundùm carnem,
ut insinuet quia non ex illo tempore quo est incar-
natus existat. Dixit eum qui est, ut eum sine ini-
tio declaret. Dixit eum super omnia, ut totius
creaturæ Dominum prædicet. Dixit eum Deum,
ne passionibus habitúque traducti intemeratam
ejus audeamus negare substantiam. Dixit bene-
dictum, ut adoremus eum tanquam omnipoten-
tem suppliciter, nec ut conservum calumnijs ap-
petamus. Dixit eum in secula, ut demonstret
quòd is qui nos verbo creavit, pro sua divini-
tate jugi à nobis honore celebretur. Habentes ita-
que Christum & existentem, & Deum, & bene-
dictum in secula, veneremur eum Deum & Do-
minum, dicentes assertoribus exterorum dogma-
tum, si quis spiritum Christi non habet, hic non Rom. 8.
est ejus.
XXVIII. Iterum interrogat Felix dicens:
Quid differt inter propria naturaliáque nomina
divinitatis in uno filio Dei, atque accedentia hu-
manitatis ejus? respondétque subjungens: *Hoc*
differt, quòd in divinitate sicut verus est filius
Dei, ita & verus Deus. In humanitate verò si-
cut verus est homo, ita verus est filius hominis.

Videtur mihi Felix rem in hoc loco fecisse rid-
culosam. Differentiis namque nominum inte-
rogavit divinitatis & humanitatis, & respond
hoc differre quòd in divinitate verus sit Deu
& in humanitate verus homo. Hoc non est di
ferentia nominum, sed potiùs separatio substa
tiarum. Nam si, ut ait, divinitatis nomen e
Deus, & humanitatis homo, debuit utique d
cere quid differat inter utrumque nomen, id e
Deus & homo; & ut in sequentibus ait, *in di-
vinitate unigenitus, in humanitate primogen-
tus*, debuit certè dicere quid differat inter un
genitum & primogenitum. Sed ponamus ipsiu
Felicis verba quæ prosequitur, ut ex ipsis lect
cognoscat quomodo separando nomina, divid
substantias. *In illa*, inquit, *Deus super omni
in ista verò homo intra omnia; & ut brevi com
pendio plurima concludam, in illa, id est in e
sentia divinitatis, Deus Dominus, Patris Ve
bum, Patris veritas, sapientia, virtus, ima
Patris, invisibilis splendor Patris, lumen ex l
mine, consubstantialis Patri, consimilis ei, æqu
lis per omnia, invisibilis ut Pater, immens
incircumscriptus, omnipotens, creans omnia cu
Patre & Spiritu sancto, factor, vivificans qu
vult, sicut & Pater, eligens cum Patre quos vu
prædestinans cum Patre quos præscit, sanctifica
deificans, glorificans quos vult, & reliqua h
similia plurima. Accedentia verò illi sunt, hom
infans, puer, adolescens, juvenis, minister leg
servus Patris, minor Patre, subjectus frater e
ctorum, particeps eorum, coheres, propinquus
lorum, conformis, consimilis per omnia, excep
peccato, mediator Dei & hominum, Prophe*

Evangelista, Apostolus, Sacerdos, Pontifex. Hæc omnia, & his similia accedentia sunt illi secundùm dispensationem carnis, non propria secundùm potestatem Deitatis.

XXIX. Ecce, ut lectio ipsa demonstrat, Felix apertè testatur hæc nomina secundùm dispensationem carnis, non esse propria secundùm potestatem Deitatis. Si caro ipsa propria dicitur, & est Verbi; quare carnis nomina non erunt propria ei cujus est caro ipsa propria? Vt mihi videtur, intellexit Felix quòd ista nomina, id est, homo, infans, puer, Apostolus, & Pontifex, non essent Domini & Salvatoris nostri, nisi incarnaretur. quod utique verum est. Non tamen intellexit quòd postquam incarnatus est, propria facta sint Dei, quia Deus ipse factus est hæc, id est, Deus Verbum factus est homo, infans, & puer. ipse factus est Apostolus, ipse factus est Pontifex. Sed quia, ut dixi, bene potuit dicere Felix quòd ipsa nomina non sint in Domino ex natura divinitatis, sed ex humanitatis; non tamen bene dixit quòd non sint propria; quia propria facta sunt, propter carnem propriam quam assumpsit.

XXX. Nos tamen, quam cautelam sanæ fidei in hac re tenere debemus, ex verbis Patrum ostendamus. Beatus itaque Vigilius Episcopus in expugnatione Acephalorum hæreticorum sic dicit: *Sicut illi mori & non mori ex utrisque naturis est proprium, ita commune est in ipso utrisque naturis quod illarum est proprium. Et ut exempli gratia dixerim, proprium mihi est notam livoris cujusque verberis gestare in corpore meo per naturam carnis meæ; & proprium mihi* *Vigilius in lib. 5. adversùs Eutych. cap. 8.*

est hanc eandem notam non gestare in spiritu me per naturam animæ meæ. Item proprium mihi e plagam verbi, id est, sermonem durum gestare i mente mea per naturam animæ meæ, & propriun mihi est eandem plagam non portare in corpor meo per naturam carnis meæ. Et cùm sit mih utrumque proprium; & corpori, & animæ meæ utrumque alienum; quia nec corpus durum lætúm ve sermonem intelligit, nec anima flagelli vulner livescit. Vtrumque tamen commune est in se metipso, & animæ & corpori meo: quia nec ani ma extra corpus, à quo ei sentire proprium fue rat, sentit; nec corpus citra animæ consortium pla garum indicia gestavit. Quod ergo proprium mih in singulis, & alienum est singulis, id commune e in me ipso singulis, quod proprium est singulis. E tamen ego ipse unus sum in utrisque, in meips communibus; & ego ipse unus sum in singulis m himetipsi proprijs. Quæ cum ita sint, series nob divinarum percurrenda est litterarum, & plurim testimonia congreganda, quibus demonstret quàm sit impium & sacrilegum, ea quæ sunt pr pria carnis Christi, ad naturam Verbi proprieta referre, & quæ sunt propria Verbi proprietate na turæ carnis adscribere: & quàm sit nihilomin impium, ea quæ sunt propria carnis per excepti nem proprietatis alienare à Verbo, & quæ sun propria Verbi, eadem exceptionis lege alienare carne; cùm sit eis in Christo utrumque commun & Christus sit utrumque.

XXXI. Felix in sola humanitate dicit Do minum Apostolum & Pontificem fuisse. Beatu autem Cyrillus contra hoc ita docet, dicens *Scripturæ namque divinitus inspiratæ Deum nob*

inhumanatum prædicant Emmanuel, participatúmque carne & sanguine proximè nobis Dei & Patris affirmant Verbum factum, hoc est, hominem, non per conversionem, seu mutationem, sed virtute ineffabilis unitatis. Ideóque & unum dicimus Dominum Iesum Christum, unámque fidem, & unum sanctum baptisma. Qui autem à dogmatibus sic rectis recedunt, & contra sacras litteras durum atque superbum obiciunt sensum, & hoc solum quod bene se habere arbitrantur inspiciunt, hominem verò assumptum à Deo Verbo dicunt, secundùm illud puto quod per unum sanctorum dictum est prophetarum, Non eram Propheta, Amos 7.
neque filius Prophetæ, sed caupo eram fricans sicamina, & assumpsit me ex ovibus, & sicut ait beatus David, suscipiens mansuetos Dominus. Per habitum quippe & familiaritatem spiritalem, tanquam in voluntate & gratia & sanctificatione, sicut & nos ipsi adhærentes Domino, unus spiritus 1. Corinth. 6.
sumus, secundùm quod scriptum est. Sed non est hoc humanari Dominum, sed neque proximè nobis carne & sanguine participare, sed magis proprium facere hominem, & non secundùm alium modum quem dici poterit Prophetas & Apostolos & alios sanctos omnes. Putásne sanctus Paulus seducebat sanctificatos per fidem apertissimè dicens de unigenito, quia cùm esset dives, pauper est 2. Corinth. 8.
factus propter nos? Absit. Verè namque dicit omnino veritatis præco, qui est dives. Et quomodo pauper factus est? Etiam nunc sermo hic à nobis examinetur. Siquidem, sicut & sapere & dicere ipsi præsumunt, homo assumptus à Deo est, quomodo pauper est factus qui assumptus est, & ultra naturam dignitatibus declaratus. Glorificatus est

enim; aut si non est hoc verum, derogabitur ab eis assumptioni tanquam deportanti ad minorem partem, & inhonestiorem mensuram humanitatis. Sed ita sapere dissonum est. Ergo non est pauper factus, qui assumptus est. Restat enim dicere, quia factus est in paupertate nostra, qui dives est tanquam Deus. Et iterum: *Respicienda itaque sunt non illorum multiloquia, sed recta & immaculata fides evangelicæ atque apostolicæ sanctionis. Deus est in carne & in sanguine, humanitatisque mensuram per ea quæ humana sunt cognoscimus. Millia millium enim angelorum sanctorum ministrant ei, & sacram ejus sedem circumstant Seraphim. Quia verò factus est homo, appellatúsque summus Sacerdos, non tanquam majori Deo offerens sacrificium, sed sibimet & Patri, fidei nostræ negotiatus confessionem.* Et iterum: *Intuere siquidem eum immolantem quidem secundùm humanitatem; assidentem verò sicut Deum. Quid enim ait beatus Paulus? Talem Pontificem habemus, qui sedet in dextera sedis majestatis in excelsis. Scientes igitur quia cùm Deus esset, factus est homo, est autem unus atque idem filius, ipsi omnia tribuimus tanquam uni; & dispensationis non ignoravimus modos, sensuum virtutem artificiosè atque prudenter in ejus semper convertentes obedientiam.*

1. Reg. 22. Daniel. 7. Hebr. 8. & 9.

XXXII. Felix soli divinitati tribuit vivificationem, dicens Dominum secundùm divinitatem vivificantem quos vult; & non recordans quòd & caro vivificatoris Verbi, vivificatrix credenda est, beato Cyrillo docente ita: *Proprium ergo corpus factum dicimus Verbi, & non hominis alicujus searsum, & separatim alterius*

citra eum qui intelligitur Christus & filius. Sicut autem proprium nostrum uniuscujusque dicitur corpus seorsum ejus cujus est, & in uno Christo intelligendum utique existens nostris corporibus cognatum sive consubstantiale. Factum enim ex muliere proprium ejus, sic ut dixi intelligitur & dicitur. Quoniam verò secundùm naturam est ex Deo Patre Verbum, vivificatricem ostendit suam carnem; idcirco facta est nobis benedictio. Vivificans denique dicebat Christus: Amen dico vobis. Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi, & vitam dedi mundo. & rursus: Panis autem quem ego dedero, caro mea est pro mundi vita. & iterum: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Ioan. 6.
Item beatus Cyrillus: *Vti ne videar ego solus Verbi corpus proprium nominare, etiam sanctorum Patrum volui ponere testimonia, ut sciant adversarij quia inaniter nos inclamant sequentes ubique illorum voces. Ait itaque famosissimus noster pater & Episcopus Athanasius in libro de sancta Trinitate: Et apparebat quia non erat fantasia, sed verè habebat corpus. Decebat enim Christum induentem humanam carnem, hanc cum proprijs passionibus ejus indui totam; ut sicut totam proprium ejus dicimus esse corpus, ita & corporis passiones propriæ solùm ejus dicantur, licèt non contingerent secundùm divinitatem ejus.*

XXXIII. Interrogat Felix dicens: *Recurrunt propria nomina ad accedentia, seu accidentia ad propria, ánnon?* Respondet, *recurrunt.* Interrogat *quo ordine?* Respondet: *Propter singularitatem personæ, in qua divinitas filij Dei cum humanitate sua communes habent actiones; quæ ex*

causa aliquando ea quæ divina sunt referuntur ad humana, & ea quæ humana fiunt, interdum ascribuntur ad divina, & hoc ordine aliquando Dei filius in hominis filio filius hominis appellari dignatur, & hominis filius in Dei filio filius Dei nuncupatur. Hîc ammoneo lectorem ut istum Felicis recursum nominum conferat cum relatione Nestorij, & perpendat ne fortè similia sint. Sicut enim suprà posuimus verba Nestorij, dicit

prà cap. 7,

ille, *sicut inseparabilem à divina natura habens copulationem relatione Dei & intelligentia omni creatura adorationem exhibente; & neque duos filios dicimus, neque duos Dominos.* Et post aliqua iterum Nestorius ait: *Sed solus præcipuum habens hoc quòd ad Dei Verbi copulationem adoptione & dominatione participans, auferens quidem omnem suspicionem dualitatis filiorum & Dominorum, præstito verò nobis in copulatione ad Deum Verbum, omnem haberet ipsius fidem & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni suscepit creatura.* Ecce Nestorius dicit Dominum relatione Dei theoriam suscepisse, id est, Deitatem & adorationem. Felix verò dicit recurrere nomina propter unitatem personæ, & propterea appellari Dei filium hominis filium, & hominis filium Dei filium nuncupari. Videtur namque mihi, quia licèt utriusque, Nestorij videlicet atque Felicis, nova & inusitata atque confusa sint verba, unus tamen eorum aut similis in hoc loco est sensus. Deinde diligenter considerandum est hoc quod Felix dicit, *Aliquando Dei filius in hominis filio filius hominis appellari dignatur.* Quid est hoc? Numquid aliquando, & non

ſemper? Numquid appellari & non eſſe? Deinde ait, *& hominis filius in Dei filio filius Dei nuncupatur.* Numquid nuncupatur tantùm, & non eſt?

XXXIV. Sed quia ſcio horum verborum quandam ſimilitudinem eſſe in dictis beati Hieronymi, quæ iſte in prima ſua contentione pravo ſenſu efferre ſolebat; videamus, ſi ab illo iſtius ſenſus & verba non diſcrepant. Ait namque beatus Hieronymus: *Hic filius hominis per Dei filium, Dei eſſe filius in Dei filio promeretur.* Ecce beatus Hieronymus dicit *eſſe promeretur.* Felix dicit *appellatur*, & *nuncupatur.* Certè multùm differt inter *eſſe promeretur*, & *appellatur*, aut *nuncupatur. Filius*, inquit, *hominis in Dei filio filius Dei eſſe promeretur.* Certè ſic cuncta Chriſti Eccleſia catholica credit & confitetur. Qui eſſe promeretur, verè & propriè eſſe cœpit: quia, ut jam ſuprà dictum eſt, *ex quo eſſe cœpit, non aliud cœpit eſſe quàm Dei filius*, & *hoc unicus.* Qui autem appellantur & nuncupantur, ſpiritum adoptionis acceperunt, ut filij Dei vocarentur: quia ex quo eſſe cœperunt eſſe filij Dei, ſed filij Adam; filij iræ, & filij hujus ſeculi; & dum iſta eſſent, prævenit eos miſericordia Dei antequam illi ulla bona velle aut eligere poſſent; & ſicut eos præſcivit & prædeſtinavit ante mundi conſtitutionem, & vocavit tempore conſtituto, ac juſtificavit per adoptionem & redemptionem animarum, deinde glorificaturus eſt per adoptionem & redemptionem corporum in ultima reſurrectione. Hæc fiunt in illis qui per gratiam adoptionis filij efficiuntur & appellantur Dei, per illum qui ante ſecula na-

Vide integrum locum Hieronymi infrà cap. 39.

Epheſ. 1.

Rom. 7.

turaliter natus, & in seculo naturaliter factus est unicus filius Dei, qui nascendo est filius Dei, non renascendo, cui nomen filij generatio dedit, non regeneratio, qui ex illa substantia qua esse cœpit, ex quo esse cœpit, non aliquando nuncupatur filius Dei, ut Felix vult, sed semper est, ut catholici credunt. Ita nos, sicut beatus Hieronymus ait, Deum hominémque jungentes, & filium hominis in Iesu, & filium Dei tenemus in Christo. Hîc sapientia vertetur, ut *Apoc. 13.* Apocalypsis ait. Hîc promissæ antidoti aperienda virtus. Hîc Manichæorum virus, terrestre germen Arrianorum, divino, si dici fas est, semine superandum est.

XXXV. Memoratur item Felix dicti Dominici, quo ait: *Ioan. 13.* *Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo.* & subjungit dicens: *Certè quando hæc loquebatur, nondum erat filius hominis in cœlo per naturam in suscipiente se, hoc est, in filio Dei.* Sed quia ego in hæc verba advertere non possum quid dicere voluerit, aut quid senserit, ista indiscussà prætermittenda, & ad alia ejus transeundum est; maximè quia prædicta Dominica verba exposita verbis beati Augustini suprà posuimus.

XXXVI. Item Felix: *Certè,* ait, *Catholica fides credit quod non proprius Dei filius, qui de substantia Patris genitus est, & per omnia Patri similis, pro nobis traditus sit, sed homo assumptus ab eo.* Hæc Felix. Nos autem dicimus: Absit, absit, ut ita catholica fides credat, quæ sine intermissione decantat, dicens: *Credo in Deum Patrem Omnipotentem, & in Iesum Christum filium ejus unicum Dominum nostrum, natum de*

Spiritu sancto & Maria virgine, passum sub Pontio Pilato, crucifixum & sepultum. Ita enim catholica fides credit, quòd ipse qui filius Dei Patris Omnipotentis est, & natus est de Spiritu sancto & Virgine, ipse sit pro nobis traditus, ipse passus, ipse crucifixus, mortuus, & sepultus, ipséque resurrexerit, ascenderit ad cœlos, & sedeat nunc ad dexteram Patris, & inde, hoc est, de dextera Patris, venturus sit ad judicandos vivos & mortuos. Sed quia, ut superiùs verbis beati Hieronymi dictum est, hæc cogitasse, vixisse est, hæc meditatio, partus est animæ, in hæc relabi vel recurrere, cum Domino jungi est, & cum ipso per hæc humiliari est, cum ipso pati est, cum ipso mori est, cum ipso est etiam suscitari, bonum & jocundum est de hac re Patrum quoque hîc sententias subnectere. Beatus Augustinus de hoc ita dicit: *Cujus & nativitatem futuram secundùm carnem, & mortem, & resurrectionem, atque ascensionem in cœlis, Lex & Prophetæ prænuntiare nunquam destiterunt, prout ipse præcipiebat, obedientes & verbis & factis. Nam & sacrificijs carnalium victimarum, quæ sibi ipsa sancta Trinitas, quæ unus est Deus Novi & Veteris Testamenti, à Patribus nostris præcipiebat offerri, illius sacrificij significabatur gratissimum munus, quod pro nobis se ipsum solus Deus filius secundùm carnem esset misericorditer oblaturus. Ipse enim secundùm apostolicam doctrinam obtulit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Ipse verus Deus, & verus Pontifex, qui pro nobis, non in sanguine taurorum & hircorum, sed in sanguine suo semel introivit in*

Suprà cap. 25.

August. de Fid. ad Petr. Diac. c. 12.

Ephes. 15.

Hebr. 9.

ſancta. quod tunc Pontifex ille ſignificabat, qui cum ſanguine in ſancta ſanctorum per annos ſingulos introibat. Iſte igitur eſt qui in ſe uno tantum exhibuit quod eſſe neceſſarium ad redemptionis noſtræ ſciebat effectum. Idem ſacerdos & ſacrificium, idem Deus & homo. ſacerdos, per quem ſumus reconciliati; ſacrificium, quo reconciliati; Templum, in quo reconciliati; Deus, cui reconciliati. Solus tamen ſacerdos, ſacrificium, & templum; quia hæc omnia Deus ſecundùm formam ſervi. Non autem ſolus Deus, quia hoc cum Patre & Spiritu ſancto ſecundùm formam Dei. Reconciliati igitur ſumus per ſolum filium ſecundùm carnem, ſed non ſoli filio ſecundùm divinitatem. Beatus quoque Vigilius: *Ita verbum Dei jure dicimus paſſionis injurias pertuliſſe, non tamen paſſionem ullo modo ſenſiſſe. Dicam adhuc manifeſtiùs. Confixa eſt divinitas clavis; ſed ipſa penetrari non potuit, ſicut caro ejus potuit. Siquidem vulneri locum caro patefacta aperuit. Nam Deitas indiviſibilis atque impenetrabilis manſit. Ita ergo ſuſcipiendo paſſiones, & earum non cedendo effectibus, apparet Dei Verbum impaſſibiliter paſſum. Sed quia caro ejus hæc omnia non ſolùm pertulit, ſed & ſenſit, & ceſſit, jure ac meritò dicimus Deum his omnibus paſſionum conditionibus ſenſibiliter affectum in carne ſua, ſine ſenſu vel mutatione divinitatis ſuæ. Vide ergo: perferre paſſionem, naturæ eſt utriuſque; ſed cedere paſſioni, non eſt utriuſque naturæ, cùm ſit unius ejuſdemque perſonæ.* Beatus quoque Athanaſius ita dicit: *Et oſtenſum eſt omnibus, quia non corpus erat Verbum, ſed corpus erat Verbi; & hoc palpavit Thomas poſtquàm*

Vigilius lib. 2. adversùs Eutych. cap. 9.

eum resurrexisse vidit à mortuis, & vidit in eo fixuras clavorum quas pertulit, ipsum Verbum in suo corpore dum crucifigeretur aspiciens; & cùm posset prohibere, non prohibuit, sed etiam propria sua faciebat quæ erant propria corporis, tanquam sua, Verbum incorporale, denique caso corpore à ministro, sicut ipse patiens dicebat: Dorsum meum dedi ad verbera, & faciem meam non averti à confusione sputorum. Esai. 50. *Quæ enim humanitas patiebatur Verbi, hæc inhabitans Verbum ad se referebat, ut nos deitatis Verbi participes esse possemus. Et erat admirabile, quia ipse erat patiens & non patiens; patiens quidem, quoniam proprium ejus corpus patiebatur; & in ipso qui patiebatur erat non patiens, propterea quia natura Deus manens Verbum est impassibile; & ipse quidem incorporalis erat in corpore passibile; corpus autem habebat in se Verbum impassibile, destruens infirmitates ipsius corporis.*

XXXVII. Felix dicit: *Ita divina scriptura loquitur, ut ea quæ capitis sunt, id est, Christi, referantur ad corpus, id est, Ecclesiam, & ea quæ corporis sunt, adscribantur capiti.* Hoc ex parte verum esse potest. Sed veriùs diceret, si dixisset: Aliquando ex voce corporis loquitur caput, sicut est illud, *Saule Saule, quid me persequeris?* Actor. 9. &, *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Matth. 25. & cetera hujusmodi. Ceterùm ea quæ propriè excellentiæ capitis sunt, non sic referuntur ad corpus, ut iste dicit: quoniam ista communio capitis & corporis magis est in vocibus scripturarum, quàm in actibus & rebus, sicut est illud in Psalmo: *Longè à salute mea verba delictorum meorum.* Psal. 21. Et: *Deus, tu scis insipien-* Psal. 68.

tiam meam, & delicta mea à te non sunt absſcondita. in quibus Dominus pro corpore ſuo ſolam vocem ſuſcepit, non actum, aut rem. Iſte autem, ut mihi videtur, propterea elaborat in tantum conjungere caput & corpus, ut etiam unam hæc perſonam dicat, & ex hoc confirmari videatur ſenſum ejus, quo Dominum ſecundùm humanitatem eiſdem tantummodo modis credat filium Dei Patris, quibus & ceteri ſancti fiunt filij Dei, id eſt, gratia, adoptione, electione, prædeſtinatione, & ceteris, ut ipſe ſuperiùs apertè de Domino dixit. Propter quod apparet in verbis ejus, quòd plus quodammodo conjungat corpus Salvatoris Eccleſiæ, quàm ſanctæ Trinitati. Vnde & his verbis ſubjungit in concluſione operis ſui dicens: *Nihil enim habere poteſt Eccleſia quod ad vitam & pietatem pertineat, niſi quod à capite ſuo, id eſt, Chriſto, acceperit, Apoſtolo teſte, qui in epiſtola ad Epheſios ſcribens ait: Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto, qui elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſo.* Verum eſt omnino quòd Chriſtus & Eccleſia caput & corpus dicuntur ab Apoſtolo frequenter. Et ideo una perſona ſunt; quia & corpus, capitis corpus dicitur; & caput, corporis utique caput. Non enim ad ſe dicitur caput, ſed ad corpus. Sed tamen modus & diſcretio tenenda eſt, qualiter dicantur una perſona. Neque enim eodem modo quo in filio Dei Verbum, & carnem, unam credimus omnino eſſe perſonam, non conjunctam ex duabus

Epheſ. 1.

duabus personis, sed ex duabus substantiis; eodem etiam modo creduntur Christus & Ecclesia una esse persona, quæ conjuncta est ex multis personis. quæ unitas personæ, id est, Christi, atque Ecclesiæ, in spiritu utique est, non in corpore. Sic enim docet diligenter Apostolus, dicens: *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Divisiones verò gratiarum insunt, idem autem Spiritus. Et divisiones ministrationum sunt; idem autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alij quidem datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundùm eundem Spiritum, alteri fides in eodem Spiritu, alij gratia sanitatum in uno Spiritu, alij operatio virtutum, alij Prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum corpus sunt; ita & Christus. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes uno Spiritu potati sumus. Nam & corpus non est unum membrum, sed multa.* Ecce Apostolus evidenter ostendit quomodo credantur Christus & Ecclesia una persona; videlicet, quia uno Spiritu potati, in uno Spiritu baptizati, unum corpus effecti per Spiritum Christi secundùm eundem, & in eodem in uno Spiritu singulis hominibus diversæ

1. Cor. 12.

gratiæ dantur; ita ut unus ex corpore homo, non omnes gratias habeant omnes miniſtrationes, omnes operationes infuſas in corpore per unum caput Chriſtum. Propter quod dicit in alio loco:
Rom. 8. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò vivit propter juſtificationem.* Ecce per Spiritum Chriſti efficimur ejus membra. Effecti autem membra ejus, Chriſtus in nobis eſt, & hoc modo caput eſt noſtrum, id eſt, Eccleſiæ, qui operatur omnia non in ſingulis, ſed in omnibus. In ſingulis ergo non omnia, ſed aliqua; ſicut in omnibus non aliqua, ſed omnia. Dividit Spiritus gratias, dividit Dominus miniſtrationes, dividit Deus operationes. Sancta Trinitas, unus videlicet Deus, qui & nunc operatur omnia in omnibus, & in futuro erit omnia in
1. Cor. 15. omnibus, & in ſingulis. Sed quia omnia per mediatorem Dei & hominum fiunt, qui eſt utique Deus & homo; ideo dicitur & eſt ipſe mediator Chriſtus, caput Eccleſiæ. *Omnis viri caput Chriſtus eſt*, ait Apoſtolus, (omnis ſcilicet
1. Cor. 11. viri ex quibus conſtat omnis Eccleſia) *caput verò Chriſti Deus.* Hoc itaque modo nos Chriſtum & Eccleſiam unam fateamur eſſe perſonam. Felix autem, quia quadam indecenti ratione referri dicit ad corpus ea quæ capitis ſunt, confirmare nititur quòd ea quæ à Chriſto accipit Eccleſia, illa ſint quæ Chriſti eſſe aſtruit, id eſt, gratia, adoptio, electio, & cetera. Propter quod & teſtimonio apoſtolico confirmat & concludit dicens: *Qui elegit nos in ipſo ante*
Ephes. 1. *mundi conſtitutionem, qui prædeſtinavit nos in*

adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso. Quasi Apostolus diceret: Deus in Christo nos elegit, quando illum elegit; in ipso nos per ipsum prædestinavit in adoptionem filiorum, quando & illum prædestinavit in adoptionem filij, ut esset secundùm humanitatem adoptivus filius. Talis omnino fuit sensus Felicis; & propterea de unitate Christi & Ecclesiæ loquens, ea quæ capitis sunt referri dixit ad corpus; de quibus jam suprà sufficienter diximus, congrua adjungentes Patrum testimonia, quæ ostenderent mutuò aliter intelligendum, ubicunque Gratia, Electio, Prædestinatio, Assumptio, vel Adoptio sonat in dictis sanctorum Patrum.

XXXVIII. Quod ut faciliùs nunc iterum ostendamus, dicamus exempli causa. Legit Felix in B. Augustino, *Verbum Dei Gratia suscepit hominem*; sed non bene novit discernere cujus sit ista gratia, à quo, aut cui largitur. Largitur utiq; à Deo à Verbo Dei naturæ humanæ, ut suscipiatur in filio, ut sit cum filio unus filius, & habeamus nos in illo primitias substantiæ nostræ, qui est verus filius, & proprius filius. Non enim merito humanitatis illius susceptæ sunt in persona Verbi ipsæ nostræ primitiæ, sed misericordia & gratia ejus pro nostra redemptione. Et hæc est gratia illa quam commendat catholicus Doctor. Felix autem non ita intellexit; sed putavit è contrario hanc gratiam à Patre filio largitam, ut dignaretur eum ex humanitatis susceptione gratia sibi adoptare in filium. Et hic error necessariò exigebat ab illo ut unum è duobus malis incurreret, id est, ut aut duos filios crederet, unum hominem, & alterum Deum;

aut cùm unum filium diceret, duobus eum modis esse filium Patris confiteretur, verum scilicet & non verum, proprium & adoptivum, natura & gratia. quæ duo mala advertuntur in litteris ejus. quæ utique non adverterentur, nisi illa aliquando ad istum, aliquando ad illum co inclinaret, occultissimo Dei judicio permittente. Et quia error terminum habere nescit, ad hoc devolutus est, ut sicut eum dixit Patri duobus modis filium esse, ita diceret & sanctam De genitricem aliter genuisse Deum, & aliter hominem, quasi extra Deum hominem genuerit.

XXXIX. Legit etiam Felix in sanctorum Patrum Hieronymi, Augustini, Ambrosij, Hilarij, & Aviti libris, cùm de incarnatione Salvatoris tractaret, intromissum nomen adoptionis, sed juxta modum assumptionis vel susceptionis ab eis positum. quod ille alio & è contrario hausit sensu. De qua re ut ea quæ sentimus congruentiùs proferamus; ponamus aliquam ex illis sententiam tam plenariam, ut ubi adoptio dicitur, qualiter accipienda sit, ex præcedenti & subsequenti sensibus colligatur. Ait itaqu beatus Hieronymus in suo brevi & elegantissimo tractatu de similitudine carnis peccati contra Manichæos: *Denique hoc confirmat proposita ipsa sententia, quæ primum Adam in animam viventem factum esse testatur, novissimum in spiritu vivificantem. Ecce quur tam post innumeros annos & incomprehensa curricula seculorum ab omnibus mortalibus, à quibus ut qui secundùm carnem natus est separatur, quòd il primus vivens, hoc novissimus vivificans; ille sil data vix possidens, hic possidenda condonan*

Quod & Psalmista duobus versiculis explanavit, dicens: Quid est homo quòd memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Homo, Adam accipiendus est; filius hominis, Dominus intelligendus est: qui in memoriam veteris visitatur, & in defuncti recordatione spiritu salutationis impletur. quod ipsa verba exprimunt. ut rem planam videre non mirum sit, dum & homini memoria conjungitur, & filio hominis visitatio copulatur. Illi mortali quid aliud poterat superesse? huic vivificanti quid aliud oportebat infundi? Nam defunctis memoria debetur, visitatio viventibus exhibetur. quod utrumque in Domino per incarnationem constat impletum, cùm ob primi commemorationem novissimus visitatur, & per novissimi visitationem salvatur & primus. Huic sensui germana est illa sententia: Primus homo de terra terrenus, secundus è cœlo cœlestis. Quis est iste cœlestis? Sine dubio ille qui eum quem gestabat in baptismate fecit audire quod ante ipsum nullus audierat: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et qualiter dicitur hodie, si in principio Verbum, & Verbum apud Deum, & Deus erat Verbum. quia non est istud Verbum quod semper in Patre, & apud Patrem, & cum Patre fuisse esse credendum est; sed homo, quem in gratiam salutis Deus Verbum susceperat, audivit. Hic filius hominis per Dei filium, Dei esse filius in Dei filio promeretur. nec adoptio à natura sejungitur, sed natura cum adoptione conjungitur. quoniam cùm Verbum caro factum est, non per assumptam decrevit assumptor, sed in assumente crevit assumptio. Creatura enim poterat per creatorem infirmitatis substan-

Psal. 8.
Hebr. 2.
1. Cor. 15.
Matth. 3.
Hebr. 1.
Ioan. 1.

tia commutari, creatoris autem in creaturam non poterat æternitatis natura converti. Et ideo cùm dicitur; Prior homo de terra terrenus, se-
1. Cor. 15. *cundus è cœlo cœlestis; non corporis materia separatur, sed forma vitalis; nec caro tollitur, sed carnis susceptor ostenditur, ille, inquam, qui in Evangelio ait, Vos de inferioribus estis, ego de*
Ioan. 8. *superioribus sum. De superioribus ait, non utique siderea carne, sed virtute divina.* Ecce beatus Hieronymus, postquam dixit, *nec adoptio sejungitur à natura, sed natura cum adoptione conjungitur*, ut ostenderet quæ esset hæc adoptio, adjunxit: *Quoniam cùm Verbum caro factum est, non per assumptam decrevit assumptor, sed in assumente crevit assumptio.* Quod suprà dixit *adoptio*, hoc inferiùs subjecit *assumptio*; & quam suprà dixerat *naturam*, explanavit subdendo *assumptorem* & *assumentem*. Nihil ergo aliud hîc significat adoptio quàm quod assumptio; & nihil omnino aliquid tale hîc demonstrat tota beati Hieronymi sententia, per quod suspicari possimus ita eum sensisse, ut Dominum nostrum Iesum Christum secundùm humanitatem Dei Patris adoptivum filium credendum doceret. Quia cùm dicit *adoptio*, & *natura assumens*, & *assumptio*, *assumpta*, & *assumptor*; nihil horum ad Patrem referri videtur, sed de duabus tantùm substantiis, ex quibus constat una persona unici & veri filij Dei, tractari cognoscitur. Et ut pleniùs dicamus quod sentimus, adoptata est natura humana, id est, suscepta vel assumpta in persona filij à filio; ut cùm ipse esset filius, non alio, sed eo modo quo erat & antè filius. & hoc est quod dicitur, *non per assum-*

ptam decrevit assumptor, sed in assumente crevit assumptio.

XL. Iuxta igitur hunc modum & ceteros Doctores dixisse & sensisse, ubicunque nomen & verbum adoptionis in fide dogmatibus inseruerunt, credimus. Dicit itaque beatus Hilarius: *Parit virgo, partus à Deo est. Infans vagit, laudantes Angeli audiuntur. Panni sordent, Deus adoratur. Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* Sed statim post paululum subjungit dicens eum in carnis assumptione hominem, Deum verò in gestis rebus existere. Paulò namque superiùs dixit: *Postremò unà cum Iudæis irascantur iidem hæretici, quòd Christus sibi proprium Patrem confitens, Deum æqualem se fecerit Deo; & unà cum his audiant, Vel operibus credite meis, quia ego in Patre, & Pater in me est. Vnum igitur est hoc immobile fundamentum, una hæc felix fidei petra, Petri voce confessa, Tu es Filius Dei vivi.* Ecce admirandus Doctor dicit quòd Christus proprium sibi Patrem confiteatur Deum. Nempe si proprius Pater, non adoptans, sed generans, proprius filius, non adoptatus, sed natus.

Hilarius l. 2. de Trinit. sub finem.

Ioan. 14.

Matth. 16.

XLI. Beatus quoque Avitus, Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator, scripsit dicens: *Certè circumfrementibus Iudæis & in Dominum nostrum exerta blasphemiorum tela vibrantibus, quem respondisse credimus, Amen dico vobis, ante Abraham ego sum, nisi quia per concordiam genitoris & generis ipse per traducem maternorum parentum descendit ex Abrahæ semine, qui sine annorum numero Abraham præivit æternitate? Qui maximus Patriar-*

Avitus ep. 2.

Ioan. 8.

charum, cùm videret illum diem, in quo sine fine permanet Deus, concupivit tamen illum videre quo homo unitus est Deo. Vidit, inquit, & gavisus est. quia sicut cernebat illum in quo erat genuina majestas, ita & istum desiderio conceperat, in quo adoptata illustrabatur humilitas. Sed quia hæc dicens, nec credidit nec docuit Dominum nostrum adoptivum esse filium juxta humanitatem, apparet ex eo quod ibidem præmisit dicens: *Apostolus autem dicit, Postquàm verò venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum. Enimvero qui mittitur, erat antequam mitteretur. Quia si ante Mariam non fuisset, hunc similem ceteris adoptio faceret Dei filium, non natura. Nec in Evangeliis ipse dixisset: Tantum dilexit Deus mundum, ut filium suum unicum daret. Non electum ergo ab ipsa ineffabili paternitate, sed genitum; cui tam Deo quàm homini vero, in utraque natura fideliter proprio, in divinitate emanasse de Patre, in corpore cœpisse de matre.* Ecce catholicus Doctor veridicè contra Felicem testatur, quòd Dominus noster nec adoptione nec electione sit filius Patris, sed genere & proprietate.

Avitus ep. 28. Galat. 4.

Ioan. 3.

XLII. Beatus etiam Papa Gregorius cùm exponeret verba Heliu, ubi dicit, *Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus*, dixit: *Legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est. Quia isti gratuitò vocati, ex peccatis ad innocentiam redeunt; & ab his quæ in semetipsis experti sunt prædicando alios reducunt. Redemptor autem noster, homo sine peccato*

S. Gregor. lib. 27. Mor. in lib. cap. 1.

eſt, filius ſine adoptione. Ecce eximius Doctor dicit Dominum noſtrum filium ſine adoptione: qui profectò ſi ſciret duobus modis eum eſſe filium Patris, id eſt, ſecundùm humanitatem adoptione, ſecundùm divinitatem natura, nunquam illum diceret filium ſine adoptione.

XLIII. Fidentius verò quidam catholicus Doctor cùm ſimiliter doceret proprium & verum eſſe filium Dei Dominum noſtrum, exponens locum illum Evangelij, ubi transfigurato Domino in monte, facta eſt vox Patris ad Apoſtolos dicens, *Hic eſt Filius meus dilectus*, dicit: *Ideo, elevantes oculos Apoſtoli, neminem viderunt niſi ſolum Ieſum, ne & ipſe filius hominis, ſicut Moyſes & Helias, vel ceteri ſancti, putaretur homo Dei, & æquaretur cum adoptivis Dominus majeſtatis.* Ecce & hic pietatis Doctor eum quem dicit non æquandum adoptivis, filium hominis nominat: quem utique ſi ſciret adoptivum ſecundùm carnem, nominans eum filium hominis, non ſic diſcerneret ab adoptivis ut Dominum majeſtatis.

XLIV. Beatus quoque Auguſtinus, cùm exponeret epiſtolam beati Pauli Apoſtoli ad Galatas, & perveniſſet ad locum ubi dicitur, *At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus*, poſt aliqua quæ ad expoſitionem horum verborum pertinebant, ſubjunxit dicens: *Nec dixit idem Apoſtolus, ut adoptionem filiorum acciperemus, ſed reciperemus; ut ſignificaret hoc nos amiſiſſe in Adam, ex quo mortales ſumus. Hìc enim adoptionem reci-*

pimus. quod ille unicus non dedignatus est participatione naturæ nostræ, factus ex muliere. Sed si prædictus Doctor in his verbis ita nos sapere voluisset, ut unicum filium Dei Dominum nostrum duobus modis Deo Patri filium confiteremur, id est, natura, & adoptione, nunquam iterum taliter doceret, ut in expositione Psalmi octogesimi octavi docuit, dicens: *Quis in nubibus æquabitur Domino? Et quis similis erit Domino in filiis Dei? Ergo nemo in filiis Dei similis erit filio Dei. Et ipse prædictus est filius Dei, & nos dicti sumus filij Dei. Sed quis similis erit Domino in filiis Dei? Ille unicus, nos multi; ille unus, nos in illo unum; ille natus, nos adoptati; ille ab æterno filius genitus per naturam, nos à tempore facti per gratiam; ille sine ullo peccato, nos per illum liberati à peccato. Quis ergo in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Domino inter filios Dei?* Ecce illustris Doctor prædicat Dominum nostrum nativitate esse filium, non adoptione, dicens; *Ille natus, nos adoptati; ille ab æterno filius genitus per naturam, nos à tempore facti per gratiam.* Quia proculdubio qui nascitur, non adoptatur ei de quo natus est; & qui adoptatur, non de illo nascitur à quo adoptatus est; sed nisi natus, adoptari non potest. Natus enim de altero, adoptatur ab altero. Dominus autem noster, quia non est natus de altero patre, non adoptatur à Deo Patre. Quia verò nascitur ex Deo Patre, nec cùm homo sit, adoptatur à Patre; quia in assumptione carnis non fit alter; sed is qui erat Deus, efficitur homo, Deus natus sine initio propter se, homo natus à certo initio propter nos, unus &

unicus, proprius & verus. Nec propterea, quia particeps fieri dignatus est substantiæ & mortalitatis nostræ, particeps etiam factus credendus est & conditionis; cùm nos, ut suprà jam dictum est, conditione nascamur, illè misericordia; nos debito moriamur, ille potestate; nos illius potestate de filiis iræ efficiamur filij Dei, ille nunquam talibus obnoxius, nihil aliud esse possit nisi filius proprius & verus æterna nativitate. Propter quod etiam cum ipsa assumpta humanitate unus est verus Deus cum Patre, non posterior, non minor Patre, aut Spiritu sancto, non differens majestate, non impar potestate, non discrepans operatione. Sancta enim hæc Trinitas, discreta personis, non separabilis, unum sunt. Vnus est, non in una essentia, sed una essentia, una substantia, uno nomine, una natura, vivens & regnans, sine recordatione præteritorum, sine expectatione futurorum, per omnia secula seculorum. Amen.

AD EVNDEM IMPERATOREM,

DE INSOLENTIA IVDÆORVM.

CHRISTIANISSIMO, & verè piissimo, & in Christo victori ac triumphatori Hludovvico Imperatori felicissimo, semper Augusto, Agobardus abjectissimus omnium servorum vestrorum. Cùm Deus omnipotens, qui vos ante tempora præscivit & prædinavit rectorem pium futurum temporibus valde necessariis, sublimaverit prudentiam vestram & stu-

dium religionis ſupra ceteros veſtri temporis mortales; dubium non eſt præparatum vos ad remedium temporibus periculoſis, de quibus
1. *Tim.* 3. Apoſtolus loquitur: *In noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati*, & cetera, *& habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes*; de quibus nihil eſt exſpectandum quod jam non videatur, niſi ſolutio Satanæ, & publica calcatio ſanctæ civitatis menſi-
Apoc. 11. bus quadraginta duobus, quæ futura eſt per caput omnium iniquorum Antichriſtum. Cùm hæc igitur ita ſe habeant, obſecro tranquilliſſimam longanimitatem veſtram, ut præbeatis patientiſſimam aurem veſtram verbis quibus ego infimus ſervorum veſtrorum nimis neceſſarium puto admonendam ſanctiſſimam ſollicitudinem veſtram de re tam neceſſaria, quæ aut ſola, aut præcipua eſt, cui præ ceteris ſuccurrere debeat gubernatio veſtra; cujus narrationem ſi proſequi potuiſſem tacitis nominibus auctorum, vellem omnino. Sed quia fieri non poteſt, committo me bonitati & patientiæ veſtræ, dando me periculis, & innoteſcens vobis quæ tacere pernicioſum eſt. Venerunt Gerricus & Fredericus, quos præcurrit Eurardus, Miſſi quidem veſtri, non tamen per omnia veſtra agentes, ſed ex parte alterius; & oſtenderunt ſe Chriſtianis terribiles, & Iudæis mites, maximè Lugduni, ubi partem perſecutionis adversùs Eccleſiam depinxerunt, quam multis gemitibus, ſuſpiriis, & lacrymis ſtimulaverunt. Quæ perſecutio, quia præcipuè adversùm me acta eſt, tota à me prodenda non eſt; niſi fortè clementiſſima ſolli-

citudo vestra scire voluerit. Tamen in quantum Ecclesiæ Christi noxia est, si vestra patitur mansuetudo, breviter intimare exordiar. Venientes itaque primùm Iudæi, dederunt mihi Indiculum ex nomine vestro, & alterum ei qui pagum Lugdunensem vice Comitis regit, præcipientem illi, ut auxilium ferret Iudæis adversùm me. Quos Indiculos, licèt ex sacro nomine vestro recitarentur, & vestro anulo essent signati, nullatenus tamen credidimus ex judicio vestro tales prodisse. Cœperunt autem efferri quadam odibili insolentia Iudæi, comminantes omnibus injuriis nos afficiendos per Missos quos adepti fuerant ad exsolvendam vindictam de Christianis. Post eos venit Evrardus, eadem iterans, & dicens majestatem vestram commotam esse valde adversùm me propter Iudæos. Deinde venerunt & prædicti Missi, habentes in manibus tractoriam stipendialem, & capitularia sanctionum, quæ non putamus vestra jussione existere talia. His causis lætificati sunt Iudæi ultra modum, & contristati Christiani, non solùm illi qui fugerunt, aut qui absconditi sunt, vel qui districti, sed & ceteri qui viderunt, vel audierunt; maximè ideo, quia sententia Iudæorum ita confirmata est, ut auderent irreverenter prædicare Christianis quid potiùs credendum esset ac tenendum; blasphemantes coram eis Dominum Deum ac Salvatorem nostrum Iesum Christum. Roboratur quoque hæc perversitas ex verbis Missorum, quibus susurrabant quorundam auribus, dicentes quòd Iudæi non abhominabiles, ut plerique putant, sed cari essent in oculis vestris, & hominibus eorum di-

centibus ex parte meliores eos habitos quàm Christianos. Et ego quidem indignus servus vester non eram Lugduni; sed aberam longè, causâ Nantuadensium monachorum, qui quadam dissimultate inter se laborabant. Tamen direxi Missos nostros, & litterulas ad illos, ut præciperent quicquid vellent, aut eis injunctum esset, & nos obediremus. Sed nihil veniæ adepti sumus; ita ut etiam aliqui ex sacerdotibus nostris, quibus nominatim minabantur, non auderent præsentiam suam eis exhibere. Hæc passi sumus à fautoribus Iudæorum, non ob aliud, nisi quia prædicavimus Christianis, ut mancipia eis Christiana non venderent, ut ipsos Iudæos Christianos vendere ad Hispanias non permitterent, nec mercenarios domesticos habere, ne feminæ Christianæ cum eis sabbatizarent, & ne diebus Dominicis operarentur, ne diebus Quadragesimæ cum eis pranderent, & mercenarij eorum iisdem diebus carnes manducarent, ne quilibet Christianus carnes à Iudæis immolatas & deglubatas emeret, & aliis Christianis venderet, ne vinum illorum biberent, & alia hujusmodi. Est enim Iudæorum usus, ut quando quodlibet pecus ad esum mactant, ut subactum idem pecus tribus incisionibus non fuerit jugulatum; si apertis interaneis jecur læsum apparuerit, si pulmo lateri adhæserit, vel eum insufflatio penetraverit; si fel inventum non fuerit, & alia hujusmodi; hæc tanquam immunda à Iudæis repudiata, Christianis venduntur, & insultario vocabulo Christiana pecora appellantur. De vino verò, quod & ipsi immundum fatentur, & non eo utuntur nisi ad vendendum

Chriſtianis, ſi contigerit ut in terram defluat quolibet loco licèt ſordido, feſtinantes hauriunt iterum de terra, & ad conſervandum in vaſa remittunt. Qualiter verò & alia improbanda circa illud agant, non ſolùm de Chriſtianis, ſed & de Iudæis multi ſunt teſtes. Quòd autem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum & Chriſtianos in omnibus orationibus ſuis ſub Nazarenorum nomine cotidie maledicant, non ſolùm beatus Hieronymus, qui ſe ſcribit noviſſe illos intrinſecus & in cute, teſtis eſt, ſed & de ipſis Iudæis plerique teſtantur. In hac re ſumens exempli gratiam, dixi Chriſtianis hoc modo: Si aliquis homo ſeniori ſuo vel domino fidelis & amator exiſtat, & quempiam hominum ſenſerit illi eſſe inimicum, detractorem, convitiatorem, & comminatorem, non vult ei eſſe amicus, nec ſocius menſæ, nec particeps ciborum. Quòd ſi fuerit, & hoc ſenior ipſius vel dominus deprehenderit, nec fidelem ſibi eum eſſe exiſtimat. Et ideo cùm proculdubio noverimus blaſphematores &, ut ita dicam, maledictores eſſe Iudæos Domini Dei Chriſti & fidelium ejus Chriſtianorum, non debemus eis conjungi participatione ciborum & potuum, juxta modum duntaxat à ſanctis Patribus & exemplis datum & verbis præceptum. Ceterùm, quia inter nos vivunt, & maligni eis eſſe non debemus, nec vitæ aut ſanitati vel divitiis eorum contrarij; obſervemus modum ab Eccleſia ordinatum, non utique obſcurum, ſed manifeſtè expoſitum, qualiter erga eos cauti vel humani eſſe debeamus. Hæc, piiſſime Domine, de multis pauca dixi de perfidia Iudæorum, de ammonitione noſtra,

de læsione Christianitatis, quæ fit per fautores Iudæorum, nesciens utrum pervenire possit ad vestram notitiam. Tamen summopere necesse est ut sciat piissima sollicitudo vestra, quomodo nocetur fides Christiana à Iudæis in aliquibus. Dum enim gloriantur, mentientes simplicibus Christianis, quòd cari sint vobis propter Patriarchas; quòd honorabiliter ingrediantur in conspectu vestro, & egrediantur; quòd excellentissimæ personæ cupiant eorum orationes & benedictiones, & fateantur talem se legis auctorem habere velle, qualem ipsi habent; dum dicunt consiliatores vestros commotos adversùm nos eorum causa, eò quòd prohibeamus Christianos vinum eorum bibere; dum hoc adfirmare nitentes, plurimas argenti libras ob emptionem vini se ab eis accepisse jactant; & recursis canonibus non inveniri quare Christiani debeant abstinere à cibis eorum & potibus; dum ostendunt Præcepta ex nomine vestro, aureis sigillis signata, & continentia verba, ut putamus, non vera; dum ostendunt vestes muliebres, quasi à consanguineis vestris vel matronis Palatinorum uxoribus eorum directas; dum exponunt gloriam parentum suorum; dum eis contra legem permittitur novas Synagogas extruere; ad hoc pervenitur, ut dicant imperiti Christiani, meliùs eis prædicare Iudæos quàm Presbyteros nostros; maximè cùm & supradicti Missi, ne Sabbatismus eorum impediretur, mercata, quæ in Sabbatis solebant fieri, transmutari præceperint, & quibus diebus deinceps frequentari debeant, in illorum optione posuerint, dicentes hoc Christianorum utilitati propter

pter diei Dominici vacationem congruere; cùm Iudæis magis probetur inutile: quia & hi qui propè ſunt, Sabbato ementes victus neceſſaria, liberiùs die Dominico Miſſarum ſolemnitatibus & prædicationibus vacant; & ſi qui de longè veniunt, ex occaſione mercati tàm veſpertinis quàm matutinis occurrentes officiis, Miſſarum ſolemnitate peracta, cum ædificatione revertuntur ad propria. Nunc igitur, ſi placet benigniſſimæ manſuetudini veſtræ audire, dicamus quid Eccleſiæ Galliarum, & rectores earum, tam Reges, quàm Epiſcopi, de diſcretione utriuſque religionis, Eccleſiaſticæ videlicet, & Iudaïcæ, tenuerint, tenendúmque tradiderint, & ſcriptum poſteris reliquerint, & quomodo conſonum ſit auctoritati vel actibus apoſtolicis, & à veteri teſtamento originem trahens. Ex quibus demonſtratur quàm deteſtabiles habendi ſint inimici veritatis, & quomodo peiores ſint omnibus incredulis, Scripturis divinis hoc docentibus, & quàm indigniora omnibus infidelibus de Deo ſentiant, & rebus cœleſtibus. Quæ omnia cum confratribus contulimus, & ampliſſimæ Excellentiæ veſtræ præſentanda direximus.

Et cùm præcedens ſcedula dictata fuiſſet, ſupervenit quidam homo fugiens ab Hiſpaniis de Cordoba, qui ſe dicebat furatum fuiſſe à quodam Iudæo Lugduno ante annos viginti quatuor, parvum adhuc puerum, & venditum, fugiſſe autem anno præſenti cum alio qui ſimiliter furatus fuerat Arelate ab alio Iudæo ante annos ſex. Cúmque hujus, qui Lugdunenſis fuerat, notos quæreremus, & inveniremus, dictum eſt

à quibuſdam & alios ab eodem Iudæo furatos, alios verò emptos, ac venditos; ab alio quoque Iudæo anno præſenti alium puerum furatum & venditum. qua hora inventum eſt plures Chriſtianos à Chriſtianis vendi, & comparari à Iudæis, perpetraríque ab eis multa infanda quæ turpia ſunt ad ſcribendum.

EPISTOLA AGOBARDI, Bernardi, & Eaof Epiſcoporum, ad eundem Imperatorem, de Iudaïcis ſuperſtitionibus.

I. Christianissimo & glorioſiſſimo Domino noſtro Hludovvico Imperatori Perpetuo Auguſto, Agobardus, Bernardus, & Eaor, indigni Epiſcopi, ſupplices ſervuli veſtri. Sicut in præmiſſa ſcedula in breui ſignificatum eſt, inſolentia & importunitate Iudæorum in quorundam ſimplicium Chriſtianorum pectoribus tranquillitas fidei propulſata compulit nos manſuetiſſimæ ac prudentiſſimæ ſollicitudini veſtræ ſcribere de cautela Chriſtianorum, qualis eſſe debeat erga Iudaïcam perfidiam, & ſuperſtitiones, atque innumerabiles errores, in quantum extremitas noſtra invenire potuit ex uſu & inſtitutione priorum Gallicanarum Eccleſiarum rectorum. Et quidem ſi, ſicut nunc multa neceſſitas poſcit, auſi eſſemus aut valuiſſemus auribus veſtris ingerere damna animarum, quæ per vaſa diaboli, mentes videlicet Iudæorum, fidelibus inferuntur, adhiberi omnino juberet pietas veſtra remedium. Nunc au-

tem (quia periculoſiſſimum nobis eſt dicere & innoteſcere quòd ſicut tempore paſſionis ſuæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus pacificaturus omnia per ſanguinem crucis ſuæ, venditus eſt à falſo diſcipulo, & comparatus à veris perſecutoribus ad illudendum & crucifigendum, ita nunc comparetur ab impiis Iudæis quodam modo ad vituperandum licentiùs & blaſphemandum) ſcribimus tantùm pauca de exemplis & ſtatutis Patrum, ac deinde de actis apoſtolicis, ſive de Evangeliis & veteris teſtamenti Scripturis, ad confirmandam piam gubernationis vigilantiam bonorum Paſtorum.

II. Beatus Confeſſor Hilarius (de quo ſanctus Hieronymus ita loquitur in epiſtola ad Lætam de inſtructione dicens: *Cypriani opuſcula ſemper in manu teneat. Athanaſij epiſtolas & Hilarij libros inoffenſo currat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingenijs, in quorum libris pietas fidei non vacillat. Ceteros ſic legat, ut magis judicet, quàm ſequatur.*) qua cautela Iudæorum ſemper & hæreticorum devitaverit profana conſortia, vita ejus ſcripta fatetur; quòd à ſcilicet hujuſmodi hoſtes Eccleſiæ fuerit execratus, ut non ſolùm convivium, ſed ne ſalutatio quidem ei extiterit cum his prætereunti communis. De ſancto quoque Ambroſio vitæ ejus ſacra narrat hiſtoria, quod & hîc inſerere dignum eſt, & Chriſtianis mentibus ſcire religioſum: *In partibus*, inquit, *Orientis, in quodam caſtello à Chriſtianis viris Synagoga Iudæorum & Lucus Valentinianorum incendio concremata ſunt, propterea quòd Iudæi vel Valentiniani inſultarent monachis Chriſtianis. Valentinia-*

norum enim hereſes triginta deos colunt. Sed d hujuſmodi facto Comes Orientis ad Imperatorem relationem direxit, quia Imperator præceperat u Synagoga ab Epiſcopo ædificaretur. Sed huju præcepti tenor cùm ad aures perveniſſet venerabi lis viri Ambroſij Epiſcopi, direxit ad Imperato rem epiſtolam, (quia ipſe in tempore excurrer non poterat) qua illum commonet, ut id quod a eodem ſtatutum fuerat revocaretur, ſervariqu ſibi deberi ab eo audientiam: qui ſi dignus no eſſet qui ab eo audiretur, dignus etiam non eſſe qui pro illo audiretur, vel cui preces ſuas aut cu ſua vota committeret. Paratum etiam ſe eſſe pr tali negotio mortem ſubire, ne diſſimulatione ſu prævaricatorem faceret Imperatorem, qui tan injuſta contra Eccleſiam præcepiſſet. Poſtea ver cùm Mediolanum revertitur, poſito Imperato in Eccleſia, de eadem cauſa tractavit in popul in quo Tractatu introduxit Domini perſonam l quentis, Ego te ex ultimo Imperatorem feci, e tibi exercitum inimici tui tradidi, ego copias qu ille adversùm te exercitui ſuo præparaverat dea ego inimicum tuum in poteſtatem tuam redegi, e de ſemine tuo ſupra ſolium regni conſtitui, ego triumphare ſine labore feci; & tu de me inimi meis donas triumphos. Cui deſcendenti exedra Im perator ait: Contra nos propoſuiſti hodie, Epiſcop At ille reſpondens, ait, non ſe contra ipſum, pro ipſo fuiſſe locutum. Tunc Imperator: Rever inquit, dura præceperam contra Epiſcopum Synagoga reparanda. In monachos verò vinc candum eſſe à Comitibus, qui in tempore aderan dicebatur. Quibus Epiſcopus: Ego quidem cu Imperatore nunc ago. Vobiſcum verò mihi ali.

Sozom. Hiſtor. Triparti. l. 7. c. 8. & l. 9. c. 30.

agendum eſt. Atque ita obtinuit, ut illa quæ ſtatuta fuerant, revocarentur. Nec priùs ad altare accedere voluit, niſi fide ſua Imperator illum agere debere teſtaretur. Cui Epiſcopus: Ergo ago fide tua. Reſpondit Imperator: Age fide mea. Qua ſponſione iterata, jam ſecurus peregit ſacerdos divina myſteria. Ecce duæ maximæ Eccleſiarum Dei columnæ, Hilarius videlicet, & Ambroſius. Alter ex his ſuo nos docet exemplo non à cibis ſolummodo, verùm etiam à ſalutatione Iudæorum, quæ ab omnibus in invicem communiter exhibetur, diligentiùs abſtinere debere. Alter verò, pro eo quòd exuſta à Chriſtianis Synagoga Iudæorum, labore Epiſcopi ab Imperatore juſſa fuerat reſtaurari, morti ſe offerre non dubitat, & (quod leve forſitan putaretur, ſi hodie contingeret) vir ſanctus in tantum exhorruit, & abominatus eſt, ut mortem pro tali negotio ſuſceptam martyrij loco non dubitaret ſibi eſſe ceſſuram. Prævaricatorem etiam indicavit tam injuſta contra Eccleſiam præcipientem; & niſi ſibi locum audientiæ reſervaſſet, ſolitam pro eo interceſſionem ſe intermiſſurum teſtatus eſt. Quid hîc igitur vir Dei credendus eſt fuiſſe facturus, ſi vidiſſet ſuo tempore Iudæorum infidelium cauſa canonica ſtatuta convelli?

III. Nec ſanctiſſimus Cyprianus, & homo Dei Athanaſius, minore illos odio abominantur. Quin potiùs, ſicut eorum litteræ teſtes ſunt, infidelitatis eorum obſtinatiſſimam impietatem ſupra omnem Gentilium execrantur errorem. Quorum religioſiſſimam fidem, & Chriſto deditam devotionem, omnes Eccleſiarum Galli-

canarum reverentissimi gubernatores secuti, totam Iudæorum ex integro pollutissimam societatem fugiendam penitùs Christianis omnibus esse sanxerunt: quorum nos de hac re sententias ponere, & ex his quàm sit exsecrabile ipsorum consortium decrevimus è vestigio demonstrare.

IV. Alchimus Avitus Ecclesiæ Viennensis Episcopus, quàm eximius Doctor orthodoxus & facundus extiterit, penè tota novit Ecclesia Christi. Sanctus Apollinaris Episcopus Ecclesiæ Valentinæ, quantus fuerit & sit, non solùm gesta de eo scripta, sed & crebra ejus miracula usque hodie sublimiter testantur. Sanctus Gregorius Lingonicæ Ecclesiæ Episcopus, quantæ sanctitatis & veritatis fuerit, vita ejus scripta, & finis vitæ atque honor ei ab Ecclesia delatus, usque hodie testes sunt. Viventiolus Ecclesiæ Lugdunensis Episcopus, cujus doctrinæ fuerit, non solùm ipsa, sed & aliorum de eo scripta testantur. Hi ergo cum aliis viginti reverentissimis Episcopis in nomine Domini congregati pro defensione & statu Ecclesiæ, de re superiùs memorata ita inter cetera statuerunt: *Si superioris loci Clericus hæretici cujuscunque convivio interfuerit, anni spacio pacem non habeat. quod juniores Clerici si præsumpserint, vapulabunt. A Iudæorum verò conviviis etiam laïcos constitutio nostra prohibuit; nec cum ullo Clerico nostro panem comedet, quisquis Iudæorum convivio fuerit inquinatus.* Et in conclusione statutorum suorum, confisi de præsentia Domini, sicut ipse ait, *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum,* ita sanxerunt: *Quocirca hæc quæ superna inspiratione communi con-*

Synodus Epaon. c. 15.

Matth. 18.

ſenſu placuerunt, ſi quis ſanctorum Antiſtitum, qui ſtatuta præſentia ſubſcriptionibus propriis firmaverunt, necnon & quos eorum Deus eſſe voluerit ſucceſſores, relecta integritate obſervationis exceſſerit, reum ſe divinitatis pariter & fraternitatis judicio futurum eſſe cognoſcat.

V. Sanctus Cæſarius Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, cujus meriti & doctrinæ fuerit, multa ejus præclara monimenta deſignant. Hic cum triginta quinque Epiſcopis & vicariis Epiſcoporum congregatis in unum in nomine Domini, pro defenſione & confirmatione catholicæ veritatis, inter cetera ſtatuit ita: *Omnes deinceps Clerici, ſive laïci, Judæorum convivia evitent, & nec eos ad convivium quis excipiat: quia cùm apud Chriſtianos cibis communibus non utantur, indignum eſt atque ſacrilegum eorum cibos à Chriſtianis ſumi, cùm ea quæ Apoſtolo permittente nos ſumimus, ab illis judicentur immunda, ac ſic inferiores incipiant eſſe Catholici, quàm Iudæi, ſi nos his quæ ab illis apponuntur utamur, illi verò à nobis oblata contemnant.* Concil. Agath. c. 40.

VI. Priſcus Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopus, Artemius Senonicæ, Remedius Beturicæ, & ſanctus Siagrius Æduorum Epiſcopus, cum ceteris pluribus, ſtatuta eccleſiaſtica renovantes, ita definierunt: *Ne Iudæi Chriſtianis populis judices deputentur, aut Telonarij eſſe permittantur, per quod illis (quod Deus avertat) Chriſtiani videantur eſſe ſubjecti. Vt Iudæis à Cæna Domini uſque prima Paſcha, ſecundùm Edictum bonæ recordationis Domni Childeberti Regis, per plateas aut forum quaſi inſultationis cauſa deambulandi licentia denegetur, & ut reverentiam cun-* Concil. 1. Matiſ. c. 13. & ſeqq.

ctis sacerdotibus Domini vel clericis impendant, nec ante sacerdotes consessum nisi ordinati habere præsumant. Quod si facere fortasse præsumpserint; à judicibus locorum, prout persona fuerit, distringantur. Et ut nullus Christianus Iudæorum conviviis participare præsumat. Quod si facere quicunque, quod nefas est dici, clericus aut secularis præsumpserit, ab omnium Christianorum consortio se noverit coëreendum, quisquis eorum impietatibus fuerit inquinatus. Et licèt quid de Christianis qui aut captivitatis incursu, aut quibuscunque fraudibus, Iudæorum servitio implicantur, debeat observari, non solùm canonicis, sed & legum beneficijs jampridem fuerit constitutum: Tamen quia nunc ita quorundam querela exorta est, quosdam Iudæos per civitates aut municipia consistentes in tantam insolentiam & proterviam prorupisse, ut nec reclamantes Christianos liceat ad precium de eorum posse servitute absolvi; idcirco præsenti Concilio, Deo auctore, sancimus ut nullus Christianus Iudæo deinceps debeat deservire; sed datis pro quolibet bono mancipio XII. solidis, ipsum mancipium quicunque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi. Quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis permaneant inretiti. Quòd si adquiescere his quæ statuimus quicunque Iudæus noluerit; quandiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipio ipsi cum Christianis ubicunque voluerit habitare. Illud etiam specialiter sancientes, quòd si quis Iudæus Christianum mancipium ad errorem Iudaïcum convictus fuerit persuasisse, & ipso mancipio

careat, & legali damnatione plectatur.

VII. Sanctus Lupus cum aliis viginti & quatuor Episcopis, vel Vicariis Episcoporum, similiter in nomine Domini nostri Iesu Christi congregatis pro causis corporis ejus, quod est Ecclesia, inter multa hæc etiam statuit: *Quia Deo propicio sub catholicorum Regum dominatione consistimus, à die Cœnæ Domini usque in secunda Sabbathi in Pascha, hoc est, ipso quatriduo, procedere inter Christianos, neque catholicis populis se ullo loco, vel quacunque occasione, miscere præsumant.*

Concil. III. *Aurelian. c.* 30.

VIII. In Concilio Laodiceno statutum est, *quòd non oporteat à Iudæis, vel hæreticis, ea quæ mittuntur munera festiva suscipere, nec cum eis festa celebrare, & quòd non oporteat azymam à Iudæis accipere, & communicare impietatibus eorum.* Et in alio Concilio: *Vt si quis Iudaïcæ pravitati jugali societate conjungitur, id est, sive Christiano Iudæa, sive Iudæo Christiana mulier carnali consortio misceatur; quicunque horum tantum nefas admisisse noscuntur, à Christiano cœtu atque convivio & à communione Ecclesiæ protinus segregentur.*

Concil. Laodicen. c. 37. 38.

Concil. I. *Aurel. an. c.* 19. *& Arvern.* I. *c.* 6.

IX. Et quia ecclesiastica statuta per apostolica acta firmanda sunt, & nova per vetera; videamus quid de beato Iohanne, quem diligebat Iesus plurimùm, Apostolo, & Evangelista, antiquissimus & apostolicus Doctor ac Martyr Christi & Ecclesiæ Lugdunensis Episcopus Irenæus dicat. Ait ergo: *Et Polycarpus verò, non solum Apostolorum in condiscipulatu eruditus, & conversatus cum multis qui Dominum viderunt, sed & ab Apostolis*

Apud Euseb. lib. 4. *c.* 14. *Hist. Eccles. Vide Baronium ad an.* 74.

collocatus Asiæ apud Smyrnensium Ecclesiam Episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra ætate, (Diù etenim mansit, & valde senectute præ ceteris longævus gloriosè & luculenter testatus obiit vita) hæc docuit semper quæ ab Apostolis didicit, quæ & Ecclesiæ tradidit, quæ & sola sunt vera; & sunt qui audierint eum quòd Iohannes Domini discipulus ad Ephesum dum pergeret lavatum, ut vidit intus Cerinthum, exilivit à balneo non lotus, dicens quia timeret ne balneum corrueret, posito intus Cerintho veritatis inimico. Et ipse verò Polycarpus Marcioni quondam in faciem ipsi venienti, & dicenti, Cognosce nos, ei respondit, Cognosco, cognosco primitivum Satanæ. Tantam Apostoli & discipuli eorum habuere reverentiam, ut ne verbo quidem communicarent cuiquam incaraxanti veritatem. Ad hæc si fortè aliquis dicit Cerinthum hæreticum fuisse, non Iudæum; noverit temporibus Apostolorum non fuisse hæreticos, nisi ex Iudæis & Samaritanis. Sicut fuerunt Simon & Menander, Hebion & Nicolaus. Sed ex erroribus supradicti Cerinthi cognoscat, quòd omnia sint Iudaïca quæ astruebat. Prędicabat Dominum nostrum Iesum Christum purum fuisse hominem, nec resurrexisse, & circumcidi oportere. Post resurrectionem dicebat terrenum futurum esse regnum Christi in Hierusalem, & homines in carne iterum concupiscentiis & vitiis subjectam conversationem habituros ad legales festivitates rursũ celebrandas, & hostias carnales iterum jugulandas. Sed & ex suprascriptis statutis advertat multò detestabiliùs execranda & vitanda consortia Iudæorum, quàm ceterorum hæreticorum. Quia si

Vide Epipha. l. 1. to. 2. Hæres. 28. & Iren. l. 1. c. 25.

omnes propterea deteſtandi ſunt, quoniam inimici veritatis exiſtunt; multò illi magis, qui majores exercent inimicitias. Re etenim vera proprium eſt hæreticorum in aliquibus communiter ſentire cum Eccleſia, in aliquibus diſſentire ab ea, hoc eſt, ex parte blaſphemare, ex parte veritati conſonare; Iudæorum autem ex toto mentiri, ex toto blaſphemare Dominũ & Deum noſtrum Ieſum Chriſtum & Eccleſiam ejus, & nihil de eo verum credere niſi mortem. quanquam nec in eo verum credant, eò quòd mortem ejus ceterorum hominum mortibus ſimilem dicant, hoc eſt, ex neceſſitate naturæ, non ex voluntate miſericordiæ. Propter hoc maledicere eos Dominum & corpus ejus in omnibus orationibus ſuis; ſicut & antè prophetatum eſt voce Domini dicentis ad Patrem: *Maledicent illi, & tu benedices.* Si ergo hoſtes catholicæ fidei propterea execrandi ſunt & cavendi, quia inimici ſunt veritatis; ſuper omnes infideles, incredulos, vel hæreticos, deteſtandi ſunt Iudæi, quia nullum genus hominum invenitur cui ita libeat maledicere Dominum. Quod nobis non minimè notum eſt, qui cotidie penè cum eis loquentes, myſteria erroris ipſorum audimus.

Aug. in Matt. l. 1. c. 11.

Luc. 23.

X. Dicunt denique Deum ſuum eſſe corporeum, & corporeis liniamentis per membra diſtinctum, & alia quidem parte illum audire ut nos, alia videre, alia verò loqui, vel aliud quid agere; ac per hoc humanum corpus ad imaginem Dei factum, excepto quòd ille digitos manuum habeat inflexibiles ac rigentes, utpote qui nil manibus operetur. Sedere autem more terreni alicujus Regis in ſolio, quod à quatuor

circumferatur beſtiis, & magno quamvis palatio contineri. Cogitare etiam illum multa ſuperflua & vana; quæ quia ad effectum cuncta venire nequeant, vertantur in dæmones. Sed & innumera infanda de Deo, ut diximus, ſuo prædicant, ac tale colunt ſimulachrum, quod ipſi ſibi in cordium ſuorum ſimulachra finxerunt & ſtatuerunt, non verum, inconvertibilem, atque immutabilem Deum, quem penitùs ignorant. Litteras quoque Alphabeti ſui credunt exiſtere ſempiternas, & ante mundi principium impetraſſe diverſa miniſteria, quibus eas oporteat in ſeculo prę ſidere. Legem verò Moſaycam multis annorum curriculis ante mundum fuiſſe ſcriptam. Necnon adfirmant plures eſſe terras, plura inferna, pluréſque cœlos: quorum unum, quod ipſi vocant Racha, id eſt, Firmamentum, molas Dei ſuſtentare aſſerunt, quibus Manna ſumendum angelis molatur in eſcam. Alterum verò appellant Araboth, in quo Dominum aſtruunt reſidere, & hoc eſſe in Pſalmo ſecundùm illos, *Iter facite ei qui caballicat ſuper Araboth*. Habere Deum propterea ſeptem tubas, quarum una mille ei cubitis metiatur. Et quid plura? Nulla Veteris Teſtamenti pagina, nulla ſententia eſt, de qua vel à majoribus ſuis non habeant conficta & conſcripta mendacia, vel ipſi uſque hodie nova ſemper ſuperſtitione confingant, & interrogati reſpondere præſumant. Nam & in doctrinis majorum ſuorum legunt, Ieſum juvenem quendam fuiſſe apud eos honorabilem, & magiſterio Baptiſtę Iohannis eruditum, quamplures habuiſſe diſcipulos, quorum uni propter duritiam & hebitudinem ſenſus,

Pſal. 67.

Kephæ id eſt Petræ nomen impoſuerit. Et cùm expectaretur à populo ad diem feſtum, quoſdam ei de ſchola ſua pueros occurriſſe, qui illi ex honore & reverentia magiſtri cantaverint, *Oſanna filio David.* Ad extremum verò, propter plura mendacia accuſatum, Tyberij judicio in carcerem retruſum, eò quòd filia ipſius (cui, ſine viro, maſculi partum promiſerat) lapidis conceptum intulerit. Inde etiam, veluti magum deteſtabilem, furca ſuſpenſum; ubi & petra in capite percuſſum; atque hoc modo occiſum, juxta quendam aquæductum ſepultum, & Iudæo cuidam ad cuſtodiam commendatum; noctu verò ſubita aquæductus inundatione ſublatum, Pilati juſſu per duodecim Lunas quæſitum, nec uſque inventum. Tunc Pilatum hujuſmodi ad eos promulgaſſe legem. *Manifeſtum eſt,* inquit, *reſurrexiſſe illum ſicut promiſerat, qui & à vobis per invidiam peremptus eſt, & neque in tumulo, neque in ullo alio invenitur loco. Et ob hanc cauſam præcipio ut adoretis eum. Quod qui facere noluerit, partem ſuam in inferno futuram eſſe cognoſcat.* Hæc autem omnia ideo & ſeniores eorum confinxerunt, & ipſi ſtulta obſtinatione lectitant, ut talibus commentis tota & virtutis & paſſionis Chriſti veritas evacuetur, & ut adoratio non ei ut Deo veraciter exhiberi debeat, ſed Pilati tantùm lege illi delata ſit. Sed & Petrum nequaquam per angelum, ſecundùm fidem noſtram, de carcere eductum, ſed Herodis miſericordiâ, apud quem plurimùm ejus ſapientia fuerit conlaudata. Denique & Chriſtianos idola aſſerunt adorare, & virtutes quæ apud nos ſanctorum interceſſionibus obtinentur, à

Ioan. 11.

diabolo fieri dicere non exhorrescunt. Pro quibus omnibus summo eos odio dignissimos esse quis ambigat; sicuti & odiendos illos demonstrat Scriptura, quæ dicit juxta Hebraïcam videlicet veritatem: *Qui contradicunt tibi, scelerate elati sunt frustra adversarij tui. Nonne & odientes te, Domine, odivi? Et contra adversarios tuos distabui? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi.* Quo zelo Dei fervens beatus Hieronymus in quodam loco sic de ipsis ait: *Si expedit odisse homines & gentem aliquam detestari, miro odio aversor Concisionem. Vsque hodie enim persequuntur Dominum nostrum Iesum Christum in Synagogis Satanæ.* Itémque alibi: *Quantæ*, inquit, *traditiones Pharisæorum, quas hodie deuterosis vocant, & quàm aniles sint fabulæ, revolvere nequeo. Pleraque tam turpia sunt, ut erubescam dicere. Dicam autem unum in ignominiam gentis inimicæ. Præpositos habent Synagogis sapientissimos, quósque fœdo operi delegatos, ut sanguinem virginis sive menstruatæ, mundum vel immundum, si oculis discernere non potüerint, gustu probent. Præterea, quibus jussum est ut diebus Sabbatorum sedeat unusquisque in domo sua & non egrediatur, nec ambulet de loco in quo habitat; si quando eos juxta litteram cœperimus arctare ut non ambulent, non jaceant, non stent, sed tantùm sedeant, si velint præcepta servare; solent respondere & dicere, Rab Achibas & Simeon & Hillel magistri nostri tradiderunt nobis ut duo millia pedes ambulemus in Sabbato, & cetera huiusmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei.*

Psal. 81. Psal. 138. Hieron. epist. 151. q. 10.

XI. Cùm igitur tot tantísque immundiciis &

sensuum & operum polluantur, impletur prorsùs in eis sermo Aggæi Prophetæ, quo præcipiente sibi Domino ita interrogat Sacerdotes: *Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his*, panem videlicet, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, *nunquid contaminabitur? Et responderunt Sacerdotes, & dixerunt. Contaminabitur. & respondit Aggæus & dixit: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum.* Aggæi 2.
Quòd autem horum omnium causa inter carnales Israëlitas & spiritales Iudæos necessariò divisionem fieri oportet, mysticè Dominus per Zachariam Prophetam designat dicens: *Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellatur funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Iudam & Israël.* Nam, juxta Apostolum, quæ pars fideli cum infidele? quæ societas luci ad tenebras? quæ conventio Christi ad Belial? In quo advertendum est, quia sicut infideles sponte sequestrantur ab ecclesiastica communione, ut in nullis velint mysteriis participare fidelibus; ita & fideles devotè separare se debent & convictu & societate infidelium; & si locis necdum valent, donec tempore ut & locis segregentur, sicut idem fideles, quod est Ecclesia, ad Deum clamant dicentes: *Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.* quod tunc perfectè implebitur, quando fiet illud quod Iohannes Baptista Dominum prædicit esse facturum, sic loquens: *Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ante passionem enim suam Domi-

Zachar. 11.
2. Corint. 6.
Psal. 26.
Matth. 3.
Luc. 3.

nus nolens adhuc ſumere panem filiorum de menſa, & mittere canibus, aiebat diſcipulis: *Non ſum miſſus, niſi ad oves quæ perierant domus Iſraël.* Et mulieri Chananeæ loquebatur: *Sine priùs ſaturari filios.* Ac ſi diceret. Offeratur primùm panis, qui de cœlo deſcendit, filiis qui nutriendi ſunt ad vitam; illíſque aſſumptis, ceteri qui remanſerint faſtidioſi, cùm dixerint, *Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire? Quomodo poteſt hic dare nobis carnem ſuam ad manducandum?* tranſeant miniſtri menſæ dominicæ ad canes eſurientes, id eſt, Apoſtoli ad Gentes, ſicut beata Maria Dei genitrix repleta Spiritu ſancto prædixerat: *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes.* Et multò antè Anna genitrix Samuëlis: *Repleti priùs, pro panibus ſe locaverunt, & famelici ſaturati ſunt.* Et inter has medius Propheta Iſaïas ait: *Ecce Dominator Dominus exercituum auferet ab Hieruſalem, & ab Iuda, omne robur panis.*

Matth. 15. *Luc. 7.* *Ioan. 6.* *Luc. 1.* *1. Samuel. 2.* *Eſai. 3.*

XII. Quod tali ordine cœpit impleri. Dixit primùm Dominus prædicatoribus ſuis: *In vias gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Aſcenſurus verò ad cœlos, ait: *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Vt ſcilicet priùs à Iudæa Apoſtolorum repulſa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cùm hanc illa ad damnationis ſuæ teſtimonium ſuperba repuliſſet. Cùmque hoc impleri cœpiſſet, & jam tempus adveniſſet ut implerentur prophetiæ de aſſumptione Gentium & repulſione Iudæorum, prædicantibus Paulo & Barnaba, & concurrentibus audire verbum Domini, ſicut ſcriptum eſt in

Matth. 10. *Marc. 16.* *Matth. 28.*

in Actibus Apostolorum: *Videntes turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei. Sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lumen gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terræ. Audientes autem Gentes, gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini; & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem. Iudæi autem concitaverunt mulieres religiosas & honestas, & primos civitatis. & excitaverunt persecutionem in Paulum & Barnabam, & ejecerunt eos de finibus suis. At illi excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium. Discipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu sancto.* Item in eodem libro: *Instabat*, inquit, *verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum. Contradicentibus autem eis & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum, mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde, intravit in domum cujusdam nomine Titi Iusti.* Item ibi: *Ingressus autem Synagogam Paulus, cum fiducia loquebatur per tres menses disputans, & suadens de regno Dei. Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos.* In quibus verbis subtilissimè pensandum est, quia sicut paulatim crescebat numerus fidelium ex gentibus, & duriores fiebant Iudæi

Actor. 13. *Matth. 10.* *Esai. 49.* *Actor. 18.* *Actor. 19.*

adversùs verbum Domini, desinebántque credere, sic paulatim ostensa est & segregatio prædicatorum ab eis. Nam & vestimenta sua & pedum pulverem excusserunt in eos; adimplentes præceptum Domini, qui discipulos ad prædicandum mittens, ait: *Et quicunque non receperit vos, nec audierit sermones vestros; exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die Iudicij, quàm illi civitati.* Pulverem verò de pedibus jubentur excutere in testimonium laboris sui, quòd ingressi sint civitatem, & prædicatio apostolica ad illos usque pervenerit. Sive excutitur pulvis ut nihil ab eis accipiant, ne ad victum quidem necessarium, qui Evangelium spreverint. Sic enim à Doctoribus exponitur excussio pulveris, non solùm in Evangelio, ubi præcipitur, sed & in Actibus Apostolorum, ubi perficitur.

Matth. 10.

XIII. Et inde est quòd in primis quidem, quando segregati sunt in opus Paulus & Barnabas, per singulas civitates leguntur intrasse Synagogas Iudæorum, & Sabbatis disputasse de regno Dei, id est, quando collectæ fiebant Iudæorum. In secunda autem circumcisione per singula iterum loca Paulus & Silas leguntur suscepti esse à fratribus, & mansisse apud fratres. Vnde & ascendentibus Paulo & sociis ejus Hierusalem, ierunt cum eis aliqui ex discipulis à Cæsarea, deducentes secum, ut hospitarentur, Mnasonem quendam Cyprium antiquum discipulum. Et cùm venissent Hierosolymam, exceperunt eos fratres.

Act. 21.

XIV. Atque istius regulæ districtionem servat ubique Vas electionis, & magister Gentium Paulus. quod diligenti cuique lectori, vel auditori, facile est ex ipsis gestis ejus agnoscere. Denique & in Philippis cùm prædicaret, nec in domum Lydiæ purpurariæ, licet colentis Deum, introïsse legitur, aut mansisse, priùs quàm cum omni domo sua in Christum credens baptizaretur. nec in illius similiter domum qui custos erat carceris ingressus est, aut humanitatis ejus obsequiis usus est, donec etiam ipse credens Domino, cum omni domo sua baptizatus, dignus fieret tantum Apostolum habere convivam. Sed & cùm venisset Tyrum, non nisi cum discipulis septem scribitur mansisse diebus. Similiter autem & apud Cæsaream in domo Philippi Evangelistæ, cui quatuor erant filiæ virgines prophetantes, hospitio functus esse memoratur, ubi & per aliquantum temporis, cùm custodia detineretur, sui illi tantummodo leguntur ministrasse. Apud Sidonem quoque humanè tractatus à Iulio Centurione, ad amicos tantummodo refertur isse, qui erant utique fideles, & sui curam egisse. Itémque cùm venisset Puteolis; diebus septem apud fratres mansisse perhibetur. In ipsa autem Roma biennio in suo habitasse conductu. Sed & semper tam ipsi, quàm his qui secum erant, necessaria quæque suis se fatetur manibus ministrare. Et cùm apud alios prima verbi Dei jaceret fundamenta, ab Ecclesiis fidelium invenitur accepisse stipendia. Necessaria verò, quæ ipsi & suis à patre Publij cetérisque Mitilenensis insulæ cultoribus imposita narrantur, quis non videat nequaquam ab

Actor. 16.
Actor. 21.
Actor. 27.
Actor. 28.
Actor. 20.
1. Cor. 4.
Actor. 28.

infidelibus, ſed à fidelibus fuiſſe ſuſcepta? Nam & patrem Publij ſalvavit; & tantas apud eandem inſulam infirmitatum curationes exercuit, ut dubium non ſit plurimos ex loci illius incolis Chriſti fidei ſubjugatos, ac ſalutis ſuæ nuntium innumeris honoribus proſecutos. Et hæc quidem ab Apoſtolo Paulo ita conſtat eſſe ſervata.

XV. Si quis veró & principis Apoſtolorum *Actor. 10.* Petri geſta conſideret, videbit etiam ingreſſum ipſum aliquando ad Cornelium, & eos qui cum ipſo aderant, non priùs apud illos manſiſſe aut accepiſſe cibum, quàm ſancto Spiritu repleti, & in Chriſti nomine baptizati, fidelium digni fierent convictu & ſocietate. Sed & apud Ioppen, in domo fidelis cujuſdam Simonis coriarij hoſpitatum, eſurientem guſtare voluiſſe, ubi & vas linteum plenum diverſis animantibus cœlitus delapſum vidit, facta ad ſe voce: *Quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris.* Hoc autem per ter factum eſſe narratur, ut per fidem ſanctæ Trinitatis, cunctarum Gentium futura mundatio præſignaretur, ſicuti jampridem Apoſtolis à Domino præceptum fuerat, ut euntes docerent *Marc. 16.* omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Tales ergo jam erant & Gentiles illi, id eſt, credentes, baptizati, & *Gal. 2.* mundati; cum quibus, ne ſcandalizarentur hi qui ex circũciſione crediderant, illis abſentibus edebat, præſentibus edere diſſimulabat. Vbi & illud fideliter conſiderandum eſt, quòd ſi talis ac tantus Apoſtolus, ne Iudæos fideles ſcandalizaret, qui adhuc carnalibus legis obſervationibus utebantur, à Gentilium fidelium ſe convivio ſubtrahebat, ne contra morem, ſcilicet

Iudæorum, videretur agere, cum Gentibus convivando; quo ſtudio Chriſtiani nunc à convictu ſe debent ſubtrahere infidelium Iudæorum, ne exemplo hujus inlicitæ communionis ſcandalizent ſocios & participes Chriſtianæ religionis, talíque facto vel Iudaïcis videantur ſuperſtitionibus favere, vel eccleſiaſtica convincantur ſtatuta diſſolvere.

XVI. Sed & in libris Clementis Eccleſiæ Romanæ Pontificis inveniuntur aliqua à ſupramemorato Apoſtolo de hujus rei obſervatione dicta, quæ in his inſerere non incongruum exiſtimavimus. Nam licèt iidem libri judicentur apocryphi, pleraque tamen ex his teſtimonia inveniuntur à Doctoribus uſurpata. Introducit ergo Clemens, cùm necdum eſſet Baptiſmi gratia purificatus, & ob hoc à menſa Petri cum ceteris ſimilibus ſequeſtratus, eundem Apoſtolum loquentem ſibi his verbis: *Non pro ſuperbia, ô Clemens, convivium non ago cum his qui nondum purificati ſunt. Sed vereor, ne fortè mihi quidem noceam, ipſis autem nihil proſim.* Et paulò pòſt: *Nemo ergo veſtrum contriſtetur*, ait, *à convivio noſtro ſeparatus. Parvo enim tempore ſequeſtratur qui citò voluerit baptizari, multo autem qui tardiùs. Et ideo in vobis eſt quando velitis ad noſtram convenire menſam, & non in nobis, quibus permiſſum non eſt ſumere cum aliquo cibum, niſi priùs fuerit baptizatus.* Hæc de ſcriptis Clementis neceſſariò à nobis prolata ſint, volentibus evidenter oſtendere ab Apoſtolis traditam hujus rei antiquiſſimam obſervationem. Vera enim & iſta ducenda ſunt, & eò maximè quò ab apoſtolicis actibus in nullo videntur diſcrepare.

Clemens in fine libri 2. Recognitionum.

XVII. An putandi ſunt electi Chriſti Apoſtoli cum Iudæis infidelibus communem habere voluiſſe menſam, aut potuiſſe cum eis gratum convivium ducere, de quibus magiſter Gentium
1. Theſſal. 2. Paulus Theſſalonicenſibus ita loquitur: *Vos enim imitatores facti eſtis, fratres, Eccleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa in Chriſto Ieſu; quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, qui & Dominum occiderunt Jeſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adverſantur, prohibentes nos Gentibus loqui ne ſalvæ fiant, ut impleant peccata ſua ſemper, pervenit autem ira Dei ſuper illos uſque in finem.* Cum talibus ergo (quos occiſores Ieſu & Prophetarum, perſecutores Apoſtolorum, Deo non placentes, omnibus hominibus adverſantes, peccata ſua ſemper implentes, & ſub ira Dei uſque in finem ſeculi gementes, Vas electionis appellat) vel Apoſtoli credendi ſunt commune habuiſſe convivium, vel fidelium quiſque illud debet retinere conſortium?

XVIII. Verùm quoniam Eccleſiarum quæ in Iudæa erant in Chriſto, id eſt, eorum qui ex Iudæis crediderant, fecit Apoſtolus mentionem; videndum etiam de illis, utrum & ipſi hæc inter ſuos poſiti contribules obſervarent. Et facilè hoc ex verbis ſancti Lucæ poſſumus agnoſcere;
Actor. 2. quibus ait: *Multitudinis autem credentium erat cor & anima una, nec quiſquam horum aliquid ſuum dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Et paulò pòſt: *Quotquot*, inquit, *poſſeſſores domorum aut agrorum, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apo-*

ſtolorum. Dividebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat. Et poſt aliqua rurſum ait: *Et erant omnes unanimiter in porticu Salomonis. Ceterorum autem nemo audebat ſe conjungere illis, ſed magnificabat eos populus.* Neque igitur communem cum eis ducebant victum, cum quibus non habebant ne commune quidem habitationis conſortium. Omnia verò quæ ipſis erant communia, non undecunque quæſita, ſed ex ſola fidelium fuerant conlatione & oblatione ſuſcepta. Sed & in maxima neceſſitate famis quæ ſub Claudio facta eſſe memoratur, à Iudæis quidem Actor. 11.
incredulis, inter quos morabantur, nec expetiſſe aliquid nec accepiſse referuntur; ab his verò qui ex Gentibus ad fidem Chriſti venerant, ne eos miniſtri, oblationes fidelium pertulerunt. Iam enim tempus inſtabat ut diceretur fidelibus omnibus, de omnibus inimicis fidei Chriſtianæ: *Si quis venit ad vos & hanc do-* 2. Ioan.
ctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, & Ave illi nolite dicere. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis. Secundùm quam ſententiam, ſi is qui Ave illi dicit qui à doctrina apoſtolica exiſtit alienus, communicat ab operibus ejus malignis; quanto ampliùs Iudaïcæ communicat malignitati, qui cum his commune etiam convivium celebrat?

XIX. Et adhuc, ut ab inquinationibus hæ- 1. Ioan. 4.
reticorum vel Iudæorum Chriſtiani fierent cautiores, dicebatur immo & ſemper dicitur eis: *Cariſſimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint; quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoſcitur Spiritus Dei. Omnis ſpiritus qui confitetur*

Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui soluit Jesum, ex Deo non est; &
1. Ioan. 2. *hic est Antichristus.* Itémque ibi: *Quis enim est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus non est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet; qui confitetur Filium, & Patrem habet.* Ex quibus verbis evidentissimè declaratur non solùm mendaces sed & Antichristos esse Iudæos, qui cùm negent Filium, frustrà confitentur Patrem; non autem confitentes Filium, nec Patrem habere merentur; super omnia verò Iesum, qui ex Maria Virgine ortus est, Christum esse negantes, Antichristi sibi & nomen pariter & eloquium vindicarunt. Nam quid aliud Anti-
1. Ioan. 2. christus dicturus est, nisi Iesum quidem non fuisse Christum, se autem esse quod ille, veluti falsò creditus fuerit. In hoc ergo solo blasphemiam Iudæorum superat Antichristus, quòd se præsumit nuncupare Christum. In hoc autem Iudæi nequitiam æquiparant Antichristi, quod Iesum negare audent fuisse Christum. In tantum igitur Antichristi, in quantum blasphemiæ ipsorum blasphemiis consonant Antichristi. Quis autem cum Antichristo mensam habeat communem, & Christo se asserat servare fidem? Aut quis non libenter eorum fugiat necessitatem, quos suum videat blasphemare Salvatorem? & quibus ipsum terribiliter audiat de-
Matth. 11. nuntiantem: *Væ tibi Corozaïm, Væ tibi Bethsaïda; quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & in cilicio pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit quàm vobis in die*

judicij. Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? usque in infernum descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque ad hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicij, quàm tibi.

XX. Corozaim namque, & Bethsaida, & Capharnaum, urbes Galilææ, idcirco à Salvatore planguntur, quòd post tanta signa, atque virtutes, non egerint pœnitentiam. Præferuntur autem eis Tyrus & Sidon, quòd naturalem tantùm legem calcaverint, istæ verò post transgressionem naturalis legis urbes idolatriæ & vitiis deditæ. Et præferuntur ideo, quòd Tyrus & Sidon & scriptæ etiam signa quæ apud eas facta sunt, parvi duxerunt. Et quia & revera, licèt & non audire veritatem & auditam contemnere perniciosum sit, multò tamen & incomparabiliter peius est auditam & cognitam contemnere, & contemptam persequi insuper, & blasphemare. Quod apertissimè beatus Petrus ostendit, de talibus dicens: *Melius fuerat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post cognitionem retrorsum reflecti.* Hoc autem multò adhuc evidentiùs demonstratur verbis Domini per parabolam sic loquentis: *Cùm immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit. Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. sic erit & generationi huic pessimæ.* Ex quo perspi-

2. Petri 2.

Matth. 12.

cuum eſt immundum idolatriæ ſpiritum de corde quondam populi Iudaïci, cùm ei lex data eſt, receſſiſſe, & ambulaſſe eum diù per loca arida, corda videlicet Gentilium infructuoſa, atque in his ſecuram ſibi voluiſſe facere manſionem. Sed & inde in Adventu Chriſti, cunctis in eum credentibus nationibus, expulſum, ad priſtinam domum reverſum, quam invenit Deo quidem vacuam, carnalibus verò legis obſervationibus ornatam, à Phariſaïcis traditionibus veluti mundatam. Et quia vidit eam ſui habitatione digniſſimam, ſeptem alios nequiores ſe ſpiritus aſſumpſit; & cum his intima ipſius penetrans, noviſſima ejus peiora fecit prioribus. Majori quippe nunc domus illa plebis Iudaicæ dæmonum numero poſſidetur, blaſphemans in Synagogis ſuis Chriſtum, quàm in Ægypto poſſeſſa fuerat ante legis notitiam.

XXI. Fruſtra igitur fautores Iudæorum, nos contriſtantes, & illos lætificantes, Patriarcharum cauſa honorandos eos putant, & Chriſtianis dicere audent meliores; cùm legamus etiam Agarenos, qui nunc corrupto vocabulo Sarraceni vocantur, Amalachitas quoque, & Madianitas, atque Afros, ex Abraham genus ducere, ideóque nec eos quiſquam vel honorandos vel meliores Chriſtianis debeat exiſtimare. Non ſolùm autem Iudæi meliores nobis eſſe nequeunt, ſed & his, quàs ſuprà enumeravimus, nationibus peiores inveniuntur: quia illæ quidem nec legem acceperunt, iſti verò poſt datam ſibi legem, poſt miſſos ad ſe Prophetas, etiam Dei filium occiderunt. Si verò, juxta Apoſtolum, *non qui filÿ carnis, hi filij ſunt Dei, ſed*

Rom. 9.

qui filij Promiſſionis, hi æſtimantur in ſemine; Ergo Iudæi, quantum à promiſſo Abrahæ ſemine, id eſt, Chriſto, exiſtunt alieni, tantum & filiorum Dei gloria probantur indigni; nec Hieruſalem cæleſtem matrem ſortiti ſunt, ſed Hieruſalem terreſtris & Agar ancillæ, quæ in ſervitutem generat, filij remanſerunt.

XXII. Sed quid dicit Scriptura? *Ejice ancillam, & filium ejus. Non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Expulſus ergo eſt de paterna domo Iudaïcus populus, atque ab hereditate filiorum Eccleſiæ, quæ per Chriſtum libera effecta eſt, ſegregatus. Nam, ſicut Dominus ait, *ſervus non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Omnis autem qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*; nec poteſt à jugo ſervitutis iſtius abſolvi, niſi per Dei filium meruerit liberari. Iudæi igitur (qui, dicente Domino, *Si Filius vos liberaverit, verè liberi eritis*, ipſi quidem non credunt, ſe autem ſemen Abrahæ eſſe & nemini unquam ſerviſſe gloriantur) non ſolùm à libertate ſpiritus efficiuntur extranei, ſed & carnalis ſervitutis inveniuntur obnoxij. Neque hoc ſolùm; ſed & filij perſeverant diaboli; ſicut & Dominus oſtendit, dicens eis: *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.* Annon patris ſui deſideriis cotidie ſatisfaciunt, contemnentes Legem, ſpernentes Prophetas, perſequentes Eccleſiam, atque ipſum Dei filium blaſphemantes? Cùm hæc ergo ita ſe habeant, qua ratione ſervis Dei ſervi peccati, filiis liberæ filij ancillæ, heredibus exheredati, Dei filiis filij diaboli præferentur? quos Dominus per Eſaïam Prophetam tanta à

Gal. 4. Geneſ. 21. — *Ioan. 8.* — *Ioan. 8.*

servis suis divisione sejungit, ut & nomen pristinum eos amisisse, & inter mortuos ostendat jam deputatos esse, his verbis: *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis. Ecce servi mei bibent, & vos sitietis. Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini. Ecce servi mei clamabunt præ exultatione cordis, & vos ululabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis, & dimittetis nomen vestrum in juramentum electis meis; & interficiet te Dominus Deus tuus, & servos suos vocabit nomine alio; in quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo, Amen; & qui jurat in terra, jurabit in Domino, Amen.* Nomine itaque pristino populus Iudaïcus spoliatus, & incredulitatis suæ gladio peremptus, electis Dei nomine alio vocatis, & Christiano vocabulo benedictis, atque in Christi sacramenta juratis, nec exæquari potest, nec corporali saltem victu sociari debet, quibus ne ipsa quidem servitutis appellatione meruit copulari.

Esai. 65.

XXII. Si verò & hoc consideremus, quibus virtutibus tabernaculi Dei habitatio, & sancti montis ejus ascensio valeat comparari; non minimum inter eas virtus illa obtinet locum, qua vir justus ita dignus est conlaudari: *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, timentes autem glorificat.* Fideles itaque & timentes Deum glorificandi sunt in omnibus atque honorandi. Populus autem ille qui totus est positus in maligno, quique Dei virtutem & Dei sapientiam non cognovit, ac per hoc in malignitatis & erroris vetustate remansit, pro nihilo in conspectu omnium credentium est habendus;

Psal. 14.

1. Ioan. 5.

nec pecuniæ aut divitiarum ſuarum cauſa cuiquam honorandus; ſed ob earum potiùs cupiditatem lepra Naaman aſperſus, ab omni fidelium populo per verum Eliſeum aquis baptiſmatis expiato, ut verè ſordidiſſimus atque immundiſſimus execrandus; inſuper verò & anathema ei ſemper & ubique dicendum voce Apoſtoli, qui ait: *Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema maranatha.* Nam ſi is qui non amat Dei filium, anathema eſt; ergo qui odit, qui perſequitur, qui blaſphemat, multò adhuc deteſtabiliùs anathematizandus eſt. Si quis porrò amicitijs libenter ipſius indulget, nec ferre illi impiæ ſocietatis auxilium erubeſcit, meritò & ipſe audiet quod Ioſaphat Rex per Prophetam Domini increpatus audivit: *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcirco iram Domini mereris.* Et quidem Rex ille in ceteris omnibus juſtitiæ teſtimonium accepit; ſed in hoc ſolummodo offendit, Deíque iram promeruit, quòd impiis & Deum odientibus auxilium prębere & amicitias non exhorruerit copulare. quos utique non eſſe alios, quàm eos, qui à domo David ſe ipſos exciderant, evidenter Scriptura deſignat; ſicut & hi impij, & inimici ſemper Dei filio Iudæi, à veri David domo, quæ eſt Eccleſia, ſe ipſos ſegregant, & à regno Chriſti abſciſi, regnum expectant ac deſiderant Antichriſti, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet inluſtratione adventus ſui. Non ſolùm autem ipſum, ſed & iſtos qui voluerunt regnare ſuper ſe, ſecundùm Evangelij parabolam, accepto cælorum regno, regre-

1. Cor. 17.
2. Par. 19.
2. Theſſal. 2.

diens jubebit interfici ſe præſente.

XXIV. Erepti igitur de poteſtate tenebrarum Chriſtiani, & tranſlati in regnum filij caritatis Dei, nullatenus debemus eorum convictu & ſocietate pollui, à quorum erroribus omni genere probamur abſoluti. Meminiſſe etenim nos oportet quomodo & Propheta ille, qui de Juda miſſus fuerat in Bethel, ubi ab Ieroboam Rege Samariæ vitulus aureus colebatur, á Deo prohibitus ne illic comederet vel biberet, etiam invitanti ſe Regi reſponderit: *Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non manducabo panem neque bibam aquam in loco iſto.* Inſuper & munera oblata ſibi ab eodem Rege ſuſcipere recuſavit. Verùm quia poſtea ſeductus á Pſeudopropheta quodam, contra præceptum Domini in eodem loco comedit & bibit, Dei judicio leoni traditus, & ab eo interemptus occubuit. Nam quòd in veteri teſtamento religioſi Iudæi diligenter abſtinuerunt à cibo & potu infidelium, ubi illis præceptum ſit à Domino non facilè advertitur; documenta tamen extant de exemplis ſanctorum, ſicut de Daniele ſcriptum eſt: *Propoſuit autem Daniel in corde ſuo ne pollueretur de menſa Regis, neque de vino potus ejus; & rogavit Eunuchorum præpoſitum, ne contaminaretur.* Conceſſúmque eſt Danieli, Ananiæ, Azariæ, & Miſaheli, cùm ceteri pueri Iſraëlitæ veſcerentur cibo regio. Quæ obſervantia in tantum inolevit apud Iudæos, ut tempore Adventus Domini generalis eſſet omnium; ita ut dicerent impij Iudæi Diſcipulis Domini: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?* Et non ſolùm hi, ſed etiam infideles diſcepta-

1. Paralip. 13. 3. Reg. 13.

Daniel. 1.

Matth. 9.

rent adversùs Petrum, qui erant ex circumcisione, dicentes: *Quare introïsti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?* Quibus reddita ratione subjunxit respondisse sibi vocem de cœlo secundò: *Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.* Ex quo tempore cœpit declarari quod beatus Paulus scripsit, *omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum.* Quo testimonio licèt plerique in contrarium utantur, id est, ut propter hoc putent sibi licitum infidelium sumere cibos, tamen nostram omnino confirmat observantiam, ut immundorum immundas noverimus esse mensas, quia inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia. Quomodo autem immundæ non erunt mensæ, quorum maledicta sunt horrea & apothecæ?

Actor. 11.

Tit. 1.

XXV. Sed quia ad maledictiones infidelibus Iudæis à Deo impositas scribendo pervenimus, pauló diligentiùs à superioribus eas repetamus. Ait itaque Moyses omni populo Israëlitico trans Iordanem in solitudine campestri: *En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem; benedictionem, si obedieritis mandatis Domini; maledictionem, si non audieritis mandata Dei vestri. Cùm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal, qui sunt trans Iordanem.* Quæ verba cùm permagnificis sensibus plena sint, non antè potuerunt impleri, nisi Iordane transito, id est, Baptismi Sacramento corpore Christi tactis aquis Iordanicis dedicato. Garizim namque, qui

Deuter. c. 27.

interpretatur divisio, significat apostolicam plebem divisam ab infidelium synagoga, sicut Paulus de se ipso ait: *Cùm autem complacuit ei qui me segregavit de utero matris meæ, ut revelaret filium suum in me, non adquievi carni & sanguini.* Hebal autem, qui interpretatur vorago vetus, significat carnalem & infidelem Synagogam, quæ non adquievit transire ad novitatem spiritus vivificantis, sed maluit remanere in vetustate litteræ occidentis. Ibique eis perseverantibus, supervenit immensus fluvius maledictionum, juxta quod scriptum est: *Facti sunt principes Juda, quasi adsumentes terminum. Super eos effundam, quasi aquam, iram meam.* Et sicut omnes omnino promissiones & benedictiones requieverunt super apostolicam plebem; sic omnes comminationes & maledictiones confirmatæ sunt super Synagogam Satanæ, ipso ordine rei quo Moyses prædixerat verbis dicens: *Maledictus eris in civitate,* id est, Hierusalem; *maledictus in agro* mundi dispersus; *maledictum horreum tuum.* Quod alia translatio sic dicit: *Maledicta apotheca tua, & omnes reliquiæ tuæ, maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ. Maledictus eris ingrediens,* nascendo in hanc vitam; *& maledictus egrediens,* moriendo videlicet, de hac vita. Et post multa: *Advena,* inquit, *qui tecum versatur in terra,* id est, populus Gentium, *ascendet super te, eritque sublimior,* effectus videlicet filius Patriarcharum, & socius radicis olivæ & pinguedinis factus. *Tu autem descendes, & eris inferior,* abscisus ab olea, & siccus in terra jacens, igni destinatus. *Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.*

Galat. 1. — Os. 5. — Deuter. 28.

Et

Et nunc veniunt quidam per ſe eos conantes levare in caput unde ceciderunt, quaſi non debeant eſſe in caudam. quod utique ſemper erunt, donec plenitudo Gentium introëat, & ſic omnis Iſraël ſalvus fiat, omnis videlicet ſalvandus. Nam iſtorum qui nunc ſunt infidelium augebit Dominus plagas, *plagas magnas & perſeverantes, infirmitates peſſimas & perpetuas*. quod alia tranſlatio dicit, *plagas veriſſimas, & infirmitates veras*. Item ibi: *Et convertet in te omnes afflictiones Ægypti quas timuiſti, & adhærebunt tibi. Inſuper & univerſos langores, & plagas, quæ non ſunt ſcripta in volumine legis hujus, inducet Dominus ſuper te, donec te conterat.* Hoc profectò eſt quod ſuprà de Evangelio poſuimus: *Erunt noviſſima hominis illius*, id eſt, ad quem ſpiritus immundus cum aliis ſeptem ſe ipſo nequioribus ingreſſus fuerit, *peiora prioribus*.

Rom. 11.

Deuter. 28.

Matth. 12.

XXVI. Et hæc quidem breviter diximus, ac de multis pauca libavimus; ſtrictim ſcilicet volentes oſtendere quantis benedictionum muneribus dignam præparaverit Deus apoſtolicam plebem, quantíſque è contrario maledictionibus ſuis meritis repletam infidelem repulerit Synagogam; quatinus & in electis impleretur quod prædictum fuerat. Etenim benedictiones dabit qui legem dedit, benedicens eos videlicet juxta Apoſtolum *in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto*. Et illis qui nec Moyſi litteris, nec verbis Chriſti crediderunt, ac per hoc juſto Dei judicio reprobati ſunt, illa maledictio ſuperveniret, quæ ab ipſo Moyſe ita fuerat prænuntiata: *Maledictus omnis qui non permanſerit in verbis legis hujus*, ut faciat ea, nolens au-

Pſal. 83.

Epheſ. 1.

Deuter. 27.

dire quod in ea ſcriptum eſt: *Juxta te eſt verbum*
Deuter. 30. *valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud.*
quod Apoſtolus ſic exponit: *Hoc eſt verbum fi-*
Rom. 10. *dei quod prædicamus. Quoniam ſi confeſſus fueris in ore tuo Dominum Ieſum, & credideris in corde tuo quòd Deus eum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

XXVII. Breviter ergo iſta à nobis perſtricta ſint. Nam & cedendum eſt majoribus, ſubtilioribus, ac facundioribus, quibus perfacile eſt altiora & occultiora hujus rei pandere. quod jam jámque fieri oportet, frigeſcente multorum
Matth. 24. caritate, abundante ubique iniquitate, incredulorum convaleſcente improbitate, Antichriſti fallacia adpropinquante. Atque utinam juberet religioſiſſimi Imperatoris induſtria alicui de ſuis ut colligeret omnia quæ à Magiſtris Eccleſiarum in Scripturis ſanctis de Antichriſto intelligenda, vel expoſita, vel ſignata ſunt. Valeret profectò ad cautelam fidei, ad erectionem ſpei, ad roborandam & commendandam dulcedinem dilectionis Chriſti. Amen.

CONSVLTATIO ET SVPPLIcatio Agobardi Epiſcopi ad Proceres Palatij, De baptiſmo Iudaïcorum mancipiorum.

REVERENDISSIMIS ac beatiſſimis Domnis & Dominis & Patribus ſanctis, Adalardo, Vvalæ, & Heliſacharo. Nuper

cùm à Palatio tempus redeundi nobis jam fuiſſet indultum, ſuaviſſima dilectio veſtra ſedit, & audivit me muſſitantem potiùs quàm loquentem contra eos qui querelas Iudæorum aſtruebant. Cùmque audita fuiſſent à vobis & modificata quæ dicebantur altrinſecus, ſurrexiſtis, & ego poſt vos. Vos ingreſſi eſtis in conſpectu Principis. ego ſteti ante oſtium. Poſt paululum feciſtis ut ingrederer. Sed nihil audivi, niſi abſolutionem diſcedendi. Quid tamen vos dixeritis clementiſſimo Principi præfata de cauſa, qualitérque acceperit, quídve reſponderit, non audivi. Ad vos poſtea non acceſſi, præpediente pudore ignavo, & moleſtia fatigante me: quæ mihi utique acceſſit, non tam ex involutione rerum, quàm ex ignobilitate mentis. Quamobrem receſſi turbatus, arripui iter incertus, perveni domum confuſus, reſedi afflictus. Cauſas verò hujus afflictionis ſcriberem. Sed timeo manſuetudini veſtræ laborem ingerere. Portitor tamen harum litterarum poteſt vobis edicere, ſi patitur longanimitas veſtra. Aliqua ſanè, quæ ſilenda non puto, propter quæ mihi & ad fidiſſimam paternitatem veſtram dirigo, innoteſco prudentiæ veſtræ. Primùm, quod ſummopere mihi neceſſe eſt ſcire, &, ut exiſtimo, etiam omnibus, ut dare dignemini conſilium, quod divino congruat operi, quid faciendum ſit de mancipiis Iudæorum Ethnicis, quæ illi comparaverunt, & nutriti apud illos, inter nos diſcunt linguam noſtram. Audiunt de fide, vident celebrationes ſolemnitatum; & per hæc compunguntur ad amorem Chriſtianitatis, & deſiderant fieri in corpore Eccleſiæ, membra Chriſti; &

confugiunt ad Ecclesiam, baptismum postulantes: Vtrum videlicet debeamus illis hoc abnegare, an præbere, ubi possumus. De qua re ego quidem talem teneo rationem. Omnem profectò hominem creaturam Dei esse, & in unoquoque homine, quamvis servo, majorem portionem habere Dominum Deum, qui in utero creavit, ad lucem hujus vitæ produxit, concessam vitam custodivit, sanitatem servavit, quàm illum qui viginti aut triginta solidis datis, fruitur corporis ejus servitio. Nec est qui dubitet quòd unusquisque servus, membrorum corporis opera carnali domino debens, mentis religionem soli debeat creatori. Propter quod omnes sancti prædicatores, socij Apostolorum, docentes omnes Gentes & baptizantes, non expectaverunt dominorum carnalium licentiam, ut servos baptizarent, quasi non eos oporteret baptizari, nisi eis permittentibus; sed scientes,
Coloss. 4. & prædicantes, quòd servi & domini unum habeant Dominum Deum in cœlis, omnes baptizaverunt, omnes in uno corpore redegerunt, omnésque fratres & filios Dei esse docuerunt;
1. Corint. 7. ita tamen ut unusquisque in quo vocatus est, in hoc permaneret, non studio, sed necessitate, sed & si qui possent liberi fieri magis uterentur. In promptu est etiam ratione colligere, si qui Ethnicorum ad Christum fugiunt, & non recolligimus, sed repudiamus propter carnales dominos, esse impium & crudele, cùm humanæ animæ nullus esse possit dominus, nisi conditor. Sed & illud putamus esse considerandum, quia si religiosus Imperator adversùs Gentes, quæ à Christi nomine alienæ sunt, arma movet, &

victor effectus, ſubicit eos Chriſto & ſociat religioni, opus eſt pietatis & laude dignum; quomodo negligendum eſt, ſi inter ſubjectos tales exiſtant qui deſiderent baptiſmum. Neque hoc dicimus ut Iudæi perdant pretia quæ in talibus dederunt; ſed quia offerimus pretia ſecundùm ſtatuta priorum; & illi non recipiunt, putantes ſibi favere magiſtratus Palatij, & melius illis cupere quàm ceteris qui ſupradicta aſſerunt. Hæc ſunt de quibus precamur veſtrum conſilium aut juſſionem per vos Domini Imperatoris. Quod utique neceſſe non eſſet, ſi ille qui magiſter eſt Iudæorum ita attenderet ut vos ei faciendum dixiſtis. Nam ſi ſecundùm veſtram juſſionem ille conſideraret fideliter miniſterium noſtrum, ſicut nos ei honorem exhibere volumus in miniſterio ſuo, nulla eſſet neceſſitas injuriam facere interrogando, niſi propter augmentum doctrinæ. Ceterùm de cauſis Iudæorum non eſſet ulla contentio, aut diſcordia, ſi ille rationabiliter agere voluiſſet. Nunc autem facite nobiſcum ſecundùm caritatem quam diffudit Spiritus ſanctus in cordibus veſtris, & adhibete conſolationem ſervo veſtro; quia ſub magno timore diverſis anxietatibus torqueor. Si enim petentibus baptiſmum Iudæis aut ſervis eorum negamus, timeo damnationem divinam; ſi damus, timeo offenſionem humanam, & tam infeſtas læſiones domus noſtræ. De quibus læſionibus & diſcordiis, quia in his litterulis ſcribere indignum duxi, parvum breviculum pietati veſtræ direxi, per quem cognoſcere valeatis quæ ſint. Neque dignetur felix manſuetudo veſtra mihi iraſci; quia importunus vobis exiſto

talia flagitando; ſed conſiderate quia cauſa eſt Eccleſiæ, ratio fidei, & opus divinum. Inſuper & mihi omnis fiducia in veſtra ſanctitate. Et idcirco aſſumite ſanctum laborem propter æternam retributionem, & adjuvate Eccleſiam noſtram, opem ferendo, & inſtruendo, quoniam debitores eſtis propter multitudinem fiduciæ quam habet in vobis.

EPISTOLA EIVSDEM exhortatoria ad Nibridium Epiſcopum Narbonenſem, de cavendo convictu & ſocietate Iudaica.

BEATISSIMO Patri Nibridio Agobardus in Deo Patre & Domino Ieſu ſempiternam ſalutem. Si locorum vicinitas & rerum tranquillitas ſineret, vellem quidem frequentiùs cùm paternitate veſtra os ad os loqui, & ſive in privatis ſeu in publicis neceſſitatibus, conſilio ſemper veſtræ ſanctitatis inſtitui. Sed quoniam prohibent interjacentium ſpatia longinqua terrarum, quod verbis nequeo, litteris molior adimplere; meam vobis immo Eccleſiæ Dei non minimam neceſſitatem in notitiam perferens, & in quibus ipſe parum fortis invenior, virtutis veſtræ præſidio, quaſi ſcuto validiſſimo & muro inexpugnabili, deſiderans communiri. Sciat itaque paternitatis veſtræ reverenda canicies me anno præſenti, dum parœchiæ noſtræ populos debita ſollicitudine circumirem, & ſi qua in his depravata videbantur, pro viribus

quas Dei gratia largiebatur, veritatis ratione corrigerem, denuntiasse omnibus & pręcepisse secundùm legem Dei & sanctorum canonum instituta, ut se, tanquam veri cultores Christianę fidei, omni observantia ab infidelium consortio segregarent, non utique Gentilium, qui inter nos minimè commorantur, sed Iudęorum, qui in nostra hac & in nonnullis aliis vicinis urbibus videntur esse diffusi. Quia & satis indignum ac fidei nostrę inconveniens esse videbatur, filios lucis tenebrarum societate fuscari, & Ecclesiam Christi, quam decet sine macula & ruga sponsi cęlestis amplexibus pręparari, maculosę, rugosę, ac repudiatę Synagogę contubernio decolorari. Et verè absurdum est virginem castam, uni viro Christo desponsatam, meretricis dapes expetere, & per communionem cibi ac potus non solùm in diversa flagitia corruere, verùm etiam fidei periculum sustinere; dum ex familiaritate nimia, & assidua cohabitatione, aliqui de grege Christiano Sabbatum quidem cum Iudæis colunt, diem verò Dominicam inlicita operatione violant; nec & jejunia statuta dissolvunt; pleræque mulierculæ, ancillarum jure, aliæ ab ipsis velut mercenariæ detinentur; nonnullæ etiam corrumpuntur; omnes verò hujusmodi vel dominationi, vel libidini, vel deceptioni eorum in commune prostituuntur; adnitentibus in hoc ipsum diaboli filijs, odio subdolo, & fallacibus blandimentis; dum se Patriarcharum progeniem, justorum genus, Prophetarum sobolem superbo ore proloquuntur; ignorantibus miseris, qui hæc audiunt, quòd ipsi eorum Prophetę gentem peccatricem,

Esai. 1. populum gravem iniquitate, ſemen nequam,
Ezech. 16. filios ſceleratos, patrem ipſorum Amorrhæum, matrem Cetheam, Sodomorum principes, & Gomorrhæ populum ſoleant appellare. Sed & illud pariter neſcientibus, quòd præcurſor Do-
Matth. 4. mini Iohannes genimina eos dixerit viperarum, & ipſe Dominus frequenter illos nunc ſerpen-
Matth. 12. tes, nunc generationem malam, pravam, perverſam, atque adulteram vocitarit. Vnde & in tantum erroris pelagus nonnulli ex vulgaribus ac ruſticis abducuntur, ut hunc ſolum Dei eſſe populum, apud hos piæ religionis obſervantiam, ac multò certiorem, quàm noſtra ſit, fidem, & ſeducto ſuſpicentur animo, & ore impio inter pares & conſimiles fateantur. Quod malum cùm in plebe nobis commiſſa videremus excreſcere, atque in dies ſingulos ipſa jam conſuetudine propagari, ſtuduimus pro viribus lapſis manum porrigere, & errantes animos ad veritatis lineam revocare; æquum credentes, ut quomodo ipſis quondam lex Dei præcipiebat ne cum Gentibus matrimonium copularent, néve cum eis commune convivium celebrarent, ne videlicet per conſortia nuptiarum & communionem ciborum à divino quidem cultu deficerent, idolatriæ autem jugo libertatem animi inclinarent; ita nunc & noſter populus inhibeatur, ne cum Judæis infidelibus veſcendi participium, conſortium bibendi, habitandi contubernium habere præſumant; ne ſub prætextu ſocietatis hujus à ſimplicitate quidem Chriſtianæ fidei exorbitent, Iudaïcis verò fabulis adtendentes, inextricabilibus errorum laqueis implicentur; cúmque nos neminem illorum hu-

manitate tanta & benignitate, qua erga eos utimur, ad ſpiritalem fidei noſtræ virtutem valeamus adducere, pars aliqua ex noſtris, dum libenter carnalibus eorum victibus communicat, ſpiritalibus epulis capiatur. Hanc etenim divinę legis providentiam patres noſtri inſtitutis canonicis videntur eſſe ſecuti. quorum nos præceptis, in quantum potuimus, devotis animis obſequuti ſumus; periculum ſcilicet animarum quæ nobis commiſſæ ſunt pertimeſcentes, & earum ſanguinem de noſtris manibus in divino exquirendum judicio formidantes. Tentaverunt porrò quidam Miſſi, & Evrardus maximè, qui Iudæorum nunc magiſter eſt, religioſum hoc opus noſtrum deſtruere, ac ſub obtentu Edictorum imperialium labefactare. Quibus nos neque ad horam ceſſimus, ut divinæ legis veritas, & ſanctorum Patrum conſtitutio veneranda, immobili apud nos atque inconvulſa obſervatione perduret. Nec verò tam feralibus juſſis auſi ſumus adquieſcere, aut religioſiſſimum ac Deo dignum Principem quippiam divinæ legi contrarium, ſacris canonibus adverſum, ſaluti Eccleſiæ periculoſum, credere potuimus præcepiſſe; cujus ad hoc ſemper invigilat fidelis induſtria & pietas admiranda, ut lex Dei ubique ſervetur, ut canonica inſtituta perpetua vigeant firmitate, ut ſalus ac virtus Eccleſię toto terrarum orbe glorioſiùs in dies ſingulos convaleſcat. Vnde & tu, Pater beatiſſime, qui columna nunc in omnibus & firmamentum domus Dei crederis, ſta ſuper petram eccleſiaſticæ obſervationis, immobilis, intrepidus, inconcuſſus, floccipendens adverſarię tempeſtatis ventos, im-

bres, ac flumina; quæ fundamento quidem domus Dei inlidi possunt, ipsam verò subruere non possunt: quia nec portæ inferi adversùs eam prævalere queunt. Scientes itaque, pater venerabilis, omnes qui sub lege sunt, sub maledicto esse, & indutos maledictione, sicut vestimento, quæ intravit sicut aqua in interiora eorum, & sicut oleum in ossa eorum, maledictos quoque in civitate, & maledictos in agro, maledictos in ingressu, & maledictos in egressu, maledictum fructum ventris & terræ & pecorum eorum, maledicta eorum cellaria, horrea, apothecas, cibos, & ipsorum ciborum reliquias, nec posse quempiam eorum ab hoc tam immani támque horribili maledicto legis eripi, nisi per eum qui pro nobis factus est maledictum. Sciens etiam in eos qui prædicationem apostolicam nolunt recipere, non solùm nullo eorum utendum, sed & pulverem civitatis domus eorum de pedibus excutiendum, remissiúsque in die judicij Sodomæ & Gomorrhæ futurum quàm illis, permane & tu in divinæ legis observantia, persiste in canonicis institutis, tene quos potes, terre quos potes, noli dicere, nec sinatis quemquam fidelium tantis maledictionibus támque horrendis damnationibus per maledictorum & condemnatorum prophana consortia communicare. Quin potiùs & ad vicinos coëpiscopos ac fratres cohortationum tuarum munimenta transmitte, ut pari omnium consensu & labore communi tantum hoc malum de Christi Ecclesiis auferatur. Impleamus Matris Ecclesiæ gaudium, unum omnes dicentes, unum sapientes, unum sentientes, id est, certamen habentes,

Matth. 16.
Galat. 3.
Galat. 3.

quia & hoc benigniſſimi Redemptoris noſtri deſiderium eſſe cognoſcimus; ſecundùm quod pro nobis Patrem ipſe precatur, dicens: *Non pro his autem rogo tantùm, ſed & pro omnibus qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.* Tanta verò nobis eſt de parte veſtra fiducia, ut credamus opus hoc vel conatu veſtro ſtaturum, vel veſtra, quod abſit, remiſſione lapſurum. Deus autem patientiæ & ſolatij det nobis idipſum ſapere in alterutrum, ſecundùm Ieſum Chriſtum, ut unanimes uno ore honorificemus Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen. *Ioan. 17.*

LIBER EIVSDEM AD præfatum Imperatorem, adversùs legem Gundobadi, & impia certamina quæ per eam geruntur.

I. OBSECRO imperturbabilem manſuetudinem veſtram, & tranquilliſſimam prudentiam, Domine Imperator benigniſſime, ut has quas offero paginulas infatigabiliter legere non dedignemini, in contemplationem ſummæ & incommutabilis illius Veritatis, quæ eſt Chriſtus Dominus noſter; de cujus dictis & legibus hæc ſumpta ſunt; quique amanter & vigilanter veſtrum protegit & juvat Imperium. Neque prædicandam tranquillitatem veſtram offendat, quòd minimus omnium, excellentiori hominum hæc legenda præſentat. Neque enim

eſt aliud niſi quod vos optimè & ſublimiùs noſtis.

II. Deus, Dei filius, homo propter homines factus, viam ſalutis demonſtrans, & electis diſcipulis magiſterium vitæ commendans, aſcenſurus ad cœlos, ait illis: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Et iterum: *Ite, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, docentes eos ſervare omnia quæcunque mandavi vobis.* Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante; annuntiatáque eſt ab eis omni creaturæ, id eſt, cunctis nationibus mundi, una fides indita per Deum, una ſpes diffuſa per Spiritum ſanctum in cordibus credentium, una caritas nata in omnibus, una voluntas, accenſum unum deſiderium, tradita una oratio; ut omnes omnino ex diverſis gentibus, diverſis conditionibus, diverſo ſexu, nobilitate, honeſtate, ſervitute diverſa, ſimul dicant uni Deo & Patri omnium: *Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum;* ſicut unum patrem invocantes, ita unam ſanctificationem quærentes, unum regnum poſtulantes, unam adimpletionem voluntatis ejus, ſicut fit in cœlo, optantes; unum ſibi panem quotidianum dari precantes, & omnibus dimitti debita. Neque enim quemquam docere potuerunt magiſtri mundi, lux mundi, ſancti Apoſtoli, *Dimitte mihi debita mea*, aut, *& ne me inducas in tentationem, ſed libera me à malo*; ſed unum pro omnibus, & omnes pro ſingulis clamare. O cęleſtis fraternitas, ô ſempiterna concordia, ô inſeca-

Matth. 28.

Marc. 16.

Matth. 6.

bilis unitas, ab uno auctore derivata, ad unum rerum omnium relata, per quam lætantur cœli, exultat terra, movetur mare, & plenitudo ejus, gaudent campi, & omnia quæ in eis ſunt, omnes gentes plaudunt manibus, jubilant Deo in voce exultationis.

Pſal. 95.

Pſal. 46.

III. Et quàm decenter, quoniam omnes fratres effecti, unum Patrem Deum invocant, ſervus & dominus, pauper & dives, indoctus & eruditus, infirmus & fortis, humilis operator & ſublimis Imperator. Iam nemo alium dedignatur, nemo ſub alio ſe deſpicit, nemo ſuper alium extollitur. Quoniam unus panis, unum corpus Chriſti, immo unus Chriſtus ſecundùm Apoſtolum ſumus; expoliantes nos veterem hominem cum actibus ejus, & induentes novum eum qui renovatur in agnitionem ſecundùm imaginem ejus qui creavit eum; ubi non eſt Gentilis & Iudæus, circumciſio & præputium, Barbarus & Scytha, Aquitanus & Langobardus, Burgundio & Alamannus, ſervus & liber; ſed omnia & in omnibus Chriſtus. Omnia enim illorum ſunt, ſive Paulus, ſive Apollo, ſive Cephas, ſive mundus, ſive vita, ſive mors, ſive præſentia, ſive futura. *Omnia enim,* dicitur illis, *veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Et iterum: *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum corpus ſunt; ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſive Iudæi, ſive Gentiles, ſive ſervi, ſive liberi, & uno ſpiritu omnes potati ſumus.* Et ne infideliter aliquis cum perpauciſſimis ſe putaret uno ſpiritu potatum dicit: *Et*

1. Cor. 10.

Coloſ. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 12.

nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Divisiones verò gratiarum sunt, atque operationum. Idem autem Dominus, & idem Deus, qui operatur omnia in omnibus; atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Nullus ergo horum est hospes & advena;

Ephes. 2. sed sunt *cives sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino*; & qui erant

Ephes. c. 2. longè, facti sunt propè in sanguine Christi. *Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum.* Et veraciter dicere possumus, *qui fecit omnia unum, & medium parietem maceriæ solvens inimicitiam in carne sua, legem mandatorum in decretis evacuans, ut duos condat in semetipsum in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitiam in semetipso; & veniens evangelizavit pacem his qui longè fuerunt, & pacem his qui propè: quoniam per ipsum habent accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.*

IV. Si ergo Dominus propterea passus est, ut in sanguine suo faceret propè eos qui longè erant, & paries divisionis jam solutus, & interfecta est inimicitia in illo, & omnes reconciliati sunt in uno corpore Deo, & in tantum unum corpus effecti in uno spiritu, ut Christus potiùs quàm Christiani dicantur, sicut suprascripta apostolica sententia declarat dicens: *Omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum corpus sunt; ita & Christus*; (Non enim ait, *Ita & Christiani*, sed *Christus*) cupio per pietatem

vestram nosse, si non huic tantæ divinæ operationis unitati aliquid obsistat tanta diversitas legum, quanta non solùm in singulis regionibus aut civitatibus, sed etiam in multis domibus habetur. Nam plerunque contingit ut simul eant aut sedeant quinque homines, & nullus eorum communem legem cum altero habeat exteriùs in rebus transitoriis, cùm interiùs in rebus perennibus una Christi lege teneantur. Et cùm fortè contingit ut omnes sint veraciter Christiani, fidei veritatem amantes, & invicem sibi, ut carissimi fratres, credant, & nemo alterius testimonium spernat, cùm se bonis locutionibus ædificant; si subitò contigerit alicui ex ipsis disceptatio in judiciis, nullum poterit habere testem de suis carissimis sociis, cum quibus simul gradiebatur, eò quòd non recipiatur testimonium alicujus super Gundobadum, & cetera similia.

V. Hîc mihi succurrat, obsecro, benignissime & sacer Imperator, patientia vestra; neque indignetur magnanimitas vestra, quòd indignus digna loquor, & pusillus grandia; quia per ista forsitan inemendabilia sunt volo pervenire ad ea quæ necessaria & eleemosynæ vestræ magnopere apta sunt. Si autem incongrua sunt quæ dico, corripiat me justus in misericordia, id est, bonitas vestra, & corripientem non prodat. Mihi tamen servo vestro, licèt ultimo, tamen fideli, incongruum videtur, ut Christianus de Christiano, ac per hoc frater de fratre testimonium perhibere non possit. Sicut enim suprà dictum est, omnes unum patrem habentes Deum, fratres sunt, & filij Dei. Hoc etiam Evangelium

apertè loquitur. Hinc namque fit, cùm vir justus super injustum testificari non permittitur, eò quòd alterius legis sint secundùm seculum, qui unius legis esse deberent secundùm Deum. Credo etiam quòd nullatenus hæc agantur sine damno illius unitatis & concorporationis quæ suprà demonstrata est sententiis apostolicis. Nam si de testimonio repellendus est aliquis, ille repellatur potiùs qui alterius fidei vel sectæ est, sed & ille cum quo Apostolus nec cibum
1. Cor. 5. sumere docet dicens: *Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sumere.* Et iterum: *Quòd si quis*
2. Thess. 3. *non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, neque commisceamini*, utique ad mensam. Qui omnes, nisi per satisfactionem pœnitentiæ regressi fuerint in corpus Christi, sine dubio in corpore remanebunt diaboli, ac per hoc erunt in ejus regno & civitate.

VI. Hìc profectò debet esse discretio & divisio inter regnum & regnum, id est, Christi & diaboli, inter civitatem Dei & civitatem diaboli, quæ faciunt duas plebes. Nam civitas Dei continet populum adquisitionis, civitas diaboli populum perditionis. Quòd si hominibus impossibile est omnes discernere qui sint de civitate Dei, qui verò de civitate diaboli, saltem quos evidentissimè ex fructibus propriis cognoscunt, & litteræ apostolicæ à corpore Christi separatos docent, reiciant de testimonio. Quos autem una corporis Christi compago tenet, & plerunque non solùm unius corporis membrum, verùm etiam unius membri sunt membra, cur de mutuo

mutuo repelluntur teſtimonio? Quæ utilitas eſt, ut propter legem quam dicunt Gundobadam, cujus auctor extitit homo hæreticus, & fidei catholicæ vehementer inimicus, (cujus legis homines ſunt perpauci) non poſſit ſuper illum teſtificari alter etiam bonus Chriſtianus? Ex qua re oritur res valde abſurda, ut ſi aliquis eorum in cœtu populi aut etiam in mercato publico commiſerit aliquam pravitatem, non coarguatur teſtibus, ſed ſinatur perjurare; tanquam non fuerint per quos veritas poſſet agnoſci. Hîc manifeſtè apparet damnoſam eſſe damnabilem legem.

VII. Si autem placeret Domino Noſtro ſapientiſſimo Imperatori, ut eos transferret ad legem Francorum; & ipſi nobiliores efficerentur, & hæc regio ab ſqualoribus miſeriarum quantulumcunque ſublevaretur. Horum enim cauſa accidit ut frequenter non ſolùm valentes viribus, ſed etiam infirmi & ſenes laceſſantur ad certamen & pugnam, etiam pro viliſſimis rebus. quibus feralibus certaminibus contingunt homicidia injuſta, & crudeles ac perverſi eventus judiciorum, non ſine amiſſione fidei & caritatis, ac pietatis, dum putant Deum illi adeſſe qui potuerit fratrem ſuum ſuperare, & in profundum miſeriarum deicere. Hic eſt peſſimus error, & ordo confuſus, ut pro talibus perverſitatibus & ſcriptura veritatis contemnatur, & concordia Chriſtiana diſpereat, & de Deo, qui natura bonus eſt, tam indigna ſentiatur, ut faveat rapacibus, & adverſetur miſeris.

VIII. Doctrina Chriſti docet: *Qui vult tecum judicium contendere, & tunicam tuam tolle-* Matth. 5.

1. Cor. 6. *re, remitte ei & pallium.* Et iterum: *Jam quidem omnino delictum est, quòd judicia habetis. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* Isti è contratio dicunt: Pugna securus; quia illum qui tua repetit, aut contendit, absque dubio superabis: & divinum eis promittunt adjutorium, qui tam contrarij existunt evangelicæ pietati. Hinc jam ad certamen audaciter proceditur; ubi duo cominus veniunt parati, ut se invicem crebris ictibus cædant pro talibus rebus, quas multò minùs amare debuerant, quàm se ipsos adinvicem. Nam eum quem occidere aut superare cupit, jussus est ut diligat sicut se ipsum, reiculas illas pro quibus contendit arbitrari ut stercora, ut Christum lucrifaceret. Vbi tunc est caritas, sine qua perfectus interpres omnium linguarum angelorum & hominum, efficitur velut æs sonans, aut cymbalum tinniens; sine qua perfectus Propheta, & eruditissimus Doctor, & ex fide miraculis coruscans, nihil est; sine qua largitas eleemosynarum, & acerbitas martyrij nihil prodest? Milites Christi, qui hanc veraciter habuerunt, subdiderunt in fide mundum Christo, sed moriendo, non occidendo.

Philipp. 3.

1. Cor. 13.

IX. Quando erat publica contentio de veritate religionis, cùm alij putarent colendam pro Deo creaturam quamlibet, alij docerent solum creatorem colendum; illi fuerunt victores qui occisi sunt, non qui occiderunt; veritas moriendo declarata est, non occidendo; testes veritatis moriendo creverunt, adsertores autem iniquitatis occidendo perierunt. Nam si in hac vita semper innocentes essent victores, & noxij vin-

cerentur; non Pharao occidisset Iosiam, sed Iosias Pharaonem; non Iohannem Herodes, sed Herodem Iohannes. Nec sancta illa civitas Hierusalem temporibus gratiæ, innumerabilibus turbis monachorum, Clericorum, & ceterorum fidelium inlustris, Sarracenis subiceretur, sicut & aliæ civitates & regiones; nec Roma Gotthis, paganis & hæreticis simul; nec Italia Langobardis; & multa hujusmodi. Non hæc idcirco dicimus ut negemus providentiam Dei aliquando absolvere innocentes, & damnare noxios; sed quia nullatenus statutum est à Deo ut hæc in omnibus fiat, nisi extremo judicio. Et quia talia certamina vehementer contraria sunt simplicitati & pietati Christianæ, & doctrinæ evangelicæ nimis adversa; absit à mente Christiana, ut adversa hujus mundi conflictibus quærat evadere, & gaudia ejus certaminibus adipisci. Cùm è contrario intra sacra Missarum solemnia frequenter deprecemur Dominum, ut tribuat nobis pro amore suo prospera mundi despicere, & nulla ejus adversa formidare; decet omnino mentem Christianam cum timore & tremore, secundùm Apostolum, suam salutem operari, *Philipp. 2.* & mente ad futura transire, nec in præsentibus rebus sensum figere; quoniam occultissima Dei dispensatione varij sunt in præsenti tempore rerum eventus, sicut & sacra Scriptura testatur: *Sunt justi quibus multa proveniunt, quasi opera egerint impiorum; & sunt impij qui ita securi sunt quasi justorum facta habeant.* *Eccle. 8.* Et iterum: *Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque ullo timore filij hominum perpetrant mala.* Et iterum: *Sunt justi atque sapien-* *Ibid. 9.*

tes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit; sed omnia in futuro servantur incerta, eo quòd universa æquè veniant justo & impio; bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. Sicut bonus, sic & peccator; ut perjurus, ita & ille qui verum deierat. Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt. Unde & corda filiorum hominum implentur malitia & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducuntur. Et iterum: *Verti me ad aliud; vidique nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam, sed tempus casúmque in omnibus. Nescit homo finem suum. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves comprehenduntur laqueo; sic capiuntur homines tempore malo, cùm eis extemplo supervenerit.* Non enim est in præsenti meritorum retributio, sed in futuro. Non oportet mentem fidelem suspicari quòd omnipotens Deus occulta hominum in præsenti vita per aquam calidam aut ferrum revelari velit. quanto minùs per crudelia certamina? Propter quod Apostolus præcipit de occultis rebus non judicandum,
1. Cor. 4. *quoadusque veniat Dominus, qui & inluminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Concedit tamen judicare inter fratres, ut contentiones sopiantur.

X. Sed utilitas judiciorum constat in discussione causarum, & subtilitate investigationum, sicuti & Salomon fecisse legitur in contentione
2. Paral. 1. duarum meretricum: cujus & petitio propterea placuit Deo, quia non petivit divitias aut

dies multos, ſed ſapientiam ad diſcernendum judicium. Sic & Daniel adhuc puer, ſuſcitante Deo ſpiritum ejus, judicavit duos iniquos judices prudenti ſubtilitate, per quam liberata eſt & beata Suſanna de injuſta damnatione. Nam ſi hæc duo judicia temporibus noſtris pervenirent, quid judices dicerent, facile eſt advertere, ante quos maximè perjuria aut munera finem rebus imponunt. Quanta autem neceſſaria ſit integritas judiciorum Regnis & Gentibus, Scriptura teſtatur, dicens: *Regnum à Gente in Gentem transfertur propter injuſtitias, & injurias, & contumelias, & diverſos dolos.* quæ omnia pluſquam in ceteris Gentibus abundant inter Gundobados, apud quorum legem non licet diſcuſſione aut veracium teſtimonio cauſas terminare; eò quòd libuerit, armis comminari liceat, ne infirmior ſua retinere aut repoſcere audeat, tanquam veritas armis manifeſtari egeat. quod nulla auctoritas, nulla ratio credere ſinit. *Dan. 13.* *Eccli. 10.*

XI. Valet etiam ad hanc rem ſubtiliter conſiderandam illud quod in libro Iudicum refertur. Cùm enim quidam in Gabaa civitate, de tribu Benjamin, commiſiſſent immane flagitium ſuper muliere cujuſdam Levitis, & congregarentur univerſæ tribus Iſraël ad hoc facinus puniendum, collecta eſt etiam tota tribus Benjamin in prædicta civitate Gabaa ad defendendum peccatum illorum. Filij ergo Iſraël conſuluerunt imprimis Dominum in Silo, & interrogaverunt quis eſſe deberet princeps certaminis. Quibus reſpondit Dominus: *Iudas ſit dux veſter.* Statímque ut cœperunt urbem ex- *Iud.c. 19. & 20.* *Iudic. 20.*

pugnare, occisa sunt ex eis viginti duo millia virorum. Deinde fleverunt coram Domino usque ad noctem; & interrogaverunt eum, utrum deberent procedere ad dimicandum contra filios Benjamin, an non? Quibus respondit Dominus: *Ascendite ad eos, & inite certamen.* Quo inito, prostrata ex eis decem & octo millia. Quamobrem venerunt iterum in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino, ieiunaverúntque usque ad vesperam, & obtulerunt sacrificia; & iterùm procedentes ad certamen, interfecerunt omnem tribum Benjamin, præter illos sexcentos viros. Quis in tali facto non obstupescat? Quis non vehementer expavescat iudicium Dei frequenter occultum, nunquam iniustum? Certè filij Israël mandatum legis habebant, ut scelera punirent, facinora vindicarent; & non solo mandato legis confisi sunt, sed etiam orantes Dominum interrogaverunt; & eo præcipiente, ad certamen processerunt: & tamen multò plures ex eis occisi sunt antea, & postea punierunt flagitiosos; si tamen ipsi inter sexcentos non remanserunt. Cùm hæc omnia ita sint; quis est tam temerarius ut credat, si duo pro uno asino molino, aut quicquid sit etiam vilius, contendant, non possit alter cadere, cuius illud esse debere putatur, cùm fortè aut multa aut maiora existant peccata eius quàm alterius, pro quibus puniendus sit. Verè hoc non est lex, sed nex: quæ maximè propterea contemnenda est, quia ab illis excogitata est qui non solùm non orabant, sed etiam blasphemabant sapientiam Dei.

XII. Huc accedit aliud quod pia considera-

tione dignum videtur, de Canonibus ſcilicet Gallicanis, qui quaſi ſuperflui aut inutiles à quibuſdam reſpuuntur; eò quòd neoterici Romani eos non commendaverint, cùm antiqui religiosè eos venerati ſint; quoniam venerandi & ſancti viri eos ediderunt, quorum vitam & ſanctitatem crebra miracula commendarunt. Nemo unquam fuit qui tanta ſanctorum per Gallias Epiſcoporum audire potuerit, quanta per ſingula loca litteris mandata & relatu poſteris relicta reperta ſunt. Et revera, ſi ſecundùm dictum Dominicum, ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, ibi eſt & Dominus in medio eorum; quantò magis ubi viginti, aut triginta, aut multò ampliùs, congregati fuerint, non ſolùm in nomine Domini, ſed inſuper etiam fide præditi, ſapientia inluſtres, vita clari, ſanctitate reverendi, ſignis & prodigiis formidandi? Neque hoc idcirco dicitur, ut paſſim omnium epiſcopalium conventuum ſanctiones æquali auctoritate recipiendæ credantur, ut Nicæni, Chalcedonenſis, & ceterorum generalium ex totius mundi conſenſu congregatorum & receptorum. Sed quia congrua veneratione pro cauſis neceſſariis, quarum definitiones in illis generalibus non inveniuntur, fides ſit eis adhibenda religione debita; & melius ſit unicuique eorum ſequi auctoritatem, quàm proprium ſenſum; & ſine aliquo dolore tranſiri non poſſit, cùm definitiones multorum & ſanctorum atque catholicorum prætermittantur, & unius Gundobadi Regis hæretici lex attentè, quaſi à Deo data, tenetur. *Matth. 18.*

XIII. Temporibus prædicti Gundobadi

Regis Burgundionum, fuit in urbe Vienna sanctus Episcopus, Avitus nomine, fide catholicus, eloquentia facundissimus, ingenio acerrimus, sacrarum Scripturarum expositor suavissimus, litterarum etiam secularium doctissimus, & in metris facillimus, sicut & ejus opera testantur: qui cum eodem Gundobado frequenter de fide altercans, & dialogos in præsenti conficiens, & epistolis absenti respondens, plura & clara ingenij sui & virtutis opera reliquit: qui ipso Gundobado in sua perfidia perdito, successorem ejus Sigismundum Regem ad fidem catholicam convertit; in cujus conversione recitavit homiliam in populo sensuum suavitate plenissimam, & verborum compositione dulcissimam. Quid iste venerandus & sanctus vir sæpedicto Gundobado de supradictis certaminibus responderit, audiat, si placet, benignitas vestra. Cùm de his inter utrumque sermo esset, & beatus Avitus talia certamina reprehenderet, respondit ei Gundobadus: *Quid est quòd inter Regna & Gentes, vel etiam inter personas sæpe singulas, dirimendæ præliis causæ divino judicio committuntur; & ei maximè parti cui justitia competit, victoria succedit?* Ad quod beatus Avitus intulit dicens: *Si divinum, inquam, judicium Regna vel Gentes expeterent, illud priùs quod scribitur formidarent, dicente* Psalm. 67. *Psalmista, Dissipa gentes quæ bella volunt, &* Rom. 12. *illud diligerent quod perinde dicitur: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. An fortè sine telis & gladiis causarum motus æquitas superna non judicat? cùm sæpe, ut cernimus, pars aut justè tenens, aut justa deposcens,*

laboret in præliis, & prævaleat iniquæ partis vel superior fortitudo, vel furtiva subreptio.

XIV. Non autem ita sic dixerim, quasi non eventus belli varios superni nutu sententia moveretur. Sed contingit nonnunquam, ut cùm ad conflictum sub invocatione divini judicij convenitur, negotij de quo agitur sorte dilatata in partem victam, illa magis peccata quæ non recolit vindicentur, & pereat ei præsentis causæ meritum pro debito peccatorum. Quid cùm armatum latronem simplex viator incurrit, & sine ullius declaratione judicij aut cedens nudatur, aut punitur resistens, donec & prædo ipse in alio conflictu, in quo bonam sibi causam judicari optat, pro ista magis judicatus intereat? Quid jam de illa singularium certaminum ambiguitate dicamus, quam frequenter inter Gentes quietas furor personalis exequitur, cùm super quacunque repetitione bellantes ambo nonnunquam animas justè ponunt, quibus humanis atque preciosis vilissima lucra præponunt, & Dei judicium iracundia invocat, dum impatientia non expectat? Hîc autem interrogo, utrum causa utrique mala fuerit, pro qua bellator uterque occumbit? Atque utinam placeret omnipotenti Deo, ut sub uno piissimo Rege una omnes regerentur lege, ea ipsa ad quam & ipse vivit, & proximi ejus respondent. Valeret profectò multùm ad concordiam civitatis Dei, & æquitatem populorum. Sed quia hoc grande est, & forsitan homini impossibile; saltem una hæc, de qua sermo est, non solùm ut inutilis, sed etiam ut noxia, de medio auferretur.

AD BERNARDVM EPIScopum, de Privilegio & jure Sacerdotij.

I. VENERABILI in Christo fratri & coëpiscopo Bernardo Agobardus in Domino perpetuam salutem. Nuper dum in unum positi conloqueremur, maximè de pressuris, odiis, & despectione Ecclesiarum, atque Clericorum, quæ nunc infervescere cœperunt seculis inaudito & inusitato modo, præcipere mihi dignata est sanctitas vestra, ut aliqua de Scripturis sacris, vel sanctorum Patrum dictis excerperem, quæ materiem nobis præberent ad inquirenda, consideranda, & deploranda mala temporis nostri, quæ ignoraverunt antecessores & patres nostri; licèt Spiritus sanctus loquens in Prophetis non tacuerit, qui dixit: *Et erit sicut populus, sic & Sacerdos.* & multa hujusmodi. Visum itaque mihi est pariturο sanctæ devotioni tuæ, ut prætermissis dextra lævâque his quæ de remuneratione bonorum, & damnatione malorum Sacerdotum, à Patribus sollicitè ac multipliciter scripta sunt, aliquid medium quod utriusque commune est, de Privilegio scilicet & Iure Sacerdotij, conarer scribendo non explicare, sed considerando diligentiùs strictim attingere.

Osea 4.

II. Præmittendum sanè videtur brevissimè, quòd omnes verè fideles membra summi Sacerdotis, Dei videlicet ac Domini nostri Iesu

Christi, mediatoris Dei & hominum, facti sunt ab eo Patri regnum & Sacerdotes, dicuntúrque genus electum, regale Sacerdotium, & sunt sub capite summo unus Sacerdos. Propter quod & vitia illa legalia, quæ Sacerdotem esse inhibent, à corpore & regno summi Sacerdotis excludunt, sicut probabilium Patrum expositio probat. Vnde cùm sacra lex per Moysen inciperet dari, sacer ille agnus, cujus sanguis in superliminaribus & postibus domorum aspersus, vastatorem prohibuit ingredi domos celebrantium Phase, non jubetur à Sacerdotibus sumi, vel à populo Sacerdotibus, aut à Sacerdotibus Deo offerri, sed ab universo cœtu filiorum Israël tolli per familias & domos, iuxta numerum animarum quæ sufficere possent ad esum ejus. Nec excipiuntur quilibet indigni & immundi, sed omnibus hoc in commune præcipitur; solis duntaxat alienigenis seiunctis, advenis verò & mercenariis coniunctis. Denique & ipse agnus, licèt sine macula esse iubeatur, ab ovibus tamen & capris secundùm antiquam translationem mandatur assumi, & cum amaritudine comedi.

1. Petri 2. *Exod. 12.*

III. Vt igitur liquidò pateat eminentia vel dignitas in commune Sacerdotij, consideremus à principio mundi gradus eius. Primogeniti, si tamen dici liceat, primi hominis, primi leguntur sacerdotale ministerium peregisse, Caïn videlicet & Abel, id est, Deo hostias obtulisse: quorum unus improbatus est, & sacrificia eius non sunt respecta. Et hoc idcirco fieri potuit, quia non populi, sed propria vota obtulit; licèt causa reprobationis alia extiterit. Nam in con-

Genes. 4.

ſequentibus nunquam invenies ut oblata pro aliis reprobata ſint, etiamſi is qui obtulit indignus fuerit, ſi tamen fide de domo fuit, aut in domo obtulit, in qua agnus veſcendus eſt, ſicut
Exod. 12. lex præcipit dicens: *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus illius foras.* Sed magis eorum corda penſantur, qui per Sacerdotes, qualeſcunque illi ſint, offerunt, ſicut multis modis oſtendi poteſt. Vnde & de bonis Sacer-
Ier. 15. dotibus Dominus ait: *Si ſteterint Moyſes & Samuël coram me, non eſt anima mea ad po-*
Malach. 1. *pulum iſtum.* Et iterum: *Non eſt mihi voluntas in vobis, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.* E contrario autem, etiam auditu hominum & viſu noſtro didicimus oblata Deo per Sacerdotes reprehenſibilis vitæ, ita accepta, ut etiam infirmitates corporum curarent: qui for-
Matth. 8. taſsis cum aliis reprobis dicturi ſunt Deo, *Domine, Domine, in nomine tuo dæmonia ejecimus, & virtutes multas fecimus,* & cetera. Tale aliquid etiam in libro Iudicum legitur de Micha, qui habuit ſculptile, atque conflatile, &
Iudic. 17. ædiculam ſeparatam, & fecit Ephod ac Teraphin, & recepit adoleſcentem quendam Levitici generis, ut eſſet ei Sacerdos: qui cùm eſſet utique contra fas ſculptilium ſacerdos, tamen pro filiis Dan conſuluit Dominum, & reſpondit proſpera quæ ventura erant.

IV. Pertinet quoque ad hanc rationem confirmandam, qua dicimus ſacerdotalia obſequia pro populorum meritis diſpenſari, quod Ezechieli ſancto Prophetæ Dominus loquitur:
Ezech. 3. *Linguam tuam adhæreſcere faciam palato tuo & eris mutus, nec quaſi vir objurgans, quia*

domus exasperans est. E contrario autem de Caïpha dicitur : *Hoc autem à semetipso non dixit. Sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit quia Iesus moriturus erat pro gente.* Ioan. 11.
Sed cur hæc in aliis quæramus, cùm etiam de ipso Domino Evangelista dicat : *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit, & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Marc. 6. Quam rem alius Evangelista apertiùs loquitur, dicens : *Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum.* Matth. 13. Et in istis quidem incredulitatis meritum fuit, ut nec multæ apud eos virtutes fierent; & ipsi pauci qui sanati sunt, non sola verbi potentia, sed manuum impositione curarentur. Paralyticum verò Centurionis puerum, & mulieris Chananææ filiam, quæ malè à dæmonio vexabatur, solo verbo restituit incolumitati. Nimirum magnitudine fidei eorum hoc exigente, qua alter dixerat : *Tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.* Matth. 8. altera ex micis de mensa dominorum cadentibus catellos posse percipere non dubitaverat. Matth. 15. quámque miris laudibus Salvator extulit, de Centurione quidem dicens, *Non inveni tantam fidem in Israël*; Mulieri verò Chananææ : *O mulier, magna est fides tua. fiat tibi sicut vis.* E contrario, inter ceteros veros discipulos, etiam Iudæ ficto discipulo, & vero proditori, magnam virtutum gratiam contulit, sicut Evangelium narrat, dicens: *Convocatis Iesus duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem immundorum spirituum, ut eicerent eos, & curarent omnem langorem, & omnem infirmitatem.* Matth. 10. Vbi & additur : *Duode-*

tim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus; enumeratísque omnibus, postremus ponitur Iudas Scariotes, qui & tradidit eum. Deinde sequitur: *Hos duodecim misit Iesus.* & post paululum: *Euntes autem, prædicate dicentes quia adpropinquavit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eicite.* Cui rei subiungit alius Evangelista: *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.* De talibus, bonis videlicet ac malis prædicatoribus, loquens Apostolus, ait: *Quid enim dum omnimodo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuncietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.*

Marc. 6.

Philip. 1.

V. Colligitur itaque ex prædictis rebus, quòd nec Sacerdotes, cùm exaudiuntur, aut prædicando prosunt, meritis suis debent tribuere, sed eorum pro quibus hæc agunt; nec populus sacerdotis culpæ deputare, sed suæ, cùm sacerdos nec orando proficit, nec loquendo, licèt vario contingat modo, sicut beatus Papa Gregorius affirmat, dicens: *Sæpe enim pro sua nequitia prædicantium lingua restringitur; sæpe verò ex subjectorum culpa agitur ut eis qui præsunt, prædicationis sermo subtrahatur.* Hæc idcirco dicimus, ut ostendatur & per bonos & per malos bona posse administrari; plerunque autem bonos malis prodesse non posse, & ab utilitate ministerij prohiberi; sicut Dominus de infideli vinea loquens, ait: *Et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.* Sed &

Homil. 17. in Evangelia.

Esaiæ 5.

Hieremiam idem Dominus prohibens : *Tu*, inquit, *noli orare pro populo hoc, nec adſumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam te*. Ceterùm quod ſuprà diximus de Caïn, ſi pro aliis ſacrificium obtuliſset, quod ſine caritate fieri non poteſt, nullatenus diceretur ad Caïn & ad munera eius non reſpexiſse Dominum, in conſequentibus meliùs demonſtrabitur, ſi tamen dare dignatus fuerit Dominus. Interim de excellentia & dignitate ſacerdotij vel ſacerdotum cœpta perſequamur. *Ierem. 1.* *Geneſ. 4.*

VI. Noë, per quem reſtitutum eſt genus humanum, poſt diluvium ædificavit altare Domino, & obtulit holocauſta; odoratúſque eſt Dominus odorem ſuavitatis, & ait ad eum : *Nequaquam ultrà maledicam terræ propter homines*. Melchiſedech Rex Salem, ſacerdos Dei excelſi fuiſse ſcribitur; de quo Apoſtolus : *Intuemini*, ait, *quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha*. Patres electi, Abraham ſcilicet, Iſaac, & Iacob, (de quibus Dominus ad David loquitur, *Feci nomen tuum ſicut unius magnorum qui celebrantur in terra*) ædificaſse leguntur altaria. Beatus quoque Iob holocauſta per ſingulos dies ſcribitur obtuliſse; &, ut beatus Hieronymus ait, *antiqua Iudæorum traditio eſt, quòd ante legem omnes primogeniti fuerint ſacerdotes, & Deo victimas immolarint*. In lege autem aſsumitur tribus Levi pro omni primogenito qui aperit vulvam in filiis Iſraël, fiúntque Levitæ Dei; dicitúrque ad Moyſen : *Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Iſraël, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, erúntque Levitæ mei. Ego* *Geneſ. 8.* *Geneſ. 14.* *Hebr. 7.* *2. Reg. 7.* *Iob. 1.* *Numer. 3.* *Exod. 13. & Numer. 8.*

sum Dominus. Externus qui ad ministrandum accesserit, morietur. Et res mira, & vehementer stupenda! Omnes Levitæ quos numeraverunt Moyses & Aaron iuxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense uno & suprà, fuerunt viginti duo millia, sicut viginti duæ litteræ apud Hebræos, & viginti duo libri divinæ auctoritatis in veteri testamento. Vt id ipsum sit quod in Deuteronomio dicitur: *Scripsit itaque Moyses hanc legem, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israëlis.*

Num. 3.

Deuteron. 31.

VII. Sed & illud omni admiratione dignum est, quòd primogeniti filiorum Israël, pro quibus dati sunt filij Levi, fuerunt masculi per nomina sua à mense uno & suprà, viginti duo millia, ducenti septuaginta tres. Nam viginti duo, ut dictum est, numero litterarum concinit & librorum, habens supra duplicem centenarium, septemplicem denarium, & simplicem ternarium, numeros in divinis litteris sacratissimos. Ex hoc iam tempore non oportuit esse sacerdotes quoscunque primigenitos, sed tantùm Levitas filios Aaron, qui separati sunt à populo, sicut scriptum est: *Tribum Levi noli numerare, neque ponas summam eorum cum filiis Israël, sed constitues eos super tabernaculum testimonij.* Et post paululum: *Cùm proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum; cùm castrametandum, erigent. Quisquis externorum accesserit, occidetur.* Et in tantum sequestrati sunt & prælati populo, ut iubeat Dominus Moysen dicere eis, Aaron scilicet & filiis eius: *Sic*

Numer. 1.

Sic benedicetis filiis Israël. Et post benedictionem, *Invocabunt*, ait, *nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis.* Non illi benedicent, sed ego; illorum est invocare, meum est benedicere. In quibus verbis non excipit malos, sed de omnibus in commune loquitur, bonis videlicet & malis. Malos dicimus, sicut fuerunt Ophni, & Phinees, Somna, & Phadassur, & ceteri tales, licèt isti in præsenti vita receperint vindictam. Nec solummodo sacerdotum fuit orare pro populo, sed & omnium Levitarum, sicut ipse Dominus dicit: *Tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israël, tradidique eos dono Aaron & filiis eius de medio populi, ut serviant mihi pro Israël in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.* Vbi notandum videtur, quia sicut omnes sacerdotes & Levitæ sancti & iusti esse non potuerunt, ita nec omnes ceteri Israëlitæ iniqui & peccatores: sed tamen per peccatores sacerdotes & Levitas completa sunt salutaria populi, quæ per iustos populi impleri non potuerunt. Et quanquam æterna vita plus digni sunt iusti populares quàm iniusti sacerdotes; tamen sacramenta in quibus salus populi consistit agere possunt iniusti sacerdotes. quod non possunt iusti populares. scilicet quia valet in qualicunque ministro ipsa vis ministerij quod non valet iustitia in eo cui non conceditur licentia ministrandi. Atque hoc etiam atque etiam Moyses populo inculcat, dicens: *Separavit Dominus tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in mini-*

Numer. 6.

1. Reg. c. 2.

Numer. 1. & 8.

Deut. 10.

ſterio, ac benediceret in nomine illius.

VIII. In tantum autem ab aliis intentanda ſunt ſacramenta altaris, ut dicat Dominus ad
Numer. 18. Aaron: *Tu & filij tui & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem ſanctuarij, & tu & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri.* Et poſt aliqua: *Si quis externus acceſſerit, occidetur.* Quod terribiliter legitur adimpletum in Oza, cùm adduceret David arcam Domini de domo Aminadab, ſicut ſcriptum eſt:
[illegible] 6. *Et impoſuerunt arcam Domini ſuper plauſtrum novum; tulerúntque arcam de domo Aminadab, qui erat in Gabaa.* Oza autem & Ahio filij Aminadab minabant plauſtrum novum. Et poſt pauca: *Poſtquam autem venerunt ad aream Nachon, extendit manum Oza ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabant boves, & declinaverant eam. Iratúſque eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate. qui mortuus eſt ibi juxta arcam Dei.* Certè Oza injunctum ſibi officium agebat, plauſtrum minabat; & obſequii eius eſſe videbatur, ut arcam Dei, quam recalcitrantes boves inclinaverant, ſuſtentaret. Verùm quia non erat officij ejus ut eam contingeret, quod ille ſibi viſus eſt feciſſe pietate, reputatum illi à Deo eſt terribiliter in temeritatem; & tantam temeritatem quæ ſtatim mortis ſupplicio plecteretur. Quam rem beatus David in tantum expavit, ut ſequatur Scriptura, dicens:
2. Reg. 6. *Extimuit David Dominum in die illa dicens: Quomodo ingredietur ad me arca Domini? Et noluit divertere ad ſe arcam Domini in civitatem David; ſed divertit eam in domo Obede*

dom Getthæi. Vnde & post aliquod temporis, cùm audisset quòd benedixisset Dominus domui Obededom Getthæi propter arcam Dei, vocatis ad se principibus sacerdotum ac Levitarum, sic legitur præcepisse: *Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israël ad locum qui ei præparatus est, ne ut à principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus; sic & nunc fiat inlicitum quid nobis agentibus.* E contrario autem Ozias Rex, de quo legitur quòd requisierit Dominum, & dilexerit eum in omnibus, *cùm roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum; ingressúsque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis; statimque ingressus est post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi, restiterunt Regi, atque dixerunt: Non est tui officij, Ozia, ut adoleas incensum Domino, seb sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministerium. Egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratúsque est Ozias; & tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus; statimque orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus in domo Domini super altare thymiamatis. Cùmque respexisset eum Azarias Pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus; & festinatò expulerunt eum. Sed & ipse perterritus acceleravit egredi, eò quòd sensisset ilico plagam Domini.* Tali itaque contemptores sacerdotum ultione

1. Par. 15.

2. Par. 26.

feriuntur, talis in sacerdotibus fortitudo & constantia prædicatur. Ob hanc & Azarias iste singulari laude attollitur, sicut scriptum est de eo. Azarias sacerdos de genere Aaron, ipse est qui sacerdotio functus est in domo quam ædificavit Salomon in Hierusalem.

IX. Tanta igitur sacerdotibus sacerdotij dignitate collata, præcipitur populo ut eis in cunctis obediat. Ait denique Moyses : *Accedent itaque sacerdotes filij Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum omne negotium & quicquid mundum vel immundum est judicetur.* Quàm sit autem perniciosum non obedire sacerdotibus, miro modo etiam per Moysen dicitur. *Observa*, inquit, *diligenter ne incurras plagam lepræ; sed facies quæcunque docuerint te sacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè.* Nam cùm lepra infirmitas corporis sit, quur non potiùs medicis obediendum præcipit, sed sacerdotibus? nisi quia humiliter audiendo sacerdotes declinat quis immunditiam mentis, maximè erroris. ita tamen si sacerdos ea docuerit quæ Dominus præcepit. Hoc est enim quod dicit : *Facies quæcunque docuerint te sacerdotes, juxta id quod præcepi eis.* Nam si sacerdos aliud docuerit quàm quod Dominus jussit, quisquis ei auscultaverit leprosus leprosum sequitur, & cœcus cœcum: & consequenter ambo de castris expellentur, ambóque in foveam cadent. Non ergo aliud doceat sacerdos, nisi quod Dominus præcipit, ut salubriter audiatur. Sic & Ezechieli Dominus loquitur : *Audies ergo ex ore meo sermo*

Deut. 21. Deut. 24. Ezech. 3.

nem, & annuntiabis eis ex me. Audies, inquit, non aliunde, ſed *ex ore meo, & annuntiabis ex me,* non ex te: quia qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur. E contrario autem, *omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt; & lux veritatis à patre luminum eſt*; nec eſt ullum bonum aut verum, niſi ab eo qui ſolus verè natura eſt bonus. *Ioan. 8.* *Iacob. 1.*

X. Sed videamus utrum apoſtolicæ quoque litteræ conſonanter legi de his doceant. Beatus Paulus Apoſtolus ad Hebræos ſcribens: *Obedite*, ait, *Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis. Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris redditurі; ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes.* Ad Timotheũ etiam ſcribens, ait: *Qui bene præſunt Preſbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura, Non infrenabis os bovi trituranti. Et: Dignus eſt operarius mercede ſua. Qua in re*, ut ait beatus Papa Gregorius, *conſiderandum eſt, quòd uni eorum operi duæ mercedes debentur, una in via, altera in patria, una quæ nos in labore ſuſtentat, altera quæ nos in reſurrectione remunerat.* Item ad Corinthios, inter multa ad hæc pertinentia, dicit: *Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Numquid ſecundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in lege Moyſi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt: quoniam debet in ſpe qui arat arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si nos vobis ſpiritalia ſeminavimus, magnum eſt ſi veſtra carnalia metamus.* Et poſt *Hebr. 13.* *1. Tim. 5.* *Homil. 17. in Evangelia.* *1. Cor. 9.*

pauca : *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; qui altario deserviunt, cum altario participantur? Ita & Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* Itémque ibi : *Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ & Fortunati, quoniam sunt primitiæ Achaiæ, & in ministerio sanctorum ordinaverunt seipsos; ut & vos subditi sitis ejusmodi, & omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem in præsentia Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam id quod vobis deerat, ipsi suppleverunt. Refecerunt etenim meum spiritum & vestrum. Cognoscite ergo qui ejusmodi sunt.* Item ad Thessalonicenses: *Rogamus autem vos fratres ut noveritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, ut habeatis illos abundantiùs in caritate propter opus illorum. pacem habete cum eis.*

1. Corinth. 16.

1. Thessal. 5.

XI. Hæc pauca veteris ac novi testamenti collegimus testimonia, in quibus quasi in speculo contueri valeamus fœditatem nostri temporis, omni lacrymarum fonte plorandam: quando increbuit consuetudo impia, ut penè nullus inveniatur anhelans & quantulumcunque proficiens ad honores & gloriam temporalem, qui non domesticum habeat sacerdotem, non cui obediat, sed à quo incessanter exigat licitam simul atque inlicitam obedientiam, non solùm in divinis officiis, verùm etiam in humanis; ita ut plerique inveniantur, qui aut ad mensas ministrent, aut saccata vina misceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus feminæ sedent, regant, aut agellos provideant. Et qui

tales, de quibus hæc dicimus, bonos ſacerdotes in domibus ſuis habere non poſſunt, (nam quis eſſet bonus clericus qui cum talibus hominibus dehoneſtari nomen & vitam ſuam ferret?) non curant omnino quales clerici illi ſint, quanta ignorantia cœci, quantis criminibus involuti; tantùm ut habeant preſbyteros proprios, quorum occaſione deſerant Eccleſias, ſeniores, & officia publica. Quòd autem non habeant eos propter religionis honorem, apparet ex hoc, quòd non habent eos in honore. Vnde & contumelioſè eos nominantes, quando volunt illos ordinari preſbyteros, rogant nos aut jubent, dicentes: Habeo unum clericionem, quem mihi nutrivi de ſervis meis propriis, aut beneficialibus, ſive pagenſibus; aut obtinui ab illo vel illo homine, ſive de illo vel illo pago. Volo ut ordines eum mihi preſbyterum.] Cùmque factum fuerit, putant ex hoc quòd majoris ordinis ſacerdotes non eis ſint neceſſarij, & derelinquunt frequenter publica officia & prædicamenta; impletúmque eſt etiam in nobis quod ait Propheta: *Populus tuus ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti. Et corrues hodie, & corruet etiam Propheta tecum.* Et poſt paululum: *Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum ſublevabunt animas eorum. Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos. & viſitabo ſuper eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.* Vel illud quod Scriptura alia loquitur, dicens: *Poſt hæc verba non eſt reverſus Hieroboam de via ſua peſſima; ſed è contrario fecit de noviſſimis populi ſacerdotes excelſorum. Quicunque volebat, implebat ma-*

Oſea 4.

3. Reg. 13.

num ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum. Et propter hanc cauſam peccavit domus Hieroboam, & everſa eſt & deleta de ſuperficie terræ.

XII. Forſitan in his duabus ſententiis reſiſtat aliquis, dicens: Hæc dicta ſunt de decem tribubus Iſraël, quæ per Hieroboam receſſerunt à domo David, & civitate ſancta, ac templo & altari, ſive miniſterio electorum ſacerdotum; & propterea debent de hæreticis intelligi, qui recedunt à veri domo Dauid, id eſt, Chriſti, & à communione vel doctrina ſacerdotum catholicorum. Nos ab Eccleſia non recedimus, nec ſpernimus nutrices Eccleſias; ſed habemus ſacerdotes quales poſſumus. Conſideret qui hęc dicit quantis modis receditur à domo & corpore David, & inveniet proculdubio valde congruere in hac re omnibus improbandis factis, ſicut & Doctores noſtri ſenſerunt. Quanquam ſunt aliæ divinæ auctoritatis multæ ſententiæ, in quibus ſine contradictione temeratio tantæ ſanctitatis arguitur. ſicut eſt illud Malachiæ
Malach. 1. Prophetæ: *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? & ſi offeratis claudum & languidum, nonne malum eſt?* Quæ ſententia poteſt quidem & de hoſtiis carnalibus vel ſpiritalibus ſpecialiter accipi, intelligitur tamen probabiliter etiam de offerentibus. Verùm quia de his, quales eſſe vel non eſſe debeant, Patrum dicta ſunt plurima, nobis neceſſe eſt cum omni cordis contritione tractare, qui in his peſſimis temporibus ordinandi & regendi Eccleſias miniſterium ſortiti ſumus; ut ſi ex toto cavere non poſſumus, ſaltem quantulumcunque nobis ipſis ſuccurrere ſtudeamus, ne peccatis alienis

communicemus, quia noſtra ſuperabundant, & cùm iniquitates noſtræ ſupergreſſæ ſint capita noſtra, & ſicut onus grave gravatæ ſint ſuper nos, non contemnamus piè monentem Apoſtolum ac dicentem: *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Pſalm. 37. 1. Timoth. 5.

XIII. Nempe ex quo fides Chriſti mundo annunciata eſt & recepta, non fuerùnt rectores Eccleſiarum tantis periculis & tam gravibus atque inevitabilibus circumſepti. Quia, ſicut jam dictum eſſe meminimus, mundus in annis prioribus, velut in juventute viguit. At nunc ipſa ſua ſenectute deprimitur, & quaſi ad vicinam mortem moleſtiis creſcentibus urgetur. Quod nos abſque ambiguo de Eccleſia dicere poſſumus, quæ in annis prioribus ad tolerantiam paſſionum robuſta, in perfectione veritatis erecta, ad oſtenſionem ſignorum valida, ſtudio mirandæ continentiæ & abſtinentiæ accincta, contra rabiem luporum ſollicita, ad reſiſtendum improbis libera. At nunc omnibus infirmitatibus mentis ita eſt languida, ut ad dicendum quidem nec tutum ſit, nec poſſibile; ad cavendum verò, nec promptum, nec facile. Atque utinam vel dolere dignè poſſemus annos iſtos famis & ſterilitatis, quos per ſomnium Pharao vidit, Ioſeph vir ſanctus intellexit & expoſuit. Geneſ. 40.
Quippe fluvius ſeculi huius, de quo aſcendere videbantur ſeptem boves pulchræ & craſſæ nimis, quæ paſcebantur in locis paluſtribus, præteritorum temporum ſignificationem gerit, quæ habuere Doctores doctrina ſublimes, ſanctitate fulgidos, in defenſione veritatis rigidos. Nunc autem (quod ſine gravi dolore dici non

potest) ex prædicto flumine jam emergunt aliæ boves fœdæ confectæque macie, de qua re si iuxta gracilitatem sermonis nostri aliquid dicere tentamus, offendimus forsitan ad invicem. Tamen si Deo iuvante in unum convenerimus, oportet nos de hoc diligenter & fideliter conloqui: quia & his in quibus sanitas deficit, & infirmitas roboratur, moris est inde cogitare, inde interrogare, ut ad earum rerum perveniant cognitionem.

XIV. Quæramus etiam ne fortè iam propè sit, & timeamus ne nos in perditionem involvat illud quod terribiliter per Prophetam dici-
Is. 22. tur: *In die illo, dicit Dominus exercituum, auferetur paxillus qui fixus fuerat in loco fideli, & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.* Ita ut conse-
Luc. 18. quenter impleatur quod Veritas dicit: *Veruntamen filius hominis veniens, putas inveniet fidem super terram?* Tamen quia Veritas ipsa di-
Matth. 28. cit iterum, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi,* proculdubio erunt semper in Ecclesia, cum quibus ille sit, erúntque fortissimi ac robustissimi pugnatores Dei, adversùm quos ille qui nunc ligatus est in abysso, solutus, totis viribus permittetur belligerare, quos divina gratia idoneos reddet adversùm tam immanem bestiam dimicare, &
Hebr. 10. victores de ea existere. Adhortemur itaque nosmetipsos per singulos dies, non deserentes collectionem nostram. Audiamus Dominum per
Malach. 3. Prophetam monentem: *Congregate triticum in horreum meum, & sit cibus in domo mea.* Triticum utique illud evangelicum, de quo dicitur:

Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus enim ille servus, quem, cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem. At si hoc semper necessarium fuit, quanto magis nunc, quando jam propius est tempus illud, de quo Dominus ait: *Ecce dies venient, & mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei, & deficient virgines bonæ.* Interim tamen, sicut alius Propheta loquitur, *Quid bonum ejus, aut quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* In quibus verbis magnopere necesse est unicuique nostrum subire contra semetipsum judicij districtionem, & exigere à semetipso veritatis confessionem, utrum sollicitior sit ad congregandum vinum in quo est luxuria, an vinum germinans virgines.

Luc. 12. *Amos 8.* *Zachar. 9.*

XV. Hæc brevissimè de nobis dicta sint, quæ pertinent ad officium & ministerium nostrum. Dein dicamus fidelibus laïcis, qua fide & spe venerari studeant sacramenta divina in omnibus communiter sacerdotibus; sive sint diligentes, sive negligentes; sive sint providi, sive torpentes. Sacramenta etenim divina, baptisma scilicet, & confectio corporis ac sanguinis Domini, ceteráque in quibus salus & vita fidelium consistit, tam magna & sancta sunt, ut nec bonorum meritis meliorari, nec malorum perversitate possint deteriorari; cùm ad invocationem summi Sacerdotis, non humana virtute, sed S. Spiritus perficiantur ineffabiliter majestate. Nullo modo igitur, sicut beatus Augu-

ſtinus docet, *ſacramentum Chriſti in bonis miniſtris approbandum eſt, in malis reſpuendum, quaſi aut hujus aut hujus ſit, cùm in utroque idem ſit, & non niſi Dei ſit. Et quamvis in peſſimis bonum ſit, etſi hominum qui hoc agunt alius eſt alio deterior, non ideo illud quod agunt deterius eſt in illo quàm in iſto: quia nec in duobus catholicis malis, ſi unus ſit alio deterior, deteriorem baptiſmum gerit: nec ſi unus eorum ſit bonus, alius malus, in malo malus eſt baptiſmus, & in bono bonus, ſed in utroque bonus. ſicut lumen ſolis, vel etiam lucernæ, non utique deterius eſt in oculis deterioribus, quàm in melioribus; ſed idem in utriſque, quamvis eos diverſè pro illorum diverſitate vel lætificet vel excruciet.*

XVI. Similiter autem & beatus Papa Gregorius de non contemnendis divinis ſacramentis in qualibuſcunque miniſtris Dei ſub quodam congruo exemplo admonet, dicens: *Sæpe, fratres mei, ſolet evenire quod dico, ut perſona potens famulum habeat deſpectum; cùmque per eum ſuis fortè vel extraneis reſponſum aliquod mandat, non deſpicitur perſona loquentis ſervi, quia ſervatur in corde reverentia mittentis domini; nec penſant qui audiunt, per quem, ſed quid, vel à quo audiant. Ita ergo, fratres, ita vos agite. Etſi forſitan nos dignè deſpicitis, in mente tamen veſtra vocantis Domini reverentiam ſervate.* Idem etiam Pater de eiſdem rebus in quadam Epiſcoporum exhortatione ſic loquitur: *Et per nos quidem fideles ad ſanctum baptiſma veniunt, noſtris precibus benedicuntur, per impoſitionem manuum noſtrarum à Deo Spiritum ſanctum percipiunt, atque ipſi ad regnum cœleſte pertingunt.*

Homil. 17. in Evangelia.

Et ecce nos per negligentiam noſtram deorſum tendimus. Ingrediuntur electi, ſacerdotum manibus expiati, cœleſtem patriam, & ſacerdotes ipſi per vitam reprobam ad inferni ſupplicia feſtinant. Cui ergo rei, cui ſimiles dixerim ſacerdotes malos, niſi aquæ baptiſmatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleſte mittit, & ipſa in cloacas deſcendit? Timeamus hæc, fratres. Conveniat actionem noſtram ipſum miniſterium noſtrum. De peccatorum noſtrorum cotidie relaxatione cogitemus; ne noſtra vita peccato obligata remaneat, per quam omnipotens Deus cotidie alios ſolvit.

X VII. Conſonanter quoque & beatus Papa Anaſtaſius de his docet, dicens: *Nam & baptiſmum, quòd procul ſit ab Eccleſia, ſive ab adultero vel à fure fuerit datum, ad percipientem munus pervenit inlibatum, quia vox illa quæ ſonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit, qua declaratur ac dicitur: Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Nempe & Iudas, cùm fuerit ſacrilegus atque fur, quicquid egit inter Apoſtolos pro dignitate commiſſa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta ſenſerunt. Quicquid ergo ad hominum provectum quilibet in Eccleſia miniſter pro officio ſuo videtur operari, hoc totum contineri implendum divinitatis effectu, ita ille per quem Chriſtus loquitur, Paulus affirmat: Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. A Deo autem non quæritur, quis vel qualis prædicet, ſed quem prædicet, ut invidos etiam bene*

Decreta Anaſtaſij cap. 7. 8.

1. Corinth. 3.

Christum prædicare confirmet. Mali itaque bona ministrando, sibi tantummodo nocent, nec Ecclesiæ mysteria commaculant. Ac per hoc nullatenus debent metuere qui vel in consecrationibus vel in baptismate mysteria tradita suscipiunt; ne irrita beneficia divina videantur: quia virtutem suam obtinentibus mysteriis, in hoc aliis rea sibi persona non nocet.

XVIII. Hæc igitur sensa Patrum & definitiones posuimus, ut noverint fideles populi, nihil se lædi criminibus sacerdotum in acceptione sacramentorum; si tamen juxta regulam à Domino positam, vel secundùm traditionem ecclesiasticam, celebrentur. Ceterùm summopere necesse est præcaveri, ut in ordinandis offerendísve ministris non communicemus, ut suprà dictum est, peccatis alienis, criminosos videlicet ad sacerdotium promovendo, aut, quod adhuc multò deterius est, ignorantia cœcos, qui vel secundùm tenorem ecclesiasticum nesciant peragere ipsa mysteria, quod omnino est improbandum, & nullo modo admittendum, vel cœcis ducatum præbeant ad foveam æternæ damnationis. Quod & Dominus terribiliter se reprobare demonstrat, dicens per Prophetam:
Osea 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te & ego ne sacerdotio fungaris mihi.* Et iterum: *Sacerdotes*
Ezech. 22. *contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam, & inter pollutum & mundum non intellexerũt.* Cùm è contrario secundùm
1. Petr. 3. præcepta apostolica debeamus esse parati semper ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea quæ in nobis est spe, & oporteat prę-
Tit. 1.

dicatorem esse amplectentem eum qui secundùm doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Quanquam enim sacerdos & vita & doctrina inreprehensibilis esse debeat, quò rite & audiatur & imitetur; tamen si unum horum defuerit, tolerabilius est illi obedire qui bene docet & reprehensibiliter vivit, quàm illi qui & nequiter vivit, & quid doceat nescit. Illi namque erant similes de quibus Dominus jubebat, dicens: *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Scilicet quia hæc observantes, sine sui periculo tales poterant sustinere rectores. De isto autem, cùm sit totus inutilis & totus noxius, & sine periculo nec audiri possit nec imitari, rectè à quibusdam dictum intelligitur in Evangelio: *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Rursúmque in Proverbiis: *Non decent stultum deliciæ, nec servum dominari principibus.* Itémque ibi: *Labia justi erudiunt plurimos. Qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.* Et iterum: *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurij, sic qui tribuit insipienti honorem.* licèt hæc sententia præcipuè illos tangat qui tales ordinare præsumunt.

Matth. 23. *Matth. 6.* *Prov. 19.* *Prov. 10.* *Prov. 26.*

XIX. Et quoniam nobis nunc de dignitate sacerdotij sermo est, sed & sacerdotum, si tamen concordent moribus ministerio; in fine opusculi sciendum sollicitè est quatuor eorum esse genera, unum amandum, alterum tolerandum, tertium contemnendum, quartum anathematizandum. Amandum itaque genus rectorum est bene viventium, & bene docentium.

Tolerandum autem bene quidem docentium, sed reprehensibiliter viventium; aut bene viventium, & propter simplicitatem sensus docere alios non valentium. Hujus generis priores audiendi sunt, non imitandi, sicut Dominus de talibus loquens, ait: *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Sequentes, si eorum vita pietati subdita est, pietatísque doctoribus adhærens, tendunt proculdubio ad finem præcepti, quod est caritas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Potest quidem & eorum vita aliquibus esse doctrina. Attamen tales inter perfectos prædicatores deputari non possunt, quia non habent unde proferant nova & vetera. & sicut Patres dixerunt: *Latratu canum, & baculo pastoris, luporum rabies deterrenda est.* Contemnendum verò, sicut suprà diximus, genus est reprehensibiliter viventium, & quid doceant ignorantium. Postremum, quod & anathematizandum diximus, qualitercunque viventium, id est, vel bene vel malè, sed tamen malè docentium. Sunt enim hæretici, etiamsi bene vivant.

Matth. 23.

1. Timoth. 1.

XX. Deprehensi igitur inter tantas ac tales angustias, de quibus viribus nostris evadere non possumus, summopere necessarium est ut ei qui omnia facere potens est suprà quàm petimus aut intelligimus, ex toto corde supplicemus, quatenus per abundantiam misericordiæ suæ tenens manum dexteram nostram, in voluntatem suam dirigat nos, & cum gloria assumat nos; ipse regat regentes, ipse dirigat dirigentes; ut possimus pascere gregem ejus cum disciplina, & non in vasis pastoris imperiti; ipse præstet

præſtet virtutem & fortitudinem populo, & exhibeat ipſe ſibi mundum & candidum gregem, atque in omnibus immaculatum ac ſupernis ovibus dignum, ubi eſt habitatio lætantium in ſplendoribus ſanctorum, ut in templo ejus omnes dicamus gloriam, grex ſimul & paſtores, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui eſt honor & virtus in ſecula ſeculorum. Amen. Opto te, Pater & Frater reverentiſſime, & dilectiſſime in Chriſto, ſemper bene valere, & noſtri meminiſſe.

ITEM LIBER CONTRA inſulſam vulgi opinionem de Grandine & Tonitruis.

I. IN his regionibus penè omnes homines, nobiles & ignobiles, urbani & ruſtici, ſenes & juvenes, putant grandines & tonitrua hominum libitu poſſe fieri. Dicunt enim, mox ut audierint tonitrua, & viderint fulgura, *Aura levatitia eſt.* Interrogati verò quid ſit aura levatitia, alij cum verecundia, parum remordente conſcientia, alij autem confidenter, ut imperitorum moris eſſe ſolet, confirmant incantationibus hominum, qui dicuntur Tempeſtarij, eſſe levatam, & ideo dici levatitiam auram. Quod utrum verum ſit, ut vulgò creditur, ex auctoritate divinarum Scripturarum probetur neceſſe eſt. Sin autem, ut falſum eſt, abſque ambiguo credimus, ſummopere exaggerandum eſt, quanti mendacij reus ſit, qui opus divinum

homini tribuit. Nam per hoc inter duo mortifera maximáque mendacia constringitur, dum testificatur hominem facere posse quod solius Dei est posse, & Deum non facere quæ facit. Si verò in mendaciis minorum rerum veraciter est

Sap. 1. tenendum quod scriptum est; (*Sermo obscurus in vacuum non ibit; os autem quòd mentitur, oc-*

Proverb. 21. *cidit animam.* Et iterum: *Perdes omnes qui lo-*

Psal. 5. *quuntur mendacium.* Et: *Testis mendax peribit.*

Proverb. 19. Vel: *Testis falsus non erit impunitus.* Vel etiam illud quod in Apocalypsi Iohannis Apostoli le-

Apocal. 22. gitur: *Beati qui lavant stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & portis intrent in civitatem. Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui amat & facit mendacium.*) quanto magis in tam gravi mendacio, ut istud ostendi potest, de quo nunc loquendum suscepimus, quod non minus aliquorum hæreticorum mendaciis inve-

1. Corint. 15. nitur. Beatus Paulus Apostolus dicit: *Invenimur autem & falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversùs Deum, quòd suscitaverit Christum. quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.* Sicut ergo omnes qui Christum Dominum resuscitatum à Patre prædicant, falsi testes Dei invenirentur, si mortui non resurgerent; sic etiam iste, qui admirabile & valde terribile opus Dei Deo aufert ut homini tribuat, falsus est sine dubio testis Dei.

II. Plerosque autem vidimus & audivimus tanta dementia obrutos, tanta stultitia alienatos, ut credant & dicant quandam esse regionem, quæ dicatur Magonia, ex qua naves ve-

niant in nubibus, in quibus fruges, quæ grandinibus decidunt, & tempestatibus pereunt, vehantur in eandem regionem, ipsis videlicet nautis aëreis dantibus pretia Tempestariis, & accipientibus frumenta vel ceteras fruges. Ex his item tam profunda stultitia excœcatis, ut hæc posse fieri credant, vidimus plures in quodam conventu hominum exhibere vinctos quattuor homines, tres viros, & unam feminam, quasi qui de ipsis navibus ceciderint: quos scilicet per aliquot dies in vinculis detentos, tandem collecto conventu hominum exhibuerunt, ut dixi, in nostra præsentia, tanquam lapidandos. Sed tamen vincente veritate, post multam ratiocinationem, ipsi qui eos exhibuerant, secundùm propheticum illud confusi sunt, sicut confunditur fur quando deprehenditur. *Hier. 2.*

III. Verùm quia hic error, qui tam generaliter in hac regione penè omnium mentes possidet, ab omnibus ratione præditis dijudicandus est; proferamus testimonia Scripturarum, per quæ dijudicari possit: quibus inspectis, non nos ipsi, sed ipsa veritas expugnet stultissimum errorem, & omnes qui cum veritate sentiunt, arguant vasa erroris, dicentes cum Apostolo: *Omne mendacium ex veritate non est.* Quod autem ex veritate non est, ex Deo utique non est; & quod ex Deo non est, verba ejus non audit; sicut ipsa per se Veritas dicit: *Qui est ex Deo, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* quod in alio quoque loco aliis etiam verbis dicit: *Oves meæ vocem meam audiunt. Propterea vos non auditis, quia non estis ex ovibus meis.* itémque alibi: *Om-* *1. Ioan. 2.* *Ioan. 8.* *Ioan. 10.* *Ioan. 18.*

nis quis est ex veritate, audit vocem meam. Omnis itaque qui mendacium credit, aut loquitur, aut astruit quod non est, & tenendo quidlibet quod non est, quò nisi ad non esse tendit? quia item ad non esse tendit, proculdubio ab eo qui est recedit, qui dixit Moysi: *Sic dices filiis Israël: Qui est, misit me ad vos.* & de quo beatus Iob loquitur: *Ipse enim solus est.* atque ut apertiùs loquamur, veritas essentiam habet, vel potiùs essentia est in propria subsistentia, quia subsistit; mendacium verò, quia nullam habet essentiam, nihil enim est, non subsistit. Solus ergo Deus est, quia solus verum esse habet, qui non accepit ut esset. Omnes autem res ab eo creatæ, & quidem sunt; sed verum & summum illud esse non habent, quia acceperunt ut essent. Porrò mendacia, quia non acceperunt ut essent, nullum esse habent. Ac per hoc, is qui mendacio adhæret, ei rei adhæret quæ non est. quanquam nec res dicendum sit. Qui autem ei adhæret quod non est, non solùm ab eo recedit qui fecit eum, sed etiam ab eo ipso quod factus est; quoniam non amplius quàm duo esse sunt; unum summum, quod suum esse non accepit ab alio; alterum magnum, quod suum esse à Deo accepit; id est, creator, & creatura. Mendacium igitur, quia non est creator, non est summum esse; quia non est creatura, non est magnum esse; quia nullam habet essentiam, non est ullum esse. Qui ergo vult persistere in eo quod est, non recedat ab eo qui ei dedit esse. Qui autem non vult recedere ab eo qui verè est, fugiat quod omnino non est, id est, mendacium.

Exod. 3.

Iob. 38.

IV. Quoniam ergo omnis mendax, falsitatis

assertor est, & omnis assertor falsitatis, falsus testis est, agens contra veritatem; videamus jam, isti qui opus divinum auctore homine fieri dicunt, utrum fulciantur aliqua auctoritate. In sacris igitur Scripturis, ubi primùm grando introducitur, in plagis utique illis, quibus Ægyptus percussa est, invenitur. Septima denique plaga Ægypti ista est. Dixit autem Dominus: *En pluam hac ipsa hora cras grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto à die qua fundata est usque in præsens tempus.* In his itaque verbis Dominus se ipsum dicit missurum grandinem in crastina, non aliquem hominem, certè nec Moysen aut Aaron, qui justi & Dei homines erant, nec Iamnen & Mambren incantatores Ægyptiorum, qui scribuntur magi Pharaonis, quos Apostolus dicit restitisse Moysi, sicut & hi resistunt veritati. Iam equidem illi, sicut scriptum est, per incantationes Ægyptias & arcana quædam projecerant singuli virgas suas coram Pharaone, & versæ fuerant in dracones, licèt virga Aaron devoraverit virgas eorum. Iam aquas verterant in sanguinem, jam ranas produxerant è fluminibus, licèt eas cohibère non possent, sicut Moyses in verbo Domini fecit, ut tantùm in flumine remanerent. At cùm ventum est ad scyniphas, & nihil inde facere potuissent, dixerunt digitum Dei sibi esse contrarium, nihilque ulteriùs tale conati. Certè si quilibet homo grandinem potuisset immittere, Iamnes & Mambres immisissent, quia aquas converterunt in sanguinem, & ranas de fluminibus produxerunt. quod isti facere non possunt, qui nunc dicuntur Tempestarij.

Exod. 9. *2. Tim. 3.* *Exod. 7.* *Exod. 8.*

V. Sequitur autem in eodem loco Scripturæ : Exod. 9. *Extendit Moyses virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram, pluitque Dominus grandinem super terram Ægypti, & grando & ignis mixta pariter ferebantur.* Ecce & hic locus solum Dominum ostendit creatorem & auctorem grandinis, non aliquem hominem. Dicant forsitan isti qui hominibus hoc tribuunt, Moysen extendisse virgam in cœlum, & ideo per hominem immissam fuisse tempestatem. Certè Moyses servus Domini erat bonus & justus. Isti autem eos, quos dicunt Tempestarios, non audent fateri bonos esse & justos, sed malos potiùs, & iniquos, & dignos damnatione temporali & æterna, sed neque servos Dei, nisi fortè conditione, non tamen voluntaria servitute. Nam si ad imitationem Moysi homines essent auctores grandinis, servi utique Dei essent, non servi diaboli. Quanquam præmissæ sententiæ neque illos ejus demonstrant auctores, sed solum omnipotentem Deum. Siquidem & Psalmista, qui hujus & grandinis meminit, de Deo dicit : Psal. 77. *Occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina, & tradidit in grandine jumenta eorum, & possessiones eorum igni.* Sed quoniam in præsenti loco addit Psalmista immissionem per angelos malos ; sciendum quòd vindictarum aut probationum flagella per ministros malos exerceat Deus, qui voluntatem quidem nocendi de suo habeant, potestatem autem ab illo accipiant. Sicut enim eorum propria est voluntas nocendi, sic solius Domini potestas ut possint quę volunt. Non est certè hominum potestas, neque bono-

rum, neque malorum, non est contrariarum fortitudinum potestas, sed solius Domini, qui earum malæ voluntati tribuit potestatem, in quantum vult, & abrogat in quantum non vult ut possint. Nam & in alio quoque psalmo Psalmista sic de Deo ait: *Posuit pluvias eorum, grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum; & percussit vineas eorum, & ficulneas eorum, & contrivit lignum finium eorum.* Percussit verè, & verè contrivit; sed non homo, neque angelus malus, nisi solus Deus, sine quo legio malorum angelorum neque porcos potuit nocere, & in mare præcipitare. Deus planè, de quo dicitur: *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando & carbones ignis, & intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam, grandinem & carbones ignis.* Et cui cantavimus: *Fulgura coruscationem, & dissipabis eos; emitte sagittas tuas, & conturbabis eos. Qui operit cœlum nubibus, & parat terræ pluviam, qui dat nivem sicut lanam, mittit crystallum suum sicut buccellas, mittet verbum suum & liquefaciet ea, flabit spiritus ejus, & fluent aquæ.* Quem laudant de terra, non solùm dracones abyssi, *verùm etiam ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus*; non verbum hominis, non verbum angeli mali.

Psal. 104. Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8. Psalm. 17. Psalm. 143. Psal. 147. Psal. 148.

VI. Legimus etiam de grandine in libro Iesu Nave ita: *Congregati igitur ascenderunt quinque Reges Amorrhæorum, Rex Hierusalem, Rex Hebron, Rex Hierimot, Rex Lachis, Rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt contra Gabaon, oppugnantes eam.* Et post pauca: *Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos. in*

Iosue 10.

manus enim tuas tradidi illos. Et post pauca: *Cùmque fugerent filios, & essent in descensu Bethhoron, Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo usque Azecha; & mortui sunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israël.* Ecce ergo & in hoc loco apparet, sine ulla imprecatione hominum Dominum misisse grandinem super eos quos tali flagello dignos judicavit. Nam si mali homines, sicut sunt quos isti errantes nominant Tempestarios, id facere potuissent, super filios utique Israël fieret grando, non super adversarios illorum. Sed quia nec mali super bonos, nec boni super malos hoc facere possunt, evidentissimè in hac sententia declaratur. quod & liber quoque Sapientiæ attestatur, dicens Domino: *Tuam manum effugere impossibile est. Negantes enim nosse te impij, per fortitudinem brachij tui flagellati sunt novis aquis, & grandinibus & pluviis persecutionem passi sunt, & per ignem consummati. Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat. Vindex est enim orbis justorum.* Et post pauca: *Nix autem & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant; ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluvia coruscans.*

Sapient. 16.

VII. Si igitur omnipotens Deus per fortitudinem brachij sui flagellat inimicos justorum novis aquis & grandinibus & pluviis, cujus manum effugere impossibile est, omnino ignorantiam Dei habent qui hæc homines facere posse credunt. Nam si homines grandinem immittere possent, utique & pluvias possent.

Nemo enim grandinem ſine pluvia unquam vidit. Poſſent quoque de inimicis ſuis ſe vindicare, non ſolùm ablatione frugum, ſed & vitæ ademptione. Quando enim contingit inimicos tempeſtariorum eſſe in itinere aut in agris, ut eos occiderent, poſſent multiplicatam grandinem ſuper eos in unam congeriem fundere, & obruere illos. Nam & hoc quidam dicunt, noſſe ſe tales tempeſtarios, qui diſperſam grandinem, & latè per regionem decidentem, faciant unum in locum fluminis aut ſylvæ infructuoſæ, aut ſuper unam, ut aiunt, cupam, ſub qua ipſe lateat, defluere. Frequenter certè audivimus à multis dici quòd talia noſſent certis in locis facta; ſed necdum audivimus ut aliquis ſe hæc vidiſſe teſtaretur. Dictum eſt mihi aliquando de aliquo, quòd ſe hæc vidiſſe diceret. Sed ego multa ſollicitudine egi ut viderem illum, ſicuti & feci. Cùm autem loquerer cum illo, & tentaret dicere ſe ita vidiſſe, ego multis precibus & adjurationibus cum divinis etiam comminationibus obſtrinxi illum rogitans ut non diceret illud niſi quod verum eſſet. Tunc ille affirmabat quidem verum eſſe quod dicebat, nominans hominem, tempus, & locum; ſed tamen confeſſus eſt ſe eodem tempore præſentem non fuiſſe. Item in libro Eccleſiaſtici, qui prænotatur Ieſu filij Sirach, ſcriptum eſt: *Sunt ſpiritus* Eccli. 39
qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua, & in tempore conſummationis effundent virtutem, & furorem ejus, qui fecit illos, confundent. Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt. Beſtiarum dentes, & ſcorpij, & ſerpentes, &

romphaea vindicans in exterminium impios. Si igitur grando creata est, ſicut & cetera quæ hîc dicuntur, à Deo utique creata est, non ab homine. Item in prædicto libro ſcriptum legimus: *Vide*
Eccli. 43. *arcum, & benedic qui fecit illum. Valde ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo. Gyravit cœlum in circuitu gloriæ ſuæ, manus Excelſi aperuerunt illum. Imperio ſuo acceleravit nivem, & accelerat coruſcationes emittere judicij ſui. Propterea aperti ſunt theſauri, & evolaverunt nebulæ, ſicut aves. In magnitudine ſua poſuit nubes, & confracti ſunt grandinis lapides. In conſpectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aſpirabit Nothus. Vox tonitrui ejus verberabit terram, tempeſtas Aquilonis, & congregatio ſpiritus; & ſicut avis deponens ad ſedendum aſpergit nivem; & ſicut locuſta demergens deſcenſus ejus. Pulchritudinem coloris ejus admirabitur oculus, & ſuper imbrem ejus expaveſcet cor. Gelu ſicut ſalem effundet ſuper terram; & cùm gelaverit, fiet tanquam cacumina tribuli. Frigidus ventus Aquilo flabit, & gelabit cryſtallus ab aqua, ſuper omnem congregationem aquarum requieſcet, & ſicut lorica induet ſe aquis. Devorabit montes, & exuret deſertum, & extinguet viride, ſicut ignem. Medicina omnium in feſtinatione nebulæ, & ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum. In ſermone ejus ſiluit ventus, cogitatione ſua placabit abyſſum, & plantabit illum Dominus Ieſus.*

VIII. Ecce in hac magna & prolixa Eccleſiaſtici libri ſententia cum ſubtiliſſima ammiratione imperio Dei tribuitur quicquid in aëre fit, quicquid de aëre in terram deſcendit, quic-

quid mari & ventis; apparitio, ſplendor, & gyrus arcus; feſtinatio nivis, terror coruſcationis, velocitas nebulæ, ſuſpenſio ventorum, verberatio terræ, concertatio aurarum, congelatio aquæ, non ſolùm in nubibus, ſicut grandinis & nivis, ſed etiam in terra, nivium, pluviæ, & ſtantium aquarum, vel fluminum diſcurrentium, & ex gelu deſiccatio viridium rerum, ſicut ſæpe videmus, necnon & horum omnium reſolutio, quæ fit tempore rorantium nebularum, & flatibus Auſtri, & Favoni. Ad ſermonem quoque Dei dicit omnia iſta conquieſcere & placari. Non ergo in talibus adjutor homo quæratur, quia non invenietur, niſi fortè ſancti Dei, qui multa obtinuerunt, & obtenturi ſunt: quorum aliqui poteſtatem habebunt claudere cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, ſicut Helias, & aquas convertendi in ſanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiens voluerint, ſicut Moyſes & Aaron Ægyptum. Verè non alius mittit grandinem tempore æſtatis, niſi qui & nives tempore hyemis. Nam & utriuſque una eſt ratio ut fiat, quando nubes utroque tempore ſolito altiùs elevantur.

3. Reg. 17.

Exod. 7.

IX. In libro quoque beati Iob ſcriptum eſt: *Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab Arcturo frigus. Flante Deo concreſcit gelu, & rurſum latiſſimè funduntur aquæ. Frumentum deſiderat nubes, & nubes ſpargunt lumen ſuum; quæ luſtrant cuncta per circuitum quocunque eas voluntas gubernantis Dei duxerit, ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terrarum.* Attentè audiendum quod dicitur: *Luſtrant nubes*

Iob. 37.

per circuitum cuncta, sed quocunque eas voluntas gubernantis Dei duxerit. Si ergo Deus eas gubernat, non poteſt homo iniquus eas aliam in partem convertere: quia nec imperare Deo poteſt, nec precibus obtinere meretur. Quod autem ſubjungitur, *ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terræ*, quid aliud intelligendum, niſi ad omne quod præceperit Deus nubibus, vel ad flagellum, vel ad ſubſidium humanum, ad nives, ad grandines, ad pluvias, ad fulgura, vel fulmina, ſive tonitrua, ex quibus plerunque alta ædificia proſterni ſolent? Sanè non præcepto hominis, ſed præcepto Dei, ſicut in hac ſententia legitur, in qua etiam poſt paululum ſubditur: *Numquid ſcis quando præceperit Deus pluviis ut oſtenderent lucem nubium eius? Numquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas ſcientias?* In quibus verbis hoc quoque notandum eſt, quia ſi homo non novit ſemitas nubium, nec perfectas earum ſcientias, multò minùs novit earum officio hominibus prodeſſe vel obeſſe; exceptis, ut dictum eſt, ſanctis, qui ſecundùm voluntatem Dei multa per illum ipſo donante poſſunt, non utique propria aut aliqua contraria virtute, ſed voluntate conditoris. ſicut ſæpe multi ſervorum Dei orationibus obtinuerunt ut tempore ſiccitatis pluvias Dominus largiri dignaretur.

X. Sic enim beatus Iacobus Apoſtolus, factum Heliæ Prophetæ in exemplum nobis proponens, exhortatur nos ad orationem recurrere pro triſtitia, pro infirmitate, pro remiſſione peccatorum, dicens: *Orate pro invicem ut ſalvemini. Multùm enim valet deprecatio juſti*

Iacob. 5.

assidua. Helias homo erat similis nobis, passibilis; & orationem oravit ut non plueret, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursum oravit: & cœlum dedit pluvias, & terra dedit fructum suum. Helias itaque orationem oravit ut non plueret, & non pluit annos tres & menses sex. Fecit autem hoc propter correptionem & correctionem gentis suæ, id est, ut priùs corriperentur de aversione mentis, eò quòd dereliquissent cultum Dei omnipotentis, & post sordes idolorum abirent, & postea flagellati & fatigati, expectatione pluviarum corrigerentur, & redirent ad Dominum Deum quem dereliquerant.

XI. Sic etiam Samuël Propheta, & dux populi Israël, cùm corriperet eundem populum propter frequentissimas transgressiones illorum, replicans eis beneficia Dei omnipotentis, & eorum è contrario aversiones, intelligeret idem populus grande malum se fecisse, & Deum offendisse in petendo sibi Regem, orando obtinuit ut insueto tempore terribiliter cum tonitruis & coruscationibus pluvia. Sic denique scriptum est dixisse populo Samuëlem: *State, & videte rem istam grandem quam facturus est Dominus in conspectu vestro. Numquid non messis tritici est hodie? Invocabo Dominum, & dabit voces, & pluvias; & scietis & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos Regem. Et clamavit Samuël ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluviam in die illa; & timuit omnis populus nimis Dominum & Samuëlem. Dixitque universus populus ad Samuël: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidi-* 1. Reg. 12.

mus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis Regem. Territi enim vocibus tonitruum & coruscis fulgurum, intercessionem sancti Prophetæ, licèt peccatores, tamen ut fideles postularunt; non sicut isti nostri semifideles, qui mox ut audiunt tonitrua vel cum levi flatu venti, dicunt, *Levatitia aura est*, & maledicunt dicentes: *Maledicta lingua illa, & arefiat, & jam præcisa esse debebat, quæ hoc facit.* Dic, rogo, cui maledicis? justo, an peccatori? Peccator namque, & ex parte infidelis similis tui, auram, ut dicere soletis, levare non potuit; quia nec virtute sua valuit, nec angelis malis imperare potuit. quanquam nec eorum in hac re sit potestas. Domino non supplicavit, ut orando id obtineret. quia sicut vos, ita & illi quos tempestarios putatis, præstigiis malis fieri hæc putant, non voluntate Dei. licèt etsi à Domino Deo hoc peterent, non mererentur adipisci. quod utique justorum est, non iniquorum: qui in talibus rebus, etsi petunt à Domino aliquid, infideliter & duplici animo petunt, non in certitudine fidei.

XII. Illo præterea tempore quando oratione Heliæ siccitas erat in terra Israël, etiam pascua pecoribus negabantur. Scriptum est enim:
3. Reg. 18. *Dixit Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si fortè invenire possimus herbam, & salvare equos & mulos, & non penitùs jumenta intereant.* Ecce, ut apparet, de pluvia desperati quòd non esset nisi juxta Heliæ verba, pro jumentis herbas quærunt juxta fontes & rivos aquarum. Iam enim sentiebant verum esse quod ipsi

Achab Helias dixerat: *Vivit Dominus Deus Iſraël, in cuius conſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluvia, niſi juxta oris mei verba.* Et certè Helias annos dixit quanti eſsent. Iſte ergo Achab, ut dixi, quare non rogavit tempeſtarios ut levarent tempeſtates, &, ut dicere ſoletis, auras levatitias, per quas inrigata terra habere poſset herbas equis & mulis ſuis cetériſque jumentis, pro quibus ſollicitus erat; maximè quia non timebat perdere fruges in campis, & vineas, quæ nullæ omnino tunc erant.

XIII. Noſtris quoque temporibus videmus aliquando, collectis meſſibus & vindemiis, propter ſiccitatem agricolas ſeminare non poſſe. Quare non obtinetis apud tempeſtarios veſtros, ut mittant auras levatitias, quibus terra inrigetur, & poſtea ſeminare poſſitis? Verùm quia id vos nec feciſtis, nec facere unquam vidiſtis & audiſtis; audite nunc quid ipſe Dominus, rerum omnium conditor, rector, gubernator, ordinator, & diſpenſator, ſervo ſuo beato Iob inter cetera etiam de hujuſmodi rebus dicat. Etenim cùm diabolus inventor mali, princeps & caput omnium malorum, accuſator fratrum, accuſaſſet beatum Iob apud Dominum, dicens quòd non recta intentione, id eſt, ſoli ei placendi, & ſolo eo fruendi illi ſerviret, ſed pro terrenarum rerum multiplicatione ac defenſione; expetiſſetque eum tentandum, quatenus tentando ita verum eſſe oſtenderet; improbus, ſuperbus, & ſtultiſſimus, quaſi mentem viri Dei meliùs noſſet quàm conditor ejus; Dominus quoque juſtus & miſericors, juſtus ad confundendum diabolum, miſericors ad exaltan- *Iob. 1.*

dum fidelem famulum ſuum, conceſſit illi poteſtatem, primùm quidem in rebus omnibus, deinde verò in filiis, pòſt etiam in ſalute corporis, ac deinceps in ſuaſione conjugis, poſtremò autem in exprobratione & multifaria deſpectione famulorum. Sed diabolus victus & confuſus receſſit; ſervus Domini victor & triumphans excrevit. Volens igitur pius Dominus, ſecundùm quod Apoſtolus dicit de ſe ipſo, ne
2. Corinth. 12. magnitudo eum revelationum extolleret, ita & illum, ne magnitudo victoriæ elatum redderet, humiliare, non ablatione rerum, quas perdiderat, non percuſsione corporis, per quam jam ſicut aurum in camino examinatus erat, non comparatione alicujus magni viri, quia ſimilis ei ſuper terram nullus erat, quippe qui inter homines orientales magnus eſſet, cœpit tamen eum humiliare vehementer, ſublimiter oſtendendo illi immenſitatem potentiæ ſuæ, ut fidelis famulus cognoſcendo inæſtimabilis atque incircumſcripti conditoris ineffabilia magnalia, ſemetipſum deſpiceret, & deſpiciendo inclinaret, ſicuti & factum eſt. Nam hoc in verbis eius apparet, quibus ait: *Idcirco ipſe me reprehendo,*
Iob. 42. *& ago pœnitentiam in favilla & cinere.* Quod alia tranſlatio apertiùs declarat, dicens: *Deſpexi memetipſum, & diſtabui, & æſtimavi me terram & cinerem.* In hac ergo humiliatione, cùm omnipotens Deus ſciſcitaretur fidelem famulum, utrum iſta aut illa facere poſſet, aut noſſet quis fecerit, aut ubi eſſet quando fiebant, interrogat de talibus utique quæ nemo alius niſi ſolus omnipotens facere poteſt, &
Iob. 38. dicit: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ?*

terræ? Et : *Quis posuit mensuras ejus, vel super quo bases illius solidatæ sunt? Quis conclusit ostiis mare?* Et : *Numquid conjungere valebis micantes stellas, Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?* Et : *Numquid nosti ordinem cæli?* Et : *Numquid mittes fulgura, & ibunt.* & multa huiusmodi. Inter hæc, inquam, tanta ac talia, inquirit etiam ab eo dicens : *Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli? Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram? Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui? ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur? ut impleret inviam & desolatam, & produceret herbas virentes? Quis est pluviæ pater? vel quis genuit stillas roris? De cujus utero egressa est glacies? & gelu de cælo quis genuit? In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.*

XIV. Ecce igitur opera Dei magna, quorum rationem nec ipse beatus Iob tam sublimiter, tam subtiliter antea poterat admirari. Si Dominus thesauros habet grandinis, & solus eos aspicit, quos beatus Iob necdum aspexerat; ubi eos invenerunt isti tempestarij, quos beatus Iob non invenit, neque invenire possumus, sed neque æstimare ubi inveniantur? Dominus interrogat fidelem famulum, utrum sciat quis dederit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui. Isti autem contra quos sermo est, ostendunt nobis homunculos à sanctitate, justitia, & sapientia alienos, à fide & veritate

nudos, odibiles etiam proximis, à quibus dicant vehementiſſimos imbres, ſonantia aquæ tonitrua, & levatitias auras poſſe fieri. Dominus dicit ſe hæc præparaſſe in tempus hoſtis, id eſt, ad vindictam. Iſti eoſdem ipſos hoſtes atque adverſarios æquitatis (in quibus quammaximè, poſt eos qui terminos transferunt, auferunt pro pignore bovem viduæ, lacertos pupillorum comminuunt, nudos dimittunt homines quibus non eſt operimentum, egenos educunt de domibus eorum, homines contriſtant, vindicandum eſt) dicunt eorum habere poteſtatem quæ Dominus ad vindictam hoſtium ſuorum præparavit. Dominus ſe dicit pluviæ patrem, & gelu de cœlo ſe generaſſe confirmat. Iſti miſerrimos hominum dicunt habere magnam portionem hujus diſpenſationis. Quòd in ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, Dominus nobis mirandum proponit. Hoc ſi ad libitum miſerrimorum horum hominum aliquando fieri poſſet, proculdubio mirandum non eſſet.

XV. Hæc ſtultitia eſt portio non minima infidelitatis; & in tantum malum iſtud jam adolevit, ut in pleriſque locis ſint homines miſerrimi, qui dicant ſe non equidem noſſe immittere tempeſtates, ſed noſſe tamen defendere à tempeſtate habitatores loci. His habent ſtatutum quantum de frugibus ſuis donent, & appellant hoc canonicum. Multi verò ſunt qui ſponte ſacerdotibus decimam nunquam donant, viduis & orphanis ceteríſque indigentibus eleemoſynas non tribuunt, quæ illis frequenter prædicantur, crebrò leguntur, ſubinde ad hæc exhortantur, & non adquieſcunt

Canonicum autem quem dicunt, ſuis defenſoribus (à quibus ſe defendi credunt à tempeſtate) nullo prædicante, nullo admonente, vel exhortante, ſponte perſolvunt, diabolo inliciente. Denique in talibus ex parte magnam ſpem habent vitæ ſuæ, quaſi per illos vivant. Hoc non eſt portio, ſed ferè plenitudo infidelitatis; & ſi diligenter conſideramus, abſque ambiguo pronuntiabimus, id plenitudinem eſſe infidelitatis. Tres namque virtutes ſunt, ſecundùm Scripturas divinas, in quibus totus comprehenditur cultus, per quas colitur Deus, id eſt, Fides, Spes, Caritas. Quicunque igitur fidem & ſpem ſuam partitus fuerit, ut ex parte credat in Deum, ex parte credat hominum eſſe quæ Dei ſunt, & ex parte ſperet in Deo, ex parte autem ſperet in homine, hujus profectò fidem & ſpem diviſam non accipit Deus; ac per hoc inter fideles cenſeri non poteſt; & quem partita fides & ſpes à numero fidelium ſecernit, vorago proculdubio infidelitatis abſorbet; meritòque talis maledictum illud incurrit Prophetæ dicentis: *Maledictus homo qui ſpem ſuam ponit in homine*. Hier. 17. Neque verò blandiatur ſibi dicens, Magis ſpero in Deo quàm in homine: quia ſpes per partes dividi non poteſt. Aut enim tota erit, & tuta; aut intuta erit, & nulla.

XVI. Ante hos paucos annos diſſeminata eſt quædam ſtultitia, cùm eſſet mortalitas boum, ut dicerent Grimaldum Ducem Beneventorum tranſmiſiſſe homines cum pulveribus, quos ſpargerent per campos, & montes, prata, & fontes, eò quòd eſſet inimicus Chriſtianiſſimo Imperatori Carolo, & de ipſo ſparſo

pulvere mori boves. propter quam causam mu
tos comprehensos audivimus, & vidimus,
aliquos occisos, plerosque autem affixos tabu
lis in flumen projectos, atque necatos. Et, quo
mirum valde est, comprehensi, ipsi adversùm
se dicebant testimonium, habere se talem pu
verem, & spargere. Ita namque diabolus, oc
culto & justo Dei judicio, accepta in illos pote
state, tantum eis succedere valebat, ut ipsi sib
essent testes fallaces ad mortem; & neque dis
ciplina, neque tortura, neque ipsa mors dete
rebat illos, ut adversùm semetipsos falsum d
cere non auderent. Hoc ita ab omnibus cred
batur, ut penè pauci essent quibus absurdiss
mum videretur. Nec rationabiliter pensaban
unde fieri posset talis pulvis, de quo soli bov
morerentur, non cetera animalia, aut quomo
do portari posset per tam latissimas regione
quas superspargere pulveribus homines no
possunt, nec sibi Beneventani viri & femina
senes & juvenes, cum ternis carris pulve
carricatis egressi de regione fuissent. Tanta jam
stultitia oppressit miserum mundum, ut nunc
absurdè res credantur à Christianis, quale
nunquam antea ad credendum poterat quis
quam suadere paganis creatorem omnium ig
norantibus. Hanc itaque rem propterea ad me
dium deduximus, quia huic unde loquimur si
milis est, & vel exemplum poterat tribuere d
inani seductione & vera sensus diminutione.



ITEM LIBER CONTRA *objectiones Fredigisi Abbatis.*

I. REVERENTISSIMO ac beatissimo Domno & Patri Fredegiso Abbati. Dudum modestiæ vestræ benignitas adversùm nos, peccatis nostris exigentibus, mota, talibus nos invectionibus perculit, quæ lenitatis ac sinceritatis vestræ modum excedere viderentur, nisi in refellendis nobis tali redargutione uteremini, quæ verbis tantùm à vobis proferretur, corde tamen non approbaretur. Nam si illa omnia quæ adversùm nos protulistis, & ex parte finxistis, ita à vobis sensa essent ut prolata sunt, non solùm modestiam vestram transgrederemini, verùm etiam veritatem offenderetis. Et idcirco, sapientissime vir, si dignatur admittere magnitudo vestra, nitimur nos per has litterulas purgare ab illis criminibus quæ adversùm nos in vestris litteris exarata reperimus. Recordari dignamini litterarum vestrarum, quas tunc adversùm nos novissimè dedistis; & cognoscite contra quæ crimina nunc respondere curamus.

II. Scripsistis igitur in præfatione dicentes: *Si ad omnia quæ in vestræ dilectionis cartula scripta reperimus, respondendum judicaremus, non tantum cartulæ, verùm prolixioris libri modum excedere videremur. Sed quia compendij causa, pauca ex plurimis summatim attingere libuit.* Ex quibus verbis vestris apparet omnia vos illa reprehendisse quæ in nostra cartula scripta reperistis. Sed qui omnia reprehenditis, nihil lau-

datis; cuncta refellitis, nihil recipitis; quàm justè hoc faciatis, ex istis perpendite, quæ compendij causa summatim attigistis. Quia si ista tam injustè reprehendistis, quanto injustiùs illa quæ reliquistis? Et primùm quidem de his quæ vobis attingere libuit, assumitis refragandam nostram sententiam, qua diximus: *Qui enim verè humilis est, abjecta de se sentit; & qui abjecta de se sentit, errasse se non dubitat.* Quam sententiam ut veram non esse ostendere videamini, probatis Dominum Iesum Christum verè humilem fuisse, & dicitis: *Quia verè humilis erat secundùm nos, abjecta de se sentit, & errasse se non dubitavit.* Quod quàm calumniosè à vobis dictum sit, quæsumus dignamini perpendere. Quis enim fidelium ignorat, quia nec nos debemus unquam, cùm de abjectionis humilitate & peccati confessione loquimur, quæ vera in hominibus proculdubio esse debent, Dominum nostrum Iesum Christum ceteris hominibus permiscere; nec vos debuistis pro eo quòd Dominus Iesus Christus abjecta de se non sensit, & errasse se nunquam cognovit, ceteros homines ab humilitate abjectionis & peccati confessione defendere in tantum ut ex hoc probare velitis, sicut in vestris apparet litteris, nullum verè humilium abjecta de se sentire, nullum se peccatorem fateri debere.

III. Nempe, ô venerablis magister, putabat ac putat nostra insipientia, quia cùm de talibus rebus loquitur homo, non debet Dominum nostrum Iesum Christum ceteris aggregare hominibus: quia humanitas quæ à Verbo assumpta est, quanquam habeat naturam nostro-

rum corporum, non tamen habet originem. Nos enim ex humano ſemine coagulamur, ille de Spiritu ſancto natus eſt: qui etſi homo factus eſt propter noſtram ſalutem, Deus tamen eſse non deſiit: qui licèt homo verus ſit, verus tamen & unus eſt Deus cum Patre & Spiritu ſancto. Illa namque humilitas, qua Dominus noſter Ieſus Philipp. 2.
Chriſtus, cùm in forma Dei Patris eſset, ſemetipſum exinanivit ut formam ſervi acciperet, inclinatio fuit miſerationis, non evacuatio poteſtatis; qui etſi abjecta paſſionis pertulit, tamen Deo Patri æqualem ſe eſse innotuit. Æqualis omnino eſt Patri, non minor eſt gloria, non poſterior tempore, non inferior poteſtate: qui propterea factus eſt homo, non ut erraret, ſed ut erraticam ovem inventam humeris ſuis geſtaret, & ad domum cœleſtis patriæ, ad paternam ſcilicet viſionem perduceret. Et idcirco non eſt conſequens, immo valde injuſtum eſt, ut cùm quis ea quæ hominum ſunt verè loquitur, alter dominica comparatione evacuet. Iterum atque iterum dicimus, quia pervicacis hominis eſt dominico exemplo impugnare ea quæ de puris hominibus veraciter dicuntur, quorum nullus extitit ſine peccato, ſicut ſcriptum eſt: *Non eſt juſtus quiſquam qui faciat bonum, & non peccet.* Et iterum: *Nemo mundus à ſorde, etiam ſi unius diei fuerit vita ejus ſuper terram.* Rom. 3. Eccli. 7.
De Domino Apoſtolus Petrus teſtatur, dicens: *Quia peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus.* Numquid quia hoc verum eſt, propterea hoc verum non erit illud quod Paulus ait: *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.* 1. Petr. 2. Eſai. 53. Rom. 3.

IV. Quia dicitis, *His bene perſpectis, apparebit*

hanc vestram non esse veram ratiocinationem; hæc qualiter dixeritis æstimare non possumus; affirmare tamen audemus, quia qui hanc ratiocinationem veram esse negat, necdum cognovit quemadmodum eam oporteat scire. Quid ergo est quòd Apostolus, dum de Domino loqueretur, dicens, *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens,*
Philipp. 2. præmisit: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu.* Et paulò antè dixerat: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.* Si verum non est ut is qui verè humilis est, abjecta
Genes. 18. de se sentiat; quare Abraham cum Domino loquens, cinerem se pulverémque fatetur? Moy-
Exod. 4. ses quoque non se esse eloquentem testatur, & ex quo ei Dominus loqui cœpit, impeditiorem & tardiorem se esse linguam dicit. De se quoque & Aaron ad populum ait: *Nos enim quid*
Iudic. 6. *sumus*? Gedeon etiam, quem angelus fortissimum virorum appellat, ille è contrario tam ab-
Iudic. 6. jecta de se sentit, ut se minimum in domo patris sui dicat, & familiam suam infimam in Manasse. Saul quoque cùm penè his verbis de minima
1. Reg. 9. tribu esse se diceret, & in eadem tribu minimum se recognosceret, ita ut indignum se regio honore fateretur, in Regem electus est. Vnde Dominus ei loquitur: *Cùm esses parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es.* David quoque (de quo Dominus loquitur, *Inveni virum secundùm cor meum*, quia verè humilis erat) tam abjecta de se sensit ut non solùm ad regnandum indignum se esse testaretur, verùm

etiam gener fieret Regis; qui poſtea de ipſo clamat ad Saul: *Quem perſequeris, Rex Iſraël? canem mortuum, & pulicem unum?* Sicque perſequi conqueritur, quaſi ſi perſequatur perdix in montibus. Poſtea verò cùm eſſet in magna regni gloria, nullúmque adverſarium pateretur, ait: *Ludam, & vilior fiam pluſquam factus ſum, eróque humilis in oculis meis.* Et iterum: *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me*, & cetera. Erraſſe ſe quoque non dubitavit, quia ſæpiſſime non ſolùm errores ſuos confitetur, ſed etiam iniquitates, peccata, delicta, ſcelera, infirmitates quoque, & turbationes, timorem, ac tremorem, anxietatémque cordis: quorum omnium teſtimonia ſi ponere voluerimus, prolixi operis ſeries ordinabitur.

1. Reg. 24.

2. Reg. 6.

Pſal. 130.

V. Vos dicitis quia non eſt vera ratiocinatio, ut qui verè humilis eſt, abjecta de ſe ſentiat, aut peccaſſe ſe indubitanter credat. Nos verò è contrario per hanc ratiocinationem omnes ſanctos in ſuis precibus à Domino exauditos eſſe novimus; ſicut Danielem in ſuam exomologeſin, ubi confitebatur non ſolùm peccata ſua, & peccata populi ſui, verùm etiam peccata Regum ac Principum, vel Sacerdotum. Tres etiam pueri in camino ignis clamabant in veritate & judicio: *Induxiſti omnia hæc propter peccata noſtra. Peccavimus enim, & iniquè egimus, recedentes à te.* Dominus quoque in Evangelio teſtatur Publicanum, qui aſcenderat cum Phariſæo in templum ut oraret, idcirco juſtificatum deſcendiſſe in domum ſuam, quia abjecta de ſe

Dan. 3.

ſciens, à longè ſtabat, & nolebat nec oculos ad cœlum levare; & peccaſſe ſe non dubitans, per-
Luc. 18. cutiebat pectus ſuum, dicens: *Deus, propicius eſto mihi peccatori.* De Centurione quoque qua-
Matth. 8. re Dominus ait quòd nec in Iſraël tantam fidem invenerit, niſi quia idem Centurio abjecta de ſe ſentiens, & alta de Domino ſapiens, ſemetipſum, ut ait, indignum arbitratur ire ad deprecandum Dominum ut ſanaret puerum ejus, ſed potiùs amicos ſuos miſit, & iterum per internuntium mandavit Domino, dicens: *Domine, non ſum dignus ut intres ſub tectum meum.* Mulier verò Chananæa, cui Dominus clamitanti reſ-
Matth. 15. pondit, *Non eſt bonum ſumere panem filiorum & mittere canibus*, ſtatim conſentiens, ait: *Etiam Domine. nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.* Et idcirco audire meruit: *O mulier, magna eſt fides tua.*

VI. Quòd ſi aliquis objecerit nobis verba
Iob. 33. juſti verè humilis dicentis: *Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.* Et iterum:
Iob. 31. *Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ.* audiat rurſum eundem juſtum humiliter confitentem: *Peccavi. Quid faciam tibi, ô cuſtos*
Ibid. 42. *hominum?* Et iterum: *Quantas habeo iniquitates, peccata, ſcelera, atque delicta, oſtende mihi.* Et iterum Scriptura dicit quia is quem Deus propterea flagellat, ut doloribus eruditus, abjectionem & peccata ſua recognoſcat, reſpicit ho-
Iob. 33. mines & dicit: *Peccavi, verè deliqui, ut eram dignus non recepi.* Quare ergo vos dicitis non eſſe verum, ut verè humilis abjecta de ſe ſentiat, aut peccaſſe ſe credat; cùm apertiſſimè pateat

hoc proprium esse sanctorum, non superborum? Cur Iohannes Apostolus ait: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si verò confiteamur delicta nostra, fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata.* Qui si secundùm vos magna de se, non abjecta, sentire voluisset, habebat unde gloriaretur, quia & supra pectus Domini recubuit, & præ ceteris discipulis ab illo dilectus est. Iacobus quoque Apostolus ait: *In multis enim offendimus omnes.* Quæ si quis putaverit non veraciter, sed tantùm humiliter dicta, noverit se in hoc sensu Pelagium sequi; & propterea, si corrigi vult, legat libros beati Augustini contra Pelagianistas, & sciat omnes sanctos veraciter se de peccatis accusasse, ita ut necesse habeant pro se ipsis dicere, *Dimitte nobis debita nostra.* Sed de his quanta dici possunt, vos nosse non ambigimus.

1. Ioan. 1.

Iac. 3.

VII. Dicitis etiam tota vos intentione divinam scripturam cum editoribus, interpretibus, atque expositoribus suis ab imperitiæ nostræ calumniis defendere. Ad quam rem non respondebimus vobis: quia sicut de quibusdam dicitur, *illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor,* ita & vobis dici potest: Illic tota intentione paravit defensionem, ubi nulla erat omnino necessitas defensionis. Quis enim de nobis calumniatus est unquam editorem aut interpretem aliquem divinarum scripturarum? Dicitis reprehendisse nos Apostolos, & interpretem, quos tantum putabamus unquam reprehendendos, quantum nunc putamus veritatis vituperatores laudandos. Diximus namque quia in-

Psal. 13.

terpretes divinorum voluminum vel expoſitores non curarunt omnino tenere indeclinabiliter regulam grammaticæ artis. quod utique neque imperitia, neque malitia fecerunt, ſed ratione condeſcenſionis; ut ſicut uſus ſanctæ Scripturæ eſt verbis condeſcendere humanis, quatinus vim ineffabilis rei humano more loquens, ad notitiam hominum deduceret, & myſteria inſolita ſolitis oſtenderet rebus; ita & interpretes ejus eam ſequendo, illud ſtuduerunt ſummopere transferre, unde manifeſtiorem ſenſum legentibus præberent, etiam ſi contra grammaticam eſsent eatenus, ut ſacramento rei concordaret. Et ita hoc ad noſtram ſumpſimus defenſionem, ut ſicut illos, qui poterant, ſi voluiſsent, omnia ſecundùm diſciplinam grammaticam proferre, ſed ut nobis condeſcenderent, & ſimplicitatem veritatis non deſererent, non ſunt veriti aliqua contra eandem diſciplinam loqui, reprehendere nullus debet, ita nobis omnino debet parcere, qui etiamſi velimus omnia ſecundùm grammaticam loqui, non poſsumus, ſi tamen fidem rectam & ſenſum catholicum tenemus, in híſque verbis quibus poſsumus dicimus, ſicut & vos teſtimonio Priſciani oſtenditis, qui dixit: *Nihil enim ex omni parte perfectum in humanis credo eſſe inventionibus poſſe.*

Priſcian. in Præfat. lib. 1.

VIII. Aſſumpſiſtis grandem laborem, non neceſſarium, quaſi defendentes Evangeliſtam, vel Interpretem, quòd non fruſtra vel Evangeliſta ediderit vel Interpres tranſtulerit plurali numero ſanguines, ſecundùm quod certa ratio poſtulavit. quam rem non ſo-

lùm non reprehendimus, ſed neque ab impiis audivimus unquam reprehenſam. Et cùm in hac defenſione tantopere laboraveritis, nihil nobis veſtro labore innotuiſtis. Iam enim legeramus ſanctos Doctores ita ut expoſuiſſe, quòd Interpres ideo plurali numero ſanguines in hoc loco tranſtulit, quia ſenſum Evangeliſtæ, quem ille in Græco edidit, hoc in Latino transferre aliter non potuit; non ſicut vos dicitis propterea fecit, quia in Græco pluraliter invenit. Nam ſunt multa nomina quæ in Hebræo vel Græco alterius generis aut numeri eſſe inveniuntur, non ejus cujus ſunt in Latinum. Nec tamen Interpres eodem genere quo invenit, transferre curavit, quia nulla neceſſitas compulit. Sicut, verbi gratia, *Spititus* apud Hebræos, genere dicitur feminino, & cùm ſit in Latino generis maſculini, nullus interpretum Hebraïcum ſequens genere feminino in Latino ponere tentavit, etiam cùm neceſſitas poſceret. Nam invenitur in Scripturis ubi Spiritus ſanctus per genus femininum ſignificatur, nec tamen à Latinis feminino genere dicitur. Peccatum quoque in Hebræo generis maſculini eſt, in Græco feminini, in Latino neutri; & cùm in Scripturis, multis rebus ſignificetur, nullus tamen Latinorum genus ejus mutavit, quia nec aliqua utilitas poſtulavit. Hæc idcirco diximus, quia vos dicitis propterea Interpretem ſanguines plurali numero tranſtuliſſe, quia apud Græcos pluraliter effertur; cùm non ita ſit. Sive interpretes, ſive expoſitores divinorum eloquiorum, ut integritatem ſenſus oſtenderent, contra grammaticam loqui non timuerunt: quos non ſolùm

non reprehendimus, verùm etiam per eos à reprehensione defendi cupimus. Quia sicut illi laudandi sunt in verbis contra grammaticam prolatis, ita nos tolerandi: quia illi divites in verbis, sicut voluerunt, dixerunt; nos verò pauperes, ut possumus per angustias verborum tenuiter ea quæ volumus significamus. Et si illorum filij sumus, & ab eorum sensu & fide non erramus; quod in illis amatur, in nobis toleretur; atque is, cui loquimur, sensum attendat, non verba, ut audiat consilium Apostoli dicen-
1. Tim. 2. tis: *Noli verbis contendere.* Et: *Ne sit languens*
1. Tim. 16. *circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ.*

IX. Illud verò quod post verba Doctorum verbis vestris subjunxistis: *Ita igitur hoc uno modo Apostoli & Evangelistæ & totius divinæ scripturæ interpretes, cum catholicis ejus expositoribus, ab imperitiæ calumnia rationabiliter defendi queunt. Nihil enim omnino contra regulam grammaticæ dixerunt, quod non ita aut ratio aliqua, aut causa mysterij dici exigeret.* Ab his verbis vestris multùm ecclesiastici Doctores dissonant. Exiguitati nostræ videtur, quòd neque vos neque nos de hac re aliquid sentire aut dicere debemus, nisi ea quæ orthodoxos magistros sensisse aut dixisse legimus. Ista tamen inconcussa & firma auctoritas illorum auctorum est, per quos Spiritus sanctus novi & veteris testamenti volumina confecit; de quibus nulli unquam homini licuit aut licet cogitare vel unam litteram aliter eos dicere debuisse quàm dixerunt, quoniam eorum auctoritas firmior

eſt cœlo ac terra, ſecundùm quod Dominus ait: *Facilius eſt cœlum & terram tranſire, quàm de lege unum apicem cadere.* Poſt hos quoque firma auctoritas eſt Septuaginta interpretum, quos conſtat ante adventum Domini de Hebraïco in Græcum eloquium vetus teſtamentum tranſtuliſſe. Interpretis quoque noſtri Hieronymi Preſbyteri fidelis eſt editio, quæ de Hebraïco in Latinum magnificè tranſtulit. Fuerunt præterea aliqui venerandi & catholici interpretes Latini, qui Septuaginta editionem in Latinum tranſtulerunt eloquium. Extra hos itaque multi fuerunt interpretes reprehenſibiles, & juſtè reprehenſi; ſicut illi famoſiſſimi interpretes Iudaïzantes, & hæretici, Aquila ſcilicet, & Theodotio, ac Symmachus; ex quibus unus fecit duas editiones inter ſe diſſonantes. Fuerunt etiam Latini aliqui, quos Hieronymus Preſbyter reprehendit in illis utique præfationibus quas præpoſuit libris quos de Græco in Latinum aut tranſtulit, aut emendavit; ſicut in illa præfatione quam juxta Græcam emendationem in libro beati Iob fecit, aſſerens quòd idem liber apud Latinos ita erat decurtatus, conroſúſque, ut fœditatem ſuam publicè legentibus oſtenderet. Sic etiam in aliis locis quoſdam reprehendit interpretes. *Matth. 5.*

X. Hæc de interpretibus idcirco ita dicimus, quia magiſtri ſpeciales non omnes æqualiter receperunt, aut indifferenter laudaverunt, ſicut vos facere videmini, neque omnibus æqualiter fidem adhibuerunt. De expoſitoribus quoque multò aliter quàm vos dicitis, beatus Pater Auguſtinus tenendum tradidit: qui non

solùm de illis qui reprehensi sunt à Doctoribus, etiam de probatissimis, in libro quem adversùs Faustum Manichæum scripsit, ita dicit: *Quod genus litterarum, id est, expositionum, non cum credendi necessitate, sed cum judicandi libertate legendum est. Soli namque divinæ auctoritatis libri legendi sunt, non cum judicandi libertate, sed cum credendi necessitate. Quam formam Apostolus tradidit dicens, Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere, omnia autem probate, quod bonum est tenete, ab omni specie mala abstinete vos.* In hoc loco Apostolus Paulus prophetias dixit doctrinas & expositiones Doctorum, sicut alibi insinuat dicens: *Prophetæ duo aut tres dicant, & ceteri dijudicent.* non illam prophetiam de qua Apostolus Petrus ait: *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.*

1. Thessal. 5.

1. Corinth. 14.

2. Petr. 1.

XI. Hæc omnia idcirco dicimus, ut appareat quia quàm injustè à vobis criminamur, cùm dicitis nos reprehensores Apostolorum & divinarum Scripturarum esse, tam injustè vel potiùs multò injustiùs quoscunque interpretes atque expositores coæquatis Apostolis & Evangelistis, cùm Symmachum & Paulum & Dydimum & Iohannem una defensione indifferentíque laude dignos ducitis. Bonum est recordari verborum Domini, quibus ait: *Nonne si rectè offeras, & non rectè dijudicas, peccasti?* Qui enim rectè credit catholicam fidem, rectè videtur offerre. Sed si quibuscunque Doctoribus aut Interpretibus cum Apostolis & Evangelistis æqualem venerationem tribuit, non

non rectè dividit, atque ideo peccat.

XII. Post illa quæ superiùs dicta sunt verba nostra, addidistis dicentes: *Turpe est enim credere Spiritum sanctum, qui omnium gentium linguas mentibus Apostolorum infudit, rusticitatem potiùs per eos quàm nobilitatem uniuscujusque linguæ locutum esse.* Hæc qua intentione dixeritis, nullùs eorum qui otiosa loqui timent, intelligent; nisi fortè hoc etiam nobis crimen superadditis, quasi rusticitatis reprehendamus Spiritum sanctum. Quòd si ita est, id est, tali intentione ista dicitis; quid ad hæc respondere possumus, nisi: Ipse occultorum cognitor, cordium testis, scrutator renum, omnipotens Deus videat, & audiat. Extra hoc autem quòd tale sacrilegium nobis impingere videmini, apparet etiam in his verbis vestris quòd ita sentiatis de Prophetis & Apostolis, ut non solùm sensum prædicationis, & modos, vel argumenta dictionum, Spiritus sanctus eis inspiraverit, sed etiam ipsa corporalia verba extrinsecus in ora illorum ipse formaverit. Quod si ita sentitis, quanta absurditas sequetur quis dinumerare poterit? Et in primis quidem, ut cautè scientiæ vestræ loquamur, recordamini quid Moyses Domino dicat, cùm se excusaret ne ad Pharaonem mitteretur, asserens se gracilis esse vocis & impeditioris linguæ. Cui Dominus nequaquam respondit, Mentiris; sed annuens obsecranti, ait: *Ecce Aaron frater tuus, scio quòd eloquens sit. ipse erit Propheta tuus. tu loqueris ad eum, & ille loquetur ad Pharaonem.* Adtendite quia si secundùm vos ipsa verba corporalia in ore Moysi sonantia ejus erant, & vox quæ

Exod. 4.

Exod. 6.

ſonabat, quare ergo gracilis vox? quare ergo impeditior ſermo? Aaron erat Propheta Moyſi, Moyſes Propheta Dei. Quare ergo robuſtior vox & expeditior ſermo in Propheta Moyſi, quàm in Propheta Dei? Numquid & hoc vitium, gracilitatem ſcilicet vocis, & linguæ impeditionem, Spiritui ſancto tribuetis? Reſtat ergo ut ſicut miniſterio angelico vox articulata
Num. 22. formata eſt in ore aſinæ, ita dicatis formari in ore Prophetarum. Et tunc talis etiam abſurditas ſequetur, ut ſi tali modo verba & voces verborum acceperunt, ſenſum ignorarent. Sed abſit talia deliramenta cogitare. Nos ſi de eloquentia Pauli Apoſtoli aliquid diximus, verba Hieronymi Doctoris poſuimus, quibus in quodam loco ait: *Qui putant Paulum juxta humi-*
2. Corinth. 11. *litatem, & non verè dixiſſe, Etſi imperitus ſum ſermone, non tamen ſcientia, defendant hujus loci conſequentiam.* Et iterum: *Si verò qui poteſt etiam juxta ſermonis eloquio contextum docere Apoſtolum fuiſſe perfectum, & in artis grammaticæ vitia non incurriſſe, ille potiùs auſcultandus eſt. Nos quotieſcunque ſolœciſmos aut tale quid adnotamus, non Apoſtolum pulſamus, ut malivoli criminantur; ſed magis Apoſtoli aſſertores ſumus; quòd Hebræus ex Hebræis abſque rhetorici ſermonis nitore, verborum compoſitione, & eloquij venuſtate, nunquam ad fidem Chriſti totum mundum tranſducere valuiſſet, niſi evangelizaſ-*
1. Corinth. 1. *ſet eum non in ſapientia verbi, ſed in virtute Dei.* Qui etiam in præfationibus Eſaiæ, Hieremiæ, & Ezechielis quid de differentia locutionis Prophetarum eorum dixerit, diligenter perpendite; & invenietis nobilitatem divini elo-

quij, non secundùm vestram assertionem, more Philosophorum, in tumore & pompa esse verborum, sed in virtute sententiarum, secundùm quod ipse Apostolus ait: *Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.* 1. Cor. 4. Esaias quoque Propheta populum dicit esse alti sermonis, Isa. 33. ita ut non possit intelligi disertitudo linguæ ejus, in quo nulla est sapientia. Et Dominus ad Ezechielem dicit: *Non enim ad populum profundi* Ezech. 3. *sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris, quorum non possis audire sermonem.* Ex quibus patet nobilitatem sacræ Scripturæ, non secundùm philosophos in disertitudine esse verborum, in quo nulla est sapientia, sed in potentia & astutia sensuum, atque virtute sententiarum; sicut Apostolus ostendit, dicens: *Arma militiæ nostræ,* 2. Cor. 10. *non carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversùs scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Et iterum: *Non enim misit* 1. Cor. 1. *me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi.* Et rursum post aliqua: *Et ego cùm venissem ad* 1. Cor. 2. *vos, fratres, veni non per sublimitatem sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi.* Et iterum: *Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam non hujus seculi, neque principum hujus seculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ absconsita est.* Et post pauca: *Quæ & loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus.*

XIII. Ecce cuia laus divinæ sapientiæ in

ſacris myſteriis & in doctrina ſpiritus invenitur, non in adinventionibus verborum. Vos ſumpſiſtis teſtimonia beati Auguſtini multa de laude Scripturæ; ſed non illo modo vos laudatis, quo laudavit Auguſtinus, aut Hieronymus, Ambroſius, atque Gregorius. Nam illi majeſtatem divinæ loquutionis admirantes, ſed rem ineffabilem fando non explicantes, oppreſſi gloria in laude ejus ſuccubuerunt, cùm magis admirando ſufficerent, quàm loquendo. Vos ſic laudatis, ut laude veſtra magis minoretur, quàm augeatur: quoniam in his quæ extrinſecus ſunt, dicitis nobilitatem linguarum miniſtraſſe Apoſtolis Spiritum ſanctum, ut confusè & indifferenter cum Apoſtolis omnes interpretes & quoſcunque expoſitores laudetis & defendatis. Nam ſi, ſecundùm vos, omnibus auctoribus divinorum librorum exteriorem nobilitatem æqualiter miniſtravit Spiritus ſanctus; quare unus Apoſtolus, id eſt, Paulus, diſertior invenitur in Hebraïca lingua quàm in Græca, ſicut prædictus Hieronymus in præfatione epiſtolæ quæ ad Hebræos prætitulatur ſcribit, dicens: *Non eſt ſanè mirum, ſi eloquentior videatur in proprio, id eſt, Hebræo, quàm in peregrino, id eſt, Græco ſermone, quo ceteræ epiſtolæ ſunt ſcriptæ.* Ecce habes diſertiorem Paulum in una epiſtola quàm in ceteris. Sed tamen ipſæ ceteræ epiſtolæ, licèt in ſermone minus ab illa aliquid habere videantur, tamen in arcanis ſenſibus, ſecretis myſteriis, ac figuris locutionum, in quibus omnem ſapientiam hujus mundi incomparabiliter ſuperant, minoris virtutis non ſunt.

XIV. Poſt multas & graves calumnias, qua

nobis inflixiſtis, dicentes hos divinæ locutionis reprehenſores, defenditis bene vos dixiſſe, *Anima quando ad corpus pervenit*; & ſumitis teſtimonia de Scripturis dicentes: *Spiritus redeat ad eum qui dedit illum.* Et: *Revertatur anima pueri intra eum.* Quæ teſtimonia nullatenus congruunt rei cui defendendæ adhibentur. Quis enim ignorat animam ſemel à Deo creatam, ſubſtantiam eſſe deinceps, & æternam, atque in ſua ſubſtantia immortalem? ac per hoc, poſt ſolutionem corporis, poſſe ad eum redire juſtam, & deorſum deſcendere injuſtam, & intra corpus reverti ad hanc vitam reſuſcitandam? Hæc de animabus à corporibus jam ſolutis fieri nullus ignorat. Sed nos hoc reprehendimus quod vos de animabus corporibus infundendis dixiſtis: *Anima quando ad corpus pervenit*: quaſi noveritis de qua regione adveniat, aut forſitan noſtis in qua regione jaceat illa incognita materies, unde animas dicitis creari in vacuo, ſuper quem Aquilo extenſus eſt, aut in interioribus Auſtri, vel forſitan in ortu ſolis aut occaſu, aut unde dicitis animas pervenire. utique inde pervenire poſſunt, ubi creantur, ut ad corpora tranſmittantur. Sed cùm dicitis eas pervenire; non ipſis eas corporibus creatas creditis, ſed longè alicubi. Et inquiſivimus à vobis utrum in cœleſtibus, an in aliqua parte mundi ſit ipſe locus, vel extra mundum. Sed de hoc ſit ut vultis, tantùm ut cujuſcunque teſtimonium cum Auguſtino altercantis tanquam ejuſdem Auguſtini non nobis opponatis. Nos tamen illud præcipuè tenendum putamus, quod divina Scriptura de hac re docet, dicens: *Quomodo neſcis*

Eccle. 7.
3. Reg. 17.
Eccle. 11.

quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium. Eccleſiaſtici quoque Doctores in ſuis dogmatibus fidem tenendam docuerunt, animam non eſſe partem divinæ ſubſtantiæ vel naturæ, nec eſſe eam priùs quàm corpori miſceatur; ſed tunc eam creari quando & corpus creatur, cui admiſceri videtur. Philoſophorum ſententiæ dicunt eſſe animam priùs quàm naſcatur in corpore. quod verum eſſe nullis approbatur indiciis. nam utrum antè fuiſſemus, nec ipſi novimus, nec quis hominum dicat habemus. Non eſt ergò quærendum quod quærendum magis eſt inridendum.

XV. Deinde interrogaſtis nos, utrum aliud ſit Deus, aliud veritas, ita ut Deus ipſe veritas non ſit. Hanc veſtram interrogationem in tantum miramur, ut putemus vos illam jocando & ridendo dictaſse. Quis audivit talem interrogationem? Numquid ſi aliud aliquid veritas fuerit, jam Deus veritas non erit? Dicite vos, ſi ubicunque in ſacris Scripturis veritas nominatur, ſemper Deus intelligendus eſt? Certè nos dicimus frequenter in Scripturis nominari veritatem, quæ contraria eſt mendacio; ſicut etiam ſolet nominari caritas hominum, dilectio, quæ contraria eſt odio, & concordia, quæ oppoſita
Rom. 9. eſt diſcordiæ. Ergo ubi Paulus ait, *Veritatem dico in Chriſto Ieſu, non mentior*, ſic intelligitis, quaſi diceret, Deum dico, aut Chriſtum dico,
Ephes. 4. in Chriſto Ieſu. Aut ubi ait, *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo*, ipſum Deum intelligitis veritatem.
Proverb. 29. Et iterum, ubi ſcriptum eſt, *Rex qui judicat in*

veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur. Et iterum: *Labium veritatis firmum erit.* Proverb. 12.
Et rursum: *Qui loquitur veritatem in corde suo.* Psalm. 14.
In Hieremia quoque: *Omnis amicus fraudulenter incedet, & veritatem non loquetur.* Et Oseæ: Hierem. 9.
Non est enim veritas, & non est justitia, & non est misericordia Dei in terra. Et in Zacharia: *Veritatem & judicium pacis judicate in portis vestris.* Osea 4. Zachar. 8.
Numquid sic intelligi poterit, quasi diceret, Deum judicate in portis vestris? Ecce habes in Scripturis frequenter dici veritatem, non pro ipso Deo, sed pro illa virtute quæ opposita est injustitiæ & falsitati. Attamen non sicut vos vultis, ut Deus ipse veritas non sit, sed potiùs ut & Deus veritas sit.

XVI. Deinde verò cum vestris syllogismis affirmare nitimini Christianos non fuisse omnes sanctos Patriarchas & Prophetas, Reges & Sacerdotes, in veteri testamento, dicentes nobis: *Si eos Christianos dicendo, eos esse affirmare vultis, multùm est absurdum ut Christiani essent priùs quàm Christus.* Ecce quibus verbis negatis sanctos veteris testamenti Christianos fuisse. Sed multò peius negatis illo tempore non esse Christum. Credite, venerabilis magister, quia si dixissetis, *Non dicebantur Christiani,* parva forsitan esset blasphemia. Cùm autem dicitis, *Non erant Christiani*, injustè tantam multitudinem sanctorum blasphematis. Simili etiam modo si de Domino Iesu Christo diceretis, *Necdum ab omnibus fidelibus manifestè vocabatur Christus*, tolerabile esset. At cùm dicitis, *Non erat Christus,* tam grandis blasphemiæ est, ut non multùm distet ab illa Pauli Samosateni prædicatione.

XVII. Deinde ſubjungitis, quaſi exhortantes nos, ac dicentes: *Sed quomodo nondum erat Chriſtus?* Legitis librum ſupradicti beati Patris Auguſtini capitulo VI. & ponitis ipſum capitulum, multò alium ſenſum continentem quàm vos ſentitis. In illo enim capitulo ſcriptum eſt: *Cùm ergo Chriſti nomen ex eo illi ſit quod ſcriptum eſt, Vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Unde ad id quod homo factus eſt, pertinet, id eſt, quòd formam ſervi accipiens, habitu eſt inventus ut homo, qui utique habitus cœpit ex tempore: de ipſo tamen eodémque Chriſto dictum eſt, cùm in forma Dei eſſet.* Et poſt pauca: *Nondum ergo erat Chriſtus quod eſſe cœpit, cùm ſemetipſum exinanivit, non formam Dei amittens, ſed formam ſervi accipiens.* Ecce verba beati Auguſtini, de quibus vos vultis affirmare Deum Verbum Chriſti nomen priùs non habuiſſe quàm caro factum eſt, cùm è contrario Auguſtinus in prædicta ſententia dicat: *De ipſo tamen eodémque Chriſto dictum eſt, Cùm in forma Dei eſſet.* Ecce habes Chriſtum in forma Dei eſſe, deinde formam ſervi accepiſſe: quàm utique antè quàm acciperet, nondum erat filius hominis, ſed filius Dei, tamen Chriſtus. Iterum Auguſtinus dicit: *Nondum ergo erat Chriſtus quod cœpit eſſe, cùm ſemetipſum exinanivit.* Ecce & hìc Chriſtus dicitur, qui nondum erat hoc quod eſſe cœpit, cùm ſemetipſum exinanivit, id eſt, homo. Nam quid aliud eſſe cœpit, niſi homo, cùm formam ſervi accepit? Certè Auguſtinus non ait, *Non erat Chriſtus qui eſſe cœpit;* ſed, *Non erat quod eſſe cœpit.*

Hebr. 1.

Philipp. 2.

XVIII. Nam ſi Chriſtus ante Mariam non

erat, quid est quod Apostolus ait, *Christus Iesus heri & hodie ipse, & in secula*? Si Christus non erat, & sancti veteris testamenti non erant Christiani, quare iterum Apostolus dicit: *Memores estote quòd aliquando vos gentes in carne, qui dicimini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta; quia eratis illo tempore sine Christo, alienati à conversatione Israël, & hospites testamentorum promissionis spem non habentes, & sine Deo in mundo.* Ecce Apostolus docet gentes sine Christo fuisse illo tempore, quando promissionis spem habebat Israël. Et quid est dicere, *Eratis sine Christo, alienati à conversatione Israël*, nisi obliquè demonstrare non fuisse sine Christo Israël tempore promissionis? Si Christus non erat, neque Christiani; cur idem Apostolus de Moyse dicit: *Negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jocunditatem; majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem.* Si sub lege positi Christum & boni non coluerunt, & mali non tentaverunt; cur iterum dicit de colentibus eum: *Bibebant de spiritali, consequenti eos petra. Petra autem erat Christus.* De tentantibus verò: *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt, & à serpentibus perierunt.* Nam ut noveritis sub lege non solùm Christianos, sed etiam filios Christi fuisse, audite iterum Apostolum: *Decebat enim*, inquit, *eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passiones consummari.* Anna mater Samuelis

Hebr. 13.
Ephes. 2.
Hebr. 11.
1. Corinth. 10.
Ibid.
Hebr. 2.

1. Reg. 2. orans in templo dicit: *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.* Et hoc & in illo tempore quo necdum erat Rex in Israël, & antè quàm ungeretur vel etiam nasceretur Saul, quem dignum elegistis ad negandos Christianos. De David scriptum est: 2. Reg. 23. *Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Iacob, egregius Psalmista Israël.* Psal. 17. Ipse David ait: *Magnificans salutes Regis ejus, & faciens misericordiam Christo suo.* Eman quoque ait: Psal. 88. *Tu verò repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum.* Hab. 3. Abacuc dicit: *Egressus es in salute populi tui, in salute cum Christo tuo.* Hieremias deplorat dicens: Thren. 4. *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris.*

XIX. Deinde subjungitis, dicentes: *Non ergo omnis chrismate unctus, Christianus dicendus est. Potiùs enim illi Christi quàm Christiani dicebantur, ut illud in Psalmis:* Psal. 104. *Nolite tangere Christos meos.* In his verbis vestris negatis unctos, id est, Reges & Pontifices, fuisse Christianos; & ponitis testimonium Psalmi, quod non de Pontificibus, aut Regibus, sed tantùm de Patriarchis, Abraham scilicet, Isaac, & Iacob, Scriptura dicit: Psal. 104. *Ipsi enim transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum,* id est, de Chaldæa in Mesopotamiam, deinde in terram Chanaan, & Ægyptum, ac rursum in Gerare. Pro ipsis correpti sunt Reges, Abimelech scilicet, Pharao, Hemor, & Sichem, & alij. Super ipsis præcepit Dominus, *Nolite tangere Christos meos* dicens non tam verbis, quàm certitudine defensionis. Ecce habetis Christos dictos Patriarchas, quos nulla omnino corpo-

rali unctione probare poteritis fuisse unctos. Vnde ergo Christi, si non uncti? Quia dicitis, *Ergo illi erant ab unctione multi Christi*, cùm nunquam legatis vel plures simul fuisse Reges, nec duos simul Pontifices illo tempore. Nam quòd Reges & Pontifices ungebantur, non aliter, nisi uno decedente, unus succedens ungebatur in figura unius veri Christi. & hi quidem dicebantur Christi.

XX. Sed nos de Patriarchis interrogamus, quomodo eos creditis sine visibili chrismate, absque aqua baptismatis, sed unctos invisibili tantùm & spiritali chrismate? Similiter in veteri testamento, non solùm omnes sanctos Patriarchas, sed & multos etiam in gentilitate positos credimus invisibili chrismate unctos; per quam unctionem membra Christi & unum corpus cum omnibus ad æternam vitam prædestinatis fierent. Vnde & Apostolus, cùm enumerasset omnia dona gratiarum, quæ per Spiritum sanctum tam veteris testamenti fidelibus quàm novi distributa sunt, subjunxit: *Sicut* 1. Cor. 12.
enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum corpus sunt; ita & Christus. Etenim in uno spiritu omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes in uno spiritu potati sumus. Hoc spiritu uncti sunt Patriarchæ, hoc multi martyres, qui sine baptismate corporali ad vitam æternam transierunt. Qui omnes quomodo unum corpus baptizati sint, Patriarchæ scilicet & Martyres, cum ceteris fidelibus veteris & novi testamenti, & in uno spiritu, audi iterum eundem

1. Cor. 10. Apostolum dicentem: *Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt.* Quem potum? Illum quem in superiori sententia præmisit, *uno spiritu potati sumus.* & quam escam spiritalem, nisi participationem corporis Christi? Denique Apostolus dicit: *Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu. Si autem vos Christi, ergo Abrahæ semen estis.* Et vos dicitis, quia Abraham non fuit Christianus, cùm nos Christiani esse non possimus, nisi efficiamur semen Abrahæ? Apostolus dicit: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus, qui est Christus.* Et vos dicitis Abraham fuisse sine Christo. Apostolus ait: *Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.* Et iterum: *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* Et vos dicitis tam diversa benedictione Abraham & nos benedictos, etiam diverso spiritu unctos, ut ille Christus potuerit esse, non Christianus, nósque Christiani possimus esse, non Christus.

Galat. 3. / Galat. 3.

Ephes. 1. XXI. Apostolus dicit quia Deus Pater omnipotens omnia subjecit sub pedibus filij sui Domini Iesu Christi, *& ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.* Et iterum: *Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque vnum, & medium parietem maceriæ solvens*

Ephes. 2.

inimicitiam in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipsum in unum novum hominem, faciens pacem, & reconcilians ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitiam in semetipso. Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longè fuistis, & pacem his qui propè; quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad Patrem. Ergo jam non estis hospites & advenæ, sed estis cives sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto. Et quare hanc Ecclesiam, hoc corpus, quod est plenitudo capitis, hoc unum, quod ex utraque fecit, hos conditos in semetipso, hos ambos reconciliatos in uno corpore Deo per crucem, hanc ædificationem constructam, hoc templum sanctum in Domino, hoc habitaculum Dei in spiritu, vultis ita dividere, ut aliud illi fuerint, aliud nos simus? Quid ergo profuit quòd per caput habemus accessum ambo in uno spiritu ad Patrem, si nullam communionem habet radix olivæ cum oleastro sibi inserto? Tribus Ruben, & tribus Gad, ac dimidia tribus Manasse, propterea construxerunt altare ultra Iordanem, quia jam timebant vos, ne diceretis illis, cùm Iordanem transissent: Non pertinetis ad nos, non estis Christiani, sine Christo estis; quia necdum erat Christus. Nihil omnino differt aliud inter illos & nos, nisi quia sacramenta salutis quæ per mediatorem operata sunt propter nos & propter il- *Iosue 22.*

los, nos ſalvant præterita, illos futura; quia quæ nos credimus & tenemus præterita, illi crediderunt ac tenuerunt futura; & illi in ſola conſcientia & figuris futurorum, nos etiam in publica profeſſione, votis & annuntiatione præteritarum rerum cum ſignificatione tractabilium ſacramentorum; ſicut & illi duo qui unum botrum in falango portabant, unum opus faciebant indifferenter, niſi quia eundem botrum, unus poſt dorſum, alter ante faciem habebant; ſicut & illi qui præcedentes, & ſequentes, Domino intranti Hieruſalem clamabant Oſanna. *Ioan. 11.*

XXII. Si quis autem ad hæc objiciendum putaverit illud, quòd in Eſaïa, vel in Apocalypſi, nomen novum dicitur, quod proculdubio Chriſtianum intelligitur; ſciat ſanctos Doctores ita intellexiſſe, ut novum dicatur, propterea quia nuper diſperſum, non quia nuper inventum; ac per hoc non novella vel nuper exorta eſt Chriſtianorum religio, ſed ab ipſa mundi origine deſcendens, eodem Chriſto Doctore & inſtitutore. Nam inde ab initio ſpeciem formámque ſuſpiciens. Porrò de unitate fidelium veteris ac novi teſtamenti beatus Hieronymus dicit: *Quo modo enim omnes in protoplaſto Adam necdum nati moriuntur; ita omnes, etiam hi qui ante adventum Chriſti nati ſunt, in ſecundo Adam vivificantur. atque ita fit ut & nos legi ſervierimus in patribus, & illi gratia ſalventur in filiis.* Iſte intellectus Eccleſiæ Catholicæ convenit, quæ veteris & novi teſtamenti unam aſſerit providentiam, nec diſtinguit in tempore quos conditione ſociavit. Omnes ædificati ſimus ſuper fundamentum Apo- *Iſa. 62.* *Apoc. 2. & 3.* *Epheſ. 2.*

ſtolorum & Prophetarum, continente nos angulari lapide Ieſu Chriſto Domino noſtro, qui fecit utraque unum, & medium parietem diſſipans, inimicitiam utriuſque populi in ſua carne deſtruxit, & antiquæ legis difficultatem evangelicorum dogmatum integritate mutavit. Verè in Chriſto unus panis ſumus, & duo conſenſimus ſuper terram; & quomodo nos ſuper Prophetas fundati ſumus, ita & Patriarchæ jam Apoſtolorum fundamine conſtiterunt. De Domino quoque Ieſu Chriſto prædictus Doctor ait: *Poſtquam ob noſtram ſalutem de Virginis utero dignatus eſt naſci, Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus ſequeſter eſt dictus.* Antequam verò humanum corpus aſſumeret, & eſſet apud Patrem & omnes ſanctos quos Scriptura commemorat, ſine additamento hominis, quem necdum aſſumpſerat, mediator tantummodo nuncupatur. Ipſe quippe precioſo ſanguine ſuo & nos & illos, Patriarchas ſcilicet & Prophetas, de maledicto legis redemit. Omnes enim ex fide Chriſti juſtificati ſunt. Siquidem Abraham vidit diem Chriſti, & lætatus eſt; & Moyſes majores divitias æſtimavit theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem.

Ioan. 8.
Hebr. 11.



EPISTOLA AD PROCERES Palatij contra Præceptum impium de baptiſmo Iudaïcorum mancipiorum.

DOMINIS & ſanctiſſimis, beatiſſimis, viris illuſtribus, Hilduino ſacri Palatij Antiſtiti, & Vvalæ Abbati, Agobardus ſervulus. Noverit manſuetudo veſtra prudentiſſima idcirco me ad utrumque præſumpſiſse quæ ſequuntur ſcribere, quoniam abſque ambiguo vos noui præcipuos & penè ſolos in via Dei eſſe adjutores Chriſtianiſſimi Imperatoris, & propterea in Palatio eſse unum ſemper, & alterum frequenter, ut in operibus pietatis quæ abſque omni errore quærenda, invenienda, tenenda ſunt, vos illi prudentiſſimis veſtris ſuggeſtionibus ſitis exhortatores &, ut dixi, adjutores. Scripſi ſinceritati veſtræ ſingulos breves indiculos, ſignificans vobis quandam feminam ex Iudaïſmo ad Chriſtianiſmum gratia Chriſti tranſlatam, graves perſecutiones ſuſtinere propter fidem quam ſuſcepit Chriſti, quas per ipſius feminæ breviculum poteſtis cognoſcere. in qua re tam excellens eleemoſyna vobis manet, ut de nulla alia poſſit eſse major. Nunc autem cauſam hujus perſecutionis, quæ & fomes impij erroris eſse poteſt, me vobis ſignificante cognoſcere dignamini. Quoddam Præceptum Iudæi circumferunt, quod ſibi datum ab Imperatore gloriantur, in quo continetur ut mancipium Iudaïcum abſque voluntate domini ſui

ſui nemo baptizet. Quod à nobis omnino non creditur, ut à facie Chriſtianiſſimi & piiſſimi Imperatoris tam contraria eccleſiaſticæ regulæ ſit egreſsa ſententia. Novit enim optimè Deo amabilis prudentia veſtra, quomodo ab initio ſanctis Apoſtolis ſuper hac re ab ipſa Veritate præceptum ſit, quibus abſque ulla diſcretione perſonarum, abſque ulla exceptione conditionum, generaliter dictum eſt: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Et iterum: *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Quod & illi & omnes deinceps eccleſiaſtici rectores omni fide & conſtantia obſervantes, non ſolùm ſervos quorumlibet hominum, verùm etiam conjuges & ſoboles Imperatorum & Conſulum, & prædicando ad fidem convertere, & converſos nullius expectata licentia baptizare minimè dubitarunt. Quod cùm in aliorum geſtis facile ſit recognoſcere, præcipuè in apoſtolicis litteris omni luce clariùs demonſtratur. Legimus namque in fine epiſtolæ ad Philippenſes ita: *Salutant vos omnes ſancti, maximè autem qui de Cæſaris domo ſunt*: quem impiiſſimum Neronem fuiſſe nemo quis dubitet; cujus domeſticos & miniſtros aulæ regiæ nullus ambigit prædicatione apoſtolica converſos, nunquam baptiſmi gratia ſanctificari potuiſse, ſi ejus ſuper hac re voluntas aut permiſſio expectaretur; qui maximo perſecutionis terrore, non ſolùm incredulos, ne ad fidem venirent, deterrebat; ſed etiam credentes à fide deicere inſiſtebat. Vnde & ipſos

Matth. 28.
Marc. 16.
Philipp. 4.

duces ac magiſtros fidei Chriſtianæ, quorum doctrina totum penè orbem contra ſua ſcita videbat Chriſti fidei ſubjugatum, noviſſima furoris ſui atrocitate trucidavit. In epiſtola quoque ad Timotheum, poſtquam pro omnibus hominibus orari & obſecrationes fieri præcepit Apoſtolus, ad extremum intulit: *Hoc enim bonum eſt & acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Et ad Titum, poſtquam ſenes, & anus, adoleſcentulas, juvenes, ſervos, congruis præceptis inſtruendos eſse monſtravit, hoc modo concluſit: *Apparuit enim gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos,* & cetera. Si ergo, ut iſtis exemplis manifeſtiſſimè comprobatur, voluntas Dei Salvatoris noſtri eſt omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & per unum mediatorem Dei & hominum, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, reconciliari; ſi hujus gratia reconciliationis & ſalutis omnibus hominibus indifferenter illuxit; quis tantæ bonitati Dei injuriam facere præſumat, ponendo legem miſerationi ejus, & ad arbitrium impiorum eam implorantibus impertiendam conſtituendo, quorum pertinaciſſima perfidia non ſolùm neminem ſuorum ad fidem Chriſti permittit accedere, ſed etiam credentes publicè & occultè blaſphemare & deteſtari non ceſsat. Denique & piè conſiderantibus perſpicuum eſt, quòd unus omnipotens Deus, omnium conditor &

1. Timot. 2.
Tit. 2.

moderator justissimus, qui primum hominem de terræ limo formavit, & de costa ejus adiutorium illi similem sibi fecit, quique ex eis omne genus humanum quasi ex uno fonte & una radice propagavit, omnes unius conditionis fecerit. Et licèt peccatis exigentibus, justissimo & occultissimo eius judicio, alij diversis honoribus sublimati, alij servitutis jugo depressi sunt, ita tamen à servis corporale ministerium dominis exhiberi ordinaverit, ut interiorem hominem ad imaginem suam conditum, nulli hominum, nulli angelorum, nulli omnino creaturæ, sed sibi soli voluerit esse subjectum. Vnde & in lege sua, de hac mentis servitute, quæ illi tantùm debetur, mandavit: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies.* Et Apostolus eundem interiorem hominem ab omni sexus diversitate, ab omni conditionis & generis distantia liberum esse demonstrans, ita docet: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ejus, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundùm imaginem ejus qui creavit eum; ubi non est Gentilis & Iudæus, circumcisio & præputium, Barbarus & Scytha, servus & liber; sed omnia & in omnibus Christus.* Cùm ergo hi qui ad baptismum veniunt, per agnitionem creatoris in interiore homine qui ab omni servitutis conditione liber est, renoventur; quæ ratio esse potest, ut id servi absque permissu dominorum suorum consequi prohibeantur, nec servire eis Deo liceat, nisi licentiam ab hominibus impetraverint? Certè in epistola ad Timotheum idem Apostolus sic præcepit: *Quicunque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbi-*

Deuter. 6. Matth. 6. Coloss. 3. 1. Tim. 6.

trentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt; sed magis serviant, quia fideles sunt, & cetera. In quibus verbis evidenter de omnibus Christianis servis, sed quorum alij fidelibus, alij infidelibus dominis serviebant, loquitur. Et tamen infidelium dominorum servis præcepta constituit: qui tunc utique adhuc infidelitatis vinculo tenerentur obstricti, si in hac re eorum quibus serviebant arbitrium sequerentur. Læsus est Philemon à servo Onesimo, quem Paulus Apostolus in vinculis positus ad Christi fidem convertit, sacri baptismatis fonte abluit; nec super his Philemon conqueritur, sed etiam credentem atque baptizatum quasi viscera Apostoli suscipiat admonetur. Quas nos auctoritates sequi cupientes, & Præceptum, quod quasi ex Imperiali profertur auctoritate, transgredi metuentes, inter duo versamur pericula. Si enim Præceptum illud observamus, neglectis ecclesiasticis regulis, Deum offendimus; si has sequimur, Imperatoris indignationem veremur; maximè cùm magister infidelium Iudæorum incessanter nobis comminetur se Missos de Palatio adducturum, qui pro istiusmodi rebus nos judicent & distringant. Quæ res non solùm nobis perturbationem affert; verùm etiam eis, qui ad fidem facilè converti poterant, quantum ingerat impedimentum, vestræ est prudentiæ æstimare. Vnde, Patres sanctissimi, ac Deo amantissimi, hæc nostra pericula quasi vestra piis animis perpendentes, intercedite apud Christianissimum & clementissimum Imperatorem, ut hujusmo-

di impedimentum de ſancta Eccleſia auferatur, & inter multa & maxima quæ piiſſimè & juſtiſſimè in tradito & conſervato ſibi à Chriſto diſponit imperio, etiam huic rei propter amorem ipſius Chriſti miſericordiſſima & ſolita bonitate ſuccurrat; ne animæ, ex quibus grex fidelium augeri poterat, & pro quarum ſalute in diebus Paſſionis Dominicæ ab univerſali Eccleſia Deo publicè ſupplicatur, obſiſtente infidelium & Deo adverſantium duritia, etiam dicti Præcepti occaſione diaboli laqueis remaneant implicatæ. Certè in ſacris canonibus conſtitutum, ut ſi qui ex eis ad baptiſmum venerint, ſi voluerit Epiſcopus, vel quilibet fidelium, redimendi eos habeat poteſtatem. Quod nos libentiſſimè facere cupimus; hoc tantummodo poſtulantes, ut eis veniendi ad fidem facultas libera tribuatur. Nec hoc dicimus, quòd eis filios vel ſervos eorum violenter auferendos eſſe ſentiamus; ſed ut venientibus ad fidem, ab infidelibus licentia non negetur.

Vide lib. de Iud. ſuperſtit. cap. 6.

EPISTOLA

AD BARTHOLOMÆVM Epiſcopum Narbonenſem, De quorundam inluſione ſignorum.

I. REVERENDISSIMO ac dilectiſſimo Domino & fratri Bartholomæo Epiſcopo, Agobardus, Hildigiſus, & Florus, in Domino Ieſu Chriſto ſempiternam ſalutem. Cognovimus ſollicitam eſſe prudentiam veſtram,

quonam modo accipi debeat illud quòd in quodam loco cœperunt fieri quædam percussiones, ita ut caderent quidam, modo epilepticorum, vel eorum quos vulgus dæmoniacos putat, vel nominat. quod & quidam venerandus frater significavit nobis; maximè in quadam Ecclesia, ubi cujusdam sancti corpus veneratur, nomine Firmini. & nunc per vos comperimus adhuc etiam alio genere fieri, ut videantur & sentiantur in corporibus hominum stigmata exustionis, quasi si sulphur arsisse in locis illis contigisset. nec tamen mori aliquem ex his dictum est nobis, nec quemquam alia antè infirmitate languentem curari. Quæ videntes utriusque sexus & diversæ ætatis homines, offerunt in loco, aut, sicut dicitis, locis. Iam enim & in aliis fieri videntur quædam donaria quæ unusquisque potest, aut in auro & argento, vel pecoribus, aut in quibuscunque speciebus, nullius exhortatione, nulla ratione admoniti, sed inrationabili terrore perterriti. quod nobis multùm stultè fieri videtur; cùm nulla signa sanitatum, nulla spes propitiationis ibidem demonstrentur. propter quod faciliùs adverti poterat qua esset cautela custodiendum. Et certè sicut verissimum est quòd istæ percussiones esse non possunt nisi Deo permittente, ita certissimum nulla alia virtute ministrante, nisi angelo percutiente. Quisnam ita stultus est qui nesciat & visibiliter & invisibiliter omnipotentem Deum flagellare homines ad eruditionem & conversionem; non solùm per homines, sed etiam per bestias, & per minutissima & vilissima quæque animantia? nec tantùm per ignitos serpentes, sed & per

ranas & muſcas, & ſciniphas, & locuſtas. nec tantùm per animantia, ſed per & inanimata, ſicut per grandinem, per flumina, per pluvias, per ſiccitates. Novit utique prudentia veſtra unde loquamur, auctore ſancta Scriptura. Sed & ſi dixerimus leones, crabrones, brucum, erucam, æruginem, devorationem, id eſt, maledictionem, (quo uno nomine multa intelligi poſſunt) eadem auctore erit. Si autem & addiderimus urſos, lupos, ſues, & cervos ſilveſtres, licèt facilè de Scripturis monſtrari non poſſit, exempla tamen non deerunt.

II. Quamvis exuſtiones iſtæ, ſuper quibus movemini, non multùm diſtent à veſicis turgentibus, vel, ſicut alia editio dicit, feruvris Ægyptiis illatis, & illis percuſſionibus quas Philiſtæis inrogatas Samuelis volumen nominatim demonſtrat, & ex talibus prominentibus. In quibus omnibus quæ enumerata utique ſunt, quis eſt qui ignorare permittatur, quomodo agere patientes aut audientes debeant, & videntes, cùm unus ſit omnium Dominus, qui flagellat & medetur, percutit & ſanat, ducit ad inferos, & reducit? De quo beatus Iob confitebatur dicens: *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* cùm certè eadem Scriptura dicat: *Percuſſit eum Satan ulcere peſſimo.* Sed licèt percuſſor percuſſerit, percuſſorem tamen habens in poteſtate tetigiſſe dicitur, non ſolùm in corpore, verùm etiam in amiſſione rerum; ſicut idem iterum ait: *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* cùm Dominus dixerit ipſi diabolo: *Ecce quæ habet univerſa, in manu tua ſunt.* Sed quia hanc

Exod. 9. *1. Reg. 14.* *1. Reg. 2.* *Iob. 6.* *Iob. 2.*

percussor potestatem habere nunquam potest, nisi acceperit ab eo in cujus & ipse potestate est; propterea ipsi tribuenda est potestas qui dat & retinet, permittit & cohibet. Talibus exemplis plenæ sunt Scripturæ, sicut & illud quod legi-
1. Reg. 9. tur de Saule, quòd spiritus malus arripuerit eum. In quibus verbis admirabiliter ostendit Scriptura divina & potestatem Domino tribuendam esse, & malitiam diabolo: quam utique non accipit, sed à semetipso habet. quod autem non habet accipit, id est, potestatem.

III. Sed de his non necesse habemus scribere vobis, quoniam habetis multa sublimium Doctorum sublimiter dicta. Tamen duo videntur nobis genera vobis significanda, quæ nobis & vobis pariter quærenda putamus. Et unum quidem illud est, quòd utrum correptio, an infirmitas, vel potiùs virtus dicenda sit, nescimus. Hoc tantùm in eadem re nos scire putamus, quòd nullius adversariæ potestatis ministerio geratur; sicut est de beato Zacharia sacer-
Luc. 1. dote incedente in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela; qui quoniam incredulus fuit promissionis ei factæ à Gabriele Archangelo, silentio multatus est. Quod & vir desideriorum beatus Daniel fatetur, dicens:
Daniel. 10. *Domine, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ.* unde se dicit postea languisse per dies plurimos. Et beatus Iacob luctans cum angelo,
Genes. 32. claudus effectus est.

IV. Neque hoc dicimus quasi diabolus in sanctos nullas accepta potestate operetur correptiones, cùm Apostolus apertè dicat datum sibi stimulum carnis, angelum Satanæ; sed

quia hæ tales excipi poſsunt à ceteris percuſſionibus, etiam ab illa qua Maria ſoror Moyſi & Numer. 12.
Aaron & Ozias Rex percuſſi ſunt lepra; illa 2. Paral. 26.
propter peccatum detractionis, ille propter ſuperbiam præſumptionis. Si verò in his, utrum ſolo Dei nutu, an miniſterio angelorum bonorum ſeu malorum, geſta ſint, dubitatur; neſcimus utrum ita dubitari poſſit de Nadab &
Abiu, de quibus ſcriptum eſt quòd egreſsus ig- Levit. 10.
nis à Domino, interfecit eos. Cui rei ſimile videtur de Oza, qui arcam Domini ſuſtentare 2. Reg. 6.
præſumens, percuſsus à Domino legitur, & occiſus.

V. Sed quia judicia Domini ſemper juſta, frequenter occulta ſunt, occultiora adhuc nobis 1. Reg. 6.
videntur in morte Bethſamitarum: ubi exceptis LXX. viris, qui forſitan aut ſacrificare aut arcam Domini manibus tractare conati ſunt, quinquaginta millia plebis percuſſi dicuntur à Domino, qui nihil horum feciſse credendi ſunt: qui tametſi miniſterio angeli percutientis interfecti ſunt, rectè dicuntur à Domino percuſſi, ſecundùm regulam ſuperiùs oſtenſam.

VI. Forſitan ſimiliter dubitet aliquis de duobus quinquagenariis cum quinquagenis ſuis ad 4. Reg. 1.
Heliam miſſis, utrum miniſterio angelico ſint occiſi. Propter quod Scriptura dicit ignem deſcendiſse de cœlo, & devoraſse eos. Sed attendat pari modo de beati Iob ovibus dictum: *Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oves pueróſque* Iob. 1.
conſumpſit. cùm nemo dubitet hoc miniſterio Satanæ factum.

VII. Alterum verò genus eſt, quo in quoſdam homines prævalere videtur diabolus, non

tam ad percutiendum, quàm ad inludendum; de quibus multos audivimus & cognovimus à dæmonibus, lapidibus & fustibus cœsos, & in nullo læsos; aliquos tamen & inlusos & læsos. in quibus nulla alia causa videtur qua id fiat, nisi aut inanitas fidei, aut delectatio vanitatis. cujus rei exempla facilè de Scripturis proferre non possumus. sed tamen nullus penè hominum est qui talia non audierit, vel viderit; cùm plerique vano terrore aut vana admiratione attoniti, inanescunt sensu & virtute animi. Novit enim diabolus, ut ait beatus Leo, quem mœrore deiciat, quem fallat gaudio, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Vnde & Apostolus monet: *Cui resistite fortes in fide.* Qui semper nocendi cupidus est, & cùm id se ostendit quod est, & cùm se transfigurat in angelum lucis, & veluti quædam sanitatum signa demonstrat. Cui utique in utroque verè resistendum est; ut nec vanos terrores formidemus, nec vanis miraculis delectemur.

S. Leo Serm. 7. in Nativ. Domini.

1. Pet. 5.

2. Cor. 11.

VIII. Hæc de duobus quibusdam generibus interposuimus; unum, ubi nihil admixtionis habet ministerium diaboli, sicut de beato Zacharia & Daniele ac Iob diximus; alterum, ubi infirmitas fidei, & inanitas rationis, sive exiguitas sensus, in causa est. Libet autem hîc adjungere illa magna & horribilia quæ Dominus fieri voluit ad eruditionem fidelium: in quibus docemur etiam diabolum rebellem luminis Deo servire, & ministrum esse divinæ operationis, cùm per illum non solùm malis, sed & bonis, flagella & tribulationes admoventur. Quòd enim percussiones impiis & infi-

delibus per malos angelos irrogentur, Pſalmiſta de plagis, quibus Ægyptus percuſsa eſt, loquens, apertè declarat, dicens: *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immiſſiones per angelos malos.* Pſalm. 77.
In libro quoque Eccleſiaſtici legitur: *Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua.* Vnde & in libro Tobiæ de Sara filia Raguëlis legitur quòd tradita fuerat ſeptem viris, & dæmonium nomine Aſmodeus occiderat eos, mox ut ingreſſi fuiſsent ad eam. De Rege autem impio Achaz in libro Paralipomenon Scriptura teſtatur, dicens: *Ipſe per ſe Rex Achaz immolavit diis Damaſci victimas percuſſoribus ſuis, & dixit: Dij Regum Syriæ auxiliantur eis; quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi.* cùm è contrario ipſi fuerint ruina ejus, & univerſo Iſraëli. Qui ſint autem Dij Gentium, oſtendit Pſalmiſta, cùm dicit: *Omnes dij gentium dæmonia.* Apoſtolus quoque ad Corinthios in epiſtola prima: *Quæ immolant*, inquit, *gentes, dæmoniis immolant, & non Deo.*

Eccli. 39. Tobiæ 3. 2. Paralip. 28. Pſalm. 95. 1. Cor. 10.

IX. Quòd autem etiam impij & fideles malignis interdum tradantur ſpiritibus ad percutiendum, hiſtoria beati Iob luce clariùs manifeſtat: ubi & expeditio Satanæ & Dei permiſſio apertè deſcribitur, & ad extremum, poſt damna rerum, poſt funera filiorum, cùm os illius & carnem Dei manu tangi expoſtulaſſet, & Dominus permitteret, dicens: *Ecce in manu tua eſt. Veruntamen animam illius ſerva*, dictum de eo eſt: *Egreſſus igitur Satan à facie Domini, percuſſit Iob ulcere peſſimo à planta pedis uſque* Iob. 2.

ad verticem ejus. Infirmitates quoque & languores, quibus pij vel impij multo tempore affliguntur, per malos angelos inrogari Dominus ostendit in Evangelio: qui cùm de muliere, quam spiritum infirmitatis habentem ipse sanaverat, Archisynagogo calumnianti responderet, adjecit post aliqua: *Hanc autem filiam*
Luc. 13. *Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce octodecim annis non oportuit solvi à vinculo isto die Sabbati?* Hinc est quòd beatus Petrus in Actibus Apostolorum, cùm de mirabilibus Domi-
Act. 10. ni loqueretur, ait de eo: *Qui pertransivit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.* Paulus quoque
1. Tim. 1. Apostolus Philetum & Hermogenem dicit se tradidisse Satanæ, ut discerent non blasphemare. De eo autem qui uxorem patris sui habebat, Corinthiis ita loquitur: *Ego quidem absens cor-*
1. Cor. 5. *pore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini Iesu, tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini Iesu.* Hinc de seipso quod
2. Cor. 12. jam commemoravimus ait: *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet.*

X. Terrores etiam tribulationum per dæmones fieri in libro Sapientiæ legimus: ubi cùm narraret Scriptura de percussionibus Ægypti,
Psalm. 77. quas per malos angelos immissas Psalmista de-
Sapient. 17. monstrat, ait inter alia: *Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & per-*

ſonæ triſtes apparentes, pavorem illis præſtabant. Vnde & Propheta protectionem Dei viro juſto promittit, dicens: *Scuto circumdabit te veritas ejus. Non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante per diem, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.* Has itaque adverſarias poteſtates à Deo expectare & deſiderare poteſtatem feriendi & nocendi & Dominus demonſtrat in Evangelio, ubi ait diſcipulis ſuis: *Hac nocte Satanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum.* Et Pſalmiſta, cùm dicit: *In ipſa,* id eſt, in nocte, *pertranſibunt omnes beſtiæ ſylvæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant & quærant à Deo eſcam ſibi.* & multis aliis locis divinæ Scripturæ.

Pſalm. 91. *Luc. 22.* *Pſalm. 103.*

XI. Et cùm, ſicut ſuprà diximus, non ſemper nec in omnibus diabolus accipiat poteſtatem, ſemper tamen habet in omnibus & per omnia omnimodam nocendi voluntatem, maximè in illos inhiat, quibus, ut dictum eſt, prævalere ſe poſſe videt; eò quòd ſint exiguæ fidei, & vacui pondere rationis. Et inde eſt quòd pueros, ac puellas, & hebetes quoſque deicere videtur, & maculis exuſtionis notare. Quod utique fidelis quiſque, & ratione præditus, cùm videt, aut audit, cor ad ſolius Dei timorem levat, qui non permittit nos tentari ſupra id quod ferre poſſumus. Sicut faciendum eſt etiam, cùm beſtiarum dentibus aut undecunque vel ubicunque flagellamur, vel alios flagellari conſpicimus.

1. Cor. 10.

XII. Quod verò illi, de quibus nobis innotuiſtis, ad eaſdem Eccleſias, in quibus percutiuntur, concurrunt, & quicquid poſſunt, do-

nant; nos credimus omnino quòd terroribus decepti hoc faciant, perdito consilio meliore. Meliùs enim facerent, si sua pauperibus & hospitibus erogarent, & ad presbyteros Ecclesiæ currerent, ungendi oleo, secundùm præceptum evangelicum & apostolicum, cum jejuniis & orationibus; quibus sociari debet eleemosyna. Nam si essent signa sanitatum, quæ Deo largiente per merita sanctorum concessa viderentur, concursus ad eadem loca consequens esset; & si aliquid oblationum ibi daretur more ecclesiastico, & secundùm dispositionem patrum, esset utique fructuosum ipso usu misericordiæ. Nunc autem quia cupiditati quorundam & avaritiæ famulantur, non exinde honoratur Deus, nec pauperibus succurritur. Hanc enim rem si secundùm voluntatem Dei agerent, juxta quod per omnes sanctas Scripturas eam Deus hominibus voluit indicari; scirent utique quàm sublimiter & admirabiliter hujus rei semitam Dominus demonstrare dignatus sit per Micheam Prophetam dicentem:
Mich. 6. *Numquid offeram Deo holocautomata & vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?* Et cùm in his omnibus negetur, subinfertur ilico in quibus Dominus placari possit, cùm dicit: *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus quærat à te. Utique facere judicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Sicut enim reprehensibile est rem pauperum non pauperibus

distribuere; sic infructuosum, si ea quæ deberent Ecclesiæ debitam reverentiam exhibentibus erogari, cupiditatis æstu anhelantibus vel avarè servanda vel abutenda prodigè conferantur.

AD MATFREDVM Procerem Palatij, Deploratoria de injustitiis.

VIRORVM præstantissimo atque inlustrissimo Matfredo Agobardus in Christo Domino vivificatore ac salvatore nostro vitam & salutem æternam. Obsecro præcellentissimam claritatem vestram ut patienter & clementer audire dignetur quæ fidelis suggerit servulus: quia, teste Deo qui scrutatur corda & renes, non alia intentione dico, nisi propter profectum prosperitatis vestræ præsentis pariter & futuræ. Omnipotens, sempiternus, & misericors Deus, apud quem nihil præteritum, nihil futurum est, sed omnia volumina seculorum quæ apud mortales & temporales volvuntur, intemporaliter apud eum præsentia permanent, elegit vos ante mundi constitutionem futurum nostris periculosis temporibus Ministrum Imperatoris & Imperij, & præ ceteris honorificavit & ditavit, non solùm exteriùs, verùm etiam interiùs, prudentia videlicet, justitia, fortitudine, & temperantia, quibus secundùm Scripturas nihil utilius est in vita hominis; constituítque vos in latere rerum sum-

mam regentis; quatenus & in diſpoſitione æquitatis illi eſſetis ſuffragator, & in remuneratione beatitudinis particeps. Nunc igitur quid potiſſimùm expedit devotiſſimæ intentioni veſtræ, niſi ut omni conamine omníque mentis adniſu ita in diſpoſitionem rerum ſagaciſſimè vigiletis, ut opprimatur iniquitas, deſtruatur fraus & dolus, diſſipetur pravitas, conteratur crudelitas, erigatur juſtitia, conſoletur humilitas, roboretur fides, ſerenetur Eccleſia. Noverit namque prudentia veſtra, in iſtis regionibus, quibus nos vicini ſumus, in tantam ſecuritatem veniſſe impietatem, ut penè nullus inveniatur qui juſtitiam diligat, ab injuſtitiáque recedat, niſi cujus divina inſpiratio mentem tangit, & deducit voluntatem; ita ut gratuitum putetur, ubicunque bonitatis veſtigia conſpiciuntur. Quievit timor Regum & Legum in multis; adeo ut plerique in præſenti neminem timendum putent, reputantes apud ſemetipſos, & dicentes in cordibus ſuis: Si querela de me ad Palatium venerit, cauſa ad Cauſidicos dirigetur. Illic inveniam parentes vel amicos plures, per quos indubitanter fiet ut regalem offenſionem nullam incurram, quia donum abſconditum extinguet iras, & is qui timendus eſt, aliis interpoſitis non videbit inſipientias noſtras. Talibus, vir eximie, occaſionibus totum penè illud miſerabili ævo noſtro viguit quod ſuo tempore Chriſtianos quidem evaſiſſe gloriabatur, apud paganos verò vehementiùs efferveſcere martyr beatus Cyprianus lugubri nimis ac mœrenti voce deflebat: *Inter leges*, inquiens, *ipſas delinquitur, inter jura peccatur.*

Cypr. in epiſt. ad Donat.

peccatur. innocentia nec illic ubi defenditur reservatur. Quis inter hæc verò subveniat? Patronus? Sed prævaricatur, & decipit. Judex? Sed sententiam vendit. qui sedet crimina vindicaturus, admittit; & ut reus innocens pereat, fit nocens judex. Nullus de legibus metus. de quæstore, de judice, pavor nullus. quod potest redimi, non timetur admitti. Consensere peccatis jura, & cœpit licitum esse quod publicum est. Quis illic rerum pudor, quæ esse possit integritas; ubi qui damnant improbos desunt, soli tibi qui damnentur occurrunt? quódque sine periculo dicere nequeo, multi talium putant vos esse murum inter se & Imperatorem, per quem defendantur à correctione. Quin potiùs, præstantissime virorum, date operam, ut sitis murus in augmento felicitatum, qui noxios expugnet, innocentes tueatur, Deo congruat, ab inimico discrepet, supernam remunerationem accumulet. Et licèt satis ex verbis præcedentibus animi nostri clarescat intentio; ut tamen absque ulla dubitatione sciatis me non proprias querelas deplorare, cognoscat prudens benignitas vestra, hæc à me dici non posse adversùm Comitem nostrum Bertmundum. quippe qui bene satis habeat ordinatum de justitiis Comitatum suum; eò quòd talem virum pro se constituerit ad hæc peragenda, qui non solùm propter amorem & timorem senioris sui id strenuè gerat, verùm etiam, quod sublimius & laudabilius est, propter amorem Dei & amorem ipsius æquitatis & justitiæ, ita ut videatur nobis in his partibus nusquam fieri tam diligenter & attentè. Sed prorsùs hæc omnia dicimus propter

fidem quam ſub Deo, Domino etiam Imperatori debemus, & pro veſtra beatitudine æterna, & præſentis vitæ felicitate adipiſcenda. Quoniam, ut ipſi non ambigitis, tanta familiaritas, quam apud Dominum Imperatorem obtinere vos Deus fecit, pro magno vobis talento ſpiritali ab ipſo omnipotenti Domino computabitur; & deſideramus ut tam ſtrenuè illud impendatis, ut meritò audire mereamini à Domino in
Matth. 25. judicio ejus: *Euge ſerve bone & fidelis, quia*
Luc. 19. *ſuper pauca fuiſti fidelis,* & cetera. Avertatur autem à vobis illa dura & inrevocabilis improperatio, quæ in negligentes redundatura eſt,
Ibid. Domino dicente: *Serve male & piger, ſciebas quia meto ubi non ſeminavi, & congrego ubi non ſparſi,* & cetera. Sed neque nominatim perſonas exprimere debeo, quibus emendatione multa opus eſt, ne accuſator videar, quod non eſt officij mei; ſed cupio vos ita eſſe ſollicitum, ſicut ſtudioſiſſimum Dei miniſtrum, & conſentaneum boni Imperatoris adjutorem, qui ab utroque Domino dignus & fidelis inventus, meritò utriuſque recompenſationem percipiat.

EPISTOLA AD CLERICOS & Monachos Lugdunenſes, De modo regiminis eccleſiaſtici.

I. QVIA novi inter aliquos, quoſdam rumores & ſuſpiciones diverſas, hæc ſubteradjecta ſcripſi, per quæ cognoſcere dignemini quæ ego in actione eccleſiaſtici regiminis

tenenda putem; cessétque paucorum murmuratio, cùm omnibus mea fuerit intentio patefacta. Vnus est sponsus, qui habet sponsam; qui diligendus est propter se, non propter aliud aliquid, cùm ipse sit pax, veritas, justitia, sanctificatio, & redemptio, & omne bonum, & sine illo nullum bonum; qui de cœlo venit, & super omnes est; qui quos eripit de terra, levat ad cœlum. Amici sponsi sunt, qui se videntes & audientes ædificant in amorem & cultum sponsi; filij verò sponsi, & qui ædificant, & qui ædificantur. Vnus est agnus, qui habet sponsam, de qua dicitur Iohanni Apostolo: *Veni, ostendam tibi sponsam, uxorem agni.* & ostensa est illi civitas sancta Hierusalem descendens de cœlo à Deo, habens claritatem Dei. *Apoc. 21.*

II. De hac sponsa & civitate cantatur in cœlo *Alleluya, quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit se; & datum est illi, ut cooperiat se byssino.* De hac uxore & civitate dicit Iohannes Evangelista, quòd ipsa sit & tabernaculum Dei. Ait enim: *Et civitatem sanctam Hierusalem vidi novam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus erit cum eis eorum Deus; & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* De hac civitate & uxore virgine generat agnus Dei, agnus Deus, agnus omnipo- *Apoc. 19.* *Apoc. 21.*

tens, agnus omnipotentis, agnos & oves quos commendat beato Petro Apostolo dicens: *Pasce*
Joan. 21. *agnos meos.* Et iterum: *Pasce oves meas.* Hic sponsus & agnus omnipotens dicit sponsæ &
Cant. 4. uxori suæ: *Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.* Et iterum: *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in liliis.* Hæc uxor & filia est viri
Cant. 7. sui agni & principis, cui ipse dicit: *Quàm pulchri sunt gressus cui in calciamentis, filia principis!*

III. Ipse princeps pater sponsæ suæ, & frater ejus est. Dicit enim ipsi uxori & sorori suæ:
Cant. 4. *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui. Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa!* Nec mirum si uxor soror est; quia & mammæ atque ubera ejus turris, & ipsa murus. Sic enim de illa pater & sponsus loqui-
Cant. 8. tur: *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est. Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea; si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.* Et illa respondit: *Ego murus, & ubera mea turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.* Quid mirum si murus & civitas, cùm & vinea habens virum? *Vinea enim*, inquit, *fuit Pacifico in ea, quæ habet populos. Tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.* De qua ipse vir & pater statim subjungit, dicens: *Vinea mea coram me est.* Ipsa vinea virginis quoque est & conjux, de qua in carmine nuptiali canitur ipsi

Regi & ſponſo : *Stetit conjux in dextera tua, in diademate aureo.* Et ipſe ſponſus & pater ait eidem conjugi : *Audi filia & vide.* Et ipſe cantor hujus carminis eidem dicit : *Et, ô filia fortiſſimi, in muneribus faciem tuam deprecabuntur divites populi.* Hæc juxta Hebraïcum. Antiquior autem tranſlatio, ut eandem conjugem Reginam & filiam Regis oſtenderet, ſic ait ipſi Regi : *Adſtitit Regina à dextris tuis.* & poſt pauca : *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus.* Hæc Regina non ſolùm vinea eſt, ſed & hortus, & fons. *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.* Dicitur & mulier, ſicut ſcriptum eſt : *Mulierem fortem quis inveniet?* & poſt aliqua : *Nobilis in portis vir ejus, quando ſederit cum ſenatoribus terræ.* In ejus perſona quibuſdam fidelibus & Paulus ſcribit : *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Cui ipſe Chriſtus Dominus loquitur : *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Et illa de illo : *Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum.*

Pſal. 44. *Cant. 4.* *Proverb. 31.* *2. Corint. 11.* *Cant. 4.* *Cant. 5.*

IV. Iſta ſponſa, Regina & uxor & ancilla eſt. Sed hoc non mirum. Mirum tamen & omni miſericordia plenum, quòd vir ejus & dominus, etiam domina eſt illi, ſicut Pſalmiſta decantat : *Sicut oculi ancillæ ad manum dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum.* Quæ etiam mulier dicitur habens dragmas decem, quæ, perditâ unâ, accendit lucernam, everrit domum, quæſivit, & invenit. Dicitur & mater; ſicut ipſe per Eſaïam loquitur, dicens : *Quomodo ſi cui mater blanditur, ita ego conſolabor vos.* Verè enim & mater & domina eſt, virtus & ſa-

Pſal. 122. *Luc. 15.* *Iſa. 66.*

pientia, fortitudo & gloria, resurrectio & vita, via & veritas, inluminatio & salus, & cetera hujusmodi.

V. Illud quoque non minùs mirum, quòd ancilla & amica etiam mater Domini sui esse
Matth. 12. potest illo modo quo Dominus ait: *Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est.* Quod
Galat. 4. & Apostolus de se ipso ait: *Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.*

VI. Hæc multiplicia nomina sponsi & sponsæ, Christi & Ecclesiæ, non de aliquibus gestis historicis, (sicut est, cùm Scriptura de Sara, Rebecca, Rachel loquitur, in quibus conjunctio Christi & Ecclesiæ figurata est) nec de eo locutionis genere, quo in rebus sensibilibus significativa prænuntiatione ponuntur, (sicut est mons Domus Domini, ubi mons Dominum & domus Ecclesiam significat) & multa hujusmodi, assumpta sunt; sed de illis locis ubi in illam ordinatam narrationem gestorum Scriptura exequitur, sed tantùm diversis hujusmodi nominibus Christum & Ecclesiam indicat, & in quibus nullus ita insipiens est ut aliud quærendum existimet, nisi Christum & Ecclesiam.

VII. Miranda verò conditoris benignitas ostenditur; cùm tanta unitate corpus capiti adhæreat, & caput corpori præsideat, sicut Pro-
Isa. 61. pheta decantat: *Induit me vestimentis salutis, & indumento justitiæ circumdedit me quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* & post aliqua: *Habitabit enim ju-*
Isa. 62. *venis cum virgine, & habitabunt in te filij tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit*

super te Deus tuus. Et Apostolus apertè ostendit, dicens: *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum corpus sunt, ita & Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes in uno spiritu potati sumus.* Quia videlicet hanc unitatem spiritus Christi facit. 1. Cor. 12.

VIII. Hæc sunt quæ ineffabiliter jucundissimam præstant avocationem piæ & fideli animæ, & talem avocationem, qualis in præsenti vita ex creaturarum contemplatione nulla esse potest, &, ut ita dicam confidenter, in omnibus operibus Dei visibilibus & invisibilibus nulla similis inveniri potest. De hac avocatione Dominus præcipit per Prophetam: *Loquimini ad cor Israël, & avocate eam.* De hac etiam vir cum quo est Deus in visione qua erudivit eum mater sua, mystico sermone, sic præcipit: *Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs.* De hac & Psalmista, cùm beatum diceret eum qui non respexit in vanitates & insanias falsas, vel sicut in Hebraïco legitur, ad superbias pompásque mendacij, in quibus sunt avocationes carnalium mentium, subjunxit: *Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis non est qui similis sit tui.* Isa. 40. Proverb. 31. Psal. 39.

IX. Ergo quicunque prædicationis officium & locum regiminis suscepit, & negligit in his summis rebus, quod est summum misericordiæ Dei, avocare animos fidelium, & quærit con-

ſolationem & avocationem in divitiis, in ornamentis metallicis, in venationibus, aucupationibus, ac piſcationibus, &, quod peius eſt, in comeſſationibus, & ebrietatibus, & ſonis muſicis, ſicut Dominus per Prophetam deteſtatur,
Iſa. 5. dicens: *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam, ut vino æſtuetis. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis veſtris; & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum ejus conſideratis.* Iſte talis non eſt adjutor Dei, ſicut Pau-
1. Cor. 3. lus ait: *Dei enim ſumus adjutores. Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis.* Sed eſt deſtructor operis Dei, ac per hoc adjutor Antichriſti; & licèt in oculis humanis ſacerdos eſſe videatur, in oculis tamen Dei non eſt: quia veniente Domino ad judicium, dividetur, & pars ejus cum infidelibus ponetur, & de qualibus ſcriptum eſt:
Eccle. 8. *Vidi impios ſepultos: qui etiam cùm adhuc viverent, in loco ſancto erant, & laudabantur in civitate, quaſi juſtorum operum.* Nullus ergo ex his dux populi Dei eſſe debet; ne quærentes regna cœleſtia in foveam demergat, ubi ipſe judicio Dei demerſus eſt, ſicut Dominus ad bea-
Iob 40. tum Iob demonſtrat, dicens: *Si habes brachium ſicut Deus.* Et quibuſdam interpoſitis: *Abſconde eos,* inquit; id eſt, ſuperbos & impios, *in pulverem ſimul, & facies eorum demerge in foveam.*

X. Sunt alij, qui, ſicut & iſti, non apparent hominibus impij, ſed per ſimulatam juſtitiam fiunt in oculis hominum ſepulchra dealbata, in
Matth. 23. oculis autem Dei, id eſt, intus, pleni ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. Ait beatus

Paulus Apostolus: *Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.* 2. Cor. 2.
Et iterum: *Habentes hanc ministrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis.* 2. Cor. 4.
Sicut enim adulter non quærit fructum prolis, sed tantùm ut suæ voluntati faciat, & libidinem impleat: ita omnis qui administrationem verbi suscepit, si ex sinceritate salutem audientium & ædificationem Ecclesiæ non quærit, sed causa alterius rei, quæ minor est quàm salus auditorum, verbum Dei loquitur, ut suæ nimirum propriæ voluntati obtemperet, adulter est.

XI. Ergo non soli hæretici adulterant verbum Dei, miscendo fallacias suas. Sed & omnes, qui per sacrum ministerium ad honores & divitias temporales pervenire festinant, etiam & illi qui ad honores & divitias sublimari non possunt, & victum aut tegumentum cotidianum ex sacro ministerio adipisci cupiunt, (quia non ideo sumptus accipiunt ut prædicent, sed ideo prædicant ut accipiant; nec loquuntur ex sinceritate sicut ex Deo, coram Deo; sed ambulant in astutia, nec abdicant occulta dedecoris, sed amplectuntur) adulteri sunt. Omnis ergo qui præponitur ceteris, sive clericus, sive monachus, si ita videtur benevolus & mansuetus atque affabilis, ut subditorum corda in sui amorem & propriam laudem convertat, adulter est, & regimen animarum suscipere nunquam debet. Qui autem ita prudens, mansuetus, & suavis

eſt, ut ſe videntes & audientes ad amorem & laudem ſponſi convertat & accendat, amicus eſt ſponſi, caſtitatem quærit ſponſæ, meritòque ſuſcipit regimen animarum. Omnis clericus, aut monachus, cui datus eſt quantuluſcunque ſermo ſapientiæ, aut ſermo ſcientiæ, & dum loquitur, cupit audientes in proprium amorem & propriam laudem convertere & inflammare, iſte ſeipſum prædicat, non ſponſum; & idcirco pellendus eſt de interiori thalamo, quia adulter eſt; foris in atrio præſidet, non ſponſæ juſſu, ſed pa-
Philipp. 1. tientiæ permiſſu: quia ſive occaſione, ſive veritate ſponſus annuntietur, gaudendum eſt. Fidelis enim anima à quocunque audiat laudes ſponſi, in amorem ſponſi accenditur, non in negligenter laudantis. Nam & diligentem laudatorem amat ut proximum, non ut ſponſum; amat in ſponſo, non pro ſponſo. Ambulans in
Pſal. 100. via immaculata, hic Domino miniſtrat, non ſibi; & poteſt præponi ceteris, non ambulans, ſed jacens in ignavia. Et qui ſic miniſtrat, ſibi miniſtrat, non Domino, non debet præponi ceteris. Qui cuſtodes obſervationum ad libitum ſuum, & non ad utilitatem domeſticorum, ſibimet diſpenſat, non Domino, non eſt fidelis diſ-
Matth. 24. penſator, & prudens, quem conſtituat Dominus
Eccle. 10. ſuper familiam ſuam. *Labor ſtultorum affliget eos qui neſciunt in urbem ſponſi pergere;* & ideo non debent fieri duces aliorum. Labor ſapientum ſanat eos. Deducuntur enim ab ſponſo in viam rectam, ut eant in civitatem habitationis; taléſque fieri debent duces eorum qui non habent
Hebr. 13. hîc manentem civitatem, ſed futuram inquirunt in grege qui aſcendit de lavacro. Et fœcundæ

ſunt amandæ, & ſteriles tolerandæ; & ſani cu- Cant. 6.
ſtodiendi, & infirmi ſanandi: quia ſponſus de
cœlo venit quod perierat requirere, & quod ab- Matth. 18.
jectum erat reducere, & quod confractum alli- Ezech. 34.
gare, & quod infirmum conſolidare, & pingue
& forte cuſtodire.

XII. Hæc in ſubjectis ovibus ita obſervanda ſunt. In prælatis autem & paſtoribus alia conditio eſt. Quoniam ſicut beatus eſt fidelis ſervus & prudens, quem *conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore,* qui imitatur paſtorem paſtorum in adminiſtratione paſcuæ; ita è contrario de paſtoribus qui paſcunt ſemetipſos, quod infirmum eſt non conſolidant, & quod ægrotum non ſanant, & quod fractum non alligant, & quod abjectum non reducunt, quod perierat non requirunt: de quorum ore liberet paſtor paſtorum oves ſuas, & eas paſcat in paſcuis uberrrimis, etiam eas quæ in præſenti vita ſemper pro ſe tolerant pravum paſtorem. Et quidem pia ovis ſemper quærit bonum paſtorem. Sed ſi deeſt in hac mortalitate, non deeſt ille qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis. Propter quod, ubi emendari non poteſt, ab ovibus tolerandus eſt ut mercenarius ſedens in cathedra Moyſi. Quoniam juſſit pius ſponſus, verus paſtor, ut quæ dicunt tales, faciant oves; quæ autem faciunt, non faciant.

Matth. 24. Ioan. Matth. 2

XIII. Hæc in poſtremo propterea dixi, ne quis me putet perditam exiſtimare fidelem ovem, quæ prudenter tolerat pravum paſtorem; illud ſummoperè commonens, ut omnis paſtor non ſibi ſed Domino nutriat & erudiat atque corripiat in diſciplina & timore Domini ſubdi-

tos: sicut & beato Petro summus pastor præcipit dicens: *Pasce agnos meos*, inquit, non *tuos*; & idcirco mihi, non tibi. hoc est certum indicium quòd me veraciter diligas, si agnos meos sollicitè pascas, propter quod recepturus es justitiæ coronam. Sic & quidam antiquus pastor curam sollicitudinis mysticis verbis significavit, dicens: *Non est adhuc tempus ut in caulis includantur oves. Date antea potum ovibus, & sic eas ad pastum reducite.* Quod ubi non fit, & venit illud quod Propheta deplorat dicens: *Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam; & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit.* Et alius: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.*

Ioan. 21. *Isa. 5.* *Thren. 4.*

XIV. Hæc verba non imperita, imperitè tamen ab imperito ordinata, omnibus necessaria sunt, ab illo qui sedet in solio, usque ad eum qui laborat ad molam. Ego non tam illis scribo, quibus nihil debeo nisi caritatem, sed eis qui nobis commissi sunt; ita tamen ut in nomine pastorum & rectorum intelligantur Abbates, & Præpositi, atque Presbyteri: quos & obnixè deprecor, ut toto corde intendant in exhortationem & obsecrationem beati Petri Apostoli, qua dicit: *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum, qui & ejus quæ in futuro revelanda est gloriæ communicator, pascite qui est in vobis gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntariè; neque dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo; & cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilis gloriæ coronam.* FINIT. AMEN.

1. Petri 5.

LIBER CONTRA EORVM superstitionem qui picturis & imaginibus sanctorum adorationis obsequium deferendum putant.

I. PRIMVM præceptum decalogi est dicente Deo: *Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis. Non habebis deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium qui in cœlo sunt desuper, & quæ versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea, & non coles.* Ad quæ verba beatus Augustinus brevissimè subjungit, dicens: *In primo præcepto prohibetur aliqua in figmentis hominum Dei similitudo; non quia non habet imaginem Deus; sed quia nulla ejus imago coli debet, nisi illa quæ & hoc est quod ipse, nec ipsa pro illo, sed cum illo.* Hæc dicens beatus Augustinus, docet nos breviter qualiter & cetera hujusmodi præcepta intelligere debeamus. Nam cùm distinctè dicatur non faciendam similitudinem omnium quæ in cœlo sunt, aut quæ in terra, vel quæ sub terra, non de solis similitudinibus alienorum deorum intelligitur dictum, sed & de cœlestibus creaturis, aut quæ in honore creatoris humanus sensus potuit excogitare. Propter quod & apertè Moyses loquitur ad populum, dicens: *Locutus est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitùs non vidistis.* Et post pauca: *Custodite igitur sollicitè*

Exod. 20.

August. Hom. super Exod. ad cap. 50.

Deuter. 4.

animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est Dominus vobis in Oreb de medio ignis; ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminæ, similitudinem omnium jumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub cœlo volantium, atque reptilium quæ moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis; ne fortè oculis elevatis ad cœlum, videas solem & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas. In quibus verbis summopere notandum est, quia si opera manuum Dei non sunt adoranda & colenda, nec in honore Dei; quanto magis opera manuum hominum non sunt adoranda & colenda, nec in honore eorum quorum similitudines esse dicuntur.

August. de Civit. Dei l. 10. cap. 1.

II. Ex libro sancti Augustini de civitate Dei x. quibus modis cultus dicatur: Videndum
» ac differendum est, quantum Deus donat, im-
» mortales ac beati in cœlestibus sedibus, domi-
» nationibus, principatibus, potestatibus consti-
» tuti, quos isti deos, & ex quibus quosdam vel
» bonos dæmones, vel nobiscum angelos nomi-
» nant, quomodo credendi sint velle à nobis reli-
» gionem pietatémque servari; hoc est, ut aper-
» tiùs dicam, utrum etiam sibi, an tantùm Deo
» suo, qui etiam noster est, placeat eis ut sacra fa-
» ciamus, & sacrificemus; vel aliqua nostra, seu
» nos ipsos, religionis ritibus consecremus. Hic
» est enim divinitati, vel, si expressiùs dicendum
» est, deitati debitus cultus; propter quem uno
» verbo significandum, quoniam mihi satis ido-
» neum non occurrit Latinum, Græco ubi neces-
» se est insinuo quid velim dicere. Latriam quip-

pe noſtri, ubicunque ſacrarum ſcripturarum « poſitum eſt, interpretati ſunt ſervitutem. Sed « ea ſervitus, quæ debetur hominibus, ſecundùm « quam præcipit Apoſtolus ſervos dominis ſuis « ſubditos eſſe debere, alio nomine Græcè nun- « cupari ſolet. Latria verò ſecundùm conſuetu- « dinem qua locuti ſunt qui nobis divina eloquia « condiderunt, aut ſemper aut tam frequenter « ut penè ſemper, ea dicitur ſervitus, quæ perti- « net ad colendum Deum. Proinde ſi tantummo- « do cultus ipſe dicatur, non ſoli Deo deberi vi- « detur. Dicimur enim etiam colere homines, « quos honorifica vel recordatione vel præſentia « frequentamus. Nec ſolùm ea, quibus nos reli- « gioſa humilitate ſubicimus, ſed quædam etiam « quæ ſubjecta ſunt nobis, perhibentur coli. Nam « ex hoc verbo & agricolæ & coloni & incolæ vo- « cantur. Et ipſos deos non ob aliud appellant « cœlicolas, niſi quòd cœlum colant; non utique « venerando, ſed inhabitando, tanquam cœli « quoſdam colonos; non ſicut appellantur coloni, « qui conditionem debent genitali ſolo propter « agriculturam ſub dominio poſſeſſorum, ſed, ſi- « cut ait quidam Latini eloquij magnus auctor, « *Virgil. 1. Æneid.*
Urbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni. Ab in- « colendo colonos vocavit, non ab agricultura. « Hinc & civitates à majoribus civitatibus velut « populorum examinibus conditæ, coloniæ nun- « cupantur. Ac per hoc cultum quidem non debe- « ri niſi Deo, propria quadam notione verbi hu- « jus omninò veriſſimum eſt. Sed quia & aliarum « rerum dicitur cultus, ideo Latinè uno verbo « ſignificari cultus Deo debitus non poteſt. Nam « & ipſa religio, quamvis diſtinctiùs non quem- «

„ libet, ſed Dei cultum ſignificare videatur,
„ (unde iſto nomine interpretati ſunt noſtri eam
„ quæ Græcè θρησκεία dicitur) tamen quia Latina
„ loquendi conſuetudine non ſolùm imperito-
„ rum, verùm etiam doctiſſimorum & cognatio-
„ nibus humanis, atque affinitatibus, & quibuſ-
„ que neceſſitudinibus dicitur exhibenda religio,
„ non eo vocabulo vitatur ambiguum, cùm de
„ cultu deitatis vertitur quæſtio. Vt fidenter di-
„ cere valeamus religionem non eſſe niſi cultum
„ Dei: quoniam videtur hoc verbum à ſignifi-
„ canda obſervantia propinquitatis humanæ inſo-
„ lenter auferri. Pietas quoque propriè Dei cul-
„ tus intelligi ſolet, quam Græci εὐσέβειαν vocant.
„ Hæc tamen & erga parentes officiosè haberi
„ dicitur. More autem vulgi hoc nomen etiam in
„ operibus miſericordiæ frequentatur. Quod ideo
„ arbitror eveniſſe, quia hæc fieri præcipuè man-
„ dat Deus, eáque ſibi vel pro ſacrificiis vel præ
„ ſacrificiis placere teſtatur. Ex qua loquendi con-
„ ſuetudine factum eſt, ut & Deus ipſe dicatur
„ pius: quem ſanè Græci nullo ſuo ſermonis uſu
„ εὐσεβεῖν vocant, quamvis εὐσέβειαν pro miſericor-
„ dia illorum etiam vulgus uſurpet. Vnde in qui-
„ buſdam ſcripturarum locis, ut diſtinctio certior
„ appareret, non εὐσέβειαν, quod ex bono cultu,
„ ſed θεοσέβειαν, quod ex Dei cultu compoſitum
„ reſonat, dicere maluerunt. Vtrumlibet autem
„ horum nos uno verbo enuntiare non poſſumus.
„ Quæ itaque λατρεία Græcè nuncupatur, & La-
„ tinè interpretatur ſervitus, ſed ea qua colimus
„ Deum: vel quæ θρησκεία Græcè, Latinè autem
„ religio dicitur, ſed ea quæ nobis eſt erga Deum:
„ vel quam illi θεοσέβειαν, nos verò non uno verbo
exprimere,

exprimere, ſed Dei cultum poſſumus appellare: «
hanc ei tantùm Deo deberi dicimus, qui verus «
eſt Deus, facítque ſuos cultores deos. Quicun- «
que igitur ſunt in cœleſtibus habitationibus «
immortales & beati, ſi nos non amant, nec «
beatos eſſe nos volunt, colendi utique non «
ſunt. ſi autem amant & beatos eſſe volunt, pro- «
fectò inde volunt, unde & ipſi ſunt.] «

In eodem libro poſt pauca: Huic nos ſervitu- « *Ibid. cap. 4.*
tem, quæ latria Græcè dicitur, ſive in quibuſ- «
que ſacramentis, ſive in nobis ipſis debemus. «
Hujus enim templum ſimul omnes, & ſinguli «
templa ſumus: quia & omnium concordiam, & «
ſingulos inhabitare dignatur: non in omnibus, «
quàm in ſingulis major: quoniam nec mole di- «
ſtenditur, nec partitione minuitur. Cùm ad il- «
lum ſurſum eſt, ejus eſt altare cor noſtrum: «
ejus unigenito eum ſacerdote placamus: ei «
cruentas victimas cædimus, quando uſque ad «
ſanguinem pro ejus veritate certamus: eum ſua- «
viſſimo adolemus incenſu, cùm in ejus conſpe- «
ctu pio ſanctóque amore flagramus. Ei dona «
ejus in nobis, nóſque ipſos vovemus & reddi- «
mus: ei beneficiorum ejus ſolennitatibus feſtis «
& diebus ſtatutis dicamus ſacramúſque memo- «
riam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat «
oblivio: ei ſacrificamus hoſtiam humilitatis & «
laudis in ara cordis igne fervidæ caritatis. Ad «
hunc videndum, ſicut videri poterit, eíque co- «
hærendum, ab omni peccatorum & cupidita- «
tum malarum labe mundamur, & ejus nomine «
conſecramur. Ipſe enim fons noſtræ beatitudi- «
nis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eli- «
gentes vel potiùs religentes, amiſeramus enim «

P

„ negligentes; hunc ergo religentes, unde & re-
„ ligio dicta perhibetur, ad eum dilectione ten-
„ dimus, ut perveniendo quiescamus; ideo bea-
„ ti, quia illo fine perfecti.]

August. de Civit. Dei l. 9. cap. 15.

III. Quòd inter Deum & homines nullus sit alius mediator quærendus, nisi ille qui Deus & homo est, ex lib. IX. sancti Augustini in ope-
„ re superiùs memorato: Multitudo quæ beata
„ est, unius Dei participatione fit beata. Cujus
„ participationis privatione misera multitudo ma-
„ lorum angelorum, quæ se opponit potiùs ad
„ impedimentum, quàm interponit ad beatitu-
„ dinis adjutorium, etiam ipsa multitudine ob-
„ strepit quodammodo, ne possit ad illud unum
„ beatificum perveniri, ad quod ut perducere-
„ mur, non multis, sed uno mediatore opus erat, &
„ hoc eo ipso cujus participatione simus beati, hoc
„ est, Verbo Dei, non facto, sed per quod fa-
„ cta sunt omnia. Nec tamen ob hoc mediator
„ est, quia Verbum; (maximè quippe immorta-
„ le & maximè beatum Verbum longè est à mor-
„ talibus miseris) sed mediator per quod homo,
„ eo ipso utique ostendens ad illud non solùm
„ beatum, verùm etiam beatificum bonum non
„ oportere quæri alios mediatores per quos arbi-
„ tremur nobis perventionis gradus esse molien-
„ dos; quia beatus & pacificus Deus, factus par-
„ ticeps humanitatis nostræ, compendium præ-
„ buit participandæ divinitatis suæ. Neque enim
„ nos à mortalitate & miseria liberans, ad ange-
„ los immortales beatósque ita perducit, ut eo-
„ rum participatione etiam nos immortales &
„ beati simus, sed ad illam trinitatem, cujus &
„ angeli participatione beati sunt. Ideo quando

in forma servi, ut mediator esset, infra angelos esse voluit, in forma Dei super angelos mansit: idem in inferioribus via vitæ, qui in superioribus vita.]

IV. Ex libro x. ejusdem operis, ubi evidentissimè exemplo Domini Iesu Christi docet beatus Augustinus nulli creaturæ sacrificandum, ita docens: Qui autem putant hæc visibilia sacrificia diis aliis congruere, summo verò Deo tanquam invisibili invisibilia & majora majori, melioríque meliora, qualia sunt puræ mentis & bonæ voluntatis officia, profectò nesciunt hæc ita signa esse illorum, sicut verba sonantia signa sunt rerum. Quocirca sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde quas significamus offerimus; ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse noverimus quàm illi cujus in cordibus nostris invisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Tunc nobis favent, nobísque congaudent, atque ad hoc ipsum nos pro suis viribus adjuvant angeli quique virtutésque superiores, & ipsa bonitate ac pietate potentiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt; & cùm ad homines ita mittuntur ut eorum præsentia sentiatur, apertissimè vetant. Sunt de his exempla in litteris sanctis. Putauerunt quidam deferendum angelis honorem, vel adorando, vel sacrificando, qui debetur Deo; & eorum sunt admonitione prohibiti, jussíque sunt hoc ei deferre, cui uni fas esse noverunt. Imitati sunt angelos sanctos etiam sancti homines Dei. Nam Paulus & Barnabas in Lycaonia facto quodam miraculo sa-

August. de Civit. Dei l. 10. c. 19. 20.

Act. 14. „ nitatis, putati sunt dij, eísque Lycaonij victimas immolare voluerunt. quod à se humili pietate removentes, eis in quem crederent annuntiaverunt Deum. Nec ob aliud fallaces illi superbè sibi hoc exigunt, nisi quia vero Deo deberi sciunt. Non enim revera (ut ait Porphyrius, & nonnulli putant) cadaverinis nidoribus, sed divinis honoribus gaudent. Copiam veró nidorum magnam habent undique, & si ampliùs vellent, ipsi sibi poterant exhibere. Qui ergo divinitatem sibi arrogant spiritus, non cujuslibet corporis fumo, sed supplicantis animo delectantur, cui decepto subjectóque dominentur, intercludentes iter ad Deum verum, ne sit homo illius sacrificium, dum sacrificatur cuipiam præter illum. Vnde verus ille mediator, in quantum formam servi accipiens, mediator effectus est Dei & hominum homo Christus Iesus, cùm in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cum quo & unus est Deus, tamen in forma servi sacrificium maluit esse quàm sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret cuilibet sacrificandum esse creaturæ.]

August. de Civ. Dei l. 10. cap. 4. V. Item ex libro præfati operis x. quòd nulla creatura colens Deum velit pro illo coli cui & ipsa subdita est: Quæcunque igitur immortalis potestas quantalibet virtute prædita, si nos diligit sicut seipsam, ei vult esse subditos, ut beati simus, cui & ipsa subdita beata est. Si ergo non colit Deum, misera est, quia privatur Deo. Illi enim potiùs divinæ sententiæ suffragatur, & dilectionis viribus favet, qua scriptum est: Sacrificans diis eradicabitur, nisi Domino soli. Nam, ut alia nunc taceam, quæ pertinent ad

religionis obſequium, quo colitur Deus, ſacri- «
ficium certè nullus hominum eſt qui audeat di- «
cere deberi, niſi Deo. Multa denique de cultu «
divino uſurpata ſunt, quæ honoribus deferun- «
tur humanis, ſive humilitate nimia, ſive adula- «
tione peſtifera; ita tamen ut quibus ea deferun- «
tur, homines haberentur, qui dicuntur colendi «
& venerandi; ſi autem multum eis additur, & «
adorandi. Quis verò ſacrificandum cenſuit, ni- «
ſi ei quem aut ſcivit Deum, aut putavit, aut «
finxit?] «

VI. Ex libro ſancti Auguſtini de vera reli- *Cap. 25.*
gione, apud quos potiſſimùm Deus verus quæ-
rendus ſit: Priùs ergo ſequendi ſunt, inquit, «
qui unum ſummum ſolum verum Deum & ſo- «
lum colendum eſſe dicunt. Si apud hos veritas «
non eluxerit, tum demum migrandum eſt. Si- «
cut enim in ipſa rerum natura major eſt au- «
ctoritas unius ad unum omnia redigentis, nec «
in genere humano multitudinis ulla potentia eſt «
niſi conſentientis; ita in religione qui ad unum «
vocant, eorum major & fide dignior eſſe debet «
auctoritas.] «

VII. Ex homilia XXV. ſancti Gregorij Pa-
pæ ſuper Evangelia, qualiter etiam apud ſan-
ctos Deus quærendus ſit: Quærentes autem nos «
vigiles inveniunt qui cuſtodiunt civitatem; quia «
ſancti Patres, qui Eccleſiæ ſtatum cuſtodiunt, «
bonis noſtris ſtudiis occurrunt, ut ſuo vel verbo «
vel ſcripto nos doceant. quos cùm paululùm «
pertranſimus, invenimus quem diligimus. Quia «
Redemptor noſter, etſi humilitate homo inter «
homines, divinitate tamen ſupra homines fuit. «
Cùm ergo tranſeuntur vigiles, dilectus inveni- «

» tur: quia cùm Prophetas & Apostolos infra ip-
» sum esse conspicimus, illum qui natura Deus est,
» supra homines consideramus.

His inde sententia Cantici canticorum (ubi
Cant. 3. ex persona sanctæ Ecclesiæ dicitur, *Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Num quem dilexit anima mea vidistis? Paululùm cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.*) ex prædicta homilia breviter adnotatis; nunc videamus quid idem Pater in libro XVIII. explanationis in Iob de eisdem verbis dicat. Ait er-
Gregor. in Iob. l. 18. c. 33. go: *Cùm redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, quæ dicit: Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. Illum quippe invenire non posset, si istos transire noluisset.* Consona
August. in Ioan. tract. 1. huic intellectui beatus Augustinus in homilia prima Evangelij secundùm Iohannem loqui-
» tur, dicens: De ipsis montibus est Iohannes, de
Psalm. 120. » quibus paulò antè cantavimus, dicentes, *Levavi oculos meos ad montes, unde veniet auxilium*
» *mihi.* Ergo, fratres carissimi, si vultis intelli-
» gere, levate oculos ad istum montem, id est,
» erigite vos ad Evangelistam, erigite vos ad ejus
» sensum. Sed quia montes isti pacem suscipiunt,
» non potest autem esse in pace qui spem ponit in
» homine; nolite sic erigere oculos in montem,
» ut putetis in homine spem vestram esse conlo-
» candam, & sic dicite: *Levavi oculos meos in*
» *montes, unde veniet auxilium mihi.* ut statim
» subjungatis: *Auxilium meum à Domino qui*
» *fecit cœlum & terram.* Ergo levemus oculos in
» montes, unde veniet auxilium nobis. Et tamen
» non ipsi montes sunt in quibus spes nostra po-

nenda est. Accipiunt enim montes quod vobis « ministrent. Vnde & montes accipiunt ubi spes « ponenda est, cùm oculos nostros levamus ad « Scripturas, quia per homines ministratæ sunt « Scripturæ. Levavimus oculos nostros ad mon- « tes unde auxilium veniet. Sed tamen quia ipsi « homines qui scripserunt Scripturas, non de se « lucebant; (sed ille erat lumen illorum qui *inlu-* « *Ioan. 1.*
minat hominem omnem venientem in hunc mun- « *dum*; & mons erat ille Iohannes Baptista, qui « dixit, *Non sum ego Christus*, ne quisquam in « monte spem ponens, caderet ab illo qui montes « inlustrat. Et ipse confessus, ait: *quoniam de ple-* « *nitudine ejus omnes accepimus.*) ita debes dicere: « *Levavi oculos meos in montes, unde veniet au-* « *Psal. 120.*
xilium mihi. ne auxilium quod tibi venit, mon- « tibus imputes, sed sequaris, & dicas: *Auxilium* « *meum à Domino qui fecit cœlum & terram.* Ergo, « fratres, ad hoc ista monuerim, ut quando ere- « xistis cor ad Scripturas, cùm sonaret Evange- « lium: *In principio erat Verbum, & Verbum erat* « *apud Deum, & Deus erat Verbum*, & cetera. « Quæ lecta sunt ut intelligatis vos levasse oculos « in montes. Nisi enim ista dicerent, unde omni- « no cogitaretis, non inveniretis. Ergo ex monti- « bus venit vobis auxilium, ut hæc vel audiretis, si « nondum potestis intelligere quod audistis, in- « vocate auxilium *à Domino qui fecit cœlum &* « *terram*, quia montes sic potuerunt loqui, ut non « possint ipsi inluminare, quia & ipsi inluminati « sunt audiendo. Inde qui hæc dixit accepit, Io- « hannes ille, fratres, qui discumbebat super pe- « ctus Domini, & de pectore Domini bibebat « quod nobis propinaret. Sed propinavit verba. «

" Intellectum autem inde debes capere, unde & " ipse biberat, qui tibi propinavit.] Istis etiam paria hic idem Doctor in prædicti operis homilia duodecima loquitur, cùm verba Iohannis Baptistæ tractaret, quæ ad discipulos suos Io" hannes respondit, dicens: Non potest homo ac" cipere quicquam, nisi datum fuerit ei de cœlo.
Ioan. 3. " Ipsi vos mihi testimonium perhibetis quòd di" xerim, Ego non sum Christus. Tanquam dicens, " Quid vos fallitis? vos ipsi mihi quomodo propo" suistis istam quæstionem? quid mihi dixistis, " Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui te" stimonium perhibuisti? Nostis ergo quale te" stimonium illi perhibui modo? Dicturus sum " non esse illum quem dixi esse ego, qui aliquid " accepi de cœlo, ut aliquid essem. Inanem me " vultis esse, ut loquar contra veritatem. Non po" test homo accipere quicquam, nisi datum fue" rit ei de cœlo. Ipsi vos mihi testimonium perhi" betis quòd dixerim, Ego non sum Christus. " Non es tu Christus? Sed quid si major illo, quia " tu illum baptizasti? Missus sum. Ego præco " sum, ille judex est. Et audi testimonium multò " vehementiùs, multò expressiùs. Videte quid " nobiscum agitur. Videte quid amare debeamus. " Videte quia aliquem hominem amare præ " Christo, adulterium est. Quare hoc dico, at" tendamus vocem Iohannis. Poterat in illo er" rari. poterat ipse putari qui non erat. respuit à " se falsum honorem, vt teneat solidam verita-
Ioan. 3. " tem. Videte quid dicat Christum, quid se: *Qui* " *habet sponsam, sponsus est.* Casti estote, spon" sum amate. Quid autem tu es? quid nobis di-
Ioan. 3. " cis? *Qui habet sponsam sponsus est; amicus au-*

tem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gau- "
det propter vocem ſponſi.] Et poſt pauca: Vide, "
inquit, ſtantem in ſolido: *Non ſum dignus cor-* " *Marc. 1.*
rigiam calciamenti eius ſoluere. Bene te humi- "
lias, meritò ſtas, meritò non cadis, meritò au- "
dis, & gaudio gaudes propter vocem ſponſi. "
Sic & Apoſtolus, amicus ſponſi zelat, & ipſe "
non ſibi, ſed ſponſo. Audiat vocem zelantis "
zelo Dei. Vos zelo dixit, non meo, non mihi, "
ſed zelo Dei. Vnde? quomodo? quem zelas, "
cui zelas? *Deſponſaui enim vos vni viro, virgi-* " *2. Cor. 11*
nem caſtam exhibere Chriſto. Quid ergo times? "
quare zelas? *Timeo*, inquit, *ne ſicut ſerpens* "
Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtri ſenſus "
corrumpantur à caſtitate, quæ eſt in Chriſto. "
Omnis Eccleſia, virgo appellata eſt. Diuerſa "
eſſe membra Eccleſiæ, diuerſis pollere donis "
videtis, atque gaudetis. Alij coniugati, aliæ "
conjugatæ. alij viduati, vxores vltrà non quæ- "
runt; aliæ viduatæ, maritos vltrà non quærunt. "
alij integritatem ab ineunte ætate conſervant; "
aliæ virginitatem ſuam Deo voverunt. Diverſa "
ſunt munera; ſed omnes iſti, una virgo eſt. Vbi "
iſta virginitas? Non enim in corpore. In corpo- "
re paucarum feminarum. Etſi dici virginitas in "
viris poteſt, paucorum ſanctitas. Integritas "
etiam corporis eſt in Eccleſia, & honorabilius "
membrum eſt. Alia autem ſunt membra in cor- "
pore. ſed omnia in mente ſervant virginitatem. "
Quæ eſt virginitas mentis? Integra fides, ſo- "
lida ſpes, ſincera caritas. Hanc virginitatem "
timebat ille qui zelabat ſponſo à ſerpente cor- "
rumpi. Sicut enim membrum corporis violatur "
in quodam loco, ſic ſeductio linguæ violat vir- "
ginitatem cordis.]

August. de Civit. Dei l. 9. cap. 23. VIII. Ex libro de Civitate Dei IX. sancti Augustini. Quòd licet sancti angeli atque homines nuncupentur dij, nequaquam tamen possint iidem sancti angeli appellari dij deorum, id est, hominum sanctorum. Ex qua consideratione colligitur, quia si angeli sancti non possunt dici dij hominum, multò minùs homines.

» Ait itaque idem Doctor: Veruntamen cùm à » nobis quæritur, si homines dicti sunt dij, quòd » in populo dij sunt, quem per angelos vel per » homines alloquitur Deus; quanto magis im» mortales eo nomine digni sunt, qui ea fruun» tur beatitudine, ad quam Deum colendo cu» piunt homines pervenire; quid respondebi» mus, nisi non frustra in Scripturis sanctis ex» pressiùs homines nuncupatos deos, quàm illos » immortales & beatos, quibus non æquales fu» turos in resurrectione promittitur; ne scilicet » propter illorum excellentiam aliquem eorum » nobis constituere Deum infidelis auderet infir» mitas. Quod in homine facile est evitare. Et » evidentiùs dici debuerunt homines dij in po» pulo Dei, ut certi ac fidentes fierent eum esse » Deum suum, qui dictus est Deus Deorum. » Quia etsi appellantur dij immortales illi, & » beati, qui in cœlis sunt, non tamen dicti sunt » dij deorum, id est, dij hominum in populo » Dei constitutorum, quibus dictum est, *Ego di-* Psal. 8. » *xi, Dij estis, & filij excelsi omnes.* Hinc est Ioan. 10. » quod ait Apostolus: *Etsi sunt qui dicantur dij,* » *sive in cœlo, sive in terra, (sicuti sunt dij mul-* 1. Cor. 8. » *ti, & domini multi) nobis tamen unus Deus Pa-* « *ter, ex quo omnia, & nos in ipso; & unus Domi-* « *nus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per* « *ipsum.*

IX. His ita se habentibus, est modus divinæ, sive evangelicæ, vel etiam humanæ gloriæ; sicut Alchimus Avitus Episcopus Viennensis in dialogo, ubi cum Gundobado Rege loquitur, dicit: Illud tamen quod ab æqualitate cœlestis « gloriæ patrem & filium, perinde ut creaturam « angelicam secludentes, quandam mihi invidiam « inlicitè supernis virtutibus delati honoris ob- « tenditis, dicentes, Ergo & angelis atque ar- « changelis, & quæcunque in excelsis sunt, glo- « riam ferre debemus, licèt minimè pertineat ad « causam, etiam ad præsens non omnino sic re- « nuo, quasi creaturæ sublimi atque præstanti « gloriam ferre timeamus. Est quippe divinæ, est « angelicæ, est etiam humanæ gloriæ modus, « quem in multis Scripturarum locis invenimus « & sanctorum meritis & apicibus Regum sine « vitio adsentationis ascribi. Quæ enim inter ho- « mines prima gloria, gloria hæc est omnibus san- « ctis ejus; & in Evangelio Dominus dicit, quòd « *Matth. 6.* nec Salomon in omni gloria sua sic vestitus est, « sicut lilij flosculus specie naturali.] «

X. Audiamus nunc his paria beatum Hieronymum prædicantem. Dicit enim in epistola quam pro schismate Vigilantij ad Riparium Presbyterum transmisit: Nos autem, non dico « martyrum reliquias, sed nec solem quidem & « lunam, & angelos, & archangelos, non Sera- « phim, non Cherubim, & omne nomen quod « nominatur in præsenti seculo, & in futuro, co- « limus & veneramur, ne serviamus creaturæ po- « tiùs quàm creatori, qui est benedictus in secula. « Honoramus autem reliquias martyrum, ut eum « cujus sunt martyres adoremus. Honoramus ser- «

» vos, ut honores ſervorum redundent ad Domi-
Matth. 18. » num, qui ait: *Qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit.*]

XI. Conſonat huic beatus Auguſtinus in li-
Auguſt. de Civit. Dei l. 1. cap. 13. » bro primo de civitate Dei, ita loquens: Nec
» contemnenda & abjicienda corpora defuncto-
» rum juſtorum, quibus tanquam organis & va-
» ſis ad omnia bona opera ſanctus uſus eſt Spiri-
» tus. Si enim paterna veſtis & anulus, ac ſi quid
» hujuſmodi, tantò carius eſt poſteris, quantò
» erga parentes major affectus; nullo modo ipſa
» ſpernenda ſunt corpora, quæ utique multò fa-
» miliariùs atque conjunctiùs quam quælibet in-
» dumenta geſtamus. Hæc enim non ad ornamen-
» tum vel adjutorium quod adhibetur extrinſe-
» cus, ſed ad ipſam naturam hominis pertinent.
» Vnde & antiquorum juſtorum funera officioſa
» pietate curata ſunt, & exequiæ celebratæ, &
» ſepultura proviſa; ipsíque cùm viverent, de
» ſepeliendis vel etiam transferendis ſuis corpo-
» ribus, filiis mandauerunt. Ipſe quoque Domi-
Matth. 26. » nus die tertio reſurrecturus, religioſæ mulie-
» ris bonum opus prædicat, prædicandúmque
» commendat, quòd unguentum precioſum ſu-
» pra membra ejus effuderit, atque hoc ad eum
Matth. 27. » ſepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemo-
Marc. 15. » rantur in Euangelio qui corpus ejus de cruce ac-
Luc. 23. *Ioan. 19.* » ceptum diligenter atq; honorificè tegendum ſe-
Matth. 29. » peliendúmq; curarunt. Veruntamen iſtæ aucto-
» ritates non hoc admonent, quòd inſit ullus ca-
» daveribus ſenſus; ſed ad Dei providentiam, cui
» etiam talia pietatis officia placent, corpora
» quoque mortuorum pertinere ſignificant, pro-
» pter fidem reſurrectionis aſtruendam.]

Item Auguſtinus in libro octavo ejuſdem

operis: Nec tamen martyribus templa, sacer- « *August. lib. 8. cap. 27.*
dotia, sacra, & sacrificia constituimus: quo- «
niam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. «
Honoramus sanè memorias eorum tanquam «
sanctorum hominum Dei, qui vsque ad mor- «
tem corporum suorum pro veritate certarunt, «
ut innotesceret vera religio, falsis fictísque con- «
victis. Quod etiamsi qui antea sentiebant, ti- «
mendo reprimebant. Quis autem audivit ali- «
quando fidelium stantem sacerdotem ad altare, «
etiam super sanctum corpus martyris ad Dei ho- «
norem cultúmque constructum, dicere in pre- «
cibus: Offero tibi sacrificium, Petre, vel Pau- «
le, vel Cypriane; cùm apud eorum memorias «
offeratur Deo, qui eos & homines & martyres «
fecit, & sanctis suis angelis cœlesti honore so- «
ciavit; ut ea celebritate & Deo vero de illorum «
victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem «
talium coronarum atque palmarum, eodem in- «
vocato, in auxilium ex illorum memoriæ reno- «
vatione adhortemur. Quæcunque igitur adhi- «
bentur religiosorum obsequia in martyrum lo- «
lis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra «
vel sacrificia mortuorum tanquam deorum. «
Quicunque etiam epulas suas eò deferunt; «
quod quidem à Christianis melioribus non fit, «
& in pleríśque terrarum nulla talis est consue- «
tudo: tamen quicunque id faciunt, quas cùm «
apposuerint orant & auferunt ut vescantur, vel «
ex eis etiam indgentibus largiantur, sanctifica- «
ri ibi eas volunt per merita martyrum in nomi- «
ne domini martyrum. Non autem esse ista sa- «
crificia martyrun novit, qui novit unum, quod «
etiam illic offertur sacrificium Christianorum. «

:

» Nos itaque martyres nostros, nec divinis honoribus, nec humanis criminibus colimus, sicut colunt pagani deos suos; nec sacrificia illis offerimus, nec eorum probra in eorum sacra convertimus.]

Dicit etiam in libro quem de sex dierum opere scripsit, quòd statuit lapidem Iacob, quem sibi ad caput posuerat, & constituit eum titulum, & perfudit illum oleo, non aliquid idolatriæ simile fecit. Non enim vel tunc vel postea frequentavit lapidem adorando, aut ei sacrificando; sed signum fuit in prophetia evidentissimè constitutum, quæ pertinent ad unctionem. Vnde Christi nomen à chrismate est. Non solùm enim lapidi sacrificandum non est, sed nec ulli corporali incorporalíve creaturæ, nec in alicujus honorem præter solius vivi Dei templum construendum. Quod cùm in aliis, tum in disputatione quam cum Maximo Manichæo incomminus habuit, probat B. Augustinus his verbis: Si Deus Spiritus sanctus non esset templum, utique nos ipsos non haberet. Scriptum est quippe in Apostolo: *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Et iterum: *Nescitis quia corpora vestra templum in vobis est Spiritus sancti, quem habetis à Deo.* Nonne si templum alicui sancto angelo excellentissimo de lignis & lapidibus faceremus, anathematizaremur à veritate Christi, & ab Ecclesia Dei, quoniam creaturæ exhiberemus eam servitutem quæ uni tantùm debetur Deo?]

August. quæst. in Gen. lib. 1. cap. 84.

1. Cor. 6.

XII. Deus igitur solus est, sicut jam superiùs multoties ostendimus, in quo spem nostræ beatitudinis conlocare debemus, sicut idem

Pater in libro de doctrina Christiana primo his verbis insinuat, dicens : Cujus nos miseremur, & cui consulimus, ad ejus quidem utilitatem id facimus, eámque intuemur. Sed nescio quomodo etiam nostra sit consequens, cùm eam misericordiam quam impendimus egenti sine mercede non relinquit Deus. Hæc autem merces summa est, ut ipso perfruamur, & omnes qui eo fruimur, nobis etiam invicem in ipso perfruamur. Nam si in nobis id facimus, remanemus in via, & spem beatitudinis nostræ in homine aut in angelo conlocamus. quod & homo superbus & angelus superbus arrogant sibi, atque in se aliorum spem gaudent constitui. Sanctus autem homo & sanctus angelus etiam fessos nos atque in se quiescere & remanere cupientes reficiunt potiùs, aut eo sumptu quem propter nos, aut illo etiam quem propter se acceperunt, acceperunt tamen, atque ita refectos in illum ire compellunt, quo fruentes pariter beati simus. Nam & Apostolus exclamat: *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* Et: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Et angelus hominem se adorantem monet, ut illum potiùs adoret sub quo ei Domino etiam ipse conservus est. Cùm autem homine in Deo frueris, Deo potiùs quàm homine frueris. Illo enim frueris quo efficieris beatus ; & ad eum te pervenisse læta- beris, in quo spem ponis ut venias. Inde ad Philemonem Paulus : *Ita, frater*, inquit, *ego te fruar in Domino*. Quod si non addidisset, *in Domino*, & *te fruar* tantùm dixisset, in eo con-

August. de Doct. Christ. lib.1.c.32.33.

1. Cor. 1.

1. Cor. 2.

„ stituisset spem beatitudinis suæ.]

XIII. Quòd autem sola rationalis creatura possit effici beata, & hoc ipsum bonum non habeat nisi à Deo, idem Doctor testatur in libro de civitate Dei XII. ita loquens: Non est creaturæ rationalis vel intellectualis bonum, quo beata sit, nisi Deus. Itaque quamvis non omnis beata possit esse creatura, (neque enim hoc munus adipiscuntur aut capiunt feræ, ligna, saxa, & si quid ejusmodi est) ea tamen quæ potest, non ex se ipsa potest, quia ex nihilo creata est, sed ex illo, à quo creata est. Hoc enim adepto beata est, quo amisso, misera est. Ille verò qui non alio sed se ipso bono beatus est, ideo miser non potest esse, quia non se potest amittere. Dicimus itaque immutabile bonum non esse, nisi unum verum beatum Deum; ea verò quæ fecit, bona quidem esse quòd ab illo, veruntamen mutabilia, quòd non de illo, sed de nihilo facta sunt. Quanquam ergo summa non sint quibus est Deus majus bonum; magna sunt tamen ea mutabilia bona quæ adhærere possunt, ut beata sint, immutabili bono, quod usque adeo bonum eorum est, ut sine illo misera esse necessesit.]

August. de Civit. Dei lib. 12. cap. 1.

„ Ex libro de vera religione: Non sit ergo nobis religio cultus corporum æthereorum atque cælestium, sed ejus cujus contemplatione beati sunt. Neque enim & nos videndo angelum beati sumus, sed videndo veritatem, qua etiam ipsos diligimus angelos, & eis congratulamur. Nec invidemus quòd eo paratiores & nullis molestiis interpedientibus perfruuntur: sed magis eos diligimus, quoniam & nos tale aliquid

August. de vera Relig. cap. 55.

quid ſperare à communi Domino juſſi ſumus. «
Quare honoramus eos caritate, non ſervitute. «
Nec eis templa conſtituimus. Nolunt enim ſe «
ſic honorari à nobis, quia nos ipſos, cùm boni «
ſumus, templa ſummi Dei eſſe noverunt.] «

Nam & cùm exaudiunt angeli, Deus exaudit tanquam in vero nec manufacto templo ſuo, ſicut in omnibus ſanctis ſuis, ejúſque temporaliter fiunt juſſa æterna ſine lege conſpecta. Nec movere debet, quòd cùm ſit inviſibilis, ſæpe viſibiliter patribus apparuiſſe memoratur. Sicut enim ſonus qui auditur, ſententia in ſilentio intelligentiæ conſtituta, non eſt hoc quod ipſa; ita & ſpecies qua viſus eſt Deus in natura inviſibili conſtitutus, non erat quod ipſe. Veruntamen ipſe in eadem ſpecie corporali videtur; ſicut illa ſententia ipſa in ſono vocis auditur; nec illi ignorabant inviſibilem Deum in ſpecie corporali, quod ipſe non erat, ſe videre. Nam & loquebatur cum loquente Moyſes, & ei tamen dicebat: *Si inveni gratiam ante te, oſtende mihi temetipſum ſcienter, ut videam te.* *Exod. 33.*

XIV. Item Auguſtinus in libro quinto de Trinitate dicit: Ea quæ de natura incommutabili & inviſibili, ſummóque vivente, & ſibi ſufficiente, dicuntur non eſſe conſuetudine viſibilium, atque mutabilium, & mortalium, vel egenarum rerum metienda, ſed etiam in his, inquit, etiam quæ noſtris corporalibus adjacent ſenſibus, vel quod nos ipſi in interiore homine ſumus, ſcientia comprehendere laboremus, nec ſufficiamus, non tamen impudenter in illa quæ ſupra ſunt divina & ineffabilia pietas fidelis ardeſcit, non quam ſuarum virium inflat ar- *Auguſt. de Trin l. 5. c. 1.*
« « « « « « « « « « «

„ rogantia, ſed quam gratia ipſius Creatoris &
„ Salvatoris inflammat. Nam quo intellectu ho-
„ mo Deum capit, qui ipſum intellectum ſuum,
„ quo eum vult capere, nondum capit? Si autem
„ hunc jam capit, attendat diligenter nihil eo eſſe
„ in ſua natura melius, & videat utrum videat ibi
„ ulla lineamenta formarum, nitores colorum,
„ ſpatioſam granditatem, partium diſtantiam,
„ molis diſtinctionem, aliquas per locorum in-
„ tervalla motiones, vel quid ejuſmodi. Nihil
„ certè iſtorum invenimus in eo quo in natura
„ noſtra nihil melius invenimus, id eſt, in noſtro
„ intellectu, quo ſapientiam capimus, quantum
„ capaces ſumus. Quod ergo non invenimus in
„ meliore noſtro, non debemus in illo quærere
„ quod longè melius eſt meliore noſtro. Vt ſic
„ intelligamus Deum ſi poſſumus, quantum poſ-
„ ſumus, ſine quantitate magnum, ſine indigen-
„ tia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habi-
„ tu omnia continentem, ſine loco ubique totum,
„ ſine tempore ſempiternum, ſine ulla ſui muta-
„ tione mutabilia facientem, nihílque patientem.
„ Quiſquis Deum ita cogitat, etſi nondum poteſt
„ omnimodo invenire quid ſit, piè tamen cavet,
„ quantum poteſt, aliquid de illo ſentire quod
„ non ſit.]

XV. Quantum autem viſibilia noceant ad inviſibilia capienda, & quantum amor corporearum rerum, etiam bonarum, ad ſpiritalia contemplanda, ipſe Dominus demonſtrat, di-
Ioa. 16. cens: *Ego veritatem dico vobis. Expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos.* In quibus verbis hunc ſenſum eſſe ſæpe

nominatus Pater Augustinus: Expedit vobis ut " August. in
hæc forma servi auferatur à vobis. Caro quidem " Ioan. tract.
factum Verbum habito in vobis; sed nolo adhuc " 94. de cap.
me carnaliter diligatis, & isto lacte contenti, " 16.
semper infantes esse cupiatis. Si alimenta tenera, "
quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum "
non esurietis; si carnaliter esurire non destiteri- "
tis, capaces spiritus non eritis. Nam quid est? "
Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos? "
Numquid hîc positus, eum non poterat mitte- "
re? Quis hoc dixerit? Neque enim ubi ille erat, "
iste inde recessit. Quid est ergo? *Si non abiero,* "
Paracletus non veniet ad vos? nisi, Non pote- "
stis capere spiritum, nisi carnaliter desinatis di- "
ligere Christum? Vnde ille qui jam ceperat "
spiritum, *Etsi noveramus Christum,* inquit, " 2. Corint. 5.
secundùm carnem, sed nunc jam non novimus. "
Ipsam quippe carnem Christi, non secundùm "
carnem vocavit, qui Verbum carnem factum "
spiritaliter novit. Hoc nimirum significare vo- "
luit magister bonus, dicendo: *Si enim non abie-* "
ro, Paracletus non veniet. Si autem abiero, mit- "
tam eum ad vos. Christo autem descendente cor- "
poraliter, non solùm Spiritus sanctus, sed & "
Pater, & Filius illis affuit spiritualiter. Ac per "
hoc, cùm ex carnalibus essent spiritales futuri, "
profectò & Patrem & Filium & Spiritum san- "
ctum capaciùs fuerant habituri.] "

XVI. Nemo igitur sapientum ignorat, quòd homo fidelis, ut proficiat ab exterioribus, introrsus trahendus est, non ab interioribus exteriùs projiciendus, ut deficiat. Transire enim debet de carne ad animam, de corpore ad spiritum, de visibilibus ad invisibilia, de mundo ad Deum. Et iste

dicitur profectus, si ad meliora quis transeat, non ad deteriora. Melius verò esse animum, deterius corpus, eminentius spiritum, infimam carnem, novit qui ea quæ paulò superiùs sunt posita sancti Augustini verba legit, & intelligit. Multò autem his deteriora esse quæ humana & carnalis præsumptio fingit, etiam stulti consentiunt. In quo genere istæ quoque inveniuntur, quas sanctas appellant imagines non solùm sacrilegi ex eo quòd divinum cultum operibus manuum suarum exhibent, sed & insipientes, sanctitatem eis quæ sine anima sunt imaginibus tribuendo; nec hoc solùm, sed sanctificationem quoque, quam per Verbum Dei fieri testatur Apostolus, eis quæ nunquam loquuta sunt simulachris dementer concedendo. Denique Gedeon, qui, teste angelo, virorum fortissimus extitit, & mortuus dicitur in senectute bona, postulavit, ut narrat Scriptura divina, à sociis de præda inaures aureas, & accepit; fecítque ex eis Ephod, & posuit illud in civitate sua Ephra; fornicatúsque est omnis Israël in eo: & factum est Gedeoni & omni domui ejus in ruinam. Licèt enim ille hoc in honorem Dei fecerit, tamen quia non in loco quem Dominus elegerat, sed in sua illud voluit ponere civitate, quod utique lex vetuerat, non, ut putavit, elevationem consecuta exinde est domus ejus, sed eversionem. Et ut noverimus non diis alienis illud à Gedeone factum, statim sequitur: *Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filij Israël, & fornicati sunt cum Baalim.* Vbi fornicati sunt in Ephod; nec aversi dicuntur, ut subaudiamus à Deo. nec Baalim, ve

Iud. 6. & 8.

Astaroth aut aliquod idolum nominatur. Vbi autem cum diis alienis, statim designantur Baalim, quod apud Hebræos pluralis numeri est, quod idola solet significare in Scriptura divina. Sicut etiam cùm unum vitulum populus errans fecisset in eremo, dictum est: *Isti sunt dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Exod. 32.

XVII. Non solùm verò divinum deferre honorem quibus non licet, sed & ambitiosè honorare sanctorum memorias ob captandam gloriam popularem, reprehensibile est. Arguit super his Dominus Pharisæos in Evangelio, teste beato Hieronymo, his verbis. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum, & dicitis, Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socij eorum in sanguine Prophetarum.* Dicit itaque præfatus Doctor prudentissimo syllogismo, quo arguit eos filios esse homicidarum, dum ipsi opinione bonitatis & gloriæ in populo sepulchra ædificant Prophetarum, quos majores eorum interfecerunt, & dicunt, *Si fuissemus in illo tempore, non fecissemus ea quæ fecerunt patres nostri. Hoc autem etiam si sermone non dicant, opere loquuntur, ex eo quòd ambitiosè & magnificè ædificant memorias occisorum, quos à patribus suis esse jugulatos non negant.* Math. 22. Hieron. in Math. c. 23.

XVIII. Verùm ne quis putet spernendum testimonium singulorum sanctorum, libet non unius hominis, sed unius Ecclesiæ hoc loco testimonium inserere, ex quo perspicuè pateat quis antiquis fidelibus fuerit in divino honore cultus, vel quis amor erga memorias sanctorum,

Denique Ecclesia Dei, quæ Catholicis de passione beati Polycarpi inter cetera de veneratione sanctorum martyrum ita loquitur: Sed ille
Euseb. lib. 4. c. 15.
» æmulus totius boni, & adversarius omnium
» justorum, postquam vidit quod & per martyrij gloriam & pro vitæ egregiæ virtutibus coronatus est, & per mortem præmia immortalitatis indeptus, satis agere cœpit ut reliquias ejus ad sepulturam nostris desiderantibus non concederet. Instigabatur ergo Niceta Herodis pater, frater autem Dalcæ, adire judicem, ut peteret ab eo ne humandum concederet corpus; ne fortè, inquit, relinquentes illum qui crucifixus est, Christiani hunc dolere incipiant; Iudæis maximè ista machinantibus, qui & nostros in tantis oculis observarunt, ne eum flammis adhuc ardentibus raperent, ignorantes miserrimi quia neque Christum aliquando possumus derelinquere, qui mortem pro totius mundi salute sustinuit, neque alium quemquam colere, quippe qui verum Deum, & qui solus colendus sit, noverimus; martyres verò tanquam discipulos Domini diligamus & veneremur, quasi integrè fidem magistro servantes & Domino, quorum nos quoque in fide & perseverantia caritatis optamus esse participes. Vbi autem vidit Centurio tam obstinatam Iudæorum contentionem, positum in medio ipsum corpus exussit; & ita nos postmodum ambusta ossa, preciosissimis gemmis cariora, & omni auro probabiliora per ignem facta, collegimus ac, sicut conveniebat ex more, condidimus. Quo in loco etiam nunc præstante Domino solemnes agimus celebrésque conventus; maxi-

mè quidem in die passionis ejus. Sed cùm eo- "
rum memorias, qui priùs passi fuerant, cele- "
bramus, ideo facimus, ut sequentium animi ad "
prædecessorum viam exemplis insignibus susci- "
tentur.] "

Hæc de historiæ ecclesiasticæ libro quarto sumpta, ut inter ceteras divinæ legis vel sanctorum patrum auctoritates teneant locum. Cùmque omnium una sententia sit, cultum religionis soli Deo deberi; quid superest fidelibus, nisi ut purgatis ab omni figmentorum prophana servitute animis, totis viribus decertemus, quatinus veraciter illud quod scriptum est, dicere valeamus? *Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores, cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima. Malorum amatores sunt qui spem in talibus habent, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.* Et iterum: *Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere. Cùm sit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior est enim ipse his quos colit: quia ipse quidem vixit, cùm esset mortalis, illi autem nunquam.* Sap. 15.

XIX. Dicit forsitan aliquis non se putare imagini quam adorat aliquid inesse divinum, sed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies est, tali eam veneratione donare. Cui facilè respondetur, quia si imago quam adorat, Deus non est, nequaquam veneranda est, quasi pro honore sanctorum, qui nequaquam divinos sibi arrogant honores, sicut multis jam suprà

teſtimoniis eſt oſtenſum. Illud quoque memoria dignum, quòd, ſicut memoratæ hiſtoriæ undecimus continet liber, deſtructis apud Alexandriam delubris ac ſimulachris idolorum, tantus fervor Chriſtianitatis à dæmonibus ad Chriſtum converſos inflammavit, ut unuſquiſque crucis dominicæ ſignum in poſtibus, in ingreſſibus, in feneſtris, in parietibus, columníſque depingeret. O quam ſincera religio! Crucis vexillum ubique pingebatur, non aliqua vultus humani ſimilitudo; Deo ſcilicet hæc mirabiliter, etiam ipſis forſitan neſcientibus, diſponente. Si enim ſanctorum imagines hi qui dæmonum cultum reliquerant venerari juberentur, puto quòd videretur eis non tam idola reliquiſſe, quàm ſimulachra mutaſſe.

XX. Quòd autem imagines Apoſtolorum & ipſius Domini ob amorem potiùs & recordationem, quàm ob religionis honorem, aut aliquam venerationem, more gentilium, ab antiquis expreſſæ vel conſervatæ ſint, Euſebius Cæ- *Euſeb. lib. 7. c. 18.*
ſarienſis in libro ſeptimo eccleſiaſticæ hiſtoriæ oſtendit, interſerens hujuſmodi narrationem, cùm de his quæ apud Cæſaream Philippi geſta compererat aliqua perſtrinxiſſet. Ait ergo: »Verùm quia urbis hujus fecimus mentionem, »juſtum videtur commemorare etiam illud in ea »geſtum quod hiſtoria dignum duximus. Mulie»rem quam ſanguinis profluvio laborantem à »Salvatore curatam Evangelia tradiderunt, hu»jus urbis civem conſtat fuiſſe; domúſque ejus »in ea etiam nunc oſtenditur. Pro foribus verò »domus ipſius baſis quædam in loco editiori con»locata monſtratur, in qua mulieris ipſius veluti

« genibus provolutæ palmásque ſuppliciter tendentis imago ære videtur expreſſa. Adſtat verò alia ære nihilominus fuſa ſtatua, habitu viri, ſtola comptè circumdati, & dextram mulieri porrigentis. Hujus ad pedem ſtatuæ, è baſi herba quædam nova ſpecie naſcitur; quæ cùm exorta fuerit, excreſcere uſque ad ſtolæ illius ærei indumenti fimbriam ſolet; quam cùm ſummo vertice creſcens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos langoréſque conquirit; ita ut quæcunque illa fuerit infirmitas corporis, hauſtu exiguo madefacti ſalutaris graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, ſi antequam æreæ fimbriæ ſummitatem creſcendo contingerit, decerpatur. Hanc ſtatuam ad ſimilitudinem vultus Ieſu formatam tradebant: quæ permanſit ad noſtra uſque tempora, ſicut oculis noſtris ipſi inſpeximus. Et nihil mirum, ſi hi qui ex gentibus crediderant pro beneficiis quæ à Salvatore fuerant conſecuti, hujuſmodi velut munus videbantur offerre; cùm videamus etiam nunc & Apoſtolorum Petri vel Pauli & ipſius Salvatoris imagines deſignari, tabuláſque depingi; ſed & antiquas ipſorum imagines à quibuſdam conſervatas, nos vidimus. Quod mihi videtur ex gentili conſuetudine indifferenter obſervatum, quòd ita ſoleant honorare quos honore dignos duxerint. Inſignia etenim veterum reſervari ad poſterorum memoriam, illorum honoris, horum verò amoris indicium eſt. Denique & Iacobi cathedra, qui primus in terris Epiſcopus ab ipſo Salvatore & ab Apoſtolis in Hieroſolymis eſt electus, quémque fratrem Chriſti volumi-

„ na designant, usque in hodiernum inibi conser-
„ vatur. Ita in ea sedent omnes qui usque ad præ-
„ sens tempus sedis illius sacerdotium sortiuntur.]
Hactenus Eusebius.

XXI. Beda quoque, Anglorum gentis homo, & suo tempore divinis litteris non mediocriter imbutus, cùm de mari quod in templo Domini à Salomone factum est pertractatet,
„ intulit pòst hæc verba: Notandum sanè quia
„ sunt qui putant lege Dei prohibitum, ne vel
„ hominum vel quorumlibet animalium sive re-
„ rum similitudines sculpamus, aut depingamus
„ in Ecclesia, vel alio quolibet loco; eo quòd in
Deut. 5. „ Decalogo legis dixerit: *Non facies tibi sculpti-*
„ *le, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo de-*
„ *super, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ*
„ *sunt in aquis sub terra.* Qui nequaquam hoc pu-
„ tarent, si vel Salomonis opus ad memoriam re-
„ vocassent, quo & in templo intus palmas fecit
„ & Cherubim, cum variis cælaturis, & in co-
„ lumnis illius mala granata & retes, in mari
„ quoque æneo duodecim boves, & sculpturas
„ histriatas, sed & in vasibus laterum, ut in se-
„ quentibus legitur, leones cum bobus, palmas,
„ axes, & rotas, cum Cherubim & vario pictu-
„ rarum genere fecit; vel certè ipsius Moysi ope-
„ ra considerassent, qui jubente Domino, & Che-
„ rubim priùs in Propitiatorio, & postea serpen-
„ tem fecit æneum in eremo, cujus intuitu popu-
„ lus à ferarum serpentium veneno salvaretur. Si
„ enim licebat serpentem exaltari æneum in li-
„ gno, quem aspicientes filij Israël viverent; cur
„ non licet exaltationem Domini Salvatoris in
„ cruce, qua mortem vicit, ad memoriam fideli-

bus depingendo reduci; vel ad alia ejus mira- «
cula & ſanationes, quibus de eodem mortis au- «
ctore mirabiliter triumphavit; cùm horum aſpe- «
ctus multum ſæpe compunctionis ſoleat præſta- «
re contuentibus, & eis quoque qui litteras igno- «
rant, quaſi vivam dominicæ hiſtoriæ pandere «
lectionem. Nam & pictura Græcè ζωογραφία, «
id eſt, viva ſcriptura vocatur. Si licuit duode- «
cim boves æneos facere, qui mare ſuperpoſitum «
ferentes quatuor mundi plagas, terni reſpice- « 2. *Paral.* 4.
rent; quid prohibet duodecim Apoſtolos pin- «
gere, quomodo euntes, omnes gentes bapti- «
zantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus «
ſancti, viva ut ita dixerim præ oculis omnium «
deſignari Scriptura? Si contra legem non fuit «
in eodem mari ſculpturas hiſtriatas in gyro de- «
cem cubitorum fieri; quomodo legi contrarium «
putabitur, ſi hiſtorias ſanctorum ac martyrum «
Chriſti ſculpamus ſive pingamus in tabulis, «
qui per cuſtodiam divinæ legis ad gloriam me- «
ruerunt æternæ retributionis attingere. Verùm «
ſi diligentiùs verba legis attendamus, fortè pa- «
tebit non interdictum imagines rerum aut ani- «
malium facere, ſed hæc idolatriæ gratia face- «
re omnimodis eſſe prohibitum. Denique dictu- «
rus in monte ſancto Dominus, *Non facies tibi* «
ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, præmi- «
ſit: *Non habebis deos alienos coram me*. Deinde «
ſubjunxit: *Non facies tibi ſculptile, neque om-* «
nem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ «
in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub «
terra. Atque ita concluſit: *Non adorabis ea,* «
neque coles. Quibus verbis apertè declaratur «
quòd illæ ſimilitudines fieri prohibentur ab ho- «

» minibus quæ in venerationem deorum alieno-
» rum facere ſolent impij, qúæque ad colendum
» atque adorandum Gentilitas errabunda reperit.
» Ceterùm ſimpliciter hæc fieri nulla, ut reor, le-
» gis divinæ littera vetat. Alioquin & Dominus
» tentantibus ſe Phariſæis de tributo Cæſari red-
» dendo, in quo nomen & imaginem Cæſaris ex-
» preſſam eſſe dicebant, nequaquam ita reſpon-
Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20. » deret: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ*
» *ſunt Dei Deo.* ſed potiùs eorum corrigeret er-
» rorem, dicens: Non licet vobis in percuſſura
» auri veſtri imaginem facere Cæſaris, quia talem
» ſculpturam lex divina prohibet. Eſſet namque
» locus ut oſtenſo ſibi numiſmate cenſus hoc dice-
» ret, ſi in eo Cæſaris imago, cujus idolatriæ, &
» non ad judicium magis regiæ potentiæ, eſſet
» formata.] Hæc de præfati viri libello ſumpſiſ-
ſe ſufficiat.

XXII. Legimus verò in geſtis beati Sylve-ſtri Papæ, Conſtantinum Imperatorem necdum fonte vitæ renatum, ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli vultus oſtenſis à prædicto Papa tabulis, in quibus utriuſque Apoſtoli effigies antiquitus ad memoriam expreſſa ſervabatur, ſicut viſione nocturna ſibi oſtenſi fuerant, cog-noviſſe, & ilico adoraſſe. Sed numquid hac au-ctoritate Conſtantini adorare ſancti alicujus imaginem debemus; cùm idem Imperator ma-gis hoc ex conſuetudine idolatriæ peſtifera fe-cerit, quàm ex conſideratione veriſſimæ ratio-nis, quam necdum ipſe cognoverat? Et ne id preſumptivè adſtruere videamur, beati Ambro-ſij Mediolanenſis Epiſcopi, viri doctrina & ſan-ctitate præcipui, auctoritatem inſerimus: qui

in revelatione quæ ei ſanctorum martyrum Gervaſij & Protaſij fuit oſtenſa, refert beatum Paulum Apoſtolum, qui illis duobus tacentibus loquebatur, ex recordatione picturæ ipſius agnoviſſe; nec tamen uſquam ſcribit, non dicam picturam illius, ſed ne præſentem quidem Apoſtolum, ac ſecum loquentem, ullatenus adoraſſe. Quendam quoque Preſbyterum beatus Paulinus per epiſtolam acriter increpat, quoniam popoſcerat ut ei ſuam & uxoris ſuæ picturam tranſmitteret, ut hos, quos abſentes amabat, præſentes eo modo ſemper haberet. Forojulienſem etiam Epiſcopum beatus Papa Gregorius arguiſſe legitur, ideo quòd imagines Apoſtolorum de ſua baſilica eraſerat ob ſuperſtitionem vulgi eas contra regulam fidei adorantis, ac non potiùs rationabili auctoritate ejuſmodi errorem correxit, pictura illæſa ad poſterorum memoriam permanente.

Paulinus epiſt. 8. ad Sever.

XXIII. Beatus verò Auguſtinus in libro de civitate Dei x. dixit inter cetera: *Legimus ſerpentis morſus mortiferos, ad pœnam juſtiſſimam peccatorum, in ligno exaltato, atque proſpecto æneo ſerpente ſanatos, ut & populo ſubveniretur afflicto, & mors morte deſtructa, velut crucifixæ mortis ſimilitudine ſignaretur. quem ſanè ſerpentem, propter facti memoriam reſervatum, cùm poſtea populus errans tanquam idolum colere cœpiſſet, Ezechias rex religioſa poteſtate Deo ſerviens, cum magna pietatis laude contrivit.* Idem etiam Pater in libro primo de Concordia Evangeliſtarum, quem contra paganos edidit, diſputat de illis qui Dominum Ieſum Chriſtum dicebant epiſtolari ſermone librum

Auguſt. de Civit. Dei lib. 10. cap. 8.

ſcripſiſſe, & Petro ac Paulo tradidiſſe, & dicit: *Cùm enim vellent tale aliquid fingere Christum ſcripſiſſe ad diſcipulos ſuos, cogitaverunt ad quos potiſſimùm ſcribere potuiſſet facilè crederetur, tanquam ad illos qui ei familiariùs adhæſiſſent, quibus illud quaſi ſecretum dignè committeretur. Et occurrit eis Petrus & Paulus. Credo quòd pluribus locis ſimul eos cum illo pictos viderent, quia merita Petri & Pauli etiam propter eundem paſſionis diem celebriùs ſolenniter Roma commendat. & ſic omnino errare meruerunt qui Chriſtum & Apoſtolos ejus non in ſanctis codicibus, ſed in pictis parietibus quæſiverunt.* Hæc ſanctus Auguſtinus. Ex quibus manifeſtè colligitur, quia ſi ſerpentem æneum quem Deus fieri præcepit, quoniam errans populus tanquam idolum colere cœpit, Ezechias religioſus Rex cum magna pietatis laude contrivit; multò religioſiùs ſanctorum imagines (ipſis quoque ſanctis faventibus, qui ob ſui honorem cum divinæ religionis contemptu, eas adorari more idolorum indignantiſſimè ferunt) omni genere conterendæ, & uſque ad pulverem ſunt eradendæ; præſertim cùm non illas fieri Deus juſſerit, ſed humanus ſenſus excogitaverit.

Auguſt. lib. 1. de Concord. Evang. c. 10.

XXIV. Quòd autem Deus caſtiùs abſque ſimulachris veneretur, teſtis eſt etiam Quintus Lucilius Balbus Gentilis Philoſophus; ſicut præfatus Doctor in quarto de civitate Dei libro eum diſputantem inſerit his verbis: „Videtíſne igitur ut à phyſicis rebus bene atque utiliter inventis ratio ſit tracta ad commentitios & fictos deos? Quæ res genuit falſas opiniones, erroréſque turbulentos, & ſuperſtitiones penè aniles.

Auguſt. de Civit. Dei lib. 4. c. 30.

Et formæ enim nobis deorum, & ætas, & ve- «
ſtitus, ornatúſque noti ſunt: genera præterea, «
conjugia, cognationes, omniáque traducta ad «
ſimilitudinem imbecillitatis humanæ. Nam & «
perturbatis animis inducuntur. Accepimus «
etiam deorum cupiditates, ægritudines, ira- «
cundias. Nec verò, ut fabulæ ferunt, dij bellis «
præliiſque caruerunt. Nec ſolùm, ut apud Ho- «
merum, cùm duos exercitus contrarios alij dij «
ex alia parte defenderent, ſed etiam ut cum Ti- «
tanis aut cum Gigantibus ſua propria bella geſ- «
ſerunt. Hæc & dicuntur & creduntur ſtultiſſi- «
mè, & plena ſunt vanitatis, ſummæque levita- «
tis. Ecce interim quæ confitentur qui defendunt «
deos Gentium. Deinde cùm hæc ad ſuperſtitio- «
nem pertinere dicat, ad religionem verò quam «
ipſe ſecundùm Stoïcos videtur dicere. Non «
enim Philoſophi ſolùm, inquit, verùm etiam «
majores noſtri ſuperſtitionem à religione ſepa- «
raverunt. Nam qui totos dies precabantur, in- «
quit, & immolabant, ut ſui ſibi liberi ſuperſti- «
tes eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati. Quis non «
intelligat eum conari, dum conſuetudinem ci- «
vitatis timet, religionem laudare majorum, «
eámque à ſuperſtitione ſejungere velle, ſed «
quomodo id poſſit non invenire? Si enim à ma- «
joribus illi ſunt appellati ſuperſtitioſi, qui to- «
tos dies precabantur & immolabant; numquid «
& illi qui inſtituerunt quod iſte reprehendit, «
deorum ſimulacra diverſa ætate & veſte diſtin- «
cta, deorum genera, conjugia, cognationes? «
Hæc utique cùm tanquam ſuperſtitioſa culpan- «
tur, implicat iſta culpa majores talium ſimula- «
chrorum inſtitutores atque cultores.] Et poſt «

Ibid. c. 31. „ pauca : Dicit etiam, inquit, idem auctor acutissimus atque doctissimus, quòd ij soli ei videantur animadvertisse quid esset Deus, qui crediderunt eum esse animam motu ac ratione mundum gubernantem; ac per hoc etsi nondum tenebat quod veritas habet, (Deus enim verus, non anima, sed animæ quoque est effector, & conditor) tamen si contra præjudicia consuetudinis liber esse posset; unum Deum colendum fateretur, atque suaderet, motu ac ratione mundum gubernantem, ut ea cum illo de hac re quæstio remaneret, quòd eum diceret esse animam, non potiùs & animæ creatorem. Dicit etiam antiquos Romanos plus quàm annos centum & septuaginta deos sine simulachro coluisse. Quod si adhuc remansisset, castiùs dij observarentur. Cujus sententiæ suæ testem adhiberet inter cetera etiam Gentem Iudæam. Nec dubitat eum locum ita concludere, ut dicat qui primi simulachra deorum populis posuerunt, eos civitatibus suis metum ademisse, & errorem addidisse; prudenter existimans deos facilè posse in simulachrorum stoliditate contemni.

XXV. Dicit etiam beatus Augustinus in libello de vera religione, ad percipiendam veritatem nihil magis impedire, quàm vitam libidini deditam, & falsas imaginationes rerum sensibilium, quæ nobis ab hoc sensibili mundo per corpus impressæ varias opiniones erroresque generant; nec errorem ullum in religione esse potuisse, si anima pro Deo suo non coleret animam, aut corpus, aut phantasmata sua, quæ nihil sunt aliud, quàm de specie corporis corporeo

poreo ſenſu attracta figmenta. Non ergo creaturæ potiùs quàm creatori ſerviamus, nec evaneſcamus in cogitationibus noſtris. Hæc perfecta religio eſt. Ait etiam: Cùm enim Eccleſia Catholica per totum orbem diffuſa atque fundata ſit, nec miracula illa in noſtra tempora durare permiſſa ſunt, ne anima ſemper viſibilia quæreret, & eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum, quorum novitate flagravit.] Item ibi: Animus perversè judicat cui ad contemplandam ſummam pulchritudinem mens non oculus factus eſt. Ille vult mentem convertere ad corpora, oculos ad Deum. Quærit enim intelligere carnalia, & videre ſpiritalia. quod fieri non poteſt. Quare iſta perverſitas corrigenda eſt, quia niſi fecerit quod ſurſum eſt deorſum, & quod deorſum eſt ſurſum, regno cœlorum aptus non erit. Non ergo ſumma quæramus in infimis, nec ipſis infimis inhæreamus. Iudicemus ea, ne cum ipſis judicemur; id eſt, tantum eis tribuamus, quantum ſpecies meretur extrema; ne cùm in noviſſimis prima quærimus, à primis inter noviſſima numeremur.] Item ipſe: Non ſit nobis religio, cultus hominum mortuorum: quia ſi piè vixerunt, non ſic habentur ut tales quærant honores; ſed illum à nobis coli volunt, quo inluminante lætantur meriti ſui nos eſſe conſortes. Honorandi ergo ſunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Non ſit nobis religio, humanorum operum cultus. Meliores enim ſunt ipſi artifices, qui talia fabricantur, quos tamen colere non debemus. Non ſit nobis religio in phantaſmatis noſtris. Melius eſt enim qua-

Auguſt. de vera Relig. c. 25.

Ibid. c. 33. & 34.

Ibid. c. 55.

„ lecunque verum, quàm omne quicquid pro ar-„ bitrio fingi poteſt. Et tamen animam ipſam, „ quamvis anima vera ſit, cùm falſa imaginatur, „ colere non debemus. Melior eſt vera ſtipula, „ quàm lux inani cogitatione pro ſuſpicantis vo-„ luntate formata. Et tamen ſtipulam quam ſen-„ timus & tangimus, dementis eſt credere colen-„ dam.] Idem in epiſtola ad Conſentium dicit: „ Cogitationis carnalis compoſitionem vanúm-„ que figmentum ubi veneratio labefactare inci-„ pit, continuò illo intus adjuvante atque inlu-„ minante qui cum talibus idolis in corde noſtro „ habitare non vult, ita iſta confringere atque à „ fide noſtra quodammodo excutere feſtinemus, „ ut ne pulverem quidem ullum talium phantaſ-„ matum illic remanere patiamur.]

Auguſt. ep. 85. ad Conſen.

XXVI. Quòd veræ temeritatis offenſam incurrat, qui aliquid divinum in ſacrilegos ritus uſurpat, teſtatur idem Doctor in epiſtola ad Ia-„ nuarium, ita dicens: Quid de paginis evange-„ licis ſortes legunt, etſi optandum eſt ut hæc po-„ tiùs faciant, quàm ad dæmonia conſulenda „ concurrant, tamen etiam iſta mihi diſplicet „ conſuetudo, ad negotia ſecularia & ad vitæ hu-„ jus vanitatem propter aliam vitam loquentia „ oracula divina velle convertere.] Sic conſimile quid beatus Hieronymus loquitur, cùm verba „ Domini illa tractaret, quæ ita ſe habent: Di-„ latant enim phylacteria ſua, & magnificant „ fimbrias. Pittaciola, inquit, illa decalogi phy-„ lacteria vocabant; quòd quicunque habuiſſet „ ea, quaſi ob cuſtodiam & munimentum ſui „ haberet; non intelligentibus Phariſæis quòd „ hæc in corde portanda ſint, non in corpore.

Auguſt. ep. 119. c. 20.

Matth. 23.

alioquin & armaria & arcæ habent libros, & Dei notitiam non habent. Hoc apud nos superstitiosæ mulierculæ in parvulis evangeliis, in crucis ligno; & in istiusmodi rebus (qui habent quidem zelum Dei, sed non juxta scientiam) usque hodie factitant.]

XXVII. De talibus institutis (vt beati quoque Leonis Papæ verba ponamus) etiam illa generatur impietas, ut sol inchoatione diurnæ lucis exsurgens, à quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. quod nonnulli etiam Christiani adeo se religiosè facere putant, ut priusquam ad beati Petri Apostoli Basilicam, quæ uni Deo vero & vivo dedicata est, perveniant, superatis gradibus, quibus ad suggestum aræ superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se solem reflectant, & curvatis cervicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis spiritu, multùm tabescimus & dolemus. Quia etsi quidam fortè creatorem potiùs pulchri luminis, quàm ipsum lumen, quod est creatura, venerantur; abstinendum tamen est ab ipsa specie hujus officij; quam cùm in nostris invenit qui deorum cultum reliquit, nonne hanc secum partem opinionis vetustæ tanquam probabilem retentabit, quam Christianis & impiis viderit esse communem? Abiciatur ergo à consuetudine fidelium damnanda perversitas, nec honor uni Deo debitus, eorum ritibus, qui creaturis serviunt, misceatur. Dicit enim Scriptura divina: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Et beatus Iob, homo sine querela, ut ait

S. Leo Ser. VII. in Nativ. Domini.

Matth. 4.
Iob. 1.

„ Dominus, & continens se ab omni re mala:
Iob. 31. „ *Numquid vidit*, inquit, *solem, cùm fulgeret, „ & lunam incedentem clarè, & lætatum est in abs- „ condito cor meum, & osculatus sum manum „ meam. quod est iniquitas maxima, & negatio „ contra Deum altissimum.* Quid est autem sol, „ vel quid est luna, nisi visibilis creaturæ & cor- „ poreæ lucis elementa, quorum unus majoris „ claritatis, aliud minoris est luminis? Sicut enim „ alia diurna, alia nocturna sunt tempora, ita di- „ versam in luminaribus qualitatem creator insti- „ tuit; cùm tamen priùs quàm hæc fierent, & „ dies sine solis officio, & noctes sine lunæ mini- „ sterio præcessissent. Sed condebantur ista ad fa- „ ciendam hominis utilitatem, ut rationale ani- „ mal, nec in distinctione mensium, nec in re- „ cursu annorum, nec in dinumeratione tempo- „ rum falleretur; cùm per inæqualium horarum „ impares moras, & dissimilium ortuum signa „ manifesta, & annos sol concluderet, & menses „ luna renovaret. Quarto namque, ut legimus,
Genes. 1. „ die dixit Deus: *Fiant luminaria in firmamento „ cœli, & luceant super terram, & dividant inter „ diem & noctem, & sint in signa & tempora, & „ in dies & in annos, & sint in firmamento cœli, & „ luceant super terram.* Expergiscere, ô homo, „ & dignitatem tuæ agnosce naturæ. Recorda- „ re te factum ad imaginem Dei: quæ etsi in A- „ dam corrupta, in Christo tamen est reformata. „ Vtere quomodo utendum est visibilibus crea- „ turis, sicut uteris terra, mari, cœlo, aëre, fon- „ tibus, atque fluminibus; & quicquid in eis pul- „ chrum atque mirabile est, refer ad laudem & „ gloriam conditoris. Noli esse deditus ei lumi-

ni, quo volucres & ſerpentes, quo beſtiæ « & pecudes, quo muſcæ delectantur, & ver- « mes. Lucem corpoream ſenſu tange corporeo; « & toto mentis affectu illud verum lumen am- « plectere quod inluminat omnem hominem ve- « *Ioa. 1.* nientem in hunc mundum, & de quo dicit Pro- « pheta: *Accedite ad eum, & inluminamini, &* « *Iſa. 15.* *1. Cor. 3.* *vultus veſtri non erubeſcent.* Si enim templum « Dei ſumus, & ſpiritus Dei habitat in nobis; « plus eſt quod fidelis quiſque in ſuo habet ani- « mo, quàm quod miratur in cœlo. Non itaque « vobis, dilectiſſimi, hoc aut indicimus, aut ſua- « demus, ut deſpiciatis opera Dei, aut contra- « rium aliquid fidei veſtræ in his quæ Deus bonus « bona condidit æſtimetis; ſed ut omni creatura- « rum ſpecie & univerſo mundi hujus ornatu ra- « tionabiliter & temperanter utamini. *Quæ enim* « *1. Corin. 4.* *videntur*, ſicut ait Apoſtolus, *temporalia ſunt*; « *quæ autem non videntur, æterna ſunt.* Vnde quia « ad præſentia ſumus nati, ad futura autem rena- « ti; non temporalibus bonis dediti, ſed æternis « ſimus intenti. Et ut ſpem noſtram poſſimus pro- « piùs intueri, in ipſo ſacramento natalis Domi- « ni cogitemus quid naturæ noſtræ gratia divina « contulerit. Audiamus Apoſtolum dicentem: « *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt* « *Coloſſ. 3.* *cum Chriſto in Deo. Cùm Chriſtus apparuerit* « *vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in* « *gloria.*] «

In quibus beati Papæ & orthodoxi Doctoris verbis ſummopere penſandum eſt, quia ſi opera manuum Dei non ſunt adoranda & colenda, nec in honorem Dei; quantò magis opera manuum hominum non ſunt adoranda & colen-

da, nec in honorem eorum quorum ſimilitudines eſſe dicuntur. Nam ſi ulla imago eſſet adoranda vel colenda, creatoris potiùs eſſet quàm
Geneſ. 1. creaturæ. Nempe hominem fecit Deus ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Homo autem facere non poteſt quicquam, in quo ſit ſimilitudo hominis in mente ratione. Nam ſi exprimit utcunque ſculpendo vel pingendo aliquam ſimilitudinem corporis aut membrorum; hoc utique exprimit quod minimum eſt in homine, non quod maximum. Certè ſi adorandi fuiſſent homines, vivi magis quàm picti, id eſt, ubi ſimilitudinem habent Dei, non ubi pecorum, vel, quod verius eſt, lapidum ſive lignorum, vita, ſenſu, & ratione carentium. Dicit de his bea-
Auguſt. de vera relig. c. 5. tus Auguſtinus hoc modo in libro de vera religione: Iuſti autem homines, & in uno Deo habentes omnia gaudia ſua, quandò per eorum facta Deus benedicitur, congratulantur laudantibus. Cùm verò ipſi tanquam ipſi laudantur, corrigunt errantes quos poſſunt; quos autem non poſſunt, non eis congratulantur, & ab illo vitio corrigi volunt. Quibus ſimiles vel etiam mundiores atque ſanctiores ſi ſunt boni angeli, & omnia ſancta Dei miniſteria, quid metuimus ne aliquem illorum offendamus, ſi non ſuperſtitioſi fuerimus, cùm ipſis adjuvantibus ad unum Deum tendentes, & ei uni religantes animas noſtras, unde religio dicta creditur, omni ſuperſtitione careamus?] Et quibuſdam interpoſitis: Religet ergo, inquit, nos religio uni omnipotenti Deo: quia inter mentem noſtram, qua illum intelligimus Patrem & Veritatem, id eſt, lucem interiorem, & illum, nulla interpoſita creatura eſt.]

XXIX. In libro XXII. de ciuitate Dei: Fa- « *August. de civ. Dei lib. 22. c. 10.*
ciunt autem mirabilia martyres, vel potius «
Deus aut cooperantibus aut orantibus eis, ut «
fides illa proficiat, qua eos, non deos nostros «
esse, sed unum Deum nobiscum habere creda- «
mus. Denique pagani diis suis & templa statue- «
runt, & ædificaverunt aras, & sacerdotes insti- «
tuerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autem mar- «
tyribus nostris non templa sicut diis, sed me- «
morias sicut hominibus mortuis, quorum apud «
Deum vivunt spiritus, fabricamus. Nec ibi eri- «
gimus altaria, in quibus sacrificemus martyri- «
bus, sed uni Deo & martyrum & nostri sacrifi- «
cium immolamus; ad quod sacrificium, sicut «
homines Dei, qui mundum in ejus confessione «
vicerunt, suo loco & ordine nominantur; non «
tamen à sacerdote, qui sacrificat, invocantur. «
Deo quippe, non ipsis, sacrificat, quamvis in «
memoria sacrificet eorum; quia Dei sacerdos «
est, non illorum. Ipsum verò sacrificium, cor- «
pus est Christi, quod non offertur ipsis, quia «
hoc sunt & ipsi.] Hactenus beatus Augustinus. «

XXX. Hæc est sincera religio, hic mos catholicus, hæc antiqua patrum traditio; sicut etiam ex libro Sacramentorum, quem Romana tenet Ecclesia, facilè comprobatur. Hunc venerationis modum qui supergreditur, aut relinquit, contemnit disciplinam patris sui, dimittítque legem matris suæ. Ideo nec gratia capiti eius addetur, nec torques collo. *Prov. 1.* Teneatur itaque via regia. Hanc docuerunt Apostoli, Ecclesiæ magistri; hanc tenuerunt arietes gregis. Dei ovis enim relinquens pastorem, aberrans à via qua præcedit aries, hæret in sentibus, de-

voratur à lupis. Soli Domino offeramus gloriam & honorem, nec cum ſimulachris fornicemur, his effecti ſimiles de quibus Deus dicit:
Ezech. 6. *Ego quoque contrivi cor eorum fornicans & recedens à me, & oculos per res varias fornicantes.*
2. Petr. 2. Et Apoſtolus Petrus : *Oculos habentes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti.* Hieruſalem quoque fornicata dicitur cum filiis Chaldæorum,
Ezech. 23. videns illos in pariete depictos. Adoretur, colatur, veneretur à fidelibus Deus; illi ſoli ſacrificetur, vel myſterio corporis & ſanguinis, quo ſumus redempti; vel in ſacrificio cordis contriti & humiliati. Angeli vel homines ſancti amentur, honorentur, caritate, non ſervitute. Non eis corpus Chriſti offeratur, cùm ſint hoc & ipſi. Non ponamus ſpem noſtram in homine, ſed in Deo; ne fortè redundet in nos illud propheticum: *Maledictus homo qui confidit in*
Ierem. 17. *homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor ejus.* Quod catholici Doctores Eccleſiæ etiam in illos redundaſſe confirmant qui Dominum Ieſum Chriſtum purum hominem fuiſſe credebant, non etiam Deum; & idcirco erant confidentes in homine, ac per hoc maledicti.

XXXI. Nemo ſe fallat, nemo ſe ſeducat, nemo ſe circumveniat. Quicunque aliquam picturam, vel fuſilem ſive ductilem adorat ſtatuam, non exhibet cultum Deo, non honorat angelos, vel homines ſanctos, ſed ſimulachra veneratur. Agit hoc nimirum verſutus & callidus humani generis inimicus, ut ſub prætextu
Epipha. hæres. 79. honoris ſanctorum, rurſus idola introducat, rurſus per diverſas effigies adoretur; ut aver-

tat nos ab ſpiritalibus, ad carnalia verò demergat; ac per omnia ſimus digni ab Apoſtolo audire: *O inſenſati, quis vos faſcinavit?* Et: *Sic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini. Ipſe enim Satanas*, ſicut dicit idem Apoſtolus, *transfigurat ſe in angelum lucis.* Denique comeſſationes & ebrietates introducit ſub nomine caritatis, ſuperbiam & duritiam inflexibilem conſtantiam imperturbati animi eſſe ſimulat; cœcúmque furorem, zeli rectitudinem vocat. Ideo dicit Iohannes Apoſtolus: *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, utrum ex Deo ſint.* Aſpiciamus picturam quaſi picturam, vita, ſenſu, & ratione carentem. Paſcatur hac viſione oculus. Deum verò veneretur animus; qui & ſanctis ſuis victoriæ coronam, & nobis interceſſionis eorum tribuit adiutoria.

Gal. 3.

2. Cor. 11.

1. Ioan. 3.

XXXII. Habuerunt namque & antiqui ſanctorum imagines vel pictas, vel ſculptas, ſicut etiam ſuperiùs eſt oſtenſum; ſed cauſa hiſtoriæ, ad recordandum, non ad colendum; ut, verbi gratia, geſta ſynodalia, ubi pingebantur catholici veritate fulti & victores, hæretici autem pravi dogmatis mendaciis detectis convicti & expulſi, ob recordationem firmitatis catholicæ fidei, juxta morem bellorum tum externorum cùm civilium ad memoriam rei geſtæ; ſicut & in multis locis videmus. Sed nullus antiquorum catholicorum unquam eas colendas vel adorandas fore exiſtimavit.

XXXIII. Nunc autem error inualeſcendo tam perſpicuus factus eſt, ut idolatriæ vel Anthropomorphitarum hæreſi propinquum

aut ſimile ſit adorare figmenta, & ſpem in eis habere. At quæ huius erroris cauſa? Fides de corde ablata, tota fiducia in rebus viſibilibus conlocata. Sicut autem videntes pictos armatos viros, vel agriculturæ intentos, ſive metentes, vel vindemiantes, ſeu ſtantes in navibus piſcatores, & retia jaculantes, necnon venatores venabulis extenſis, cum canibus capreas cervóſque perſequentes, nec augmentum exercitus, nec adjutorium annui operis, vel aceruos tritici, ſeu rivulos muſti, nec piſces, capreas, & ſues ab illis nos accepturos ſperamus; ita quoque, ſi viderimus pennatos angelos pictos, prædicantes Apoſtolos, martyres tormenta patientes, nullum ab imaginibus quas aſpicimus auxilium ſperare debemus; quia nec malè poſſunt facere, nec bene. Rectè nimirum, ob hujuſmodi evacuandam ſuperſtitionem, ab orthodoxis patribus definitum eſt picturas in Eccleſia fieri non debere; ne quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur.

Concil. Elib. c. 36.

XXXIV. Illud verò qua præſumptione fit, vt ſine Baſilica, ſine altari, abſque ſanctorum reliquiis, ſuper ejuſmodi figmenta Miſſæ celebrentur; cùm ſancti patres in Concilio „ Carthaginenſi ſtatuerint, ut altaria quæ paſſim „ per agros aut vias tanquam memoriæ marty- „ rum conſtruuntur, in quibus nullum corpus „ aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab „ Epiſcopis qui hiſdem locis præſunt, ſi fieri po- „ teſt, evertantur. Si autem hoc per tumultus po- „ pulares non ſinitur, plebes tamen admoneantur, „ ne illa loca frequentent; ut qui rectè ſa- „ piunt, nulla ſibi ſuperſtitione devicti tenean-

Codex Canon. Eccl. Afric. Tit. 83.

tur; & omnino nulla memoria martyrum pro- "
babiliter acceptetur, nisi ubi corpus aut aliquæ "
reliquiæ sunt, aut origo alicujus habitationis, "
vel possessionis, vel passionis fidelissima origine "
traditur. Nam quæ per somnia & inanes quasi "
revelationes quorumlibet hominum ubicun- "
que constituuntur altaria, omnimodo impro- "
bentur.] Fuerunt illis diebus sufficientia hæc "
statuta. Necdum enim error emerserat, quo nunc de carbonibus, minióque, vel sinopide figuratæ effigies, sanctæ imagines vocarentur, & adorandæ prædicarentur.

XXXV. Nec iterum ad sua latibula fraudulenta recurrat astutia, ut dicat se non imagines sanctorum adorare, sed sanctos. Clamat enim Deus: *Gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus.* *Isai. 42.* Et Apostolus de Domino nostro mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu: *Propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* *Philipp. 2.* Quale verò hoc nomen sit, consequenter exponit: *Ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Hanc potestatem, laudem, dominationem, hoc nomen quod est super omne nomen, nullus sanctus angelus, nullus sanctus homo sibi usurpat. Angelus enim qui usurpavit, vel homo quē usurpare suasit, uterq; corruit. Si autem aliquis homo adoratur, vel angelus, præter eũ qui & Deus & homo & summi esse consilij angelus, Propheta testante, perhibetur, non est aliud nomen quod sit vel super hoc nomen quod est super omne nomen,

aut æquale illi. Sed quia nullus Deo æqualis, nullus alius eſſentialiter Ieſus, id eſt, Salvator, exiſtit, credamus Apoſtolo, cedamus divinæ auctoritati; flectamus genu in nomine ſolius Ieſu, quod eſt ſuper omne nomen; ne ſi alteri hunc honorem tribuimus, alieni judicemur à Deo, & dimittamur ſecundùm deſideria cordis noſtri ire in adinventionibus noſtris.

Philipp. 2.

Finit de picturis Agobardus Epiſcopus.

LIBER DE DISPENSATIONE eccleſiaſticarum rerum.

I. SIgnificavit mihi fidelis ac veneranda dilectio tua, quòd clari & honorati viri per Septimaniam & Provinciam conſiſtentes, de me inceſſanter obtrectando loquantur, quanquam nec ceteris parcant, dicentes moviſſe nos, ac præcipuè me, inauditam contentionem, atque diſcordiam, pro eccleſiaſticis rebus; idque inter eos, non ſolùm detrahendo, ſed & comminando, & verſutiarum inſidias machinando, omnibus modis ac ſine intermiſſione agitari. Ais etiam, nullam eos ſatisfactionem vel excuſationem velle recipere: ſed ſi qua illis rationabiliter, ſatisfaciendi gratia, à quolibet oppoſita fuerint, ſera hæc & nuper adinventa calumniari. Cuius rei quoniam vult fraternitas tua puram cognoſcere veritatem, qualiter videlicet motum aſſeveratúmque fuerit, maximè de me, quantum vel qualiter in tali diſputatione interfuerim, audierim, vel ſuggeſſerim, ſcribo hæc tibi veraciter, prout vis

à me. Ac primùm ipſe ſcire potes, me nunquam inter majores noſtros & meliores nobis tanti loci vel honoris fuiſſe, ut aut incentor diſcordiæ, aut pacis conciliator eſſe potuerim. Quippe qui, ut inſuetus & timidus, inter tales ac tantos rarò loqui valeam. Tamen, in quantum recordari queo, de quibus inquiris, ut ipſe novi, faciam & te ſimiliter noſſe.

II. In illis diebus, quando ſacer & religioſus Dominus noſter Imperator evocato conventu in Attiniaco agebat, ſtrenuè providens de omnibus utilitatibus commiſſorum ſibi populorum, pervenit ad ſublimiorem inquiſitionem perneceſſarij conſilij; cupiens ſcilicet invenire, qualiter congruentiſſimæ profectum doctrinæ, & abolitionem negligentiarum ſacerdotibus & cunctis honoratis ſuis commendare potuiſſet. quod utique laudabiliter inſpirante Dei gratia quæſivit, eleganter invenit, fideliter ore ſuo adnuntiavit. Quæ cuncta nunc replicare, nimis prolixum eſt; quia & tunc diſtinctis capitulis comprehenſa ſunt, & omnibus nota eſſe debent.

III. Hanc igitur rem cùm miris tunc laudibus adhuc inchoatam magiſtri noſtri efferrent, & præcipuè venerandus ſenex Adalardus, qui etiam dicebat ſe nunquam ſublimiùs vel glorioſiùs cauſam profectus publici moveri & cogitari vidiſſe à tempore Regis Pipini uſque ad diem illum; tantùm ne reſpondentium & obedientium negligentia humiliaretur, addidit ipſe & ceteri primores, dicentes omni Concilio: Quicquid utile potuerit reperire ſagacitas veſtra ad cavenda peccata, ad vitanda pericula,

ad erigendam religionem, ad inluſtrandam doctrinam, ad conroborandam fidem, ad excolendum ſtudium ſanctitatis, confidenter edicicite, & ad explenda pariturum Deo Dominum Imperatorem minimè dubitetis. Qui (quoniam, ut Scripturæ ſacræ docent, peccata contrahunt infelicitates, perturbationes, clades, & ſterilitates in populos) tota ſollicitudine curat, ut bona quidem ſtatuendo, mala verò deſtruendo, obtineat unà vobiſcum apud Dominum, ut remotis adverſis caſibus, regnum ſibi commiſſum proſperè, Deo favente, valeat gubernare.

IV. Hæc & his ſimilia cùm primores noſtri jucundiſſimè loquerentur; ego, ut ſcilicet humillimus omnium & extremus, cœpi quodammodo pedetentim, utpote magnis viris, ita ſuggerere. Ecce omnipotens Deus præparavit animos Domini Imperatoris, ut ſollicitè velit agnoſcere temporis vires, conſonas vel diſſonas æquitati. Expedit verò, ut ea quæ diſſona ſunt, ſi poſſibilitas ſuppetit, emendentur; in quantum autem poſſibilitas non ſuffragatur, cum timore Dei tolerentur: quatinus dum inlicitum quippiam ex neceſſitate agitur quod declinari non poteſt, timor ſaltem faciat excuſabilem quem exſecutio non conſtituit abſolutum. Neceſſe eſt ergo ut veſtra induſtria magnanimitati ejus ſuggerat pericula de rebus eccleſiaſticis, quas contra vetitum & contra canones tractant & in uſus proprios expendunt homines laïci. Poſtquam enim diffuſa eſt Eccleſia Dei toto orbe terrarum, & cœpit exaltari ac magnificari per omnes regiones & nationes, cœperúntque templa erigi à fidelibus Impera-

toribus ac Regibus atque Episcopis, vel ceteris potentibus, ditaríque rebus, & thesauris ornari; fuit etiam consequens, vt Principum providentia leges promulgarentur, & Episcoporum sollicitudine canones statuerentur de rebus sanctificatis, id est, sacris locis deputatis; qualiter tuerentur ab improbis, tuerentur à gubernatoribus, vel expedirentur. Convenerunt Episcopi, viri sancti, quibus tunc abundabat Ecclesia. Statuerunt inlibatos conservari debere sacros canones, qui firmati sunt spiritu Dei, consensu totius mundi, obedientia Principum, consonantia Scripturarum. Ex quo tempore acceptum & receptum est non aliud esse agere cuiquam adversùs canones quàm adversùs Deum, & adversùs ejus universalem Ecclesiam; neque sensum est unquam à quibusq; fidelibus, ut talia statuta absque periculo religionis violarentur. Quod ergo Deo auctore statutum est, nova necessitate, quæ tunc temporis non accidit, excusabilem facere non potest violatorem: quia omnipotenti Deo omnia tempora omniáque volumina seculorum præsentia sunt, & stantia; neque aliquid præteriti potest recordari, nec futurum aliquid expectare. Quamobrem istæ, quas nunc homines prætendunt necessitates, & & quarum causa se impune putant res sacras in usus communes vertere, licèt tunc hominibus futuræ essent, Deo tamen præsentes erant; quodque spiritu suo statuit Ecclesia, tenendum cunctis diebus usque in finem seculi voluit custodiri. Sed quoniam quod de sacris rebus in laïcales usus inlicitè translatis dicimus, non fecit iste dominus Imperator, sed præcessores

ejus, & propterea isti impossibile est omnia emendare quæ antecedentes malè usurpata dimiserunt; saltem admonentibus vobis cogitare dignetur periculum, quod licèt & vitare nequeat, tamen dum pensat, timet, ac dolet, apud misericordem Dominum fiat per hæc excusabilis. Et vos communicate pondus periculi, sublevatéque portantem, in quantum fieri potest; ut dum vos illi communicantes in periculis, & ille vobis compatiens extiterit in tristibus, ac defensor in persuasionibus, dúmque unum sapitis, tantúmque periculum communiter toleratis, avertatur ab illo necnon & à vobis hujuscemodi prævaricationis vindicta. Cùm hæc igitur à me dicerentur, responderunt piè reverentissimi viri Adalardus & Helisacar Abbates. Vtrum verò audita retulerint Domino Imperatori, nescio.

V. Sequenti autem anno, cùm adessent jussi in Compendio Palatio, & de his inter eos sermo haberetur; ad hunc modum, post multa colloquia, in quantum ego intellexi, ratiocinia sunt perducta, ut primùm quidem intellectibus omnium inculcarentur delicta de rebus sacris inlicitè usis; pòst verò cum Dei timore in illis quas habent laïci cautiores effecti, etiam in his quæ remanserunt Ecclesiis fideliores atque clementiores existerent; ita ut & suis adhiberent pietatem, ut & Ecclesiis defensionem; fierétque compatienti concordia remediabilis ac veniabilis, offensióque comitante pietate de indulgentia quoque esset secura.

VI. Hanc rem cùm Dominus Imperator audiret atque perpenderet, volens eam ducere ad

ad tranquillitatem pacis, quæ ad modicum turbata fuerat, quantum in ſe fuit, fecit uniri Epiſcopos & Comites in conſenſum & pacem. Ex hoc itaque putavi ego, quòd eodem modo quo Dominus Imperator penſavit atque intellexit rationem, ſopiríque fecit diſſenſionem, omnes etiam Comites vel honorati ejus intellexiſſent atque voluiſſent. Sed è contrario, ut audio, iſti de quibus nobis ſermo eſt inchoatam diſcordiam magnificant, & de concordia in conſpectu Domini Imperatoris nihil ſe audiſſe vel intellexiſſe dicunt. Verùm quia in his neminem illorum aut mitigare poſſumus, aut exaſperare volumus; dimittamus cauſam Deo, qui omnia diſpenſat, & ei cui commiſſa ſunt ad regendum, ut faciat quod Deo inſpirante eventus rerum tulerit. Et quod ad nos non pertinet omittentes, tranſeamus ad ea quæ ad omnes fideles, qualiter credenda, vel intelligenda ſint, pertinent; ac juxta quod exiguitas ſenſus noſtri attingit, ex auctoritate Scripturarum vel Canonum noſtris oculis conſideranda proponamus, ut petiſti.

VII. Licèt indignum ducatur nos melioribus inſinuare quid ſentiendum ſit de diſpenſatione eccleſiaſticarum rerum, neque à talibus quales nos ſumus, id potentes ſeculi inquirendum putent; tamen quia inter tales converſamur ut velimus nolimus, crebrò de hoc audiamus & loquamur, rectè, ut puto, tibi, frater cariſſime, viſum eſt ut de ſacris libris & canonibus auctoritatem ſumentes, pariterque exempla ſanctorum ad medium deducentes, humanos errores, qui ſummopere vitandi ſunt, ca-

veamus, & veritatem Dei, à qua qui recesserit in tenebris maneat necesse est, teneamus. Sanè cùm nos ad hanc roborandam de testamento veteri plura sumpserimus, erunt fortasse qui dicant aliarum rerum figuras esse, nec per hæc contentionem posse finiri. Hujusmodi ergo homines, si qui erunt, videtur mihi ut interrogare studeas, unde Patres doceant non posse quemquam ad sacerdotium promoveri, si viduam, vel repudiatam, sive meretricem, &, ut compendiosiùs dicam, non virginem in conjugium sumpserit; etiamsi secundùm Apostolum unius uxoris vir esse doceatur. Cùmque hoc in novo non potuerint demonstrare, fateantur necesse est decreto veteri contineri. neque hoc solùm, sed & multa forsan hujusmodi. Tum consequens erit, arbitror, ut & istas ratiocinationes inchoatas in veteri testamento, ex ipso etiam firmitatem obtinere posse & debere concedant; præsertim cùm & litteris evangelicis atque apostolicis confirmetur quòd ubicunque lex moralitatem docet, ita ut dicitur intelligenda sic ac tenenda. Videtur mihi præterea, ut quoniam omnia testimonia quæ ad præsentis quæstionis absolutionem inde sumuntur, & omni omnino parte non conveniunt eis rebus quibus defendendis aptantur, tam breviter à nobis perstringantur ut piis quidem sufficientia videantur, illis verò qui quæstionibus magis quàm ædificationi inservire parati sunt, laboriosam loquacitatem proprio libitu reservent.

VIII. Notum est cunctis Scripturas legentibus, ab initio humani generis Sacerdotes fuisse & altaria, victimas & sacrificia; nec solùm

hæc Deo oblata, ſed & decimas votas & ſacerdotibus redditas, ipſis denuo ſacerdotibus primitias diligenter datas, ceteríſque miniſtris ab omni populo cunctarum rerum decimas tributas, qui etiam acceptis ex ipſis decimis decimas perſolverent ſacerdotibus. Illud quoque manifeſtum eſt, quòd præter eas, quas miniſtris, id eſt, Levitis, populus exſolvebat, juſſi ſunt à Domino alias rerum ſuarum in tertio anno decimas ſumere; & non in quibuſcunque locis, ſed in ſacris, id eſt, juxta altare Domini, viduis, pupillis, orphanis, & Levitis comedere. Iuſſit etiam Dominus ut ſacerdotibus & Levitis darentur ab omnibus filiis Iſraël urbes ad habitandum. Et datæ ſunt quadraginta duæ, & ſex confugij, id eſt, ſimul quadraginta & octo civitates; paritérque in circuitu uniuſcujuſque civitatis ſpatium cubitorum duum millium ad paſtum pecorum. Permanſítque hoc inconvulſum omni tempore Iudicum & Regum; ita ut nec impius Achab, nec ſceleratus Manaſſes, nec filius ejus Ammon, temerare auſi ſint. Sed poſtquam ſeparatus eſt Iſraël à domo David per Ieroboam, qui peccare fecit Iſraël; tunc primùm ejecti ſunt ſacerdotes Domini, ſicut ipſi Ieroboam improperatur per Abiam Regem Iuda.

Deuter. 26. *Num. 35.* *Ioſ. 21.* *2. Paral. 13.*

IX. Poſt mortem Moyſi, tulit Ioſuë omnem multitudinem filiorum Iſraël, & venit in Galgala. Cùmq; circumdediſſent urbem Hierico, dixit Ioſuë ad omnem Iſraël: *Tradidit vobis Dominus civitatem, ſitque civitas hæc anathema, & omnia quæ in ea ſunt Domino.* Et poſt pauca: *Cavete ne de his quæ præcepta ſunt con-*

Ioſ. 6.

tingatis, & sitis prævaricationis rei, & omnia castra Israël sub peccato sint, atque turbentur. Quicquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris ejus. Et iterum: *Urbem & omnia quæ in ea inventa sunt succenderunt absque argento, & auro, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt.* Mirúmque in modum, cùm unus homo hoc prævaricatus fuisset, omnes dicuntur prævaricati esse & usurpasse de anathemate; Dominúsque iratus refertur contra filios Israël.

X. Præceptum est à Domino per Moysen ut animal quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum sit, & mutari non possit, id est, nec melius malo, nec pejus bono.
Levitic. 27. quòd si mutatum fuerit; *& ipsum,* ait, *quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.* Itémque de domibus &
Ibid. agris dicitur: *Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos, & juxta pretium quod ab eo fuerit constitutum venundabitur. Sin autem ille qui voverat, voluerit eam redimere, dabit quintam partem æstimationis supra.* Similiter quoq; jubetur & de
Ibid. agro; quem si is qui vovit noluit *redimere, sed alteri fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit; quia cùm Iubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata, ad eius pertinet Sacerdotem.* Et post pauca: *Omne quod Domino consecratur, sive homo erit, sive animal, sive ager, non venundabitur, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, sanctum erit Domino.* Si omnipotens

Deus consecrari sibi homines, animalia, vel agros, aut domos nollet, nunquam hoc vel in veteri præciperet vel in novo fieri permitteret testamento.

XI. Quanta autem reverentia consecrata Domino debeant custodiri, ex multis Scripturæ locis potest colligi, ex innumerabilibus divinæ defensionis ultionibus, quæ ab universo mundo unquam scribi potuerint; sicut magnopere atque evidenter in verbis dominicis per Prophetas denuntiatis prudens lector valet intelligi. quale est illud quod per Hieremiam, sicuti mos est per similitudinem eorum quæ magis nota sunt occulta significari, proverbialiter dicitur: *Sanctus Israël Domino, primitiæ frugum ejus. Omnes qui devorant eum, delinquunt. mala venient super eos, dicit Dominus.* Quorum verborum, vt beatus Hieronymus ait, hic sensus est: *Quomodo qui primitias devorant, nequaquam de genere sacerdotali, sceleris rei sunt; sic qui contaminant Israël, malis subjicientur.* Malachias quoque sub exhortatione decimarum retributionem & vindictam diligentibus pariter ac negligentibus ex verbis Domini proponens quasi interrogantibus Deum, & dicentibus, *In quo configimus te?* respondit dicens: *In decimis & primitivis. In penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota. Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea; & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperiero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam,* & cetera. His similia in libro leguntur Esdræ. Ait enim. Sta- » 2. *Esdr.* 10.
tuemus super nos præcepta, ut demus tertiam «

Ierem. 2.

Malach. 3.

» partem sicli per annum ad opus domus Dei no-
» stri, & panes propositionis, & ad sacrificium
» sempiternum.] Et iterum: Sortes misimus su-
» per oblatione lignorum inter Sacerdotes & Le-
» vitas & populum, ut inferantur in domum Dei
» nostri per domos patrum nostrorum, per tem-
» pora, à temporibus anni usque ad annum; ut
» arderent super altare Dei nostri, sicut scriptum
» est in lege Moysi; & ut afferremus primogenita
» terræ nostræ, & primitiva universi fructus om-
» nis ligni, ab anno in annum in domũ Domini, &
» primitiva filiorum nostrorum, & pecorum no-
» strorum, sicut scriptum est in lege; & primi-
» tiva boum nostrorum, & ovium nostrarum,
» ut offerantur in domo Dei nostri sacerdotibus
» qui ministrant in domo Dei nostri; & primiti-
» va ciborum nostrorum, & libaminum, & poma
» omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei, affe-
» ramus sacerdotibus ad gazophylacium Dei no-
» stri, & decimam partem terræ nostræ Levitis.
» Ipsi Levitæ decimas accipient ex omnibus civi-
» tatibus operum nostrorum. Erit autem sacerdos
» filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum,
» & Levitæ offerent decimam partem decimæ
» suæ in domo Dei nostri ad gazophylacium in
» domo thesauri. Ad gazophylacium enim de-
» portabunt filij Israël & filij Levi primitias fru-
» menti, vini & olei; & ibi erunt vasa sanctifi-
» cata, & sacerdotes, & cantores, & janitores,
» & ministri, & non dimittemus domum Dei no-
» stri.] In quibus verbis evidenter apparet, quan-
ta illius populi cura & diligentia esset erga do-
mum Dei, & cuncti generis sacrificia, vel do-
naria; qui non solùm decimas, ac primitias, sed

etiam tertiam partem ſicli omni ſtudio religionis ferventes curabant exſolvere; adimplentes proculdubio præceptum legis, quæ dicit: *Cùm voveris votum Domino Deo tuo, non tardabis reddere; quia requiret illum Dominus Deus tuus; & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Deut. 23.

XII. Quæ verba idcirco hîc ponenda putavi, ut religiosè fidelis quiſque conſideret, quia ſi illi qui vouet, & tardè reddit, tarditas ipſa in peccatum reputabitur, multò utique majoris criminis reus eſt, qui nec tardè quod vovit exſolvit. Si verò is qui propria vota non reddit, infidelis eſſe convincitur, juxta Eccleſiaſtem, qui dicit diſplicere Deo infidelem & ſtultam promiſſionem, & omnino melius eſſe non vovere, quàm poſt vota, promiſſa non reddere; quantò majoris impietatis reus eſt, qui ea quæ alij voverunt ac reddiderunt uſurpat, invadit, diripit, & diripienda concedit, perversèque judicando, vel fallaciter teſtificando, atque impiè perjurando, à domo Dei alienare feſtinat, ubi ab aliis vota & reddita ac delegata ſunt? Eccle. 5.

XIII. Legimus in libris Regum, quòd non modò laudabiles, verùm etiam reprehenſibiles Reges, ea quæ patres illorum voverant nec reddiderant, ipſi intulerint in domum Domini, & in theſauros ejus. Si ergo laudatur pietas filiorum paterna vota reddentium; è contrario omni eſt execratione digniſſimum ſi patris votum filius ſubtrahat, quódque ille contulit, hic auferre non metuat. Legitur in volumine Hieremiæ Prophetæ, quòd tempore il- 3. Reg. 7. 2. Par. 15.

Hier. 34. lo principes & universus populus inierunt pactum, ut dimitteret unusquisque servum suum, Hebræum videlicet & Hebræam, qui tamen in sequentibus amici & proximi ac fratres dicuntur, & ultrà eis non dominarentur, conversíque deinceps retraxerint servos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subjugaverint in famulos ac famulas. Quam ob causam graviter adversùm eos Dei ira succensa, tali illos perculit comminationum procella: *Vos*, inquiens, *reversi estis, & commaculastis nomen meum, & reduxistis unusquisque servum suum & ancillam, quos dimiseratis ut essent liberi, & subjugastis eos. Propterea hæc dicit Dominus. Vos non audistis me, vt prædicaretis libertatem unusquisque fratri & amico suo. Ecce ego prædico libertatem, ait Dominus, ad gladium, & pestem, & famem, & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.* Et post pauca infert: *Et erit morticinium eorum in escam volatilibus cœli, & bestiis terræ.*

XIV. Itaque si illi qui servos Hebræos dimissos juxta legem liberos, iterum in servitium retraxerunt, & suos utique, non alienos, nomen Domini commaculasse dicuntur, & ob hoc gravissima ultione plectuntur; fideliter religiosus quisque consideret, quantò inremediabiliori furore digni sunt, qui non solùm proprios olim servos à se vel à parentibus suis libertate donatos in servitium revocant, verùm etiam ab aliis libertos factos, & à liberatoribus suis patrocinij & defensionis causa Ecclesiæ delegatos, contra fas multipliciter affligunt, omníque servitute deprimunt, nulla Ecclesiæ vel sa-

cerdotibus relicta poteſtate, qui eos patronorum vice tueri debuerant. Vehementer prorsùs nomen Domini à talibus commaculatur; domúſque ejus, quæ eſt Eccleſia, violenter prædatur; & mater fidelium exhonoratur; cujus injuria, proculdubio & Dei eſt. Et de hac quidem ſententia, abſque aliorum læſione, forſan loqui non poſſumus. Si cui tamen libeat conſiderare patienter, valet inſpicere quantò hæc tempora ſint pejora, quàm fuerunt antea etiam illa quæ ſub infidelibus tranſierunt. Illi namque diis ſuis, qui non erant dij, ſed opera manuum eorum, honorem exhibebant, nec eorum ſacra auſi erant violare. Nunc autem hi quibus dictum eſt, *Honora Dominum de tua ſubſtantia*, verſa vice exhonorant Dominum de ſua; cùm non ſolùm eccleſiaſticæ familiæ abutuntur ſervitiis, ſed & libertos ejus miſerabili deprimunt ſervitute. *Prou. 3.*

XV. Porrò quòd ignorantes Deum vèrum, falſóſque colentes, diligentiùs deferant ſacris ac ſacerdotibus ſuis, quàm nunc plerique, in ſacra hiſtoria manifeſtiſſimè demonſtratur: quæ narrat beatum Ioſeph totam terram Ægypti ſubjeciſſe Pharaoni, præter terram ſacerdotum, quæ à Rege eis tradita fuerat; quibus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non ſunt compulſi vendere poſſeſſiones ſuas. Qua in re penſandum eſt, quanta diligentia ſacerdotes ſuos venerarentur, quibus non ſolùm donaria ſacra miniſtrabant, ſed & communes cibos tam ſollicitè præbebant, vt nec comparare eos paterentur. At nunc in quibuſdam locis, nullus ordo hominum, ſive ſint *Geneſ. 47.*

liberi, ſive ſervi, de habitatione ſua tam infidus eſt ut ſacerdotes; utpote qui nullo modo ſecuri eſſe poſſint, nec ſcire quot diebus Eccleſiam vel habitaculum ſuum eis habere ſit licitum. Certè cùm populus Iudaïcus in templo Domini, præter res ſacras, etiam communes ageret, atque in ſacratis atriis venalia diverſa conlocaret; quanquam & ipſum licitè ſacrorum cauſa fieri putaretur, ut oblaturi ſacrificia, nec de ſuo habentes, facilè comparanda invenirent; tamen Dominus, ut domus ſuæ & patris curam ſe habere monſtraret, quod nullo alio in loco feciſſe legitur, flagellis talia agentes eliminavit de templo. Penſet igitur cui placet ex factis & verbis Domini, ſi in ejus domo aliud aliquid vendere non licet, quantò magis ipſam domum facere nefas eſt venalem. Sacerdotes Ægyptiorum, tempore famis, ita aluntur ſtipe publica, ut poſſeſſiones ſuas vendere non compellantur. Nunc non ſolùm poſſeſſiones eccleſiaſticæ, ſed ipſæ etiam Eccleſiæ cum poſſeſſionibus venundantur. Nec de illis quammaximè audemus dicere, quorum proavi aut abavi conſtruxerunt Eccleſias, ac ditaverunt, & teſtamentis ſcriptis atque firmatis nullos ſe habituros heredes niſi Eccleſiam & rectores eius denuntiaverunt; & nunc ipſi contra pietatem majorum, ſi parietes ſibi vindicare potuerint, non tantùm ea quæ à conſtructoribus conlata ſunt, ſed & multa quæ plerique fidelium pro ſepulturis aut qualibet devotione alia ibidem ſacraverunt, cum ipſis Eccleſiis vendere licitum putant, nullo prohibente.

Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19. Ioa. 2.

Geneſ. 47.

XVI. Verùm quia ex domo Domini, quæ

fuit in Hierusalem, occasio nobis sumpta videtur ut ista de Ecclesiis diceremus, ne fortè aliquis putet ea quæ de illa referuntur non pertinere ad domos basilicarum, intelligat, cui talis subrepserit cogitatio, ea causa fieri Ecclesias, qua & ipsa domus facta est, ad laudandum videlicet Deum, ad deprecandum, ad sacrificandum; sicut ipse Salomon ædificator & dedicator ejusdem templi in oratione consecrationis suæ ait Domino: *Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quantò magis domus ista quam ædificavi? Sed ad hoc tantùm facta est ut respicias orationem servi tui, & obsecrationem ejus, Domine Deus meus; ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus. Exaudi preces famuli tui & populi tui Israël, quicunque oraverit te in loco isto.* Quapropter omni fide omníque ratione quicquid in illa à cultoribus vel contemptoribus licitum sive inlicitum gestum est, & quicquid de illa, tam ad diligentiam extruentium, quàm ad negligentiam cessantium, seu ad malitiam destruentium, pertinens memoratur, ædificatarum Basilicarum exempla, auctoritates, & cultus esse tenendum est. Consequens ergo erit ut religiosè perpendamus, qualiter Dominus erga restaurationem ejusdem templi, & negligentes damnet, & devotos remuneret, ex verbis quæ per Aggæum Prophetam loquitur, dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ. Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Et nunc hæc dicit Dominus exercituum;

2. Paral. 6.

Aggai. 1.

» Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. Seminaſtis multum, & intuliſtis parum; comediſtis, & non eſtis ſatiati; bibiſtis, & non eſtis inebriati; operuiſtis vos, & non eſtis calefacti; & qui mercedes congregavit, miſit eas in ſacculum pertuſum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, aſcendite in montem, portate lignum, & ædificate domum; & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus. Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & exſufflavi illud. Quam ob cauſam? dicit Dominus exercituum. Quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis unuſquiſque in domum ſuam. Propter hoc ſuper vos prohibiti ſunt cœli ne darent rorem, & terra prohibita eſt ne daret germen ſuum; & vocavi ſiccitatem ſuper terram, & ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum, & quæcunque profert humus, & ſuper homines, & ſuper jumenta, & ſuper omnem laborem manuum.] Et poſt
Idem. 2. aliqua: Ponite corda veſtra ex die iſta, & in futurum, à die viceſima & quarta noni menſis, à die qua fundamenta jacta ſunt templi Domini, ponite ſuper cor veſtrum. Numquid ſemen in germine eſt, & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum olivæ non floruit? Ex die iſta benedicam.] Si filij Iſraël, nuper de captivitate regreſſi, quia negligunt reſtaurare templum Domini, tanta ſterilitate feriuntur, itémque fundamentis jactis, mox omni benedictione cunctarúmque rerum fœcunditate cumulantur; conſtat profectò maximum religionis eſſe divinæ domui diligentiam adhibere; eámque

negligere, causam miseriæ atque infelicitatis existere.

XVII. Sed & illud attentiùs considerandum quod in hac prophetia legitur: *Et suscitavit Deus spiritum Zorobabel ducis, & spiritum Iesu sacerdotis, & spiritum reliquorum de omni populo.* Vt ex hoc perspicuè intelligatur, obsequentem quemlibet & amatorem templi Dei, domum esse Spiritus sancti; cùm manifestè appareat, non solùm fidelium spiritum suscitasse tunc Deum, ut cum omni lætitia omníque alacritate domum Dei cuperent instaurare, sed & infidelium Regum, Cyri videlicet, ac Darij, & Artaxerxis: qui non tantùm licentiam ædificandi dederunt, verùm & adjutorium præbuerunt lignorum, frumenti, & vini, & olei, ac salis, & pecorum, & dona auri, atque argenti, cum principibus suis. In libris etiam Machabæorum, nonnulli Reges erga templum Dei munifici fuisse memorantur, in quibus & vindictæ Dei pariter leguntur in eos qui diripuerunt vel diripere conati sunt vasa sacra; sicut de Antiocho Rege, & Heliodoro, qui à Seleucho missus fuerat, in promptu est meminisse. Ecce filij Israël, fundamentis templi jactis, confestim in omnibus benedicuntur; differentes opus, acriter pro negligentia flagellantur; direptores sacrorum, inrevocabili sententia damnantur. Cur ergo nobis non sufficit ad exemplum, cùm tam multipliciter per totas Scripturas legamus & cognoscamus domum Dei diligere, religiosum esse; negligere, inreligiosum; diripere, impium; omnésque sua recepisse merita, & omnes principes eorum qui dixerunt, *Hereditate*

2. Par. 36. *1. Esd. 1. & 6.*

2. Mac. 13.

2. Mac. 5.

Psal. 82.

possideamus sanctuarium Dei, positos aut ponendos ut rotam & sicut stipulam ante faciem venti.

XVIII. Sed forsan aliquis hæc in veteri testamento fieri oportuisse contendat, in novo autem non tantopere servanda. Meminerit, quisquis ille est, dominici exempli, quod ex verbis evangelicis sancti intellexere patres. Refert namque Evangelista mulierem quandam accessisse ad Dominum, pedésque ejus unxisse. pro qua re murmurans proditor Iudas, *Matth. 26.* ait: *Ut quid perditio hæc unguenti? Potuit enim venundari multo, & dari pauperibus.* Ad quod *Ioa. 12.* subjungens idem Evangelista, *Hæc*, inquit, *dicebat, non quia de egenis pertinebat ad eum; sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, exportabat.* Quid autem Dominus de loculis faceret, ostenditur ex parte ex eo quòd cùm Iudæ egredienti à se, & ingresso jam Satana in *Ioan. 13.* se, dixisset, *Quod facis, fac citiùs*, audientes discipuli putaverunt quod juberet illi ut emeret necessaria ad diem festum, aut ut egenis aliquid daret. quod utique non putarent, nisi antea fieri vidissent. Verùm quia quæsitum est, cur Do- *Matth. 10.* minus, qui discipulis dixerat, *Nolite portare aurum, neque argentum, neque æs, in zonis vestris*, nec permisit eos ferre aliud in via, nisi virgam tantùm, ipse in loculis thesauros habuerit; disputat de his, in quantum recordari valeo, beatus Augustinus; dicítque quòd Dominus noster *August. in Ioan. tract. 50. c. 12.* Iesus Christus, qui Ecclesiæ suæ formam & instructionem præmisit factis & dictis, sicut scriptum est, *Quæ cœpit Iesus facere & docere*, prævi- *Act. 1.* dens futurum esse ut in Ecclesiis thesauri fideli-

ter à fidelibus ac laudabiliter à religiosis conderentur, atque custodirentur, & perniciosissimè à furibus fraudarentur, (Fures generaliter dico, sicut in Apostolo accipimus, ubi ait, *Qui furabatur, jam non furetur*, de omni scilicet inhonesto quæstu) voluit in hac re præfigere, ut dixi, formam Ecclesiæ suæ, ad quos usus haberentur, & qua fide tractarentur, vel qua damnatione digni essent fraudantes, cùm tali fine Iudas abierit in locum suum. In qua disputatione prædictus Pater tres, nisi fallor, differentias furtorum & furum facit, de privatis videlicet, pubicis, ac divinis rebus. Nam cùm alicui homini de proprio thesauro aliquid furari, proculdubio reatus sit; multò major de publico, quod & leges seculi sacrilegium vocaverunt. Iam verò de dominicis, id est, ecclesiasticis thesauris, fraudare aliquid, (quod apud nos specialiter sacrilegij nomine censetur) adeo immane scelus esse manifestum est, ut qui istam committant, in sortem Iudæ deputandi minimè dubitentur. Cùm ergò hæc ita se habeant, cùmque de præfatis rebus inlicitè aliquid in dando, accipiendo, vel retinendo usurpare, furari sit; penset pia mens, quanta cautela res egeat.

Ephes. 4.

L. 9. D. ad leg. Iul. pecul.

XIX. Quæsitum est etiam, vel quæri potuit, cur Dominus exactoribus publicis, qui dixerunt Petro, *Magister vester non solvit didragma de loculis*, non dederit stateram, sed Petrum ad mare direxit, ut de ore piscis tolleret? Responsúmque est à Doctoribus Ecclesiæ, quia dominici loculi in pauperes & in dies festos expendebantur; & cùm exegisset necessitas in alimenta discipulorum Domini, (sicut scriptum

Matth. 17.

Ioan. 4. est : *Discipuli autem abierunt in civitatem ut cibos emerent*) noluisse Dominum rem pauperum in publicam exactionem mittere, sed omnipotenti virtute, quod utique pauperum non erat, de mari tollere & fisco reddere voluisse, ut formam daret discipulis, quam Ecclesiæ commendarent. Iuxta quam formam statuerunt sacri canones modum res ecclesiasticas dispensandi; scilicet ut in alienis egenis, in sustentandis Clericis, in reparandis fabricis, atque in rectorum supplendis necessitatibus expenderentur; prout sanctorum exempla commendant, & usque ad proxima tempora custoditum esse non dubium est. Ex laicis denique non solùm possessores sacrarum rerum, sed nec dispensatores fieri permittunt. quin potiùs œconomos de proprio Clero eligi præcipiuntur, & agros, vineas, atque mancipia ad usum tribui, non nisi Clericis, monachis, peregrinísque concedunt. De qua re si quis diligentiùs vult agnoscere quid vel in quibus Conciliis dicatur, legendo & revolvendo cognoscat.

Concil. Chalc. can. 26.

XX. Verùm quia sunt qui Gallicanos Canones aut aliarum regionum putent non recipiendos, eò quòd Legati Romani, seu Imperatoris, in eorum constitutione non interfuerint; restat ut etiam sanctorum clarissimorum Patrum doctrinas, & expositiones, diversósque tractatus, ut sunt Cypriani, Athanasij, Hilarij, Hieronymi, Augustini, doceant non esse recipiendos: quia cùm hæc tractarent, vel exponerent, Legati Romani sive Imperatoris non aderant. Meliùs mihi sentire videntur, qui secundùm Domini dictum, ubi duo vel tres in nomine

Matth. 18.

mine Domini congregatos agnoſcunt, Dominum quoque inter eos affuiſſe non dubitant, & eum qui Eccleſiam non audierit, ſicut Ethnicum & Publicanum habendum credunt. Vbicunque enim catholici Eccleſiarum rectores pro Eccleſiarum utilitatibus cum Dei timore in eius nomine & honore conveniunt, quicquid conſonanter ſanctis Scripturis ſtatuunt, nulli proculdubio ſpernenda, immo veneranda omnibus eſſe debent. quod illa quammaximè auctoritate fulcitur, quia bina per annos ſingulos Concilia fieri & Romani Pontifices decreverunt, & magna Concilia ſollicitè commendarunt. Rectiùs profectò facere videtur, qui ubicunque magnarum ſynodorum ſtatuta deficiunt, propter inſuetas emergentes cauſas antiquorum ſtatuta, quæ meritò reprehendenda non ſunt, ſequenda deliberat, quàm qui ea quæ ipſe ſentit, eorum ſenſibus anteponit. Firmiſſimè omnino teneo quòd omnes orthodoxi rectores quibuſcunque locis vel temporibus de rebus eccleſiaſticis tractandis conſervandíſve aliquid ſtatuerunt, anteceſſorum ſtatutis & divinarum litterarum auctoritati magnopere ſtuduerint conſonare. Iam verò de donandis rebus & ordinandis Eccleſiis nihil unquam in ſynodis conſtitutum eſt, nihil à ſanctis Patribus publicè prædicatum. Nulla enim compulit neceſſitas, fervente ubique religioſa devotione, & amore inluſtrandi Eccleſias ultro æſtuante. Quem non ad hæc accenderet dominicum illud factum & dictum, quod Evangelium refert, ſediſſe Dominum contra gazophylacium, & aſpexiſſe quomodo turba jactaret æs

Matth. 18.

Marc. 12.

in gazophylacium, pauperémque viduam super omnes laudasse, quæ duo tantùm minuta jactaverat? Ecce sedens Dominus aspicit offerentes, ut beneplacitum sibi demonstret munus fidelium. Satis verò consequens est, ut aspiciens offerentes, despiciat auferentes, laudans totum dantem, vituperet non dantem, immo quippiam fraudantem, sive aliquid rapientem.

Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20. XXI. Sed & illud quod jubet & reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo, tantò quisque attentiùs penset, quantò devotiùs curat. Quod verè præceptum & Apostolus commendat implendum dicens: Rom. 13. *Reddite omnibus debita; cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem.* Neque enim timorem debemus hominibus, cùm præcipiatur nobis per Prophetam: Isa. 51. *Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis.* Itémque scriptum sit: Prov. 29. *Qui timet hominem, citò corruet.* Et: Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Sed timorem utique debemus Deo, honorem autem Deo, ac domui, omnibúsque membris ejus; sicut Scriptura, quis sit justus demonstrans, dicit: Psalm. 14. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, timentes autem Dominus glorificat.* Et exhibendus ergo est Deo timor, ne offendatur moribus; & exhibendus honor, ut glorificetur oblationibus. Sic nempe à Patribus intelligitur quod dictum est, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, id est, tributa, ac vectigalia. *Quæ autem sunt Dei Deo*, id est, decimas, primitias, ceteráque donaria,

tam vota, quàm spontanea. Nam & assertio Iudaïca idcirco putabat inlicitum esse tributum solvere Cæsari, quia supradicta Deo solvere jussi erant. Commendat autem Dominus hæc facienda, ubi ait: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam, & anethum, & cuminum, & omne olus; & relinquitis quæ graviora sunt legis, judicium, & misericordiam, & fidem*; cùm ilico subjungit, *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* *Matth. 23. Luc. 11.*

XXII. Oportet ergo, & semper oportebit, quod Dominus oportuisse testatur; neque parvipendendum fuit aut erit unquam quod Dominus vel fieri jussit, vel factum facientis devotione commendavit. Certè lex non vetuit subjectos aut vinum bibere, aut in domibus habitare. Et tamen Ionadab filius Recab filiis suis, exhortando, interdixit utrumque. Qui post multa annorum curricula compulsi ab hostibus ingredi civitatem ad manendum nullatenus compelli potuerunt, ne à Propheta quidem, ad bibendum vinum; & idcirco laudati sunt à Domino pro obedientia, promittente etiam quòd non esset defecturus vir stirpis Ionadab de conspectu Domini. Si quod unus homo præcepit posteris, tam attentè tam religiosè custoditum est usque in longinquum, ut laude etiam dignum Dei haberetur; (quod utique non ex legis sanctione, sed ex religionis fervore præceperat) quid de nostri temporis hominibus æstimandum est, quibus omnipotens Deus & generalis Ecclesia sub nomine patris ac matris præcipere non desinit, nisi ut eorum comparatione objurgemur, sicut & Iu- *Hier. 35.*

Hier. 35. daïcus populus, Domino dicente: *Prævaluerunt sermones Jonadab sermonibus meis*, & cetera? E contrario autem credendum est quòd in regimine Prælatus quilibet, sine damno inobedientiæ, præcipiens, contemni non potest; sicut apertissimè apparet in gestis Saulis. Nam cùm filius ejus Ionathas, fide ac virtute protectoris armatus, perrexisset ad stationem Philistinorum, castráque eorum turbarentur; Videns ille cum sociis insecutus est inimicos, persequens atque prosternens; cernénsque quòd res prospere cederet, contestatus est populum, dicens: *Maledictus qui comederit panem hodie,*
1. Reg. 14. *donec ulciscar de inimicis meis.* quod ignorans Ionathas, sumpto melle gustavit paululùm. quam ob causam Dominus indignatus est, ita ut respondere nollet quod populus agere deberet; ac nisi eum transacta bona eripuissent, sorte deprehensus absq; retractatione moreretur. Qua in re cum omni timore considerandum est, quòd eum ignorantia excusare non potuerit, nec tantæ fidei virtus indignationem divinam averterit, quousque ad horam moriendi ventum est. ubi adhuc mirari possemus, nisi aliqui viderent, quòd mel comedit, non panem. Verùm quia, more sacri eloquij, in pane, quicquid comedi potest, accipitur; pensandum est quàm attentè Dominus custodiri velit quicquid non inreligiosè Prælatus quisque præceperit, cùm Saulis jussa à nesciente transgressa, sine aliqua vindicta transire non passus sit. Quis est hodie qui se culpæ obnoxium esse crederet, si præcipientis injuncta non audiret? Et tamen ex interna regula judiciorum Dei videmus

peccata subtiliùs & acerbiùs inquiri, quàm nos præcavere aut formidare valeamus.

XXIII. Hæc dicta sint, ut prudentiùs offeratur occasio diligentiùs considerandi, si tam fructuosè unus auditur à multis tam noxius omnibus, unus inobediens efficitur inscius, quantò merito retributionis boni vel mali obediens, aut contemptor efficitur consonanter præcipientibus plurimis; maximè cum non solis Apostolis, sed omnibus his qui docendi ministerium in Ecclesia sortiuntur, dixisse Dominus intelligatur: *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.* Luc. 10. Illud quoque Ananiæ & Saphiræ factum occultum, tam sublimiter inventum, tam atrociter vindicatum, quis Act. 5. dignè exaggerare prævaleat, vnde contractum est tam immane crimen, ut tentasse Spiritum sanctum & mentiti Deo conuicti sint, cùm tantùm de pretio agri, quod adhuc in illorum erat potestate, servare sibi maluisse referantur? Certè necdum fuerat ante pedes Apostolorum positum, necdum in communionem fraternitatis redactum. Qua severitate judicaretur, si qui de loculis apostolicis & omni Ecclesiæ jam oblatis aliquid præsumpsisset, si sic judicatus est qui præsumpsit ex his quæ adhuc erant offerenda? Si cuicunque homini de rebus humanis furatus aliquid fuisset, præcepto legis dupli aut quadrupli restitutione multaretur. Quia verò de sacris rebus, sanctis prædicatoribus sanctísque pauperibus deputatis, vel potiùs deputandis, fraudavit, morte multatus est. quam mortem non intulit gladius, non exercuerunt officialium manus, sed sacri sermonis virtus inflixit.

Sic fraus prima in Ecclesia de rebus ecclesiasticis perpetrata punita est. Tali pœnitentia damnatus Adam in Paradiso, vetitum contingendo morti obnoxius, & habitatione Paradisi indignus effectus est. Ananias cum uxore sua fraudem in Ecclesia faciendo, & societate ecclesiastica & habitatione mundana privatus est. Dixerat Dominus: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Hinc perfectionem arripientes, & vendentes omnia quæ habebant, rerum suarum pretia non aliis pauperibus quàm sanctis credentibus distribuebant, maximèque prædicatoribus sanctis distribuenda pauperibus offerebant. Tales enim pauperes in verbis Domini intellexerant. Sic & beatus Paulus, cùm dextras sibi & Barnabæ ceteri darent, ut illi in Circumcisione, ipsi veró in Gentibus evangelizarent, testatur se etiam hujus quoque ministerij curam suscepisse, dicens: *Tantùm ut pauperum memores essemus.*

Genes. 3.
Act. 5.
Matth. 19.
Gal. 2.

XXIV. His ergo sacri canones concordantes, res ecclesiasticas, res etiam pauperum esse voluerunt. Nam & Dominus ordinavit ut hi qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Ex his itaque inter fideles cœptus est sacratissimus & laudabilis usus, ut Ecclesiæ ditarentur: quatenus ipsa Ecclesia de suo pascat prędicatores suos, & choros ministrorum, turbásque pauperum, ac multitudinem confluentium peregrinorum. Erga quas res quanta reverentia, quantáque fides, & custodia adhibenda sit, demonstravit voluntas Dei per multitudinem miraculorum quæ gesta sunt in universo mundo per singulas regiones, loca, atque Ecclesias;

1. Cor. 9.

cùm jam non unus Ananias cum Saphira uxore propter fraudem in rebus ſacris perpetratam morte multati ſunt, ſed innumerabiles & penè mille alij, qui infirmitate percuſſi, dæmonibus vexati, cœcitate damnati. de quibus ſi ea quæ ſcripta ſunt, ſtudioſus aliquis in unum congregare voluiſſet, aut valuiſſet, enormia volumina confeciſſet. Quanto magis ea quæ facta ſunt, & divulgata, ac tradita, nec tamen ſcripta, eo quòd fuerint nimia?

XXV. Hæc idcirco dicimus, non quod divinam percuſſionem omnibus temerantibus temporaliter comminemur; ſed magis ut ad curam Dei earum cuſtodiam atque diligentiam pertinere monſtremus: qui tantis miraculis per tot tempora terruit improbos, non ſolùm incredulos, ſed & credentes, ne facilè adversùs ſacra loca, inlicita auderent perpetrare; & ut eos ſaltem percuſſio tanquam bruta animalia cohiberet à præſumptione, quos ratio vel executio divinorum mandatorum nequicquam velut homines compeſcebat. Debuerant etenim noſſe, utpote rationales à Deo conditi, quia ſi non licet concupiſcere rem proximi, multò magis Domini. Exod. 20.

XXVI. Nec hoc ita dictum ſit, quaſi charismatum divinorum largitio, vel remiſſio peccatorum, ac donum regni cœleſtis non ſint concupiſcenda; quæ utique res domini ſunt. Sed quoniam nobis de ſacris rebus Eccleſiarum ſermo eſt, ſecundùm illud nunc loquimur quod Dominus in Lege præcepit, dicens: *Non loquaris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Non concupiſces uxorem proximi tui, non do-* Exod. 20.

mum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt. In quibus verbis summopere est considerandum, quia si contra quemlibet proximum, ob quamcunque rem, falsum existere vel adhibere testem non oportet; multò minùs licet contra Dominum, ob illius Ecclesiæ facultates ejus nomini consecratas simili quoque modo, si domus, aut ager, servus, aut ancilla, & cetera quæ sunt proximi, concupisci non debent; multò itaque magis ea quæ ad sustentationem pauperum Domino sunt tradita, non sunt concupiscenda.

XXVII. Apparet autem in hujuscemodi rebus multitudo miserationum Dei, qui gratanter ab homine dignatur recipere quæ ipse dedit. Hinc denique est quòd ei David fideliter confitetur dicens: *Tua sunt enim omnia; & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Nequaquam igitur consecrata Deo concupisci vel auferri debent; quin potiùs tali mente pensari, atque ita inlibata & ab omni usu communi seposita custodiri ut ipse Dominus in Deuteronomio insinuat, ita dicens: *Loqueris in conspectu Domini Dei tui: Attuli quod sanctificatum est de domo mea, & dedi illud Levitæ, & advenæ, & pupillo, & viduæ, sicut jussisti mihi. Non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperij. Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi in qualibet immunditia mea, nec expendi ex his quicquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi. Respice de sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo, & terræ, quam de-*

Deut. 26.

disti nobis. Tali itaque, ut dictum est, nobis cordis devotione primitivæ vel decimæ considerandæ sunt, tanta veneratione intactæ servandæ, & cum hujusmodi confessionis puritate Domino offerendæ; quatinus Dei de excelso cœlorum respectus, & populi ac terræ benedictio, possint faciliùs promereri.

XXVIII. Huic confessioni à Domino injunctæ fidelibus illa quoque Apostoli sententia congruenter valet adjungi, qua fideli discipulo præcepit, dicens: *Si quis fidelis, vel si qua fidelis, habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia, ut his quæ verè viduæ sunt, sufficiat. Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non infrænabis os bovi trituranti. Et: Dignus est operarius mercede sua.* In quibus verbis id præcipuè arbitror considerandum; quia si vidua cujuslibet fidelis, ab illo est sustentanda, ne gravetur Ecclesia; multò magis aliunde subministrandum est canibus & cavallis, ceterísque tam hominum quàm animantium ministris, quæ vel ad delicias, vel ad pompas, turpésque jocos, à divitibus possidentur. Et hoc ideo, ne Ecclesiam Dei non solùm gravent, verùm etiam vastent, funditúsque prædentur. Id namque nimis esse inlicitum non hac sola sententia ostenditur, sed multifariè in toto Scripturæ divinæ corpore demonstratur: ubi non solùm prævaricantium pœnę, sed remunerationes fideliter tractantium res Domino consecratas, multis modis describũtur.

1. Timot. 5.
Deuter. 25.
1. Corinth. 9.

XXIX. Quicunque autem opus hoc lectione & consideratione dignum duxerit, noverit

omnino non hæc nos de solis laicis dicere, sed etiam de Episcopis, Abbatibus, sive quibuslibet Clericis, qui aliud faciunt de sæpedictis sacris rebus, quàm quod faciendum est, aut aliter eas quàm à Deo & sanctis patribus ac rectoribus constitutum est, tractant. De qua re non est necesse, ad multa dicendum, nobis plurimùm laborare. Quoniam liquidò patet hominibus ratione utentibus, quanta ex his reprehensibiliter & minùs decenter agantur ab his etiam quos sacer ordo ad ecclesiasticum regimen admittit. Quibus profectò omni attentione pensanda & expavescenda esset illa sententia, qua ex eorum persona beatus Iob loquitur,
Iob. 31. dicens: *Si adversùm me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent; si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi; pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.* In quibus verbis quamvis & alius inveniatur intellectus, pertinens ad murmurationem subditæ plebis, cùm meritò conqueritur adversùs pastorem ob negligentiam prædicationis, vel impedimenta exemplorum malorum, potest tamen & ad personam ecclesiasticæ familiæ non inconvenienter aptari: quam cùm iniquè perversus pastor opprimit, & indignè rebus Deo sacratis abutitur, cùmque statum & inlicitos appetitus suos ac suorum ad jactantiam pompásque mendacij exornat, immo deturpat, non sola Ecclesia, cui ipse præest, sed & omnes qui morum illius fœditatem cognoscunt, ad murmurationem derogationémque contra ejusmodi rectorem excitantur. Hic talis, etiamsi prædicationis eroget pecuniam, ob car-

nales tamen libitus & indecentes actus non potest statutam evadere pœnam, quin pro delectationibus vitæ præsentis, æternarum pœnarum illi punctiones oriantur.

XXX. Nec tamen hæc sententia solos pravos Episcopos, Presbyteros, vel Abbates percutit, & laïcos indebitè ecclesiasticis rebus utentes securos relinquit. Quibus illud summopere hoc loco pensandum est; quia si is quem utcunque ordo acceptus vel impensa prædicatio comitantur, propter lasciviam & turpis lucri appetitum malo suo casdem res in communes usus expendit, ille qui nec ministerium ecclesiasticum sortitur vel exsequitur, nec pecuniam verbi erogat, sed insuper quicquid ad pompam pertinet, sive lasciviam, quasi licentiùs properat, sacris rebus utitur, quantò majori malo suo convivia splendida de sacris rebus, quibus gementes & mœrentes in tribulatione paupertatis debuerant consolari, epulatur cum divitibus epulantibus, gaudens, ridénsque, & opus Domini non recipiens, & quasi agens quæ Deo placeant jucundatur, satiat præterea & inebriat histriones, mimos, turpissimósque & vanissimos joculares, cùm pauperes Ecclesiæ fame discruciati intereant. Quam rem considerandam prudentibus offerimus, non autem exponendo aperimus; quoniam etsi dictum est divitibus, (*Agite nunc, divites, plorate ululantes in miseriis quæ advenient vobis, divitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum vestrum æruginavit, & ærugo eorum testimonium erit vobis, & manducavit vestras carnes, sicut ignis; thesauri-* Iacob. 5.

zatis in novissimis diebus. Et iterum : *Epulati estis super terram, & in deliciis enutritis corda vestra.*) non tamen præceptum est eis ut epulis cotidianis vacarent, & preciosissimis induerentur vestibus, ne fortè vel eorum divitiæ putrefactæ remanerent, vel à tineis vestimenta comederentur; immo sicut pro avaritia, sic & pro epulis, & pro luxuriis, præsentis sententiæ comminatione feriuntur.

XXXI. Si autem hæc dicta sunt illis qui talia forsitan de propriis rebus agebant, multò magis quibusdam præsentis temporis divitibus dici potest : Vlulate in miseriis advenientibus; quoniam epulantibus vobis de rebus non vestris, & thesaurizantibus de his quæ ad sustentationem pauperum Ecclesiæ tradita sunt, ipsi pauperes & ecclesiastica familia fame cruciantur; & qui ex eis fraudatus à vobis est vel oppressus, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiit, qui dixit : *Non negabis* (Exod. 22.) *mercedem indigentis & pauperis; sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.* Et multa hujusmodi, quæ de hac re, & de omnibus quæ superiùs comprehensa sunt, in divinis libris dicuntur, nec ab ullo prorsùs hominum absque sui gravissimo damno negliguntur.



LIBER DE DIVINIS sententiis digestus, cum brevissimis adnotationibus, contra damnabilem opinionem putantium divini judicij veritatem igne, vel aquis, vel conflictu armorum patefieri.

I. IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi (qui est pax nostra, quique fecit " *Ephes. 2.*
utraque unum, & medium parietem maceriæ "
solvens inimicitiam in carne sua, legem man- "
datorum decretis evacuans, ut duos condat in "
semetipsum in uno novo homine, faciat pacem, "
& reconciliet ambos in uno corpore Deo per "
crucem, interficiens inimicitias in semetipso, "
& veniens evangelizavit pacem vobis, qui lon- "
gè fuistis, & pacem his qui propè. Quoniam "
per ipsum habemus accessum ambo in uno spiri- "
tu ad Patrem.) incipiunt testimonia divina de lit- "
teris evangelicis, & apostolicis, atque propheticis, quibus luce clariùs demonstratur contraria esse reconciliationi generis humani, ac reconciliatori Christo, pugnæ domesticæ & conflictus fraterni putantium rerum labentium dubia & occulta posse patefieri, & per res contrarias veritati, veritatem latentem monstrari. Nam si omnipotens Deus, mundi conditor & *Hebr. 6.*
rector, judicij veritatem in rebus latentibus per mutuas cædes inveniri voluisset, aut permisisset, nec judices aut magistros per singulas urbes constitui præcepisset, nec testibus infician-

tes convinci, nec ubi testes desunt, controversiam per jusjurandum finiri. Sed nec illam legem inter virum & uxorem, si spiritus zelotypiæ virum concitaverit, daret, ut per aquas amarissimas probaretur mulier adultera esse, aut innocens. Vel etiam de invento cadavere hominis occisi juberet propinquioris civitatis principes convenire, & lavare manus, ac protestantes coram Deo dicere quòd manus eorum non effuderint sanguinem innocentem. Neque sanctus & innocens vir David persecutori suo Saul diceret: *Si Deus te incitat contra me, odoretur sacrificio*, & cetera. Sed potiùs diceret: Mitte unum de tuis qui congrediatur mecum singulari certamine, & probet me reum tibi esse, si occiderit. aut certè: Iube ferrum vel aquas calefieri, quas manibus inlæsus attrectem. aut: Constitue cruces, ad quas stans immobilis perseverem.

1. Reg. 26.

II. Cùm autem nihil tale lex divina vel etiam humana sanxerit, & vani homines nominent ista judicium Dei; unde probari potest judicium esse Dei, quod Deus nunquam præcepit, nunquam voluit, nunquam denique sanctorum & quorumlibet fidelium exemplis introductum monstratur. Quasi omnipotens Deus animositatibus vel adinventionibus hominum servire debeat, aut ipse sibi contraria agat; ut qui in Lege & in Evangelio præcepit ut diligat homo proximum suum sicut seipsum, iterum, ac si voluntate mutata, cùm cœperint homines contendere inter se de rebus insensibilibus, (de parte videlicet agelli, aut etiam de toto agro; vel si sint plures agri, aut si contentio fuerit de

Matth. 22.

brutis animantibus, cavallis, porcísve, vel undecunque litigaverint homines cupiditate permoti. quod utique forensium est, non religiosorum.) invocatus Dominus ostendit justitiam temporalem, vel potiùs vilissimam; quæ nec propriè dicitur justitia, quia nullus inde fit justus; & cùm stat unus adversùs alterum, vir scilicet adversùs proximum suum, quem certè sicut seipsum diligere debet, agente Domino conruat unus coram altero, & quem per sanctam legem diligi jusserat, per legem cupiditatis occidi aut prosterni à proximo faciat. Nempe Apostolus ostendit esse legem peccati, & legem carnis, & legem mortis, ex quibus ista sunt contraria legi spiritus, & legi vitæ. Nam hi qui spiritu Dei aguntur, & idcirco sunt filij Dei, audiunt Apostolum docentem: *Iam quidem omnino delictum est quòd judicia habetis inter vos? Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* Rom. 7. 8. 1. Cor. 6.

III. Neque hoc dicimus, quasi judicia inter homines necessaria non sint. Non solùm autem necessaria, verùm etiam bona sunt; sed illa de quibus Dominus Salomoni loquitur: *Quia postulasti*, inquit, *tibi sapientiam ad discernendum judicium, ecce feci tibi secundùm sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens.* Et in alio loco: *Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum; & Rex sapiens, populi stabilimentum est.* Et iterum: *Melior est sapientia quàm vires, & vir prudens magis quàm fortis. Audite ergo Reges, & intelligite, discite judices finium terræ.* Itémque: *Habebo propter hanc* (haud dubium quin propter sapientiam) *cla-* 3. Reg. 3. Sapient. 6. Ibid.

ritatem ad turbas, & honorem apud seniores juvenis, & acutus inveniar in judicio. De quo beatus quoque Iob fatetur dicens: *Si contempsi subire judicium cum servo meo, & ancilla mea, cùm disceptarent adversùm me.* Neque enim sanctus Iob cum servis ancillísque gladiis aut fustibus confligebat; cùm sciret æquitatem non cædibus, sed sapientia & misericordia componendam, quæ per seipsam loquitur dicens: *Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.* Hinc autem æterna Dei sapientia indubitanti fide quærenda est, precibus & lectionibus assiduis obtinenda est, Apostolo Iacobo protestante: *Si quis,* inquit, *vestrûm indiget sapientia, postulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans.* Quòd verò instanti lectione sit eadem sapientia perquirenda, ita Dominus Iosuë contestans ostendit: *Confortare igitur, & esto robustus valde, ut custodias & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyses servus meus. Ne declines ab ea ad dexteram, vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis hujus de ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo.*

Iob. 31.
Proverb. 8.
Iacob. 1.
Iosuë 1.

IV. Neque putandum est, quòd aut in istis bellis domesticis, aut in insidiis latronum, aut quibuslibet rixis civilibus sive domesticis cadat homo, nisi Deo tradente in manus proximi sui; sicut ipse per Prophetam adversùm malos pastores

ſtores loquitur, dicens: *Et paſtores eorum non parcebant eis, & ego non parcam ultrà ſuper habitantes terram, dicit Dominus. Ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi ſui, & in manu Regis ſui; & concident terram, & non eruam de manu eorum. & paſcam pecus occiſionis propter hoc, ô pauperes gregis.* Sed & illud in hac ſententia notandum eſt, quòd electi dicantur pecora occiſionis, ſicut & Apoſtolus de pſalmo ſumens teſtimonium dicit: *Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ut oves occiſionis.* Et in lege præceptum eſt: *Qui percuſſerit hominem, volens occidere, morte moriatur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manu ejus; conſtituam tibi locum quò fugere debeat.*

Zach. 11. *Pſal. 43.* *Rom. 8.* *Exod. 21.*

V. Tota namque fide credere debemus, quòd nihil fiat in mundo, niſi Deo aut diſpenſante, aut permittente; cùm & capilli capitis fidelium omnes numerati ſint, & unus ex duobus aut quinque paſſeribus non cadat in terram ſine Deo, & ſicut quidam ſanctorum ait, *nec folium de arbore ſine nutu Dei decidat.* Tamen quia notiſſimum eſt bonos à malis interfici, nunquam autem malos à bonis, niſi in bellis publicis & legalibus judiciis, pertinet hoc ad occulta judicia Dei, quæ ſunt ſicut abyſſus multa, nec eſt datum hominibus noſſe cur omnipotens ita permittat fieri. Solere autem juſtos ab iniquis interfici teſtatur & David, ſuper Abner interitu, dicens: *Nequaquam ut mori ſolent ignavi, mortuus eſt Abner, ſed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis, corruit.* Sed, ut diximus, nulli hæc inveſtigare conceſſum eſt, quando & ipſe

Matth. 10. *Auguſt. in Matth. ſerm. 6.* *Pſal. 35.* *2. Reg. 3.*

Paulus, ad tertium cœlum raptus, & iterum in paradiso admirans, exclamet, dicens incomprehensibilia esse judicia Dei & investigabiles vias ejus. *Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit?*

Rom. 11.

VI. Hæc piè humilitérque considerantibus apparet non posse cædibus, ferro, vel aqua, occultas & latentes res inveniri. Nam si possent, ubi essent occulta Dei judicia? Deberet ergo inter catholicos & hæreticos tali examine veritas indagari, sicut quidam superbus ac stultus hæreticus Gundobadus Burgundionum Rex tentabat expetere à beato Avito, egregio & orthodoxo prædicatore, qui ejus vesaniam sapientissimè laudabilitérque repressit, atque redarguit. Quòd si talibus adinventionibus, ut sæpe diximus, valerent latentes culpæ inveniri, nec sapientia, nec sapientes, neque judices, neque magistri essent necessarij. Sed quia verissimum est quod de Deo dicitur, *Apud ipsum est fortitudo & sapientia, ipse novit & decipientem & eum qui decipitur;* ab ipso & secundùm ipsum quærenda est rerum & judiciorum veritas. Iam nunc ponendæ sunt ipsæ divinæ sententiæ, & perspiciendum in eis quales auctor earum velit esse, vel quid, aut qualiter agere debeant reconciliati populus adquisitionis, filij resurrectionis, oves summi pastoris, & erga se invicem & erga lupos ac bestias insidiantes.

Iob 12.

SEQVVNTVR SENTENTIÆ.

Luc. 2. " Gloria in excelsis Deo, & in terra pax homi-
" nibus bonæ voluntatis.

Quando stant duo altrinsecus parati ad mu-

tuam cædem, non eſt eis hæc bona voluntas; & ideo angeli pacis non adſunt illis æterna gaudia offerentes.

Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Pſal. 118.*

A quibus pax multa ſcandalum non excludit, necdum habent plenitudinem legis, quæ caritas eſt.

Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram. *Matth. 5.*

Forſitan dicturi ſunt contentioſi, ad poſſidendam terram viventium manſuetudinem eſſe neceſſariam; ad defendendam autem terram morientium, fraternam congreſſionem. Sed audiant Apoſtolum dicentem: *Nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Chriſti.* *1. Cor. 11.*

Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur. *Matth. 5.*

Non offertur æterna miſericordia & honor filiorum Dei immiſericordibus, & pacem diſrumpentibus, ſed facientibus.

Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo *Racha*, reus erit conſilij. Qui autem dixerit *Fatue*, reus erit gehennæ ignis &c. Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo; ſed ſi quis te percuſſerit in dextera maxilla tua, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & reliqua. *Matth. 5.*

Antiquo populo præceptum, ut qualem quis alteri maculam inflixisset, talem sustinere compelleretur; novo autem, nullum malum inferre, sed illatum æquanimiter tolerare. Qui ergo non solùm non resistit, sed etiam modum talionis supergrediens excedit, nec ad antiquum populum pertinet, nec ad novum. Quos jubemur diligere, non permittimur nocentes lædere.

Tribus modis peccatur, cogitatione, locutione, & actione. Patet ergo in cogitatione radicem esse malorum, fructus autem in operatione. Et consequenter veteri populo fructus malorum vetantur, in novo verò radices extirpare jubemur. ideóque apud illos homicidium in reatu erat; apud nos autem ira occulta, & sermo injuriosus. Quapropter qui mentem non purgat à furore, nec manus compescit à cæde, nec cum antiquis legi subditus est, nec cum novis evangelicæ gratiæ libertate donatus.

Matth. 5. » Audistis quia dictum est: Diliges proximum
» tuum, & odies inimicum tuum. Ego autem di-
» co vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite
» his qui oderunt vos, & orate pro persequenti-
» bus & calumniantibus vos; ut sitis filij patris
» vestri, qui in cœlis est, qui solem suuum oriri
» facit super bonos & malos, & pluit super iu-
» stos & injustos. Si enimdiligitis eos qui vos di-
» ligunt, quam mercedem habebitis? Nonne &
» Publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fra-
» tres vestros tantùm, quid ampliùs facitis? Non-
» ne Ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfe-
» cti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est.
Matth. 6. » Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum,

dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta "
vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, "
nec Pater vester dimittet peccata vestra. Om- "
nia ergo quæcunque vultis ut faciant vobis ho- "
mines, & vos facite eis. Hæc est enim lex & "
Prophetæ. "

Nullo modo quis potest filius Dei esse, nisi imitetur. Qui ergo non imitando, à tanta nobilitate degenerat, non veraciter sed falsò dicit: *Pater noster, qui es in cœlis*. Et ideo non tantùm crudelitate, sed & falsitate damnatur. Si non intrabimus in regnum cœlorum, nisi abundaverit justitia nostra plusquam Scribarum & Pharisæorum; quantò magis nisi abundaverit plusquam Publicanorum & Ethnicorum? *Matth. 5.*

Qui perfectionem remunerat, nihil corruptioni nisi damnationem reservat. Considera, ô amator rerum periturarum, & neglector tui, quia alij in te peccanti potes dimittere, tibimetipsi non potes. Et quia ad tam grave malum nullum majus remedium invenitur, quàm vt dimittas quæ potes, ut dimittantur tibi quæ committere vales, delere non potes.

Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, " *Matth. 10.*
non est me dignus; & qui amat filium aut filiam "
super me, non est me dignus. "

Si ille qui patrem matrémve plus amat quàm Deum, non eo est dignus; quantò magis erit indignus, si plus amaverit terram, vel porcum? Ampliùs enim hæc amare convincitur, qui pro talibus caritatem, quæ Deus est, offendere non veretur.

Amen dico vobis. Nisi conversi fueritis, & " *Matth. 18.*
efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in re- "
gnum cœlorum. "

Hujus præcepti negligentiam cruciatus inremediabilis & infinitus ſequetur. Porta regni cœleſtis anguſta eſt : quæ parvulos capit, ſed enormes excludit. Qui ergo ſtat paratus ad cædem, dum non ſimplicitate parvulorum humilis, ſed gigantea oſtentatione vult videri terribilis, ab hujus ingreſſu omnino reicitur.

Feſtina implere, dum manus & pedes ſolutos habes; quia venient dies de quibus dices, *Non mihi placent*; ubi ligatis pedibus & manibus mitteris in tenebras exteriores, id eſt, fugiendi operandíque licentia ſubtrahetur.

Matth. 18. » Domine, quoties peccaverit in me frater » meus, & dimittam ei? uſque ſepties? Dicit illi » Ieſus: Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque » ſeptuagies ſepties.

Matth. 18. » Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, » quoniam rogaſti me uſque. Sic & Pater meus » cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſ» quiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Conver» te gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim » qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ha» bete inter vos ſalem, & pacem habete inter » vos.

Quoniam grave malum eſt peccanti fratri de corde non ignoſcere. Quo fit ut olim per pœnitentiam dimiſſa peccata, revocentur ad vindictam.

Quantò melior eſt anima corpore, tantò pejor eſt gladius, quo anima in æternum perimitur, quàm quo corpus ad tempus occiditur.

Sicut pulmentum quodlibet abſque ſale non eſt aptum & utile; ſic omnis virtus, etiam ipſa fides, non valet ad ſalutem hominis ſine pace.

Quis horum trium videtur tibi proximus « *Luc.10.*
fuiſſe illi qui incidit in latrones? Et ille dixit: «
Qui fecit miſericordiam in illum. Si filij Abra- «
hæ eſtis, opera Abrahæ facite. Nunc autem « *Ioan.8.*
quæritis me interficere, hominem, qui vera lo- «
cutus ſum vobis, quæ audivi à Deo. Hoc Abra- «
ham non fecit. Vos facitis opera patris veſtri. «
Oves meæ vocem meam audiunt, & ego co- « *Ioan.10.*
gnoſco eas, & ſequuntur me. «

Si Sacerdos & Levita, qui vulnerato à latronibus plagas non impoſuerunt, ſed quia non profuerunt, proximi non fuerunt; quantò magis illi qui plagas infligunt, proximi non ſunt. Qui ergo non impertiendo miſericordiam à proximitate ſe alienum facit, alienus eſt & à medicamento quod vulnerato jacenti cœleſtis Samaritanus clementer infudit.

Qui domeſticum fidei occidere quærit, non eſt filius Abrahæ, quia hoc Abraham non fecit. Facit autem opera patris, id eſt, diaboli, qui ab initio homicida erat. Qui ſummè bonum paſtorem ſequuntur, oves ſunt; qui autem in membris ſuis illum inſequuntur, lupi ſunt. *Ioa. 8.*

Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur; & ubi « *Ioan.12.*
ſum ego, illic & miniſter meus erit. «

Si qui miniſtrat, ſequitur; qui adverſatur, inſequitur.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis in- « *Ioan.13.*
vicem; ſicut dilexi vos, ut & vos diligatis invi- «
cem. In hoc cognoſcent omnes quia mei diſci- «
puli eſtis, ſi dilectionem habueritis adinvicem. «

Non pro his autem rogo tantùm, ſed pro eis «
qui crediturі ſunt per verbum eorum in me, ut «
omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego «

" in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut mundus
Iacob. 1. " credat quia tu me misisti. Sit autem omnis ho-
" mo velox ad audiendum, tardus autem ad lo-
" quendum, & tardus ad iram. Ira enim viri iu-
" stitiam Dei non operatur.

Si dilectione cognoscuntur discipuli Domini, rixis & contentionibus cognoscuntur discipuli diaboli.

Si unitas trahit mundum ad fidem, dissensio impellit mundum ad perfidiam.

" Quòd si zelum amarum habetis, & conten-
Iacob. 3. " tiones in cordibus vestris, nolite gloriari, &
" mendaces esse adversùs veritatem. Non est ista
" sapientia desursum descendens, sed terrena,
" animalis, diabolica. Vbi enim zelus & conten-
" tio, ibi inconstantia, & omne opus pravum.

2. Tim. 2. Et Paulus Apostolus ait, *Noli verbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium*, de hac sapientia, quæ non est desursum, sed terrena, atque diabolica sit. Et illud quod beatus Paulus insinuat, dicens: *Prophana autem & inania loqui devita. Multùm enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit.*

Si ergo contentio cordium mendaces ostendit adversùs veritatem, & contentio verborum subvertit audientes; quantò magis contentio manuum & armorum?

Non unum opus pravum, aut pars operum, sed omne opus; sicut & Paulus ostendit: *His autem*
Rom. 2. *qui ex contentione, & qui non adquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio, tribulatio, & angustia, in omnem animam hominis operantis malum.*

Quæ autem desursum est sapientia, primùm « *Iacob. 3.*
quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, «
suadibilis, bonis consentiens, plena misericor- «
diæ, & fructibus bonis, judicans sine simula- «
tione. Fructus autem justitiæ in pace seminatur «
facientibus pacem. «

Perpende, ô Iudex, quia illa sapientia quæ judicat sine simulatione, dolo, & fraude, pacifica est, & plena misericordiæ.

Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex « *Iacob. 4.*
concupiscentiis vestris, quæ militant in mem- «
bris vestris? Concupiscitis, & non habetis: «
occiditis, & zelatis; non potestis adipisci: liti- «
gatis, & belligeratis, & non habetis, propter «
quod non postulastis. Petitis, & non accipitis; «
eò quòd malè petatis: ut in concupiscentiis «
vestris insumatis. Adulteri, nescitis quia ami- «
citia hujusmodi, inimica est Dei. «

Vnde sint bella & lites, apertè hîc ostenditur.

Quicunque ergo voluerit amicus esse seculi « *Iac. 4. & 5.*
huius, inimicus Dei constituitur. Agite nunc di- «
vites, plorate ululantes in miseriis quæ adve- «
nient vobis. «

Cùm non dicat, *Quicunque est,* sed *Quicunque voluerit amicus esse seculi hujus*, patenter ostendit quia eodem modo quo Dominus adulterum esse pronuntiat in Evangelio, *qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo,* etiamsi ad expletionem operis nefarij non pervenerit, quicunque vult amicus esse seculi hujus, jam adulter est, etiamsi non pervenerit ad honores & divitias seculi, sicut & Apostolus Paulus non *Qui fiunt*, inquit, sed *Qui volunt divites fieri, inci-*

Matth. 5.

1. Timoth. 5.

dunt in tentationem & laqueum diaboli, ac per hoc efficiuntur inimici Dei.

1. Petr. 3. » Melius eſt enim bene facientes (ſi velit vo- » luntas Dei) pati, quàm malè facientes.

Hæc ſententia demonſtrat & benefacientes mala hujus ſeculi pati, non autem, ut plerique æſtimant, ſolos mala facientes.

1. Pet. 4. » Eſtote itaque prudentes, & vigilate in ora- » tionibus. Ante omnia, mutuam in vobiſmet- » ipſis caritatem continuam habentes: quia » caritas operit multitudinem peccatorum. Vos « autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate » in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcien- » tiam, in ſcientia autem abſtinentiam, in abſti- » nentia autem patientiam, in patientia autem » pietatem, in pietate autem amorem fraternita- » tis, in amore autem fraternitatis caritatem.

2. Petr. 1.

Non habet continuam caritatem qui adverſùs proximum conſurgit ad congrediendum. Sed & hoc notandum, quia ſi caritas operit multitudinem peccatorum, rixæ & contentiones cumulant copiam flagitiorum.

Ibid. » Hæc enim omnia ſi vobiſcum adſint & ſuperent, non vacuos nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitionem. Cui enim non præſtò ſunt hæc, cœcus eſt, & manu tentans, oblivionem accipiens, purgationem veterum ſuorum delictorum. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non eſt juſtus, non eſt de Deo; & qui non diligit fratrem ſuum: quoniam hæc eſt annuntiatio, quam audiſtis ab initio, ut diligamus alterutrum. Non ſicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occi-

Ioan. 3.

dit eum? Quoniam opera ejus maligna erant; «
fratris autem ejus justa. Nolite mirari, fratres, «
si odit vos mundus. Nos scimus quoniam trans- «
lati sumus de morte in vitam, quoniam dili- «
gimus fratres. Qui non diligit fratrem suum, «
homicida est. Et scitis quoniam omnis homici- «
da non habet vitam æternam in se manentem. «
In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam il- «
le pro nobis animam suam posuit, & nos debe- «
mus pro fratribus ponere. «

Apertè hîc ostendit Apostolus, quia cui hæ virtutes adsunt, non est infructuosus, & vacuus; cui verò non adsunt, cœcus est, & in tenebris ambulans.

Benedicite persequentibus vos; benedicite, « *Rom. 12.*
& nolite maledicere. Gaudete cum gaudenti- «
bus, flete cum flentibus. Id ipsum invicem sen- «
tientes, non alta sapientes, sed humilibus con- «
sentientes. Nolite esse prudentes apud vosmet- «
ipsos, nulli malum pro malo reddentes; provi- «
dentes bona, non tantùm coram Deo, sed «
etiam coram omnibus hominibus si fieri po- «
test, quod ex vobis est, cum omnibus homini- «
bus pacem habentes. non vosmetipsos defen- «
dentes, carissimi, sed date locum iræ. Scriptum « *Heb. 2.*
est enim: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit «
Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba «
illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, «
carbones ignis congeres super caput ejus. Noli «
vinci à malo, sed vince in bono malum. Dili- « *Matth. 19. & 22.*
ges proximum tuum tanquam teipsum. Dile- « *Rom. 13.*
ctio proximi malum non operatur. Plenitudo «
ergo legis est dilectio. »

Non solùm persequi persequentes non de- »

bemus, ſed neque maledicere, ſed è contrario, ex corde benedicere.

Matth. 18. Væ mundo ab ſcandalis. Magna cœcitas & profunda miſeria! Nondum cognovimus proximum nobis malum feciſſe; & noſtro malo conamur eum qui fortè innocens eſt, malefactorem oſtendere.

Non ſolùm flentes facere non debemus; ſed è contrario, quoſcunque flentes viderimus, flere cum eis & ipſi debemus.

Rom. 15. » Debemus autem nos firmiores imbecillita-
» tem infirmorum ſuſtinere, & non nobis place-
» re. Vnuſquiſque proximo ſuo placeat in bonum
» ad ædificationem. Etenim Chriſtus non ſibi
Pſalm. 68. » placuit; ſed ſicut ſcriptum eſt; Improperia im-
» properantium tibi ceciderunt ſuper me. Quæ-
» cunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctri-
» nam ſcripta ſunt; ut per patientiam, & conſo-
» lationem ſcripturarum, ſpem habeamus.

Non vis ei in bonum placere, contra quem exerto brachio gladium vibrans, aut matarum tenens, ſtas paratus ad cædendum tam atrociter, ut omni virtute nudatus in terram proſternatur, & ſe reum fateatur, etiamſi non ſit.

Rom. 15. » Deus autem patientiæ & ſolatij det vobis
» idipſum ſapere in alterutrum ſecundùm Ieſum
» Chriſtum, ut unanimes uno ore honorificetis
» Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.
» Propter quod ſuſcipite invicem, ſicut & Chri-
» ſtus ſuſcepit vos in honorem Dei.

Vbi contraria ſibi homines ore, id eſt, verbis, opponunt contentionibus, ibi unanimitas animorum eſſe non poteſt, ac per hoc à talibus non honorificatur Deus, ſed ſemper inhonoratur.

Caritas patiens eſt, benigna eſt. Caritas non « 1. Cor. 13.
æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non «
eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non ir- «
ritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper «
iniquitatem, congaudet autem veritati, omnia «
ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſu- «
ſtinet, caritas nunquam excidit. «

Si urgente caritate Chriſti congruentes & contemperati eſſe debemus proximis, penſandum eſt qui ſurget ad rixas & diſſenſiones. *Servum certè Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt.* 2. Tim. 2.

Patiens eſt, & benigna: quia quos per patientiam tolerat, per benignitatem amat. Et ſi is qui tolerat, nec tamen diligit, non exercet opus caritatis; quantò magis qui nec tolerat. Si caritas non irritat, ad iraſcendum non concitatur, neque gaudet ſuper iniquitate; penſandum omnino eſt, quàm longè à caritate ſint, qui ſe adversùs invicem provocantes, pro terrena cupiditate confligunt. Caritas non excidit: quia ſemper eſt in profectu, nunquam autem venit in defectu.

Sive enim mente excedimus, Deo; ſive ſo- « 2. Cor. 5.
brij ſumus, vobis. Caritas enim Chriſti urget «
nos; æſtimantes hoc, quoniam ſi unus pro om- «
nibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt; «
& pro omnibus mortuus eſt; ut & qui vivant, «
iam non ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mor- «
tuus eſt & reſurrexit. «

Ij pro quibus Chriſtus mortuus eſt, non ſibi debent vivere, ſed Chriſto. Qui autem Chriſto vivit, nullo modo vult lædere proximum.

Quapropter quærendum est; ille qui paratur ad lædendum proximum, occidendo, aut cædibus prosternendo, cui vivit, sibi, an diabolo, cùm certum sit eum Christo non vivere.

1. Corin. 13. „ Fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete; & Deus dilectionis & pacis erit vobiscum. Omnis amari-
Ephes. 4. „ tudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus donavit nobis.

Perfectorum est idem, id est, unum, non diversa & adversa sapere, & idcirco pacem habere. Qui autem contraria agunt rixando & litigando, perpendant utrum Deus pacis cum illis sit. Et cùm certum sit Deum non habentem, qui vita est animarum, mortuum esse; proculdubio colligitur mortuorum esse mortificare, proximum velle non vivere.

„ Estote ergo imitatores Dei, sicut filij carissi-
Ephes. 5. „ mi; & ambulate in dilectione, sicut Christus
Eph. 6. „ dilexit nos. Non est nobis conluctatio adversùs carnem & sanguinem, sed adversùs principes & potestates, adversùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus.

Hæc sententia, regula est Christianorum, & tam aperta, ut quilibet in ea velut in speculo se valeat considerare.

Philipp. 4. „ Fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogi-

tate. Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audi- «
ſtis, & vidiſtis in me, hæc agite; & Deus pacis «
erit vobiſcum. «

Quicunque vult Deum pacis ſecum habere, templum videlicet ejus eſſe, iſta agat quæ hæc ſententia docet, ut glorificet & portet Deum in corpore ſuo. Quia qui Deum non portat ad vitam ſuam, portabit inimicum velit nolit ad mortem ſuam.

Rogamus vos, fratres, corripite inquietos, « *Theſſ. 5.*
conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, «
patientes eſtote ad omnes. Videte ne quis ma- «
lum pro malo alicui reddat; ſed ſemper quod «
bonum eſt ſectamini in invicem, & in omnes. «
Semper gaudete. Sine intermiſſione orate. In «
omnibus gratias agite. Hæc enim voluntas Dei «
eſt in Chriſto Ieſu in omnibus vobis. «

Et hæc ſententia, regula eſt Chriſtianitatis. Sed valde notandum quòd jubet hominem patientem eſſe ad omnes, non ad amicos tantùm. Patientia enim maximè ad inimicos eſt neceſſaria.

Vidi ſubtus altare animas interfectorum « *Apocal. 6.*
propter verbum Dei, & propter teſtimonium «
quod habebant, & clamabant voce magna di- «
centes: Vſquequo Dominus ſanctus & verus «
non judicas & vindicas ſanguinem noſtrum de «
his qui habitant ſuper terram? Et datæ ſunt eis «
ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis ut re- «
quieſcerent adhuc modicum tempus, donec «
impleantur conſervi eorum, & fratres eorum, «
qui interficiendi ſunt, ſicut & illi. «

Hæc ſententia docet tempus vindictæ fidelium non eſſe in præſenti. Nam ſi ſancti pro fi-

de passi quærunt vindictam de persecutoribus, de quibus utique vindicandi sunt, & non impetrant; quomodo isti, de quibus agimus, quotienscunque irascuntur proximis, & ad contentionem manuum prosiliunt, putant sibi Deum famulari, & amarissimis suis motibus deservire.

Apocal. 18. » Væ, civitas illa magna Babylon, civitas illa » fortis, quoniam una hora venit judicium tuum.

Si una hora venturum est judicium Babylonis, quomodo cives ejus tam frequenter pro se Deum æstimant judicare? Hæc sententia demonstrat occulta esse judicia Dei, & impenetrabilia. Vnde constat stultam & superbam esse præsumptionem eorum qui putant impenetrabilia judicia Dei bellis & cædibus liquidò puplicari.

Genes. 9. » Sanguinem enim animarum vestrarum re- » quiram de manu cunctarum bestiarum, & de » manu hominis, de manu viri & fratris ejus re- » quiram animam hominis. Quicunque effuderit » humanum sanguinem, fundetur sanguis il- » lius. ad imaginem quippe Dei factus est homo.

Hæc prima lex, à Deo data hominibus, prohibet attentissimè humanum sanguinem fundere.

Non omnis qui hominem occiderit, corporaliter occidetur. Sed secundùm illud accipiendum est quod Dominus in Evangelio dicit: *Omnis enim qui gladium acceperit, peribit.* Et Apostolus ait: *Quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.* Quare autem hunc reatum tanta pœna sequatur, hæc causa est, quoniam ad imaginem Dei factus est homo.

Matth. 26.
1. Ioa. 3.

Abun-

Abundant tabernacula prædonum, & auda- « *Iob. 12.*
cter provocant Deum, cùm ipse dederit omnia «
in manu eorum. Quare ergo impij vivunt, « *Iob. 21.*
sublimati sunt, confortatíque diviciis? Semen «
eorum permanet coram eis, propinquorum «
turba & nepotum in conspectu eorum. Domus «
eorum securæ sunt, & pacatæ, & non est virga «
Dei super eos. Bos eorum concepit, & non «
abortivit; vacca peperit, & non est privata fœ- «
tu suo. Egrediuntur quasi greges parvuli eo- «
rum, & infantes eorum exultant lusibus. Te- «
nent tympanum, & citharam, & gaudent ad so- «
nitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in «
puncto ad inferna descendunt. «

Hæc sententia indicat temporalem esse malorum felicitatem. Et idcirco errant qui putant singulis hîc retribui quod merentur.

Si habes brachium sicut Deus, & si voce simi- « *Iob. 40.*
li tonas? Circumda tibi decorem, & in sublime «
erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere «
vestibus. Disperge superbos in furore tuo, & «
respiciens omnem arrogantem humilia. Respi- «
ce cunctos superbos, & confunde eos, & con- «
tere impios in loco suo. Absconde eos in pulve- «
rem simul, & facies eorum demerge in fo- »
veam. Et ego confitebor quòd salvare te possit «
dextera tua. «

Qui conflictibus & congressionibus merita hominum se putant posse invenire, habeant brachium sicut Deus, & in voce simili tonent, circumdent sibi decorem, & in sublime erigantur, síntque gloriosi. & tunc poterunt sibi ipsi esse salvatores; impiorum autem & superborum dispersores, humiliatores, contritores, & in foveam demersores.

Psalm. 43. „ Non enim in arcu meo confidam, neque gla-
„ dius meus salvabit me; quia salvasti nos de ho-
„ stibus nostris, & eos qui oderunt nos confudi-
„ sti. In Deo laudabimur tota die, & nomen tuum
„ confitebimur in æternum. Veruntamen tu con-
„ fudisti & projecisti nos, & non egredieris in
„ exercitibus nostris. Vertisti terga nostra hosti,
„ & qui oderunt nos diripuerunt sibi. Dedisti nos
„ quasi gregem ad vorandum, & in gentibus
„ dispersisti nos.

Ista sententia insinuat neminem salvum fieri, aut justum vel innocentem demonstrari per armaturam corpoream, ipsum autem Deum non semper in hac vita bonis retribuere merita justitiæ. Vnde & Paulus, qui bonum certamen certavit, cursum consummavit, fidem servavit, repositam sibi dicit coronam justitiæ, non receptam. Nam in præsenti quinquies quadragenas una minùs accepit, ter virgis cæsus, semel lapidatus est, ter naufragium fecit, & omnia illa pericula quæ ipse enumerat, sustinuit.

Psal 78. „ Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam,
„ polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt
„ Hierusalem in acervum lapidum. Dederunt ca-
„ davera servorum tuorum escam avium cœlo-
„ rum, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.
„ Effuderunt sanguinem eorum quasi aquam in
„ circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret.
„ Facti sumus opprobrium vicinis nostris, sub-
„ sannatio & derisio his qui in circuitu nostro
„ sunt.

Hæc sententia eadem ipsa demonstrat quæ & superior.

« Quis ascendet in montem Domini? aut quis « *Psal. 23.*
« stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus & « *Psal. 14.*
« mundo corde, qui ingreditur sine macula, &
« operatur justitiam, loquitur veritatem in corde
« suo, qui non est facilis in lingua sua, neque fe-
« cit amico suo malum, & opprobrium non susti-
« nuit super vicinum suum. Qui negligit dam- *Prov. 12.*
« num propter amicum suum, justus est; iter au-
« tem impiorum decipiet eos. Melior est patiens *Prov. 16.*
« viro forti; & qui dominatur animo suo, expu-
« gnatore urbium. Arma, & gladij in via per- *Prov. 22.*
« versi. custos autem animæ suæ longè recedit ab
« eo. Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, *Prov. 24.*
« & in ruina ejus ne exultet cor tuum; ne fortè
« videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab
« eo iram suam.

Videat bellator fraternus, si sit innocens manibus, mundo corde, & faciat omnia quæ sequens sententia enumerat.

Non solùm melior, sed nec bonus vult esse, qui per patientiam non dominatur animo suo. Qui cum proximo decertat propter animal brutum, nec modicum damnum vult negligere propter Deum.

« Erue eos qûi ducuntur ad mortem, & qui *Prov. 24.*
« detrahuntur ad interitum liberare ne cesses. Si
« dixeris, Vires non suppetunt: qui inspector est
« cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ
« tuæ nihil fallit, reddétque homini juxta opera
« sua. Vidi sub sole in loco judicij impietatem, *Eccle. 3.*
« & in loco justitiæ iniquitatem. Et dixi in corde
« meo: Iustum & impium judicabit Deus, &
« tempus rei omnis tunc erit. Verti me ad alia, *Eccle. 4.*
« & vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & la-

» crymas innocentium, & conſolari eos nemi-
» nem, nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ cun-
» ctorum auxilio deſtitutos.

Non solùm debes non ducere ad mortem, verùm etiam eos qui ducuntur eruere, ſi non vis ut reddat tibi Dominus ſecundùm opera tua.

Quando Dominus inter juſtum & impium diſcreverit, tempus omnis rei tunc erit, non modò. quod tempus deſiderans Eccleſia, rogat Dominum, dicens: *Iudica me, Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.* (Pſal. 42.) Quam rem ſi homines ſaltem juſtificare valuiſſent, non eſſent mala quæ ſequentes ſententiæ enumerant.

Eccle. 5. » Si videris calumnias egenorum, & violenta
» judicia, & ſubverti juſtitiam in provincia, non
» mireris ſuper hoc negotio: quia excelſo alius
» excelſior, & ſuper hos quoque eminentiores
» ſunt alij.

Excelſus quippe ſuper excelſos hæc reſpicit Deus, qui angelos ſuos ſuper judices & Reges terræ præpoſuit: qui poſſunt utique prohibere injuſtitiam, & magis in terra valere quàm quævis hominum poteſtates. Sed quoniam ſervat in fine judicium & conſummationem mundi, quando matura ſeges fuerit, & meſſores venerint, juſſurus eſt ut ſeparetur triticum & lolium tradatur incendio; ideo nunc expectat, & differt ſententiam, quandiu ager mundi iſtius pleniùs excolatur.

Eccle. 7. » Iuſtus perit in juſtitia ſua, & impius multo vi-
» vit tempore in malitia ſua.

Dei in occulto ſapientia eſt & tribulare nunc ſanctos ut recipiant mala in vita ſua, &

peccatores non visitare pro scelere & quasi ad vindictam reservare; ut & illis possit æterna bona restituere, & his mala inferre perpetua.

Melius est secundùm voluntatem Dei ut justus pereat in justitia sua, quàm ut impium occidat propter malitiam illius. Et quia ita fit, ideo provenit quod sequens sententia dicit.

" Sunt justi quibus multa proveniunt, quasi opera egerint impiorum; & sunt impij qui ita securi sunt, quasi justorum facta habeant. *Eccle. 8.*

Inter ceteras vanitates quæ in mundo vario feruntur eventu, etiam hoc deprehendi, quòd justis ea frequenter eveniunt, quæ impiis evenire debuerant, & impij tam feliciter in hoc mundo degunt, ut eos putes esse justissimos.

" Nescit homo utrum amore an odio dignus sit; sed omnia in futuro servantur incerta, eò quòd universa æquè eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. Sicut bonus, sic & peccator; ut perjurus, ita & ille qui verum dejerat. Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt. *Eccle. 9.*

Si omnia futuro servantur incerta, mira fatuitas quorundam, qui certaminibus exsecrandis putant se de incertis facere certa. *Eccle. 9.*

" Verti me ad aliud; vidíque sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortiũ bellum, nec sapientum panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam, sed tempus casúmq; in omnibus. Nescit homo finem suum. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo, cùm eis extemplo supervenerit.

Hæc ſententia non denegat providentiam ſed docet exitus rerum hominibus eſſe incertos. Epiſtola ad Romanos huic loco congruit: quia non volentis, neq; currentis, ſed miſerentis Dei ſit. Quod autem ait, *Non eſt ſapientibus panis*, multorum cotidie probatur exemplo, qui cùm ſapientiſſimi ſint, neceſſariis indigent, & eruditum virum latere in obſcuro, perſecutiones pati, & non ſolùm in populum gratiam non habere, ſed inopia & egeſtate tabeſcere. Hæc autem fiunt, quia incerto ſtatu fluunt omnia, & non eſt in præſenti meritorum retributio, ſed in futuro.

Rom. 9.

Eccle. 10. „ Eſt malum quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens à facie principis; poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & divites cadere deorſum. Vidi ſervos in equis, & principes ambulantes quaſi ſervos ſuper terram.

Et hanc ergo iniquitatem ſe in ſeculo perſpexiſſe commemorat quòd videatur injuſtum Dei eſſe judicium, & ſive per ignorationem, ſive abſque ejus fieri voluntate, ut vel in mundi poteſtatibus, vel in Eccleſiæ principatu, ſæpe hi qui divites in ſermone ſunt atque ſapientia, divites etiam in operibus bonis, ignobiles ſedeant, & imprudens quiſque in Eccleſia teneat principatum. hoc autem fieri à vultu ejus qui in ſeculo habet poteſtatem, dum potentes quoſque & doctos premat, nec eos in populis apparere permittat; illos verò quos ſcit eſſe imprudentes, in Eccleſiis faciat eſſe majores, ut cœci à cœcis ducantur in foveam.

Hab. 1. „ Quare oſtendiſti mihi iniquitatem, & labo-

rem, videre prædam, & injuſtitiam contra me? «
& factum eſt judicium & contradictio poten- «
tior. Propter hoc lacerata eſt lex, & non perve- «
nit uſque ad finem judicium: quia impius præ- «
valet adversùs juſtum, propterea egreditur «
judicium perverſum. «

Hæc loquuntur neſcientes judicia Dei inveſtigabilia, & profundum divitiarum ſapientię & ſcientiæ ejus, quòd non ita videat Deus, ut videt homo. Homo tantùm præſentia reſpicit, Deus futura & æterna cognoſcit. Communis ad Deum querela ſanctorum eſt, quare contra eos injuſtum judicium fiat, & innoxium in perſecutionibus ſanguinem fundant; ac ſi quando ante tribunal ſteterint judicum ſecularium, judex acceptis muneribus condemnet inſontem, & reum liberet. quod quidem non ſolùm de judicibus ſeculi, ſed interdum de Eccleſiæ quoque principibus dici poteſt, quòd propter munera lacerent legem, & non perducant uſque ad finem judicium, & impius prævaleat adversùs juſtũ, & magis in judicio peccatum divitis quàm pauperis veritas defendatur, undę querimonia eſt judicium exire perverſum. Non debemus ſuper hac rerum inæquitate turbari, videntes & in principio mundi ab impio Cain interfectum Abel juſtum, & poſtea exulante Iacob regnare in domo patris Eſaü. Ægyptij luto & latere affligunt filios Iſraël.

Quare non reſpicis ſuper iniqua agentes, & « *Hab. 1.*
taces devorante impio juſtiorem ſe? Et facies «
homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non «
habens principem. «

Dominus noſter ſciens clementiæ ſuæ pon-

dera atque mensuras, interdum non exaudit clamantem, ut eum probet, & magis provocet ad rogandum, & quasi igne excoctum, justiorem & puriorem faciat. Quod intelligens Apostolus, *secundùm id quòd misericordiam consecutus à Domino*, ait, *non deficimus*; & benedicit Deum in omni tempore, & scit quia qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

2. Cor. 4.

Matth. 10. & 24.

Mich. 4.

„ De Sion egredietur lex, & verbum Domi-
„ ni de Hierusalem, & judicabit inter populos
„ multos, & corripiet gentes fortes usque in lon-
„ ginquum, & conflabunt gladios suos in vome-
„ res, & hastas suas in ligones, non sumet gens
„ adversùs gentem gladium, & non discent ultrà
„ belligerare. Venite & videte opera Domini,
„ quæ posuit prodigia super terram, auferens bel-
„ la usque ad finem terræ. Arcum conteret, &
„ confringet arma, & scuta comburet igni.

Psal. 45.

Heu, proh dolor! jam in multis gentibus factum est, ut bellandi studio cessante, agriculturæ operam dent, propter quam etiam arma in utensilia versa sunt; & adhuc Burgundionibus necesse est, propter assidua domestica bella, ut falces, ligones, ac vomeres conflentur in gladios.

Psalm. 45. & 72.

„ Vacate & videte quoniam ego sum Deus.
„ Mei autem penè vacillaverunt pedes, penè ef-
„ fusi sunt gressus mei. Quia æmulatus sum con-
„ tra iniquos, pacem peccatorum videns, quòd
„ non recogitaverint de morte sua, & firmata sint
„ vestibula eorum. In labore hominum non sunt,
„ & cum hominibus non flagellabuntur. Idcirco
„ nutriti sunt ad superbiam, circumdederunt ini-
„ quitatem sibi, processerunt à pinguedine oculi

eorum, transierunt cogitationes cordis, inrise- »
runt, & locuti sunt in malitia, calumniam de »
excelso loquentes. »

Quæ & ista sententia dicit, etiam corporaliter ex parte facta fuissent, si Burgundiones adquievissent.



INDEX.

E

H

K

L

P

tùm

FINIS INDICIS.

